

ROBINSON SECUNDUS

EDITIO TERTIA

ROBINSON SECUNDUS

JOACHIM HEINRICH CAMPES
ROBINSON DER JÜNGERE

IN DER

LATEINISCHEN ÜBERSETZUNG
PHILIPP JULIUS LIEBERKÜHNS

NACH DER DRITTEN AUFLAGE 1794
NEU HERAUSGEGEBEN
VON BERND PLATZDASCH

Der dieser Ausgabe zugrundeliegende Text
erschien unter dem Titel
»Joach. Henr. Campe, Robinson Secundus.
Tironum causa latinitate donatus a Philippo Julio Lieberkühnio,
iterum recensitus et copiosiori indice instructus a
Ludevico Frider. Gedike, Gymnasii Budissensis rectore.
Editio tertia. Züllichoviae, sumtibus haeredum
N. S. Frommanni 1794.«
Vom Herausgeber erstellte
Seitenabbildungen des Exemplars der
Universitätsbibliothek Mannheim (Signatur Wk 0370)
dienten als Vorlage für die Abschrift.

1. Ausgabe, 28. April 2004
Copyright 2004 Bernd Platzdasch
Alle Rechte vorbehalten.
Die Nutzung zu kommerziellen Zwecken
und die kostenpflichtige Weitergabe
sind ausdrücklich ausgeschlossen.
Korrekturvorschläge und Hinweise bitte an
Bernd.Platzdasch@pantoia.de

INHALT

Robinson Secundus	6
Praefatio prioris editionis	7
Praefatio novae editionis	9
Robinson Secundus	10
Vespera prima	11
Vespera secunda	19
Vespera tertia	26
Vespera quarta	35
Vespera quinta	42
Vespera sexta	49
Vespera septima	57
Vespera octava	65
Vespera nona	72
Vespera decima	79
Vespera undecima	86
Vespera duodecima	93
Vespera decima tertia	99
Vespera decima quarta	104
Vespera decima quinta	109
Vespera decima sexta	114
Vespera decima septima	117
Vespera decima octava	123
Vespera decima nona	128
Vespera vicesima	133
Vespera vicesima prima	138
Vespera vicesima secunda	143
Vespera vicesima tertia	148
Vespera vicesima quarta	153
Vespera vicesima quinta	159
Vespera vicesima sexta	164
Vespera vicesima septima	169
Vespera vicesima octava	174
Vespera vicesima nona	180
Vespera tricesima	185
Vocabularium	193
Zur Textgestalt	235
Verzeichnis der Sprecher	236

JOACH. HENR. CAMPE
ROBINSON
SECUNDUS.

Tironum causa latinitate donatus

a

PHILIPPO JULIO LIEBERKÜHNIO,

iterum recensitus et copiosiori
indice instructus

•

LUDEVICO FRIDER. GEDIKE,
GYMNASII BUDISSENSIS RECTORE.

EDITIO TERTIA.

ZÜLLICHOVIAE,
sumtibus haeredum N. S. Frommanni

1794.

(Preis 14 Gr.)

| PRAEFATIO
PRIORIS EDITIONIS.

[Bl.1v]

Quo potissimum consilio hunc librum latine vertendum susceperim, satis a me
tum expositum est, cum hoc meum institutum publice indicavi. Nunc super-
est, ut de ratione, quam in eo perficiendo, secutus sim, nonnulla addam, cum
5 ad illam contra iniquorum judicia defendendam, tum ad rectum hujus libri usum
accuratius describendum.

Ac primum quidem operam dedi, ut admirabilem illam Campiani Robinsonis
perspicuitatem atque simplicitatem, quantum ejus fieri posset, vertendo exprime-
10 rem. Ex quo factum est, ut nonnullis | in locis ubertatem quandam in dicendo [Bl. 1r]
concinnae brevitati, nec tamen sine idonea causa, praeferrem. — Verae elegan-
tiae, quae profecto a simplicitate non abhorret, hactenus fui studiosus, ut hunc
libellum eum multis aliis nuper conscriptis, qui tironibus legendi traduntur, con- ! c
ferre audeam; quamquam hoc mihi non arrego, Robinsonis mei latinitatem ad
15 veterum auctorum puritatem atque elegantiam accedere. Neque vero hoc quen-
quam, qui quidem idoneus et aequus sit arbiter, in eo libro aut expectaturum, aut
postu-laturum puto, qui tot novis rebus, apud romanos plane inusitatis, abundet. In
quibus exprimendis linguae latinae rationes quam proxime quidem secutus sum;
ingenue tamen profiteor, nonnulla duriora talibus in locis apud me reperiri, quae
20 vernaculae linguae indolem sapiant.

In universo autem opere, *Gesneri*, viri immortalis, Thesauro Romanae linguae
ita usus sum, ut semper ejus auctoritate meam dicendi rationem confir- | marem. [Bl. 2v]
Neque hoc non meam operam, molestam sane illam taedii plenam, saepius levavit,
quod inter eam quandam quasi familiaritatem cum praeclaro isto omnis humanita-
25 tis et antiquae eruditionis thesauro contraxi, magnaue cum jucunditate, et utilitate
immensas latinae linguae copias, a Gesnero expositas, perlustravi. In quo saepe
miratus sum, atque etiam indignatus, in Germania ipsa, quae illum praeceptorem
humanitatis merito veneratur, nostra aetate reperiri, qui de laudibus bene meritis
30 tantum viri detrahant, qui divinum illud Gesneri ingenium, immensa eruditione ve-
raque humanitate excultum spernant, qui subtilitatem et elegantiam doctrinae in
eo desiderant.

Tironibus vero hunc librum, etsi intellectu facillimum, non ante tradendum
puto, quam v. c. *Gedikii*, viri celeberrimi mihi que amicissimi, libellum egregium,
aut alium ejusmodi librum elementarem, studiose perlegerint. Eo enim consilio
35 hic meus est scriptus, ut | tirones lectione tantum non cursoria in eo celerius pro- [Bl. 2r]
cederent, neque nimis etiam Grammaticis rationibus impedirentur. Quod si vero
ita instructi ad Robinsonem accesserint, fieri non potest, quin magna cum volup-
tate in eo versaturi sint. Tanta enim est hujus libri praestantia, tanta ad animos
puerorum alliciendos atque tenendos vis, tanta in eo rerum utilissimarum, atque

jucundissimarum copia, ut ex immensa ista librorum pueris scriptorum farragine, quae Germaniam hodie inundat, quem illi anteponam, nullum, quos vero comparem, paucos inveniam. Quam ob rem spero etiam, atque confido, hunc librum vere aureum insita sua, cum ad ingenia puerorum acuenda et nutrienda, tum ad animos eorum ad honestatem pietatemque formandos, praestantia tantam utilitatem tiro-
nibus esse praestiturum, ut si quid forte a vera latinae linguae elegantia alienum in
versionem meam irrepserit, quod ad illos quoque redundet, ejus utilitatis magnitu-
dine hoc damnum satis | compensatum videri possit. Quod si quis vero mihi obji-
ciat, illud utilitatis genus a lectione Robinsonis vernaculi potius expectare debere,
hoc equidem facile concedam. Neque tamen nihil ad istam augendam conferre de-
bet, egregium hunc librum latinis verbis expressum iterum studiose legisse; neque
illum unquam satis pueris commendari posse puto, cum illi novitatis studio ducti
a praestantissimis libris vernacula lingua scriptis ad alios, minus forte egregios,
sed novos, properare soleant. Si igitur hoc Robinsoni latinitate donato contige-
rit, ut inter libros scholasticos referatur, tum certe majorem, atque diuturniorem
utilitatem ex ejus lectione redundaturam esse existimo. —

Indicem latinitatis conficiendum tradidi *Gedikio* meo, Friderici fratri, Profes-
sori Elisabethaneo, quoniam equidem variis negotiis impeditus fui, quo minus
meam ipsius operam in eo collocarem. Neque hunc laborem defugit vir humanis-
simus mihiq̄e conjunctissimus, cui | plura majoraque debeo, cum in vita publica,
tum in privata, quam hoc loco exponere mihi licet. Qui quidem in eo negotio ita
versatus est, ut nihil fere in indice notaret, atque explicaret, nisi quae a vernaculae
linguae rationibus aliena sunt, aut in quibus tirones, quanquam Lexico adhibito,
haerere solent, cum propter varietatem significationis, tum propter peculiarem la-
tinae linguae indolem. Neque etiam plura a nobis promissa sunt, neque ab indice
latinitatis, non verborum, plura expectari possunt. Etenim si omnes ac singu-
las voces, aut etiam rariores, quae in hoc libro occurrunt, notare voluissemus, in
nimiam molem, neque illam necessariam ac utilem, ille excrevisset. Nihilo mi-
nus tamen spero, tirones libelli Gedikiani copiis praeparatos, atque Lexico idoneo
instructos, multo cum fructu hunc indicem adhibituros esse.

Si vero sint, qui universam hanc meam Robinsonis latine vertendi ratio- | nem
vituperent, aut nimis severe illam judicent, eos rogo, ut unam alteramve ejus li-
bri plagulam vertere instituant. Denique fateor, istam operam nostram in illud
vitae meae tempus incidisse, quod infinitis negotiis curisque me ita districtum
tenuit, ut in ea perficienda mihi ipse satisfacere raro potuerim. Neque tamen plu-
ribus de causis illam diutius differre licuit. Dabam Vratislaviae die XXV. Febr.
MDCCLXXXV.

Ph. J. Lieberkühn,

Inspector scholarum Vratislaviensium
Rector et Professor Gymnasii
Elisabethani.

| PRAEFATIO
NOVAE EDITIONIS.

[Bl. 4r]

Cum post obitum Lieberkühni mei, qui fato praemature et acerbo hoc anno succumbens, ut omnibus, qui rei litterariae, praesertim paedagogicae bene cupiunt, ita ex multis amicis mihi maxime flebilis occidit, hujus libelli denuo recensendi atque ad usum destinatum emendandi laborem, quem proprio Marte absolvere statuerat vir, quamvis morbi vi misere depressus, diligentia tamen et insigni assiduitate nunquam deficiens, mihi demandatum suscepissem; qua ratione optime haec altera editio vere emendatior atque ad tironum usum accommodatior in lucem prodire posset, diu multumque mecum reputavi. Atque me quidem, primum multa in Robinsone latino, non dico, corrigere, quod forsitan arrogantis foret, sed mutare conantem, atque novam magna ex parte, vernaculi sermonis legibus minus obstrictam versionem | elaboraturum consilio jam incepto deterruit cogitatio ista, fieri posse, ut nova forma indutus Robinson iis tironibus, in quorum manibus prius editus huc usque versatus fuerat, quorum quidem haud exiguum numerum esse scio, tanquam peregrinus appareret, ut superbiens usurpator, illum antiquiorem, in plurimis scholis jam diu civitate donatum, nunc tanquam inutilem eiekturus. Itaque aliqua tantum correctoria opera in Robinsone Lieberkühniano adhibita, haud adeo multis in locis, quae aut in singulis verbis, aut in ordine orationis partium disponendo, aut in toto sermonis habitu praecipue vernaculae linguae genium redolere videbantur, interdum quoque non tam interpretis quodam errore et incuria, quam operarum nimis festinato labore typographico, spuria et a Romano idiomate abhorrentia in textum irrepserant, resecuri atque cum aliis commutavi, sic et Robinsoni ipsi, et studiosae juventuti optime consuli ratus.

[Bl. 5v]

Vocabularium autem, priori editioni additum, angustioribus limitibus circumscriptum ad usum libelli non sufficere cum multi rei periti judicassent, ut nunc copiosius et largiori | penu instructum discentibus tradi posset, neque Lexici cuiusquam subsidio destitutis pueris, totius dulcissimi operis legendi copia deesset, curavi, easdem ceterum rationes secutus, quas in prolixiori praefatione expositas video. Quod reliquum est, ut hic Campianus libellus, inter multos similes facile princeps, in posterum, ut hucusque, ad mentem puerilem sapientiae praeceptis imbuendam animumque virtutis studio emendandum majori in dies utilitate adhibeatur, nec non ejus lectione primi gressus tironum ad adyta latinae musae, plerumque aspera dumeta spinasque non sine horrore quodam perrepentes, expeditiores et non omnis gaudii expertes fiant, enixissime opto, atque si qualiscunque mea opella ad hunc finem assequendum aliquantulum profuerit, operae pretium quodammodo fecisse jure meo mihi videbor. Dabam Vratislaviae, ipsis Idibus Octobris, MDCCLXXXIIX.

[Bl. 5r]

L. F. Gedike,

Professor Gymnasii Elisabethani.

[1] | ROBINSON SECUNDUS.

Fuit quondam familia satis numerosa parvulorum, et adultorum hominum. Con-
 juncti erant omnes partim naturae vinculis, partim mutua caritate. Pater, et
 materfamilias universos amabant, velut proprios liberos, quanquam sola Carolina,
 omnium natu minima, ipsorum filia genuina erat. Eodem animo praediti erant R... 5
 et B... amici eorum. Vivebant autem in horto, prope portas Hamburgi.

Hujus familiae symbolum erat: *Ora, et labora!* neque quisquam in ea aliam
 felicitatem cupiebat, nisi quam vita ex hoc praecepto instituta praestaret. Sed
 inter labores, et perfecto opere omnes optabant audire, quod ipsos sapientiores, et
 [2] meliores redderet. Tum pater iis de variis rebus et ho- | minibus narrare solebat, 10
 liberis lubenter et attente audientibus.

Illarum narrationum vespertinarum una est, quae sequitur, Historia Robinso-
 nis Secundi, quam pater, cum putaret fore plures pueros, qui eam legere cupiant,
 litteris mandavit, atque typis exarandam curavit.

Sed exponendum mihi superest, quidnam hanc narrationem praecesserit! — 15
 „Nonne, pater, denuo nobis aliquid narrabis?“, Theophilus rogat sereno quodam
 vespere aestivo. — „Lubenter equidem,“, respondet pater, an vero vespera tam
 iucunda non nisi per fenestras fruamur? Agite, recumbamus in gramine isto!

Euge! euge! omnes conclamant, et sic exultantes domum relinquunt.

| VESPERA PRIMA.

[3]

THEOPH. Hincne pater?

PAT. Euge! Sub hac ipsa malo!

NICOL. Optime! — *Omn.* Optime! Optime! (*exultant, et manibus plaudunt.*)

5 PAT. Quid autem faciendum putatis, dum vobis aliquid narro? Non enim credo, vos hic plane otiosus assidere velle.

IOH. Hem! si modo aliquid negotii haberemus?

MAT. En pisa explodenda! en fabas Turcicas destringendas! cuinam lubet?

OMN. Mihi! mihi! mihi!

10 THEOPH. Ego, et Carolina mea, et tu Friderice — nos pisa explodamus! nonne?

CAROL. Minime equidem, pace tua, Theophile! Absolvenda est mihi antea catenula mea, quam Mater me docuit.

THEOPH. Euge! nos ambo itaque! Cedo, Friderice, asside hic.

15 AMIC. R... Ego socius vestri laboris ero. (*jungit se iis in gramine.*)

AMIC. B... Et ego vestri! o reliqui! Placeone vobis?

DIETER. Magnopere places! Hic satis amplum spatium tibi superest! Praeclare! Iam videamus, quisnam stringendo vincat!

PAT. Ita considatis, velim, ut solem occidentem spectare possitis! Iucundissimum profecto is hodie nobis praebebit spectaculum! (*Omnes recumbunt, et | opus* [4] *inchoant*) — Agite! o mei liberi, historiam sane mirabilem hodie vobis narrabo! Iam arrectis crinibus, jam summa cum voluptate me audietis!

THEOPH. Hem, sed noli nimis tristia narrare!

CAROL. Bene mones Theophile! Audivistine pater? Alioquin enim plorabimus inviti.

25 IOHAN. Hui! Tacete! Pater rectissime judicabit!

PAT. Nolite hoc timere, o mei! Equidem ita faciam, ne nimia tristitia afficiamini.

Fuit olim Hamburgi vir quidam, cujus nomen Robinson erat. Habuit tres filios, ex quibus natu maximus, qui militiae nomen dederat, in proelio quodam cum Francogallis commisso cecidit.

Alter, qui litteris operam dabat, cum forte vehementer incalescens imprudenter aquam frigidam bibisset, tabe correptus diem supremum obiit.

Iam parentibus praeter minimum natu, qui, nescio qua de causa, Crusoe appellabatur, nullus supererat. Sed in eo omnem spem suam ambo collocaverant, quippe qui iis unicus esset. Cariorem eum ipsis oculis suis habebant: sed amor eorum stultus erat.

35 THEOPH. Quid hoc sibi vult, pater?

PAT. Statim intelliges! Nos, uti scitis, vos quoque amamus; sed hanc ipsam ob causam laboribus vos assvefacimus; multaque tam jucunda, quam utilia scitu vos docemus; scimus enim, haec unice vos bonos, beatosque redditura! Sed Crusoei parentes secus fecerunt; filiolo omnia indulserunt, qui quidem cum ludere, quam discere mallet, dies integros lusit, atque parum aut nihil didicit. Hic est, Theophile, amor iste, quem nos stultum appellare solemus. 5

THEOPH. Ehem! jam intelligo!

[5] PAT. Itaque parvulus Robinson neglectus adolevit! Pater optabat, ut mercaturae se addiceret; sed | haec ei displicuit; se malle, ait, orbem terrarum peragraré, ut quotidie nova audire, et videre posset. — Stultum sane consilium homuncionis! 10
Quid enim in tanta omnium rerum ignorantia, Crusoeus noster peregrinando proficeret? Quicumque apud exterarum gentes rem suam bene agere vult, eum oportet multarum rerum peritum esse. Sed hoc Robinsoni nondum in mentem venerat. Iam annum aetatis decimum septimum attigerat, plurimum vero temporis discurrendo consumserat. Quotidie autem patrem urgebat, ut ab eo peregrinandi veniam impetraret. Pater respondit, stultum esse hoc consilium, neque illi aurem praebuit. 15
„O mi fili, mater tum exclamare, quaeso te! Maneas in patria et honestum victum quaeras. „Filius autem non obedivit; sed cum forte apud portum more suo discurreret, quemdam ex aequalibus conspexit, nautae filium, qui in eo erat, ut cum patre Londinum navigaret. Sodalis itaque eum interrogat: an socius itineris esse velit? Lubenter equidem, ait Crusoeus; vereor autem, ut parentes hoc mihi permittant! — Hui! respondet alter, audendum tibi est facinus; sine venia proficiscendum est! Post tres hebdomades reduces erimus; parentibus vero nuntiandum curabis, quonam terrarum concesseris! Careo autem pecunia, ait Crusoeus, — Nihil refert, alter excipit: ego tibi omnia in itinere suppeditabo! 25

Robinson noster re paululum deliberata, illico alteri dextra data exclamat: „Euge, commilito, vehor tecum; sed confestim navem conscendamus!„ — Tum cuidam mandat, ut horis aliquot elapsis patrem conveniat, eique nunciet, filium in Angliam aliquantis per profectum, mox rediturum esse. Quibus peractis ambo sodales navem conscendunt. 30

IOH. Fi, impudentiam hominis!

[6] | NICOL. Magnopere equidem ab ejus moribus abhorreo!

AMIC. B... Recte judicas, Iohannes! Impudenter sane hoc fecit; sed miseret me stultitiae ejus! Ego vero gaudeo perpaucos liberos tanta stultitia esse, ut, quid debeant parentibus, nesciant. 35

NICOL. An vero nonnullos ejus similes invenisti?

AMIC. B... Neminem, quod sciam! Sed certissime scio, tales pueros nunquam non se ipsos infelices reddituros.

IOHAN. Sed videamus, quidnam Robinsoni acciderit?

PAT. Nautae anchoras solvunt, velaque tendunt; ventus navim agitare incipit, praefectus navis sex tormentis bellicis explosis urbi valedicit! Robinson cum so- 40

dali in stega erat, insaniens fere laetitia, quam ex itinere instanti capiebat. Coelum serenum erat, ventus adeo secundus, ut brevi Hamburgum oculis abeuntium se subduceret. Postridie Ricebuttelium littus legunt, ubi Albis in mare effluit. Tum Oceano se committunt! En vero Robinsonem nostrum admiratione perculsum, cum praeter aerem, et aquam nihil ante se conspiceret! Terra continens paullatim e conspectu ejus recedit. Iam praeter ingentem illam Pharum, quam Hamburgenses in insula sancta extruxerunt, nihil conspici potest. Iam ille quoque evanescit, Robinson autem supra se nihil nisi coeli convexa, circa se nihil nisi aquam videt.

THEOPH. Admirandum sane spectaculum!

10 AMIC. R... Quod tu brevi forsán videbis! —

THEOPH. Hem, eone proficiscemur?

AMIC. R... Siquidem attente nos Geographiam docentes audiveritis, ut intelligatis, quaenam via eligenda sit eo proficiscentibus. —

| PAT. Quin, si laboribus perferendis, et temperantia victus corpora vestra ad tolerandas hujus itineris molestias in dies fortiora reddideritis; fieri quidem potest, ut vobiscum Travemundam ambulemus, ubi mare Balticum incipit. [7]

OMN. Hui! Hui!

PAT. — ut ibi navem conscendamus, atque aliquot milliaria in altum tendamus.

Tum omnes exsiliunt, patris collum, et genua amplectuntur, laetitiamque suam exsultando, et plaudendo exprimunt.

20 MAT. Num vero me quoque vobiscum ducetis?

CAR. Euge, si quidem tanto itineri pedes tui pares sint! — Sed longa est via — nonne pater? — longior forte, quam quae Wandsbekiam ducit, ubi Claudius optimus habitat cum altero, qui amplas aedes, et amplum hortum possidet. —

25 Hem! quantus, quantus ille est! Multo sane major nostro horto; fui quondam ibi, meministine pater? Tum, cum in campis lapillos versicolores quaesivimus. —

PAT. Et rusticum arantem vidimus. —

CAR. Euge! et officinam fabri ferrarii intravimus, viae vicinam. —

PAT. Atque molam alatum conscendimus —

30 CAROL. Eja, ubi ventus mihi pileum abstulit;

PAT. Quem tibi molitoris puer reddidit.

CAR. Frugi sane puer! ain' tu, pater?

PAT. Quam maxime: qui quidem nobis plane ignotis statim officium praestiterit!

35 CAR. Tu quoque ei dedisti pecuniolam?

PAT. Dedi equidem! Probis enim hominibus, qui aliis gratum facere amant, quilibet gratiam referre studet. — Sed oblitus sumus Robinsonis nostri. Properemus itaque, ne e conspectu nostro plane se subducat. Velocissimus enim ejus cursus est.

40 | Fuerat quidem proficiscentibus per duas dies continuos coelum serenum, ventus secundus. Tertio autem coelum nubibus tegitur, et sensim obscuratur; ventus [8]

plenis buccis flare incipit. Iam fulgura coruscant, totumque coelum flammis redundat; jam tenebrae densissimae ingruunt, neque tonitruum fragor cessat; imber torrenti similis de coelo ruit, mare procella horribili agitata aestuat, fluctus in altitudinem tectorum extumescunt!

Eheu, horrendum visu! Navis alternis vicibus, sursum deorsumque agitur! 5
Iam ingenti fluctu in nubes tollitur, jam profundo mergitur! Nunc hoc, nunc illo latere subversa nititur! Quantus, quaeso, strepidus antennarum, et funium! Quantus in navi tumultus! Nemo enim pedibus se continere poterat, quin illico subverteretur. Robinson noster, insvetus quippe tantae calamitatis, vertigine corripitur, adeoque male afficitur, ut animam exspirare videretur! Hic enim est, quem vocant, 10
morbus nauticus!

IOH. En justam hominis poenam.

PAT. „Heu! parentes optimi! heu!„ iterum, iterumque exclamavit; Nunquam vos revisam! O me impudentem! qui vobis hunc luctum excitaverim! — Crac! Crac! 15
auditur repente in Stega! Bone Deus! exclamant nautae, sis nobis propitius! Tum expallescunt, et desperant de salute. „Quidnam accidit?„ Robinson terrore exanimatus exclamat! Vae nobis! respondent nautae, periimus! Anterior malus fulmine ictus cecidit, medius autem tantopere convulsus est, ut illum quoque detruncari, atque e navi extrudi oporteret. — Periimus, eheu! novus clamor tollitur ex inferiori parte navis. Dehiscit navis; aqua ad quatuor pedum altitudinem 20
navem complet.

[9] Robinson, qui in cubili nautico humi sedebat, his auditis retrorsum collapsus, 25
animi deliquio op- | primitur. Reliqui ad antlias accurrunt, ut navem, si fieri possit, supra aquam retineant! Tandem nauta accurrens eum convellit, atque exclamat: num tu solus otiosus jacebis, dum ceteri laborando defatigantur! Itaque se corripuit, licet infirmissimus atque machinam tentavit. Praefectus interim tormentis aliquot explosis, navibus, si quae forte non longe abessent, significavit, se magna calamitate opprimi. Robinson noster, qui quidem hujus fragoris causam ignoraret, navem ruptam putans iterum exanimatus est. Nauta igitur, qui ei succedebat, pede eum trudit, atque mortui similem negligit. 30

Iam omnes pro virili aquam exhauriunt; sed ea nihilominus augetur, ita, ut universi mortem instantem timeant. Ejiciuntur quidem ad navem sublevandam omnia, quae minus necessaria essent, tormenta, vasa, cistae, etc. — Sed nihil his omnibus proficitur.

Dum haec geruntur, in alia navi sonitus tormentorum, ad significandam calamitatem explosorum auditus erat. Scapha quoque inde emittitur ad conservandos saltem navigantes. Sed altitudo fluctuum impedivit, quo minus ad navem labefactatam accedere posset. Hactenus tandem juncta est puppi, ut iis, qui in ea essent, funis porrigeretur, cujus ope ratis amica tandem attracta est. Robinson quoque, qui pedibus se tenere non valebat, a quibusdam nautis, quos ejus miserebat, in 40
eandem conjectus est.

Vix paullulum a navi secesserant, cum in conspectu ipsorum undis illa obrue-
retur. Tempestas nunc furere desiit; quae quidem antea cymbam tot hominibus
oneratam subversura fuisset. Innumeris tandem periculis exhaustis navi primariae
iuncta, in eamque recepta est.

- 5 | THEOPH. Hem! laetor ex animo de salute miserorum istorum! [10]
NICOL. Equidem magnopere eorum causa timui!
CAR. Iam resipiscet noster, neque in posterum simile facinus audebit!
MAT. Resipiscet sane!
DIETER. Quonam autem inde evasit?
10 PAT. Navis, quae eum cum ceteris receperat, Londinum tendebat! Quatuor
diebus elapsis ad Ostium Thamesis pervenit, neque ita multo post apud Londinum
anchoras jecit.
FRIDER. Quid hoc significat, quod tu dicis *ostium Thamesis*?
AMIC. R... Thamesis fluvius est, Albi similis, prope Londinum in mare
15 influens. Loca illa autem, ubi Fluvii Oceano se jungunt, eorum ostia dicuntur.
PAT. Nunc omnes, ac singuli in terram escendunt, atque salute recuperata
laetantur.

Iam Robinson noster satis negotii habuit in spectanda immensa urbe Londino.

- Itaque neque praeteritorum memoria, neque futurorum contemplatio ejus men-
20 tem subiit. Tandem venter eum admonuit, cibus opus esse, siquidem in ingenti
hac urbe vivere vellet. Adiit itaque praefectum ejus navis, quae ipsum advexerat,
eumque rogavit, ut se socium mensae adhiberet. Ille vero eum lubenter hospitio
exceptit. Hospes inter prandendum e Robinsone nostro quaerit, quo consilio et
quid facturus huc venerit? — Tum Robinson ingenue fatetur, se animi causa, et
25 insciis parentibus hoc iter fecisse, jam autem plane consilii inopem esse! | „Insciis [11]
parentibus tuis? “clamat nauta exterritus, cultro manu excidente.“ Bone Deus! cur
equidem hoc antea non resciveram? Crede mihi, juvenis temerarie, si hoc Ham-
burgi cognovissem, nunquam te mecum duxissem, vel si magna auri pondera mihi
pollicitus esses!

- 30 Robinson erubuit, atque oculos demisit. Bonus autem nauta facinoris temerita-
tatem ei exponere pergit, dicens, se certo scire, illum nunquam exoptata felicitate
frui posse, donec resipuisset, atque a parentibus veniam impetravisset. Robinson
vehementer commotus flevit.

- Sed quomodo mihi nunc consulam? singultans tandem rogat. Quomodo tu tibi
35 consulas? respondit praefectus navis: — Ad parentes tuos reversus, genua eorum
supplex amplecteris, atque peccati veniam eos pie rogabis!

CAR. En virum magnae probitatis! ain' tu pater?

PAT. Fecit ille, quod unumquemque facere oportet, qui quidem alium peccare videat; juvenem ad officium reducere studuit. — „An vero Robinson eum interrogat, tu me Hamburgum reduces? Egone? respondit nauta; oblitusne es navem meam periisse? Equidem non ante revertar, quam opportunitatem nactus fuero, aliam navem comparandi; sed hoc te diutius, quam par est, morabitur. Tu potius primam quamlibet navem, quae hinc Hamburgum tendit, conscendes, ne unius quidem diei mora interjecta. 5

Sed plane careo pecunia, excepit Robinson. En quatuor Guineas, nauta reson- dit. —

THEOPH. Guineas! quid hoc rei est? 10

[12] PAT. Monetae sunt Anglicae, Theophile; aureae eae quidem, Ludovicis no- stris aureis similes, Sex | Joachimicorum fere pretio veniunt, domi tibi ejusmodi monstrabo.

IOH. Quin tu pergis, pater?

PAT. Ecce, respondit itaque bonus nauta, ecce aliquot Guineas, quas tibi com- modabo, licet jam ipse iis aegre caream. His tu adjutus ad portum te confer, atque societatem itineris in nave quadam quaere! Si te vere poenitet flagitii tui, Deus jam tibi feliciorem cursum dabit, quam nobis huc proficiscentibus dedit. „Tum benevole eum amplexus, atque iter faustum ipsi precatus est. — Robinson abiit! 15

NICOL. Hem! jam ne domum redit? Equidem putavi, nunc demum ad rem ventum iri. 20

MAT. Num vero displicet tibi; o bone, Robinsonem ad parentes suos reverti, qui sine dubio de ejus salute valde solliciti erunt?

AMIC. R... Nonne tu vero laetaris, eum injuriae commissae poenitere, atque respiscere? 25

NICOL. Laetor equidem; sed sperabam, nos nunc lepidissimas res audituros esse!

[13] PAT. Ille vero domum nondum rediit. Audiamus itaque, quid postea ei acci- derit. Dum enim ille ad portum vadit, variae cogitationes animum ejus subeunt. Quomodo parentes mei me redeuntem excipient? „Secum tacite loquitur. Casti- gabunt sane propter facinus tam impium! Sodales vero ceterique tribules me ir- ridebunt, quod tam cito redierim, vix aliquot plateis Londini conspectis!., — Co- gitabundus restitit. Nunc proficisci tergiversatur; nunc meminit nautae, qui di- xisset, ipsi omnia mala impendere, nisi ad parentes reversus esset. Diu dubitans, quidnam consilii caperet, tandem ad portum pergit, ubi summa cum voluptate animadvertit, nullam adesse navem, quae Hamburgum tendat. Qui autem eum hac de re | certiore fecerat, e praefectis earum navium erat, quae ad Guineam proficiscuntur. 30 35

FRID. Quinam isti homines sunt?

PAT. Hoc tibi Dietericus exponet; qui eos probe novit. 40

DIETER. Meministine ejus terrae, quam Africam vocant? Altera ejus ora —

FRID. Ora?

DIETER. Ea pars scilicet, quae mari adjacet — en! mappas meas compendiarias opportune teneo — hic tractus terrae, qui se deorsum curvat, ora Guineae appellatur!

5 PAT. Nautae vero, qui eo proficiscuntur mercaturae causa, inde nomen duxerunt! Ex iis ille quoque fuit, quocum Robinson noster tum locutus est.

Hic quidem vir Robinsonis confabulatione delectatus, eum invitavit, ut navem secum conscenderet, atque aquam calidam Theae succo infectam sorberet; cui ille lubenter morem gessit.

10 IOH. Num vero praefectus ille germanice loqui poterat?

PAT. Oblitus eram dicere, Robinsonem jam Hamburgi opportunitatem invenisse addiscendae linguae Anglicae, quae quidem jam ei in Anglia versanti magnam utilitatem praestitit.

Praefectus navis cum audivisset, eum flagrare cupiditate peregrinandi, atque
15 vehementer dolere, quod tam brevi tempore elapso Hamburgum sibi revertendum sit, Robinsoni auctor fuit itineris ad Guineam faciendi. Quo audito noster primum obstupuit; sed cum praefectus ei demonstrasset, iter hoc fore jucundissimum, se eum consuetudinis causa gratis excepturum, atque ei omnia suppeditaturum, ipsum autem non contemnendas fortunas hoc itinere acquisiturum - tum
20 subita | cupiditate proficiscendi abreptus, omnia neglexit, quae eum bonus nauta [14] Hamburgensis monuerat, quaeque facienda paullo ante in animo habuerat.

Sed paullatim re cogitata, equidem ait: „praeter tres Guineas nihil pecuniae habeo! Quid tandem his paucis emam, ad mercaturam eo loco faciendam, quo tu tendis? Commodabo equidem tibi, respondit praefectus, sex alias Guineas! His
25 omnibus tot sane merces emere poteris, quot tibi sufficiant ad idoneas divitias in Guinea acquirendas, modo fortuna mediocri utamur!

Quid autem his mihi comparabo! Robinson interrogat. Meras nugas! nauta respondit! Coralla vitrea, cultros, ascias, forfices, sclopeta, taenias, etc. — quibus nigri Africae incolae tantopere delectantur, ut tibi auri, eborisque copiam centies
30 majorem pro iis daturi sint.

Iam Robinson diutius sibi temperare non potuit, quin parentum, amicorum, patriaeque oblitus exclamaret: Euge! vehor tecum! Agedum! respondit praefectus, et dextris junctis itineris societatem paciscuntur.

IOH. Nunc equidem plane stultum illum Robinsonem negligam, quantacunque
35 calamitate opprimatur.

PAT. Tu eum plane negliges Iohannes?

IOH. Omnino, pater! Cur enim stultus ille denuo pietatis erga parentes immemor est? Nonne Deus hominem tam impium poenis afficiat?

PAT. An vero ille, qui quidem eo usque miseriae pervenit, ut parentum oblivisci, atque a Deo nisi poenis immissis corrigi non possit, misericordia tibi indignus
40 videtur? Ille quidem auctor est omnium malorum, quae ipsi contingunt, sed non-

[15] ne eo miserior est? O mi fili, incolumem te nosque omnes numinis benignitatis servet ab acerbissima ista | calamitate, quae eos opprimere solet, qui sentiant se ipsos miseriae suae auctores esse! Sed ubicunque ejusmodi miserum invenerimus, semper pie cogitabimus eum hominem esse, eum a felicitatis via aberrasse, atque fraterna pietate commoti Deum optimum maximum lacrimantes pro ejus salute precabimur. — 5

Tum omnes paullulum conticuerunt, donec pater ita perrexit:

Robinson itaque novem Guineas suis adjutus ad urbem properat; comparatque ex iis rebus, quarum emendarum praefectus ei auctor fuerat, tum in navem transportandas curat. Diebus aliquot elapsis, ventoque secundo oborto praefectus navis anchoras solvi, atque vela ventis dari jussit. 10

DIETER. Quenam autem via illis capienda erat ad Guineam tendentibus.

PAT. En mappas tuas Geographicas! Cedo, monstrabo tibi! Ecce Londino profecti Thamesi usque in Oceanum Germanicum vehuntur; tum versus Occidentem tendunt, atque per fretum Calesium, Canalem quem dicunt, intrans. Inde Oceano Atlantico se committunt, atque insulas Canarias, et Promontorii viridis legunt, donec ad istam oram, quae Guineae dicitur, appellant. 15

DIETER. Sed ubinam ejus loci navem appellent?

PAT. Istit fortasse, apud Promontorium Corso, quod quidem Anglorum est.

MAT. Sed tempus erit nobis quoque, vela faciendi, atque mensae appellendi. Sol jam diu occidit! 20

THEOPH. Minime equidem esurio!

CAR. Ego quoque audire plura mallet!

PAT. Cras, cras audiemus, o mei! quid Robinsoni porro evenerit. Iam ad coenam eamus! 25

OMN. Ad coenam, ad coenam, ad coenam!

| VESPERA SECUNDA.

[16]

Proxima vespera, cum universi eodem loco iterum recubuissent, pater sic narrare pergit:

Robinsonis nostri cursus novus faustissimum habuit initium. Iam incolumes
5 fretum Calesium, et Canalem transierant, atque in ipso mari Atlantico versabantur. Ibi autem per multos dies continuos ventis tam adversis obruti sunt, ut magis magisque ad Americam rejicerentur.

En! mei liberi! magnam istam tabulam, quam propterea attuli, quod in ea
10 melius, quam in exigua quadam cernere poteritis, quem in locum navis ista vere tetenderit, quo vero a ventis compulsa sit. Hic deorsum nostri homines cursum dirigebant; sed cum ventus partim ex adverso, partim a latere eorum flaret, inviti eo abrepti sunt, ubi Americam sitam videris. Sed arbori isti potius mappam nostram affigam, ut eam opportune ante oculos habeamus.

Tum vespere quodam gubernator significavit, se ignem e longinquo conspi-
15 cere, atque ex eodem loco sonitum nonnullorum tormentorum audivisse. Omnes itaque stegam conscendentes, ignem ipsi vident, tormentorum sonitum ipsi audiunt. Praefectus navis accurate inspecta tabula nautica intellexit, vel ad centum milliaria nihil terrarum esse. Quam ob rem universi existimant, hunc ignem nihil esse, nisi navem incendio correptam.

Extemplo nostri homines consilium capiunt, miseris istis succurrendi, ad eos-
20 que navem dirigunt. Mox autem distincte cernunt, conjecturam suam | non vanam fuisse, cum navem magnam flagrantem conspicerent. Praefectus statim quinque tormenta explodi iussit, quibus miseris istis significaretur, navem amicam appropinquare. Vix autem hoc peracto navis incensa terribili cum fragore ad coelum
25 projecta, mox vero penitus undis obruta, ignisque extinctus est. Flamma enim cameram pulveris tormentarii corripuerat. Quid vero miseris istis acciderit, qui navi incensa vecti erant, adhuc incertum erat. Sed cum Praefectus speraret, eos in scaphas se recepisse, antequam navis incendio consumeretur, per noctem continuam tormenta explodi jubet, ut illi certiores fierent de loco, in quo versaretur navis
30 amica. Lampades quoque accendi curat, quarum ope navis sua conspiceretur.

Tum die exorto telescopiis duae scaphae animadvertuntur hominibus repletae,
atque cum fluctibus colluctantes. Cerni quoque poterat, eos summa vi, sed ven-
to adverso conniti, ut ad navem accederent. Illico praefectus vexillum nauticum
35 explicuit, unde intelligerent isti, se ab illo cognitos, illum vero ipsis recipiendis paratum esse. Navis quoque majori impetu ad eos tendit, atque hora dimidia elapsa ad miseros istos pervenit.

Sexaginta fere homines inveniuntur, viri, mulieres, et liberi, qui omnes in navem recepti sunt. Tum visu dignum erat spectaculum, cum infelices isti se salvos incolumnesque viderent! Alii enim flebant prae gaudio; alii clamabant, velut

[17]

nunc demum periculo opprimerentur. Alii in nave exsultant, velut mente orbati, alii pallidi pectora tundunt, alii rident amentium more, saltantes simul, atque jubilantes; alii vocis, atque vitae expertes adstant. Iam nonnulli ex iis in genua procidunt, manus supplices in coelum tendentes, claraque voce deo optimo maximo gratias agunt pro salute recuperata. Iam vero se recipiunt, more | parvulorum
[18] exsultant, vestes discerpunt, plorant, aut animi deliquio oppressi vix in vitam restitui possunt. Nemo quoque e nautis tam durus erat, quin his conspectis lacrimam humanitatis testem effunderet. 5

In numero miserorum istorum fuit quoque juvenis, verbi divini minister, qui omnes animi fortitudine, et dignitate superabat. Cum enim primum navem ingressus erat, in faciem procubuit, ita, ut mortui instar referret. Praefectus itaque ad eum accessit, ejus excitandi causa, existimans, hominem animi deliquio laborare. Ille vero summa cum animi tranquillitate istum alloquitur, gratamque mentem ei professus dicit: Sine me creatori meo pro salute nostra gratias agere; postea tibi quoque profitebor gratissimum animum meum pro beneficio tuo. Praefectus
10 magna cum reverentia pedem retulit. 15

Cum vero aliquamdiu, facie in terram demissa, jacuisset, laeta fronte surrexit, et ad praefectum se contulit, gratias acturus. Quo facto ad socios fortunae se convertit, eosque admonuit, ut animi tranquillitatem recuperare studerent, cujus ope mentem suam rite ad numen benignissimum dirigerent, eique pro vita conservata gratias dignas agerent. Multos quoque haec admonitio movit. Tum narravit, quinam essent, et qua tandem fortuna usi fuissent. 20

Navis incensa e magnis navibus mercatoriis Francogallorum fuerat, quae Quebecam vehi solent — urbem istam Americae videtisne? Ignis autem exortus erat in cubiculo gubernatoris, atque tam velociter grassatus fuerat, ut nulla spes ejus restinguendi superesset. Vix temporis spatium illis relictum fuerat, quo nonnullis tormentis explosis in cymbas se reciperent. Iam de futura conditione plane incerti
[19] metuerant, ne primo quoque | tempestatis impetu obruerentur, aut fame, et siti opprimerentur, quoniam e navi incensa vix dierum aliquot victum secum apportare potuerant. 25 30

FRID. Hem! cur vero aquam inde auferre debebant? nonne enim in mediis undis versabantur?

PAT. Oblitus eras, Friderice, aquam marinam tanta esse amaritudine, et salsugine, ut nemo eam bibere possit.

FRID. Ehem! 35

PAT. Terribili hac calamitate oppressi sonitum tormentorum in navi Anglica explosorum audiverant, et non ita multo post lampades quoque expositas conspexerant. Sic inter spem, et timorem suspensi, noctem longam, atque tristem duxerant, undis interim longius rejecti, quam summa vi connisi ad istam navem accessissent. Tandem lux diei exspectatissima miseriae eorum finem attulerat. 40

Robinsonis animus interea vehementissimae perturbatus fuerat. Heu! secum ipse loquitur, heu! si isti homines, inter quos profecto longe probiores me ipso sunt, tantis malis conflictati fuerunt, quid mihi exspectandum erit, qui animo tam ingrato erga parentes fuerim! Ista quidem cogitatio, montis instar, animum
 5 ejus oppressit. Pallidus, atque mutus, malefactorum scilicet conscientia fractus, in angulo sedet, manus torquens, atque vix deum precari audet, quippe existimans, deum optimum maximum a se plane alienatum.

MAT. Haec est eorum conditio, qui malefactorum sibi conscii sunt. Tales homines, quoniam se ipsi calamitate dignos arguunt, laeta in deo fiducia plane
 10 carent, omnia pessima timentes. Heu! miseram profecto conditionem!

PAT. Miserrimam sane! Deus nos, omnesque homines ab ea incolumes servet! — | Iam isti miseri, qui licet servati, admodum tamen infirmi erant, cibo, [20] potuque refecti sunt. Tum ille ex iis, qui dignitate ceteros anteibat, magnam crumenam auro repletam praefecto navis porrexit, dicens: hanc solam e navi sua auferri potuisse, quam ille ut acciperet testem grati animi se orare.
 15

Nunquam equidem committam, respondet praefectus, ut munus tuum accipiam. Nihil enim nisi humanitatis officio functus sum, certissime mihi persuadens, vos eadem humanitate erga nos usuros fuisse, siquidem nos ea indignissemus. Sic ille, quamvis gratissimus, nihil sollicitando profecit apud praefectum nostrum;
 20 constanter enim hic recusavit munus oblatum, illumque rogavit, ut precibus plane abstineret. — Tum deliberatur, quonam loci homines isti conservati ducendi essent? Duplex enim causa erat, cur non ad Guineam ducerentur. Cur primum miseri isti iter tam longum in regionem eam facerent, ubi nihil ipsi negotii habebant? Tum quoque tanta copia alimentorum in nave non erat, quae tot hominibus
 25 eousque sufficeret.

Tandem bonus praefectus statuit, molestiae ratione non habita, illorum causa vel centum milliaria a via proposita deflectere, eosque in *Terram novam* transportare, ubi sperabat fore, ut opportunitatem redeundi in Galliam cum piscatoribus asellorum nanciscerentur.

30 CAROL. Quinam sunt isti piscatores asellorum?

IOH. Oblitane es, patrem nobis narravisse de asellis, eos quidem e superiori mari glaciali descendere, usque ad Syrtes Terrae novae, ubi magna earum copia capitur?

CAROL. Ehem! nunc memini!

35 IOH. En! Terram novam Americae superiori contiguam; puncta vero illa syrtes denotant! Qui | autem ibi asellos piscantur, asellorum piscatores dicuntur! [21]

PAT. Eo igitur profecti sunt, et cum adventus eorum opportune in illud anni tempus cecidisset, quo plurimi aselli capi solent, e Francogallorum navibus ibi deprehensae sunt, quae miseros istos reciperent. Gratus eorum animus erga bonum illum praefectum verbis exprimi nequit. Qui quidem, illis in locum optatum
 40 deportatis secundo vento reversus, iter suum ad Guineam prosecutus est. Navis

volucris instar, undas transvolat, ita, ut brevi vel centum milliaria viae confecisset. Qua cursus celeritate noster Robinson mirifice delectatus est, quippe morae impatiens.

Post aliquot dies, cum semper versus Australem regionem cursum direxissent, subito navem magnam conspiciunt ad se tendentem. Mox vero inde audiunt sonitum tormentorum periculi instantis proditorem, et animadvertunt navem illam duobus anterioribus malis orbatam. Accedunt itaque ad illam, et cum eatenus appropinquassent, ut cum illis, qui in ea veherentur, verba conserere possent, sublati manibus, et miserabili vultu isti exclamant: servate, o boni, servate navem hominibus repletam, quibus omnibus pereundum erit, nisi vos eorum miseruerit.

Tum ex iis quaesitum est, qua tandem calamitate opprimerentur? quidam vero ex illis sic narrare incipit:

[22] Anglos videtis, ad Insulam Iamaicam — en vero eam, mei liberi, in sinu Americae sitam! — tendentes ad deportandam inde sacchari vecturam! Ibi dum navem anchoris alligatam, complere incipimus, nauta cum gubernatore in terram escendunt ad res nostras curandas. Interea tempestas vehemens tanto cum turbine oritur, ut fune anchorae | discerpto, navis e portu in altum compelleretur. Tempestas ista tres dies, atque noctes continuas furere non desiit; tum malis amissis centum, et plura milliaria abrepti sumus. Ad hanc nostram calamitatem accedit, quod nemo nostrum artis nauticae peritus est; novem integras hebdomades ita circumacti, omnem victum consumsimus, maxima pars autem nostrum fame contriti sunt.

Bonus igitur praefectus statim cymbam exponi jubet, idonea quoque alimentorum copia secum assumpta ipse cum Robinsone, ad navem labefactatam accedit. Eos, qui ista vehebantur, magna calamitate oppressos deprehendunt. Universi inedia fere consumti erant, multi pedibus se continere nequeunt. Cum autem cubiculum nauticum intrassent, — quantus quaeso! eorum terror erat! Mater cum filio, et servula, mortuorum instar, humi jacent. Matrem immobilem inter duas sellas alligatas prostratam deprehendunt, capite ad parietem navis acclinato. Ancilla prope eam abjecta jacet, brachio altero mensae pedem amplexa; juvenis vero in lecto, corium, quo manus tegi solent, semirosum ore tenens.

CAROL. Amabo te pater! nimia tristitia nos afficis!

PAT. Recte mones, Carolina; oblitus eram, vos talia audire nolle! Hanc itaque historiae patrem omittam. —

OMN. Minime! minime! pater! absolvas, quaesumus, eam!

[23] PAT. Si vobis ita placet! — Dicendum vero antea vobis erit, quinam fuerint homines isti, in terram miserabiliter prostrati! Ad Iamaicam illi hac nave ex Anglia profecti, repentina matris valetudine coacti erant, dies aliquot in navi operiri. Probos autem homines esse, universi testabantur. Mater filium impense amaverat, adeo, ut se ipsa necessario victu frudaret, ne filius eo careret. Ille autem pius in matrem, idem fecerat, ut omnem victum matri servaret. Fidelis quoque ancilla magis de dominae salute, quam de propria sollicita fuerat.

Iam omnes existimant, eos animam efflasse; mox autem intellectum est, reliquias animae vitalis in iis inesse. Postquam enim nonnullae succi e carne expressi guttae in ora eorum instillatae sunt, — sensim oculos aperire coeperunt. Mater prae nimia imbecillitate nihil absorbere valuit, vultu autem significavit, ut filio tandem auxilium ferretur. Neque ita multo post diem supremum obiit. Ambo reliqui idoneis remediis refecti, et cum vegetioribus viribus essent, praefecti humanitate, et cura in vitam feliciter restituti sunt. Iuvenis autem conspecta matre moribunda, iterum animi deliquio tantopere oppressus est, ut vix in vitam revocari posset. Tandem ille quoque cum servula conservatus est.

Quo facto praefectus navem eorum omni genere alimentorum, quibus ipse quidem carere poterat, instruxit, fabris suis vero malos fractos, quantum ejus fieri poterat, reficiendos mandavit, et homines istos docuit, quomodo cursum suum ad terram proximam dirigerent. Haec erat insula Madeira, quam hic supra insulas Canarias sitam videtis.

DIETER. Euge! quae Lusitanorum est!

IOH. Ubi dulce illud vinum Madeirense nascitur?

THEOPH. Canna quoque sacchari!

CAROL. Ubi etiam magna copia avium Canariensium est, nonne, pater?

PAT. Recte meministis! Apud hanc insulam praefectus anchoras jecit, atque cum Robinsone in | terram escendit. Ibi noster homo aspectu beatissimae istius insulae satiari non potuit. Quantum oculorum acies valet, juga videt vitibus consita. Quam ille uvarum dulcedine alliciebatur, ubique pendentium. Quam vero recreatus est, cum praefectus ipsi veniam sedandae cupidinis impetrasset! Tum ex incolis vinearum audiunt, vinum ibi non, uti in ceteris regionibus, torcularis ope exprimi solere. —

THEOPH. Qua tandem alia ratione?

PAT. Vas magnum ligneum uvis implent, tum succum pedibus exculcant, aut cubitis extundunt.

CAROL. Fi! taedet me istius vini Madeirani!

IOH. Equidem vel torculari expressum bibere nolim.

FRID. Cur tu vero hoc nolis?

IOH. Hem! tu nondum hic fuisti, cum pater nos docuit, vinum pueris non conducere. Statim audies, quantopere iis nocere possit! —

FRID. Verane ille narrat? pater!

PAT. Verissima, Friderice! Pueri enim, qui vinum aut alia potus fortioris genera amant, infirmi, et stupidi fieri solent.

FRID. Fi! nunquam equidem vinum bibam!

PAT. Prudenter feceris! mi fili! — Cum vero praefectum nostrum oporteret ibi aliquantum temporis opperiri, navis reficiendae causa, Robinson post aliquot dies morae impatiens fieri coepit. Quippe animus ejus instabilis, et novarum rerum

[24]

cupidus, alas sibi optabat, ut quam citissime orbem terrarum pervolaret. Interim navis quaedam Lusitana Lisboa advenit, ad Brasiliam Americae tendens.

DIETER. (*Mappam demonstrans.*) Nonne, pater, ad istam regionem, quae Lusitanorum est, ubi tot auri grana, et gemmae reperiuntur?

[25] PAT. Ad hanc ipsam. — Robinson, familiaritate cum praefecto istius navis contracta, avidus | granorum aureorum, atque gemmarum, desiderio Brasiliae videndae flagravit, ut ibi loculos suos complere posset.

NICOL. Ignorabat ille quidem, praeter regem Lusitaniae nemini licere, aurum, et gemmas ibi colligere.

PAT. Hoc vero fiebat, quod puerilem institutionem temere neglexerat. — Cum igitur navarchus ille Lusitanus non recusavisset, eum sine pretio secum transducere, ipse vero audivisset, navem Anglicam quatuordecim integros dies apud Madeiram opperiri debere, cupiditati longius peregrinandi resistere non potuit. Ingenue itaque amico suo optimo, navis Britannicae praefecto, professus est, se ipso relicto ad Brasiliam profecturum esse. Qui quidem, cum paullo ante e Robinsone audivisset, eum insciis, et invitis parentibus orbem terrarum percurrere, vehementer laetatus de ejus discessu, pecuniaque, quam ei in Anglia commodaverat, donata, eum sapienter monitum a se dimisit. Robinson igitur nave Lusitana conscensa ad Brasiliam proficiscitur. Cursus eorum prope Insulam Teneriffam erat, in qua altum illum montem cacuminatum videbant. Ibi jucundissimo spectaculo fruebantur. Sol jam diu occiderat, mare tenebris obscuratum erat; cacumen vero montis ejus, qui omnes fere altitudine superat, radiis solis, velut incendio correptum, adhuc candere videbatur.

Post aliquot dies mare aliud spectaculum aequè jucundum eis praebuit. Magna vis piscium volantium supra aquae superficiem elata, tanto splendore, argenti politi instar, mare oplevit, ut illud illuminari videretur.

FRID. An vero etiam pisces volantes inveniuntur?

PAT. Inveniuntur, Friderice, ni fallor, nos ipsi aliquando talem vidimus.

[26] | THEOPH. Minime falleris, vidimus eum nuper, cum in urbe essemus. Ille vero neque pennas, neque alas habuit?

PAT. Pinnas autem longas! Iis utitur alarum loco, earum ope supra mare exsurgit.

Iam nostri homines per plures dies continuos felicissimo cursi usi sunt. Repente autem tempestas vehemens a regione Australi oritur; fluctus spumant, atque ad tectorum altitudinem excrescunt; navis sursim, deorsumque agitur. Sex dies continuos saeva illa tempestas furebat, qua navis tantopere a recta via dejecta est, ut neque gubernator, neque navarchus amplius intelligerent, quonam loco versarentur. Arbitrabantur tamen, se versari in ea regione, ubi Insulae Caribicae sitae sunt, — en regionem istam! — Septimo die, cum fere nox ingrueret, e nautis quidam, magnam omnium in laetitiam, subito exclamat: *Terra!*

MAT. Terra! terra! — Coena nos jam dudum expectat! Cras sequentia audiamus!

THEOPH. Sine nos antea audire, dulcissima mater, quomodo in terram escenderint, et quidnam illis ibi acciderit? Equidem lubenter contentus forem frustulo panis, siquidem nobis hic sub dio remanentibus pater narrare pergeret.

PAT. Ego quoque velim, mea Maria! ut hic in gramine viridi coenemus!

MAT. Si tibi placet! Rogate itaque patrem, o liberi, ut narrationem absolvat, ego interim omnia curabo.

OMN. Optime! egregie factum!

PAT. Tum omnes in tectum navis ascendunt videndi causa, quae illa regio sit, ad quam appulsuri sint!

| Sed laetitia eorum subito in vehementissimum terrorem mutata est. Puf! [27] navis crepuit, omnesque, qui in stega erant, tantopere concussi sunt, ut plane corruerent.

IOH. Quidnam autem illis acciderat?

PAT. Navis in syrtem tam vehementi impetu allisa erat, ut clavis affixa videretur. Confestim vero undae spumantes tantam vim aquae in tectum ejus jaculabantur, ut omnes oporteret confugere in cubicula nautica, ne ea abriperentur. Tum flebilis nautarum ejulatus oritur! Alii preces fundunt, alii exclamant, alii desperantes de salute manus torquent, alii mortuorum instar referunt. Horum in numero Robinson erat, qui fere extrema suspiria duceret. Repente auditur, navem ruptam esse! Quae vox horribilis omnibus vitam reddidit. Accurrunt itaque in stegam, scapha quam citissime demittitur, omnesque in eam prosiliunt. Erat autem tanta hominum multitudo, ut ora scaphae vix ad latitudinem palmae undas superaret.

25 Terra vero continens tam longinqua erat, tempestas tam saeva, ut omnes de ea assequenda desperarent. Summa vi interim remis annisi, tandem vento secundo ad terram propelluntur.

Subito autem ingentem undam ad scapham magno cum strepitu ferri vident. Omnes ea conspecta horrescunt, remosque abjiciunt. Jam jam in ultimum periculum se deductos vident! Unda ingens scapham assecuta, eam subvertit; tum universi — saevo mari merguntur!

Hic pater conticuit! Omnes quoque, qui eum audiverant, aliquamdiu siluerunt, multi autem suspiria humaniter emittunt, donec mater, coena frugali allata, moerorem liberorum finivit.

| VESPERA TERTIA.

THEOPH. An vero Robinson nunc vere mortuus est? pater!

PAT. Heri quidem eum in ancipiti periculo versantem reliquimus. Scapha enim subversa, cum omnibus sociis fluctibus obrutus est, — sed eadem illa ingens unda, quae eum obruerat, eum secum abreptum ad littus projecit. Tantopere autem ad saxum allisus erat, ut doloris vehementia e somno lethali, qui eum jam occupabat, excitaretur. Itaque oculis apertis cum se praeter expectationem in sicco jacentem videret, extremis viribus in littus ascendere connisus est. Cum eo feliciter pervenisset, infirmitate oppressus aliquamdiu sensu orbatus jacuit. Tandem oculis reclusis circumspexit. Eheu! qualis, quaeso, aspectus! De scapha, nave, sociis quoque nihil, nihil reliquum erat, praeter tabulas nonnullas avulsas, quae fluctibus ad littus ferebantur. Ipse, ipse solus mortem evaserat! Iam igitur gaudio aequae, ac terrore percussus se in geuua prostravit, manibus in coelum sublatis alta voce lacrimisque redundans, moderatori coelorum, atque terrarum pro salute mirabiliter conservata gratias egit.

IOH. Cur vero deus unicum Robinsonem conservaverat, cum ceteri omnes undis obruti essent?

PAT. An tute, Johannes, semper intelligere potes, cur nos adulti, qui vos ex animo diligimus, hac vel illa ratione vobiscum agamus?

IOH. Minime!

[29] | PAT. Nuper, verbi causa, cum coelum serenissimum esset, nos autem cuncti, animi exhilarandi gratia, in arva Bergedorfiensia proficisci cuperemus, quid ego tum feci?

IOH. Bonum sane Nicolaum tum oportuit domi remanere, nos reliquos autem non in arva ista, sed Wandsbekiam ambulare.

PAT. Cur vero equidem tam durus eram in bonum nostrum Nicolaum, qui ei non permetterem nobiscum proficisci?

NICOL. Hem! bene memini! Bromlejus noster non ita multo post advenit, ut me ad parentes meos arcesseret, quos diu non videram.

PAT. Nonne vero ex hac re multo majorem laetitiam cepisti, quam ex itinere in arva Bergedorfiensia instituendo?

NICOL. Ehem! multo sane majorem!

PAT. Equidem praesciveram, Bromlejum venturum et hanc ob causam tibi praecipiebam, ut domi remaneres. — Tu vero, Iohannes, quemnam tu Wandsbekiae deprehendisti?

IOH. Patrem meum carissimum, matrem quoque dulcissimam!

PAT. Hac quoque de re ego certior factus eram, neque alia suberat causa, cur vos tunc Wandsbekiam, non autem in arva Bergedorfiensia proficisci volue-

rim. Hoc meum institutum vobis tum temporis minime arridebat, quod consilium meum nesciebatis. Cur autem istud vobis non exposueram?

IOH. Ut nobis gaudium inopinatum parares, siquidem praeter expectationem parentes nostros inventuris.

5 PAT. Rem acu tetigisti! — An vero putatis, o mei, deum optimum maximum liberos suos, homines scilicet, non eodem amore complecti, quo nos vos complectimur?

| THEOPH. Multo majori illum quidem.

[30]

PAT. An non jam dudum intellexistis, deum omnia melius callere, quam nos, 10 qui propter imbecillitatem mentis raro intelligimus, quidnam nobis vere expediat?

IOH. Hoc equidem ex animo credo! Deus enim omniscius est, omniaque futura praevidet; quod in nostram naturam non cadit.

PAT. Cum igitur deus omnes homines paterno amore complectatur, idem sapientissimus sit, atque unice intelligat, quid nobis perpetuo conducat — annon 15 quoque semper nobiscum optime agere is putandus est?

THEOPH. Sine ullo dubio, pater!

PAT. An vero nos possumus semper intelligere causas divinorum consiliorum? —

IOH. Tum nos oporteret eadem sapientia praeditos esse, qua ille gaudet.

20 PAT. En! optime Iohannes! iterumne e nobis quaerere cupis, cur deus solum Robinsonem conservaverit, ceteris omnibus demersis?

IOH. Minime cupio!

PAT. Quam ob rem vero?

IOH. Quoniam nunc intelligo me hoc stulte quaesivisse!

25 PAT. Cur autem *stulte* dicis?

IOH. Quoniam deus optime consiliorum suorum rationes intelligit, quas quidem nos ignoramus.

PAT. Deus itaque benignissimus sapienti profecto, et paterno consilio solum Robinsonem ex omnibus, qui nave ista vecti erant, servavit, licet nos ejus consilii 30 rationes ignoremus. Conjectura quidem talia assequi possumus, nunquam autem nobis arrogabimus hoc, ut putemus, nos in eo falli non posse.

| Deus forte, verbi causa, praeviderat, hominibus istis vitam longiorem nocituram esse; eos magnis calamitatibus oppressum, aut vitiis corruptum iri: propterea 35 eos e terra abstulit, animosque eorum immortales in eum locum duxit, ubi meliori conditione, quam in hac terra, uterentur. Robinsoni vero eam ob causam vitam conservasse videtur, ut calamitatibus subeundis corrigeretur. Qui enim amor ejus paternus est, studet ille vel afflictionibus corrigere eos homines, qui indulgentia, et benignitate corrigi nolint. Animis vestris hoc infigite, o mei liberi, ejusmodi vitae vicissitudines contingent, in quibus consilii divini rationes intelligere non 40 possitis. Tum semper vobiscum cogitate: Deus optimus, maximus longe melius

[31]

me ipso intelligit, quidnam mihi conducat; lubenter itaque patiar, quaecunque ille mihi subeunda paraverit. Certo enim scio, eum nobis talia parare, ad virtutem nostram promovendam. Hunc itaque fructum e calamitatibus meis capiam; deus aliquando sortem meam laetiozem reddet.

DIETER. Num Robinsonis mens ita quoque composita erat? 5

PAT. Omnino! Iam enim e periculo tam ancipiti conservatus, atque a cunctis hominibus derelictus, intimo sensu commissae injuriae affectus est. Nunc in genua prostratus deum peccatorum veniam rogavit, nunc firmissimum cepit consilium vitae serio emendandae, constituitque, nihil unquam committere, quod nefas esse intellexisset. 10

NICOL. Quid autem nunc fecit?

PAT. Postquam de salute recuperata laetari desierat, conditionem suam cogitare coepit. Circumspiciens nihil praeter arbusta, et arbores steriles deprehendit. Nusquam hominum incolarum vestigia conspici poterant. Quae res eum vehementer | commovit, verentem, ne in hac solitudine exulis vita sibi degenda foret. 15
Sed multo majori horrore percussus est, cum porro secum cogitavisset, quid? si forte bestiae, aut homines feri hic degant, a quibus tibi vita nunquam tuta erit?

FRID. An vero etiam feri homines inveniuntur?

IOH. Eho, Friderice! Nihilne tu de iis audivisti? inveniuntur sane, sed longe, longissime a nobis remoti homines ferarum similes! 20

THEOPH. Qui fere nudi degunt! Cogita, quaeso Friderice!

DIETER. Et qui nihil intelligunt, neque aedificia exstruere, neque hortos colere, neque campos arare sciunt.

CAROL. Qui etiam carnem crudam, piscesque crudos edunt. Equidem satis audivi! Tu vero, pater, nonne nobis de iis narrasti? 25

IOH. Quid? quod isti miseri plane ignorant creatorem suum, cum eum, qui ipsos de ea re erudiret, non habuerint unquam.

DIETER. Propterea iidem tam feri sunt, ut nonnulli ex iis carne humana vescantur!

FRID. Fi! homines impuros! 30

PAT. Infelices tu dicturus eras! Nonne enim homunciones isti satis infelices sunt, qui in tanta stupiditate, et feritate adoleverint?

FRID. Num autem huc quoque venire solent?

PAT. Minime! Regiones enim istae, in quibus nonnulli ex istis miseris degunt, tanto intervallo a nobis sejunctae sunt, ut illi nunquam ad nos penetrare queant. — 35
Indies quoque eorum numerus imminuitur, cura aliorum hominum, qui humanitate exculti sunt; hi enim, cum eo perveniunt, istos eadem humanitate excolere student.

[33] | DIETER. An vero in ista regione, ubi Robinson nunc versabatur, ejusmodi homines feri quoque fuerunt?

PAT. Hoc ille quidem adhuc ignorabat. Sed cum olim audivisset, in istis terris ejusmodi reperiri, fieri posse putavit, ut in vicinitate sua tales quoque degerent. Quae res eum tantopere exterruit, ut toto corpore contremisceret.

THEOPH. Hoc equidem crediderim!

5 PAT. Itaque primum prae timore se commovere ausus non est! Levissimo quoque strepitu exterritus cohorrui. Tandem sitis vehementia coactus circumire coepit, fontis, aut rivi indagandi causa. Quod ei feliciter successit, invento fonte liquidissimo, quo magnopere recreatus est. O! quantam voluptatem potus aquae frigidae iis praebet, qui siti excruciantur!

10 Robinson pro isto beneficio deo gratias egit, spemque de eo concepit, fore, ut sibi cibum quoque praeberet. Qui enim volucres sub coelo pascit, secum cogitat, te quoque fame perire non patietur! Non ille quidem esuriebat, quippe cui angor et terror omnem cibi appetitum exemerat. Multo autem magis requiescere optabat, quippe tot calamitatibus subeundis tantopere debilitatus, ut vix pedibus
15 se continere posset.

Sed ubi jam pernoctandi opportunitatem inventurus erat? Humine prostratus, et sub dio? Periculum erat, ne ab hominibus feris, aut bestiis devoraretur. Nulla domus, neque tugurium, nec caverna conspici poterat. Diu solatii atque consilii inops haesit. Tandem aves imitari, arboremque conscendere decrevit. Facili quo-
20 que negotio arborem invenit ramis satis idoneis, quibus commode insidere atque dorsum acclinare posset. Hac igitur conscensa pie deum precatus, cum satis se composuisset, statim obdormivit. Inter somnum ima- | gines earum rerum, quae
[34] pridie ei acciderant, illius menti observabantur. Tum parentum quoque memoria animum subiit. Videbatur sibi enim eos intueri, moerore, et luctu debilitatos,
25 plangentes, atque lacrimantes filium, et solatii plane expertes. Tum sudor gelidus omnibus ejus membris promanavit. Alta voce exclamat: Adsum, adsum! o parentes carissimi! Dum vero ita vociferatur, parentesque amplecti tentat, somno adhuc sopitus se commovit, atque miserabiliter de arbore decidit.

CAROL. Eheu! miserum Robinsonem!

30 THEOPH. Jam eum periisse puto!

PAT. Quae ejus fortuna erat, sedem non nimis altam nactus fuerat, solum autem adeo consitum herbis erat, ut satis leniter in terram delaberetur. Nihil quoque, nisi levem lateris ejus, in quod lapsus erat, dolorem sensit; cum autem somniando plura etiam passus fuisset, ejus nulla ratione habita iterum potius arborem suam
35 conscendit, ibique remansit, donec sol oriretur. Iam cibus quaerendis operam dedit. Omnia, quae nos Europaei habemus, ei deerant. Carebat pane, carne, oleribus, lacte, aut si habuisset, quae coqueret aut assaret, carebat tamen igne, veru, et ollis. Omnes vero arbores, quas hactenus conspexerat, *Haematoxyla* erant, quae folia quidem, sed fructus nullos edunt.

40 IOH. Quenam sunt istae arbores?

PAT. Sunt e genere earum, quarum ligno ad varias tincturas utimur. Quibusdam in regionibus Americae gignuntur, magnaue earum copia in Europam transportatur. Earum lignum, aqua coctum, colore fusco eam inficere solet, quod tinctores utuntur ad temperandos alios colores. Sed ad Robinsonem nostrum redeamus! Qui quidem plane inops consilii de arbore sua descendit. Cum autem pridie nihil omnino comedisset; fame male | vexari coepit. Itaque per aliquot millia passuum discurrendo nihil invenit, nisi arbores steriles, et gramina.

Iam summo angore excruciatu, exclamat. „Pereundum mihi erit fame!„ miserabiliter simul plorans. Ipsa vero necessitate vires, animumque praebente, ad littus maris se contulit, ut ibi specularetur materiam ciborum. Quae spes eum fefellit; nihil enim deprehendit, praeter haematoxyla, salicesque Indicas, nihil nisi gramina, et arenas. Tum viribus exhaustus facie in terram demissa, alta voce fleuit, tum eum vitae ex undis servatae poenituit, eum inedia jam sibi pereundum esse putaret. Constituerat etiam, desperata prorsus salute, mortem lentam, atque terribilem a famis violentia expectare. Sed reversus forte, falconem marinum conspexit, qui piscem captum per aerem rapiebat. Subito tum illorum verborum recordatus est, quae alicubi legerat: An vero numen illud, quod corvos nutrit, homines negligat? „Quicumque in parvis rebus magnus fuerit, majorem etiam in magnis se praebebit!„ Nunc ipsum puduit abjectae in divina providentia spei; illico e solo se corripuit, atque circumire constituit, quoad vires sufficerent. Perrexit itaque ad oram procedere, ac ubique circumspicere, an forte cibum aliquem indagare posset. Tandem ostreas nonnullas marinas in arena jacentes videt. Avidus itaque eo accurrit scrutaturus, an forte nonnullas plenas reperiret. Inventis quoque magnopere laetatus est.

IOH. Anne vero ostreae istae temere in ora jacent?

PAT. Non illae quidem. In mari potius vivunt, ubi saxis coacervatae adhaerent. Talem acervum ostrearia dicunt. Multae autem ex iis undis avulsae aestu maris affluentis ad littus feruntur. | Desinente vero maris accessu, cum illud refluere incipit, in sicco relinquuntur.

FRID. Quid vero significat accessus, et recessus maris?

CAROL. Eho! Friderice? Hoc tu ignoras? Cum aqua tumescit, *accessum*, cum subsidit, *recessum* maris dicunt.

FRID. Quaenam aqua?

CAROL. Hem! aqua marina!

AMIC. R. . . Fratrem tuum Johannem, Friderice, roga, ut tibi hoc exponat.

IOH. Mene? — Periculum itaque faciam! Nonne animadvertisti, aquam Albis interdum altius in ripas ascendere, tum paullo post descendere, ita ut ibi progredi liceat, ubi antea aqua fuerat?

FRID. Hoc equidem saepius animadverti!

IOH. Euge! Accessum maris appellant, cum aqua ripas superat, cum autem eadem decrescit, ripis denuo siccatis, recessum.

PAT. Ego vero addam, Friderice, aquam marinam spatio viginti quatuor horarum bis ita crescere, totiesque decrescere. Intra sex horas, et quod excurrit, crescere, intra totidem horas vero decrescere solet. Illud temporis spatium *accedentis*, hoc vero *recedentis maris tempus* dicitur. Jamne intelligis?

5 FRID. Optime intelligo! sed cur aqua ita intumescit?

THEOPH. Equidem hoc scio; luna aquam attrahit, ut sursum tendat.

NICOL. Ehem! saepius haec audivimus! sinatis patrem pergere!

PAT. Alias tibi, Friderice, hanc rem copiosius exponam! —

| Robinson mentis vix compos prae gaudio erat, quod invenisset, quo famis [37]
10 saevitiam aliquantulum sedaret. Ostreae repertae non sufficebant quidem ad eum satiandum; attamen contentus fuit, quod omnino aliquid reperisset. Jam vehementer sollicitus erat de habitaculo a feris hominibus, et bestiis satis tuto. Diverticulum enim prioris noctis eum tantis molestiis affecerat, ut non sine horrore cogitaret necessitatem futurarum noctium eodem modo degendarum.

15 THEOPH. Equidem satis scio, quomodo mihi consulissem.

PAT. Quo tandem modo, Theophile! Narra nobis!

THEOPH. Primum mihi donum aedificaturus fuisset, parietibus crassissimis, foribus quoque fereis munitam. Tum fossa hanc circumdedissem, ponte versatili clausam, quem quavis nocte subtraxissem. Tunc profecto feri isti homines frustra
20 conati fuissent me dormientem laedere.

PAT. En! callidum tuum inventum! Utinam tu socius Robinsonis fuisses; tu misero isti praeclare consulissem! — Sed — subit mentem dubium quoddam — an tu, Theophile, satis accurate inspexisti fabros lignarios, et coementarios, domum aedificantes? —

25 THEOPH. Eho! saepius equidem! Primum caementarius calcem praeparat admista arena. Tum laterem lateri imponit, atque trulla adhibita eos calce interlinit, ut probe cohaereant. Tum fabri lignarii accedunt. Tum trochleis tigna sursum trahunt, clavisque affigunt. Tum tabulas quoque et asseres serra conficiunt, easque trabibus affigunt tegularum imponenda causa. Tum —

30 PAT. Satis video, Theophile, te probe animadvertisse rationem aedificii exstruendi. Nonne autem | tem fabris tuis murariis, calce, trulla, lateribus, aut lapidibus [38]
antea coaptandis, opus est? fabri vero lignarii ascis, ferris, terebris, clavis, norma, malleis carere non possunt. Unde tu quidem ista sumturus fuisses cum Robinsone tuo?

35 THEOPH. Hem! Hem! Hoc equidem plane ignoro!

PAT. Eadem consilii inopia Robinson laborabat; propterea quoque omnem spem aedificii idonei exstruendi abiecit. Nulla omnino habuit instrumentum praeter solas manus, quae certe non sufficiunt ad exstruendas ejusmodi domus, quales nos habemus.

40 NICOL. Ehem! Nonne vero casam sibi exstruere poterat e ramis arborum?

PAT. An vero casa frondibus constructa, eum tutum a serpentibus, lupis, pantheris, tigribus, leonibus, et aliis ejusmodi bestiis praestitisset?

IOH. Hu! Hu! — miser Robinson! quid tandem te fiet?

NICOL. Nonne vero sclopetis uti poterat?

PAT. Hem! Modo sclopetum, pulverem nitratum et plumbum habuisset. Mi- 5
sellus iste autem omnibus rebus, uti scimus, egebat, exceptis manibus.

Deplorata hac conditione perspecta, subito in pristinam sollicitudinem relapsus est. Quid tandem profeci, quod fame non perierim, cum forte hac ipsa nocte a feris devorari possim! Apparuit quoque menti ejus perturbatae imago saevae tigris, faucibus apertis, dentibus acerrimis. Jam a bestia ista oppressus sibi videtur, itaque magna voce exclamat: O miseri parentes mei! — exanimisque in terram delabitur. 10

[39] Cum aliquamdiu angore, et desperatione oppressus jacuisset, cantilenae cu-
jusdam recordatus | est, quam e matre pia saepius audiverat, si quid adversi ei
acciderat, quae ita incipit: 15

Adversis rebus animum objiciam intrepidum, deo me commendabo; Ei credam, miseriam tandem a me repellet. Quod carmen mirifice eum confirmavit; itaque illud bis apud se non sine magna animi commotione recitatum alta voce cantare coepit. Quo facto e solo erectus progressus est, ad indagandam aliquam cavernam, quae ipsi tutum refugium praeberet. Caeteroquin plane adhuc ignorabat, ubinam degeret? An in continenti Americae, an vero in Insula quadam? Montem e longinquo conspexit, eoque se contulit. Inter eundem magna cum tristitia animadvertit, omnem istam regionem nihil gignere, nisi arbores steriles, et gramina. Cogitate, quaeso, quomodo hoc eum affecerit! 20

Tum in montem satis excelsum, sed aegre ascendit, unde quam latissime circumspicere poterat. Sed quantus, quaeso, ejus terror fuit, cum vidisset se in Insula esse, neque usquam, quoad oculorum acies penetraret, terram reperiri praeter duas parvas insulas, quae spatio aliquot milliarium remotae e mari prominebant. 25

Heu! Heu! me miserum! manibus in coelum miserabiliter sublatis exclamat. Adeone me ab hominum societate sejunctum esse, ut omnis spes relinquendi tristis hujus deserti mihi abjicienda sit? Eheu! parentes mei miseri! Nunquam igitur vos revisam! Nunquam a vobis delicti mei veniam impetrabo! Nunquam dulcem vocem amici, aut hominis audiam! — Attamen digna perpetior! Deus enim justissimus est! Queri non licet. Ipsemet hanc calamitatem mihi paravi! 30

[40] Tum, somniantis instar, atque vix sui conscius restitit, vultu immobili in terram defixo. En me a deo, hominibusque relictum! hoc unice cogitavit. Tandem versiculus quidam e cantilena ista pia mentem ejus subit: — *Calamitatibus oppressum noli putare te a deo negligi, aut istos ab eo sinu foveri, qui perpetua fortuna fruuntur. Futuri temporis exitus saepius res nostras immutat, atque afflictionibus modum finemque affert!* — Quo facto vehementer commotus in genua se prostra- 35 40

vit, deo patientiam, atque submissionem supplex pollicitus, animi fortitudinem calamitatibus parem rogavit.

CAROL. O! quam Robinsoni nostro nunc profuit, didicisse tam praeclaras cantilenas, quae ipsi solatium rebus adversis praeberent!

5 PAT. Profuit sane! Quid enim factum esset, si nunc ignoravisset, deum esse hominum patrem benignissimum, omnipotentem, et omnipraesentem! Pereundum ipsi fuisset angore, et desperatione, nisi ista olim edoctus esset. Quoties autem aeternam coelestis patris benignitatem cogitavit, toties solatio, et animi fortitudine se auctum sensit.

10 CAROL. Mene quoque plura de deo docebis, pater, quemadmodum ceteros docuisti?

PAT. Lubenter equidem meum corculum! Quo magis in dies sapiens, eo plura tecum de deo nostro optimo maximo colloquar. Scis enim me lubentissime de ejus benignitate, amore, et majestate exponere!

15 CAROL. O quam te amo! Nihil quoque mihi jucundius esse potest sermonibus tuis, quos de deo nobiscum habere soles.

PAT. Neque hoc injuria facis! mea Carolina! Cum enim recte deum cognoveris, multo magis etiam virtuti studebis, majoribusque gaudiis tum frueris. —

Jam Robinson noster magnopere confirmatus montem circumire coepit. Diu
20 autem frustra quae- | sito loco satis tuto, ubi habitare posset, tandem ad monticulum pervenit anteriori parte, parietis instar, praeruptum. Post accuratiorem rei investigationem, locum invenit leniter excavatum angusto introitu. Hic si uncum aut scalprum, aut ejusmodi instrumentum habuisset, facili negotio hanc caveam, quae fere saxo constabat, habitaculo idoneam reddere potuisset; sed his omnibus
25 carebat. Itaque excogitandum ei erat aliquid, quo huic inopiae mederetur. Postquam diu meditando defatigatus erat, sic cogitare coepit: arbores, quas hic video, salicibus patriis similes videntur, quae facilem transplantationem patiuntur. Itaque idoneam earum copiam manibus effodiam, iisque spatium mediocre ante hanc caveam ita congeram, ut parietis instar referant. Quae cum ramos egerint, atque
30 succreverint, hoc in loco aequae securus dormire potero, ac si in domo quadam degam. A tergo enim saxo praerupto defendor, a parte anteriori et a lateribus arborum densitas hoc mihi praestabit. Folici hoc invento vehementer laetatus illico ad rem efficiendam se accinxit. Majori quoque laetitia affectus est, cum fontem liquidissimum huic loco vicinum e monte profluentem conspexisset. Ad quam
35 accessit, potuque frigido se antea refecit, quoniam discurrendo a solis aestu magnam sitim contraxerat.

THEOPH. An vero solis aestus in hac insula erat?

PAT. Hoc tu facili negotio intelliges! En! (dum mappam demonstrat:) hic insulas Caribicas sitas, e quibus illa fuerit, in qua Robinson nunc degebat. Vides
40 autem insulas istas non longe remotas ab illo loco, quem aequatorem terrae dicunt,

ubi solis radii ad perpendicularum homines feriunt. Vehementem igitur calorem eo loco excitare necesse est.

[42] Jam Robinson aliquot arbores aegre eradicatas eo transportavit, ubi habitaculum ponere consti- | tuerat. Ibi autem fossae complures conficiendae erant, quibus arbores istas insereret. Quod quidem cum lente successisset, vesper advenit vix 5 quinque, aut sex arboribus absolutis. Fame compulsus oram maris antea repetiit ostrearum conquirendarum causa. Cum autem forte maris fluxus esset, nihil invenire potuit; itaque esuriens cubitum ire coactus est. — Ubinam vero? Constituerat scilicet in arbore sua pernoctare, donec habitaculum tutum sibi confecisset. Eo itaque se contulit. 10

Ne autem hac nocte idem ipsi accideret, quod priori nocte passus erat, genualibus se ei ramo alligavit, ad quem dorsum acclinare solebat. Tum creatori suo cum se commendasset, tranquille obdormivit.

IOH. Hoc sane prudenter fecit!

PAT. Multa inveniunt homines, necessitate magistra, quae alias non inventuri 15 fuissent. Propterea quoque deus sapientissimus mundum, ac nos ipsos ita formavit, ut multis rebus indigeamus, quas non nisi cogitando, et inveniendo nobis acquirere possimus. Ipsa vero haec inopia earum rerum, quibus egemus, nos calidos, et intelligentes reddit. Si enim columbae assae in ora nostra involarent, si domus, lecti, vestimenta, cibus, potus, omniaque, quibus nobis ad vitam conser- 20 vandam, atque exhilarandam opus est, sponte sua e terra nascerentur, nos profecto omne tempus edendo, bibendo, et dormiendo consumeremus et usque ad mortem bestiis similes essemus.

NICOL. Sapienter ergo a deo institutum est, ut ne ista omnia temere e terra nascerentur. 25

[43] PAT. Eadem sapientia, atque bonitate, qua cetera omnia hoc quoque instituit. — Ecce autem pulcrum illum Hesperum! Quam grata, quaeso! luce nos perfundit! Illum quoque pater noster coelestis creavit, cui nunc gratiae piae propter hunc | quoque diem bene, beateque compositum a nobis agenda sunt. Agite ergo, mei liberi! manibus junctis in umbraculum istud eamus! 30

VESPERA QUARTA.

PAT. Ehem! mei liberi, ubinam heri Robinsonem nostrum reliquimus?

IOH. Iterum arborem conscenderat, ut in ea dormiret, et —

PAT. Recte tenes! En, adsum! — Hac nocte melius ei res successerat, non
 5 enim decidit ex arbore, sed placide usque ad solis ortum quievit. Ubi autem illu-
 xisset primum, littus adiit, ut conquisitis ibi ostreis ad opus inceptum reverteretur.
 Jam alia via eo progressus, inter eundem arborem invenit, e qua grandes fructus
 pendere videbat; quae res magno gaudio eum affecit. Etsi enim earum indolem
 ignorabat, sperans tamen fore, ut iis vesci posset, ex iis aliquid decussit. Erat
 10 autem nux oblonga, triangularis fere, magnitudine capitis puerilis. Putamen exte-
 rius, quod non sine summo labore lapidum acutorum ope aperuerat, fibrosum erat,
 atque velut e cannabo conglutinato factum. Secunda vero crusta duritiem fere te-
 studinis habebat; Robinson igitur animadvertit eam patinae usum praestare posse.
 Ea adeo spatiosa est, ut simiolam illam Americanam, quam *Sagoinum* appellant,
 15 cauda satis longa, capere commode possit. Nucleus valde succulentus erat, glan-
 dium instar, neque tamen olei saporem referebat; in medio succum leniter dulcem
 invenit, satis illum jucundum, atque animo recreando idoneum.

| Succus iste e nuce profluit per tria foramina, natura ipsa formata, ita, ut cru-
 20 stam duram interiorem eum in finem aperiri non opus sit; — quod sapienter sa-
 ne a deo factum est; alioquin enim maxima pars succi istius saluberrimi temere
 profunderetur, dum crusta illa saxea aperiretur. [44]

Euge! Robinsonem nostrum esurientem, exquisitis tandem dapibus, beatum!
 Cum autem vehementer fame urgeretur, una nuce non contentus secundam, ter-
 tiam quoque decussit, quas eadem cum voluptate comedit. Lacrima etiam, grati
 25 in deum animi testis, laetabundi oculos irrigavit.

Arbor ista satis alta erat; sed, palmarum instar, ramis penitus carebat, corona
 autem foliorum magnorum ensiformium ornata erat.

THEOPH. Quenam vero ista arbor fuerit? Nostris in terris ejusmodi non
 reperiuntur.

PAT. Cocossa erat, quam India orientalis, et Insulae maris Australis gignunt.
 Quomodo autem ista in Robinsonis insulam delata sit, hoc equidem dicere non
 possum. Alioquin enim in Insulis Americae tales non reperiuntur.

IOH. Equidem nucem Cocossae videre cupio.

PAT. Itane? Hem! monstrabo tibi aliquid, quod ei non dissimile est (Pater
 35 non ita multo ante ejusmodi nucem donatam acceperat, quam in medium protulit.
 Cum eam manibus apportaret, omnes ei obviam iverunt, exsultantes, et mirantes
 rem antea non visam.)

PAT. Quidnam vero hoc esse putatis?

IOH. Ah! haec forte est genuina nux Cocossae!

PAT. Quam maxime genuina, si ullam unquam India genuit!

OMN. Oh! Oh! — *Nicol.* Eho! unde pater istam accepit?

[45] | PAT. Neminem vestrum fugit, me ipsum in India non fuisse, neque Hamburgi
esse opportunitatem has nuces emendi. Si itaque mihi defuisset amicus, qui istam 5
mihi compararet, nos omnes careremus voluptate, quam e cognoscenda tam rara,
atque memorabili nuce nunc capimus.

MAT. Denuo cognoscite, o mei, quantopere conducatur hominibus, non tantum
suae ipsorum voluptati operam dare, sed aliorum quoque gaudiis inservire. Siqui- 10
dem bonus iste vir, a quo hanc nucem accepimus, sibi ipse tantum prospexisset,
ipse eam consumpturus fuisset, neque nos eam unquam vidissemus. Nunc autem
genium suum his deliciis fraudare humaniter maluit, ut nos ea exhilararet, etsi
magna pars nostrum ei plane ignoti sumus.

THEOPH. Quis autem humanus iste vir?

PAT. Amicus noster, navarchus, Müllerus, quem vos, qui natu majores estis, 15
ante hoc biennium Stadae vidistis.

NICOL. Euge! Vir ille comis, qui Yorci nos olim convenit!

PAT. Recte eum nosti! — Utinam ipsi deus hanc vesperam aequè hilarem
reddat, ac ille nobis eam fecit. Videamus interim, num crustas aperire valeamus?

(Tandem multo labore prospere iis successit, ut crusta exterior dura illa, atque 20
villosa, aperiretur. Tum cultello unum ex istis foraminibus, quae in istam crustam
se insinuant, nihilque, nisi nucis ejus medullam continent, perforatur. Quo fac-
to patera mediocris succo profluente repleta est. Hic autem tantam dulcedinem
non habuit, quantum ei tribuere solent. Nux enim ista, aut nimis obsoleta, aut
prius ex arbore decerpta erat, quam ad maturitatem pervenisset. Tum nucem ip- 25
sam | serra dissecuerunt, donec potirentur albo isto nucleo, quem in media parte
excavatum diximus, quique omnium opinione suavissimam quamque juglandem
saporis dulcedine superabat. Quibus quidem epulis omnes vehementer delectati
sunt!)

[46] DIETER. Papae! Quantas molestias Robinson superaverit in aperiendo duro 30
isto putamine!

PAT. Hoc quidem nunc satis judicare potestis, postquam cognovistis, quan-
topere nos in eo laboraverimus, licet cultris acutis, ferraque instructi, quibus Ro-
binson carebat. Nihil autem tam arduum est, quin homo fame vexatus laborando
superet, modo spem foveat famis sedandae. 35

Jam etsi satur factus, tamen ad littus se contulit ostreis conquirendis intentus.
Nonnullas quoque reperit, quae tamen justo prandio non sufficiebant. Magnas ita-
que gratias deo debebat, qui ipsi hodie opportunitatem inveniendi alius cujusdam
alimenti praeberet, quas magna cum animi motione egit.

Ostreas repertas secum in prandium abstulit; tum hilari animo ad laborem he- 40
sternum revertitur. Magnam quoque concham in littore invenerat, qua pro spatha

uteretur, quae ei laborem multo faciliorem reddidit. Neque ita multo post plantam invenit caule fibroso lini, aut cannabis nostrae instar. Haec ille alias neglexisset; nunc autem nihil ejusmodi negligere solebat, omnia potius indagabat, omnia meditabatur, an forte utilitatem aliquam inde capere posset?

5 Sic eum speraret, fore, ut haec planta eodem modo tractari possit, quo nos tractare solemus linum, aut cannabim, magnam copiam ejus evulsit, fasciculisque colligatis in aquam demersit. Diebus aliquot peractis, postquam animadvererat crustam exteriorum aqua satis emollitam, fasciculis inde sublatis, caules emollitos ad solem explicuit. | Quibus vix mediocriter siccatis, periculum fecit, num isti [47]
10 quoque lini instar fuste confringi possent. En vero! res ex sententia cessit!

Confestim e lino inde parato funiculos facere tentat. Isti quidem eandem firmitatem non habebant, ac ii, quos nostri restiarii contorquent, quoniam Robinson neque rotam, neque socium habebat. Interim firmitatem idoneam habuerunt, ut concham suam ope eorum baculo alligare posset. Quae res ei praebuit instrumentum
15 spathae non dissimile.

Jam labori sedulo intentus, magnam vim arborum plantavit, donec vestibulum habitaculi futuri prorsus sepsisset. Cum autem vereretur, ut una series arborum tenuium ei munimentum satis tutum praestaret, ad plantandam alteram quoque, quam isti circumdaret, alacriter se accinxit. Tum ambabus intexuit ramos virides,
20 atque callide intervalla earum arena replere constituit. Quo facto parietem nactus est, non nisi magna vi expugnabilem.

Quovis autem mane, ac vespere plantatiunculam suam aqua irrigavit e fonte propinquo hausta. Vasorum loco utebatur putaminibus Cocossae. Mox arbutum suum virescere, et ramos agere videt, quorum aspectu mirifice laetatus est.
25 Absoluta sepe diem continuum restibus torquendis impendit, e quibus probabilem scalam confecit.

DIETER. Quem vero usum hanc fecit?

PAT. Statim audies! Nempe constituerat nullam omnino habitaculo suo portam addere, sed extremum quoque ostium arboribus claudere.

30 THEOPH. Quomodo autem illud intrare, indeque exire voluit?

PAT. Hoc ipso consilio scalam istam e restibus sibi confecit. Rupes nimirum habitaculo imminens | circiter duarum contignationum altitudinem habebat. In fastigio ejus arbor erat, cui scalam ita applicuit, ut in terram dependeret. Tum periculum fecit conscendae rupis, quod ei ex sententia cessit. [48]

35 His omnibus confectis secum deliberare coepit, quomodo exiguum montis caeam ita dilataret, ut idonei habitaculi magnitudinem nancisceretur. Cum vero facile intelligeret, solas manus huic consilio non sufficere, excogitandum ei erat instrumentum quoddam, cujus ope res feliciter succederet. Hac mente in locum quemdam se contulit, ubi permultos lapides virides, quos *talcatos* appellant, olim
40 invenerat. Quibus curiose perquisitis mox adeptus est lapidem tam idoneum, ut laetitia ob ejus aspectum efferretur. Nempe lapis iste securis foramen referebat,

praeacutus erat, atque foramen quoque habebat, in quod manubrium immitti posset. Robinson statim intellexit, hunc lapidem foramine paullulum dilatato securi conficiendae quam aptissimum fore. Quae res ei quoque multo labore, et lapide alio quodam adhibito feliciter successit. Tum fustem idoneum addidit, eumque funiculis ita alligavit, ut clavis affixus videretur. Quo facto statim ejus periculum fecit in amputanda tenui arbore; quod cum ei ex animo evenisset, vehementer laetatus est. Securim istam vel mille Thalerorum pretio non vendidisset; tantam inde sperabat utilitatem.

Dum quaerere pergit, duos lapides alios invenit variis operibus aptos. Alter instar tudiculae, qua lapicidae, et scriniarii utuntur, erat formatus. Alter fustis crassi, et praeacuti modo, ita, ut cunei formam haberet. Robinson utroque secum assumpto hilari animo ad habitaculum tendit, operique faciendo se accingit. Quod [49] quidem feliciter processit. Lapidem enim acutum cunei instar | formatum, ad terram, aut ad saxum ipso applicante, tudicula autem tundente, sensim multa ejus fragmenta decutiuntur, caveaque dilatatur. Diebus aliquot peractis opus tam alacriter processerat, ut spatium, quod nactus erat, habitaculo, et cubiculo idoneum putaret.

Antea jam magnam graminis copiam manibus evulserat, atque solis radiis exposuerat, ut foenum ex eo conficeretur; quod jam satis torrefactum erat. Itaque in caveam illud transportavit, eoque ad lectum commodum sibi parandum usus est. Nunc igitur nihil impedimenti erat, quo minus more humano, recubans nimirum, dormiret, posteaquam noctes amplius quam viginti, volucrum instar, in arbore commorari eum oportuerat. O quanta voluptate perfusus est, cum membra defatigata lente in foeno molli extendere ei liceret! Deo itaque pro isto beneficio gratias egit, sic secum reputans: O! si populares mei Europaei cognoscerent ejus conditionem, qui multas noctes continuas dura in arbore sedendo transegerit; profecto felices se praedicarent, quod quavis nocte strato molli, et tuto frui possint; quotidie autem deo optimo maximo gratum animum pro hoc beneficio profiterentur.

Dies proximus erat dies Solis! Robinson ergo eum *quieti*, precibus, et contemplationi sui ipsius consecravit. Magnam ejus partem in genua prostratus atque lacrimans, deum peccatorum veniam sibi, parentibus vero miseris benedictionem et solatium enixe rogavit. Tum deo pias inter lacrimas gratias agit pro mirabili auxilio, quo miseriam ipsius sublevaverat, sancteque pollicetur quotidianam emendandae vitae curam, perpetuamque obedientiam. —

CAROL. Nunc Robinson noster ad meliorem frugem rediit.

[50] | PAT. Hoc sane deus praeviderat, eum calamitatibus subeundis emendatum iri; itaque iis ipsum inflixit. Hac enim ratione pater coelestis semper nobiscum agit. Non iracundia, sed paterno animo ductus nos cum adversa fortuna interdum conflictari jubet, quoniam intelligit nos aliter animos virtutibus non aequae applicaturos esse.

Ne autem dierum ordinem oblivisceretur, semper vero distingueret diem Dominicam, Robinson in animum induxit, Calendarium sibi comparare.

IOH. Ain' tu? Calendarium?

PAT. Non illud quidem tam accuratum, atque typis expressum, quale nos in
5 Europa conficimus, ejusmodi tamen, quod ad numerandos dies sufficeret.

IOH. Quomodo hoc fecit?

PAT. Cum omnino charta, ceterisque rebus, quae scribendo inserviunt, careret, quatuor arbores contiguas elegit cortice quam levissimo. In eam vero, quae magnitudine caeteras superabat, quovis vespere lineolam lapide acuto incidit, quae
10 diem absolutum significaret. Quoties autem septem lineolas incidisset, toties septimana finita erat; quo facto arbori proximae lineam hebdomadis notam incidit. Quoties in alter hac arbore quatuor, aut quinque lineolas, secundum rationem cujusque mensis, insculpsisset, in tertia arbore simili linea notavit, integrum mensem elapsam. Duodecim autem lineis menstruis absolutis, in quarta arbore annotavit,
15 annum peractum.

DIETER. Menses vero non eandem longitudinem habent; sunt, qui triginta dies compleant, sunt, qui triginta et unum! Quomodo tandem justum eorum spatium invenire potuit?

PAT. Digits hoc computare didicerat!

20 DIETER. Digitis? hem!

| PAT. Sane! Quod si vos quoque scire cupitis, ego vos docebo.

[51]

OMN. Quaesums te! quaesumus te! pater!

PAT. Animum igitur advertite! — Ecce! manum sinistram primum sic clausit; tum in alterius manus digito aliquem ex istis articulis eminentibus punxit, tum
25 eum in sinum proximum depressit, mensibus justo ordine nominatis. Quicumque in articulos incidit mensis, dies triginta, et unum habet; ceteri, qui in sinum, non nisi triginta, Februario solo excepto, qui ne triginta quidem, sed viginti octo tantum dies continet, quarto quovis anno viginti novem. Coepit autem numerare ab articulo indicis, eumque mensem, qui isti responderet, primum appellavit,
30 Januarium scilicet. Hic itaque — quotnam diebus constat? — *Ioh.* Triginta uno!

PAT. Nunc equidem pergam numerare menses in articulis modo antea exposito; tu vero Johannes numerum dierum adjicies! — *Februarius?*

IOH. Triginta dies habere debebat, non autem nisi viginti octo, aut interdum viginti novem habet! — *Pat.* Martius?

35 IOH. Triginta unum! *Pat.* Aprilis? — *Ioh.* Triginta! —

PAT. Majus? *Ioh.* Triginta unum! *Pat.* Junius? —

IOH. Triginta! *Pat.* Julius? *Ioh.* Triginta unum! — *Pat.* Augustus? — (dum pollicis articulum ostendit.) *Ioh.* Triginta unum! — *Pat.* September? *Ioh.* Triginta! — *Pat.* October? *Ioh.* Triginta unum! — *Pat.* November? *Ioh.* Triginta! —
40 *Pat.* December? — *Ioh.* Triginta unum!

PAT. Tu vero Dieterice, Calendariumne inspexisti? satisne justus computus
 [52] noster fuit? — *Dieter.* Justissimus! pater! — PAT. Talia bene | notanda sunt;
 etenim non ubique Calendarium in promptu est, interdum autem multum interest
 scire, quot dies mensis hic vel ille habeat?

IOH. Equidem non obliviscar. — *Dieter.* Neque ego, satis enim intellexi. — 5
Pat. Hac ergo ratione Robinson curavit, ne temporis justo computo careret, et ut
 diem solis dignosceret, eumque more Christianorum rite celebraret.

Interim maxima pars nucum Cocossae ejus, quam unam hucusque invenerat,
 consumpta erat, ostrea autem tam parce a mari ejiciebantur, ut illae solae ad eum
 alendum non sufficerent. Itaque de victu iterum sollicitus esse coepit. Hactenus 10
 quidem non longe ab habitaculo suo discesserat propter metum, quem bestiae, et
 homines feri ei incutiebant. Jam vero necessitate coactus insulam perlustrare au-
 sus est, novorum alimentorum quaerendorum causa. Hac mente proximo die deo
 favente excursionem facere constituit. Ne autem violento solis aestu premeretur,
 vesperam istam umbellae conficiendae impendit. 15

NICOL. Unde autem linteum, et testa balaenarum petiit?

PAT. Habuit ille neque linteum, neque testa, nec cultrum, nec forfices, ne-
 que acum, neque fila; neque vero magis — quomodo putatis eum sibi umbellam
 comparasse?

NICOL. Hem! hoc equidem non video! 20

PAT. E viminibus salignis tegmen sibi texuit, cujus in mediam partem baculum
 insertum funiculis alligavit. Tum ex arbore Cocossa folia lata petiit, quae acubus
 tegmini affigeret.

IOH. Acubusne? Hem! unde tandem eas sumsit?

PAT. Istud vos divinabitis. 25

[53] | CAROL. Hui! Rem teneo! Invenerat eas in quisquiliis, et remis tabulatorum,
 ubi ego saepius ejusmodi invenire soleo.

IOH. Egregia narras! Quasi quis ibi invenire possit acus, ubi nemo eas amise-
 rit! Ubinam vero in Robinsonis cavea tabulae, et quisquiliae fuerunt?

PAT. Hem! nemone vestrum conjectura hoc assequetur? — 30

Quidnam vos moliremini, siquidem acubus vobis aliquid affigendum foret,
 quas nullas haberetis?

IOH. Equidem aculeos sentium ad hunc usum adhiberem.

THEOPH. Ego vero fruticis aculeati.

PAT. Non contemnenda narratis! Attamen ego vobis dicam, Robinsonem 35
 neutris usum fuisse, quippe quos neutros in insula reperisset.

IOH. Quid, quaeso, tandem adhibuit?

PAT. Ossa piscium! Nempe pisces mortui subinde a mari in littus protrude-
 bantur, quorum aut putrefactorum, aut a volucribus consumtorum ossa relicta jace-
 bant. Robinson igitur acutissima, et crassissima quaeque ex iis collegit, acuumque 40

loco iis usus est. Quorum auxilio umbellam confecit tanta densitate, ut nullus solis radius eam penetrare posset.

Quoties novum ejusmodi opus ei bene successerat, laetitia efferri solebat. Tunc autem se ipsum sic culpavit: O! me stultum puerum, qui plurimum temporis
 5 nihil agendo perdiderim! O! Si nunc in Europa essem, omnemque istam copiam instrumentorum, quae ibi nullo negotio inveniuntur, haberem; quid, quaeso, ego confecturus essem! Quantam vero voluptatem ex eo caperem, quod plurimas res, quibus indigerem, mihi ipse parare scirem!

| Cum autem satis magnum diei spatium superesset, peram sibi conficere con- [54]
 10 stituit, in qua et victum secum portaret, et ea conderet alimenta, quae forte inter eundem invenisset. Qua re aliquamdiu cogitata, feliciter tandem ejus conficiendae rationem invenit. Comparaverat nimirum sibi idoneam funiculorum copiam, e quibus rete nectere instituit, quod in loco perae venatoriae adhibere in animo habebat. Quod quidem ita molitus est. Duas arbores ulnae fere spatio a se in-
 15 vicem remotas elegit, quibus fila plura, quam maxime contigua alligaret. Haec staminis vicem ei praestare debebant. Tum desuper fila eodem modo contigua egit, ita autem, ut iis, quae deorsum tenderent, nodum in quovis filo transverso necteret, more eorum, qui reticula nectunt. Fila ista deorsum extensa subteminis vicem praestabant. Sic ergo rete confecit tenui reti piscatorio non dissimile. Tum
 20 extremitates filorum ab arboribus separavit, eaque in parte inferiori, et lateribus clausit, et superiori tantum aperta relicta. Sic igitur idoneam peram venatoriam confecerat, quam ope funiculi crassioris, qui superiori parti alligatus erat, e collo dependentem gestare poterat. Tantam vero laetitiam e felici successu conaminum suorum cepit, ut totam fere noctem insomnis degeret.

25 THEOPH. Hem! ego quoque ejusmodi peram venatoriam mihi paraverim.

IOH. Ego etiam! Modo funiculos haberemus!

MAT. Si vos eandem voluptatem e labore vestro capere vultis, quam Robinson inde cepit, funiculi quoque isti antea vobis parandi sunt, linum etiam, aut cannabis paranda, e quibus isti confici solent. Cum autem ista in agris nondum maturuerint,
 30 equidem vobis funiculos suppeditabo.

THEOPH. Itane facies? carissima mater!

| MAT. Lubentissime! Siquidem vos hoc optatis! Agite, funiculos conquira- [55]
 mus.

THEOPH. O praeclare factum!

35 CAROL. Optime facitis, o boni, quod Robinsonem imitamini. Cum olim vos quoque in aliquam insulam delati fueritis, in qua homines non reperiantur, edocti jam eritis istud artificium! Ain' tu? Pater! — *Pat.* Bene mones, Carolina! Itaque operam date! Robinsoni autem nostro nunc placidam noctis proximae quietem concedamus! — Equidem interea experiar, num ejus artificium conficiendarum
 40 umbellarum imitari possim!

VESPERA QUINTA.

Postero die, cum universi loco consueto convenissent, Nicolaus pera venatoria, quam proprio Marte confecerat, jactabundus incessit; omnium autem oculi in eum conversi sunt. Umbellae loco, a coqua sibi cribrum petierat, quod baculo impositum super caput gestabat. Magnam vero gravitatem, et dignitatem toto corporis habitu referebat. 5

MAT. Macte! Nicolae! Egregie fecisti! Parum abest, quin credam, te verum esse Robinsonem!

IOH. Equidem peram meam absolvere nondum potui, alioquin eodem habitu in medium prodiissem! 10

THEOPH. Hoc me quoque impedivit.

PAT. Contenti erimus hoc uno, ex eo enim intelligimus, rem vanam non esse. Umbella autem tua, Nicolae, parum idonea est!

[56] | NICOL. Scilicet necessitate coactus talem mihi paraveram, non enim satis spatii supererat ad conficiendam meliorem. 15

PAT. (dum umbellam a se ipso factam ex arbustis promit) quid tibi videtur de ista, o bone? — Nicol. Ah! ista quidem egregia est!

PAT. Eam igitur recondam, donec historia Robinsonis finita erit! Quicumque tunc ex iis rebus, quas Robinson confecerit, plurimas imitare didicerit, noster Robinson esto, umbellamque istam habeto! 20

THEOPH. Num ille quoque tugurium sibi aedificabit? — Pat. Sane!

OMN. O praeclare! egregie factum!

PAT. Robinson diei ortum vix expectare poterat, ita solem ipsum praevertit, itinerique se accinxit. Peram, funemque corpori circumdedit, securi autem, gladii loco, cinctus, umbellaque humero imposita, in viam alacriter se contulit. 25

Primum arborem Cocossam adiit, ut nonnullis nucibus peram instrueret, tum littus quoque revisit, ostrearum colligendarum causa. Cum vero idoneam earum copiam adeptus esset, potumque aquae frigidae e fonte suo hausisset, iter constitutum ingressus est.

Mira coeli matutini serenitas erat. Sol clarissima luce effulgens ex oceano surgere videbatur, arborumque cacumia inaurabat. Innumerabilis avium multitudo, pulcerrimis coloribus ornatarum, matutina cantilena novam lucem laetans salutabat. Aeris tanta erat puritas, atque salubritas, ut recens a deo creatus videretur; herbae autem, et flores suavissimum odorem exhalabant. 30

[57] Robinsonis animus gaudii, et pietatis intimo sensu perfunditur. Hic quoque, ait, hic quoque deus se benignissimum praebet! — Tum vocem | suam avium cantilenis miscens, praeclarum illud carmen matutinum canit: 35

Acceptam deo referam
 Hujus diei vitam;
 Cum somno tuto fruerer,
 Hanc ille conservavit.

5 Da, precor, deus animum
 tranquillum et benignum,
 Qui, quae virtuti debeat,
 noscat, et exsequatur.

10 Quae servum bonum deceant,
 Fideliter ut agam,
 Ut sapienter, et pie
 Per legem tuam vivam.

15 Ut aliis officia
 Opemque sponte feram;
 Nec salus me, nec probitas
 In aliis offendat.

20 Ut grato tibi animo
 His vitae bonis fruar;
 Ut simul, ac tu jusseris
 Mortem non exhorrescam.

THEOPH. Quaeso te, carissime pater! ut mihi hoc carmen litteris mandes. Quotidie illud legam, cum surrexero. — *Pat.* Lubentissime!

AMIC. R... Ego vero modos vos docebo, ut ante preces matutinas illud canamus. — *Nicol.* Egregie! Perpulcrum enim carmen est!

25 PAT. Robinson, qui nondum desierat sibi metuere a bestiis, et feris hominibus, in itineribus suis sylvas, dumetaque curiose vitabat, talia autem loca, quae oculos nullis limitibus circumscriberent, petere solebat. Illa ipsa vero quam maxime sterilia erant. Quamvis igitur satis longum spatium confecisset, nihil tamen invenerat, quod aliquam utilitatem praestare posset.

30 Tandem in fruticem quemdam incidit, quem majori cura explorandum existimaret. Manipuli | herbarum erant continuati, ita ut, sylvulae instar referrent. Alii flores rubros, et albicantes, alii autem, florum loco, pomula viridia cerasorum magnitudine habebant. Extemplo itaque gustat unum ex iis; sed esculentum non erat. Quod ille indignatus, manipulum, unde istud discerpserat, evulsit, et abjicere constituit. Sed quanta, quaeso, admiratio ejus fuit, cum in radicibus plantae tubera, magnitudine diversa pendere videret. Confestim quoque existimavit, tubera ista plantae istius vero fructus esse; itaque ea curiosius examinare coepit. Sed cum iterum gustasset, nihilo suaviorem saporem invenit. Fructus ille durus, insipidusque erat. Robinson jam in eo erat, ut eum abjiceret. Reputavit tamen secum, non

[58]

temere inutilia iudicanda esse, quorum usus primo statim aspectu intelligi non possit. Itaque nonnullis tuberibus in peram demissis, processit.

IOH. Equidem satis scio, quaenam fuerint isti tubera!

PAT. Qualia igitur ea fuisse putas?

IOH. Tubera Solanorum fuerunt; haec enim iis, quae tu descripsisti, tuberibus 5
simillima sunt.

DIETER. Ista quoque indigenae Americae sunt!

THEOPH. Euge! Franciscus Dracke inde in Europam ea invexit. Stultus autem erat Robinson, qui ea non agnosceret!

PAT. Unde tu vero ista nôsti? — *Theoph.* Ehem! ex eo, quod saepius ea 10
viderim, et comederim. Sunt mihi in deliciis.

PAT. Robinson autem tubera ista nunquam neque viderat, neque comederat.

THEOPH. Cur vero? — *Pat.* Quoniam tunc temporis in Germania nondum innotuerant. Hos circiter quadraginta annos apud nos in usu sunt; ducenti autem 15
fere anni sunt, ex quo Robinson vixit.

[59] | THEOPH. Ehem! — *Pat.* Ex eo intelliges, Theophile, iniquos esse arbitros, qui alios temere vituperent. Oportet nos semper rationem habere eorum conditionis, tum vero e nobis ipsi quaerere, an prudentiores iis fuissetus! Tu, si nunquam tubera solanorum vidisses, neque eorum apparandorum rationem cognovisses, profecto non statim intellexisses, quomodo iis utendum sit. Itaque animo tuo 20
hoc infige, atque in posterum cave, ne te prudentiorem ceteris temere existimes.

THEOPH. Exosculare me! dulcissime pater! Nunquam in posterum hoc committam. — *Pat.* Robinson ex isto loco longius progreditur, lente tamen, magnaque cum circumspectione. Levissimo quoque strepidu arborum, et fruticum vento agitatorum, exterritus securim ad se defendendum corripuit. Semper autem magna 25
cum laetitia animadvertit, timorem vanum fuisse. Tandem ad rivum pervenit, ubi prandere constituit. Igitur sub arbore alta et umbrosa consedit, magnaque cum voluptate epulari coepit. — Subito autem strepitu quodam longinquo vehementer exterritus est. Timidus itaque circumpexit, tandemque gregem magnum vidit. —

NICOL. Hominum scilicet ferorum! — *Theoph.* Leonum, tigrumve! *Pat.* 30
Neutorum quidem, gregem potius bestiarum capreis nostris similibus, nisi quod collum longius camelorum instar haberent. Capite equuleorum formam referunt; ovibus paullulum majores. Quarum bestiarum indolem, et nomen, si cognoscere vultis, equidem vobis exponam.

IOH. Magnopere cupiam! — 35

PAT. Lamae appellantur, Guanacones etiam, aut, ovicameli! Patria earum ista Americae regio est, (dum chartam demonstrat.) quam Hispani tenent, quaeque 40
[60] Perua dicitur. Propterea quoque | oves Peruanae dici solent, licet praeter lanam nihil cum ovibus commune habeant. Hic ergo Americani, antequam terrae eorum ab Europaeis detectae essent, animal istud mansuefecerant, eoque, asellorum instar, ad onera portanda usi sunt. E lana ejus autem vestes conficere didicerant.

IOH. Peruani isti sane ceteros Americae incolas humanitate superasse videntur.

PAT. Quam maxime! Ii enim, quemadmodum Mexicani, Americae septentrionalis incolae in domibus habitabant, templa magna aedificaverant, atque regio imperio utebantur.

THEOPH. Nonne haec eadem regio est, unde Hispani istam auri, argenti que vim petunt, quam quotannis classe argentaria ex America deportant, quod tu olim nobis narrasti?

PAT. Illam ipsam vides! — Robinson, cum animalia ista, quae a nobis quoque in posterum *Lamae* dicentur, appropinquare vidisset, magnopere concupivit carne assa vesci, qua tam diu caruerat. Itaque optavit ejusmodi animal interficere. Hoc consilio securi instructus post arborem constitit, sperans fore, ut Lamas transeuntibus illa attingeret. Quod ei bene successit. Quippe bestiae istae securae, quas nemo unquam persecutus esset, sine omni timore arborem, postquam Robinson latebat, transeunt, aquae petendae causa. Cum autem unus e pullis earum satis appropinquasset Robinsoni, securi tantopere cervicem ejus percussit, ut extemplo moribundus procideret.

CAROL. Fi! hominem crudelem! qui misellam istam interficere potuerit!

MAT. Cur autem eum crudelem vocas? *Carol.* Misellum istud animal eum minime offenderat. Nonne igitur ei vitam servare debebat?

| MAT. Indignitatem ejus carne, ut ea vesceretur; oblitane es, deum, nobis permisisse, animalibus sapienter uti? [61]

PAT. Crudeliter sane, et impium factum esset, si quis temere animalia interficeret, aut excruciat, aut certe vexaret; neque quisquam bonus hoc facile committet. Attamen iis sapienter uti, jugulare ea, carnis edendae causa, nobis omnino licet. Nonne meministis, me olim vos docere, hanc ipsam nostram animalibus utendi rationem iis conducere?

IOH. Euge! Si enim nos ex animalibus nullam utilitatem caperemus, nullam quoque eorum curam habituri essemus; tum autem conditio eorum longe miserius foret, permulta adeo frigore, et fame perirent.

DIETER. Majores etiam dolores passura essent, nisi a nobis jugularentur, sed si potius senio confecta aut moribus perirent. Etenim tanta sibi invicem auxilia praestare non possunt, quanta homines ipsis solent.

PAT. Neque vero existimandum est, mortem, quam animalia a nobis subeant, tantis ea doloribus excruciare, quantos nobis pati videntur. Non enim praesciunt mortem suam, laete potius, atque tranquille degunt, usque ad extremum vitae momentum; sensus autem doloris, quo inter mactandum afficiuntur, est brevissimus. Nunc demum pullo lamae mactato Robinsoni in mentem venit deliberare, qua tandem ratione ejus carnem sibi appareret? — *Carol.* Hem! Nonne poterat istam coquere, aut assare?

PAT. Hoc ille quidem lubenter fecisset, omnibus autem rebus huic consilio necessariis penitus carebat. Neque ollam, neque veru habuit; neque vero, quod pejus erat, — ignem!

[62] | CAROL. Ne ignem quidem? nonne eum accendere potuit?

PAT. Potuisset sane! modo silicem ignivomam, funiculosque sulphuratos habuisset! His omnibus autem penitus carebat. 5

IOH. Equidem optime scio, quomodo mihi consulissem!

PAT. Quo tandem modo? — *Joh.* Ligna duo sicca trivissem, donec incensa fuissent. Memini enim, nos olim in itineralio quodam legere, feros homines hac ratione uti. 10

PAT. Istam ipsam rationem Robinson noster adhibuit. Itaque lamam trucidatam, atque in humeros sublatam in habitaculum secum transportavit. Quo rediens invenit aliquid, quod ipsum magna laetitia afficeret. Nactus nimirum est sex, aut octo malos citreas, sub quibus nonnullos adeo fructus maturos deprehendit. Quibus curiose collectis, locoque istarum arborum notato, hilari animo ad domum suam se recepit. Ibi autem ante omnia lamam excoiare instituit. Lapidis quoque acuti ope, quo cultri vice utebatur, hoc ei feliciter successit. Pellem detractam, quoad ejus fieri posset, ad solem expandit; magnam inde sperans utilitatem. 15

NICOL. Quamnam vero? — *Pat.* Variam sane — Primum enim calcei, et tibialia longo usu attrita erant. Constituit ergo, ubi calcei defecissent, soccos e pelle conficere, quos pedibus subligaret, ne plane nudus incederet. Sollicitus quoque de hieme appropinquante, magnopere laetatus est, quod nunc idoneum tegumentum nactus esset, cujus ope contra frigoris vehementiam defenderetur. Qua quidem sollicitudine facile supersedere potuisset, quia in istis regionibus hiemis frigora nulla sunt. 25

THEOPH. Cur vero nulla hiemis frigora?

[63] | Nonne meministis, me nuper vobis exponere, in torridis istis terrae tractibus, qui tropicis circumscribuntur, nulla hiemis frigora esse. Sed illae regiones potius per duos menses continuos pluvia irrigantur. — Hoc autem ignorabat Robinson noster, quippe qui puer idonea institutione non usus fuisset. 30

IOH. Ni autem fallor, pater, legimus olim, altum illum montem cacuminatum Teneriffae, Cordillerosque Peruanos semper nive obrutos esse. Ibi perpetua quidem hiems esse debet; isti autem montes nonne tropicis circulis quoque subjacent?

PAT. Recte judicas! Johannes! Regionum scilicet excelsarum, et montosarum ratio non est eadem, ac aliarum. Etenim in cacuminibus montium tam altorum perennis nix esse solet. Nonne meministi earum Indiae orientalis regionum, de quibus nuper vobis narravi, cum iter Geographicum eo fecissemus? 35

IOH. Scilicet nonnullis in locis istarum regionum aestatem ab hieme vix duorum milliarium intervallo secretam esse. In insula Ceylonia, quae Batavorum est, et vero etiam — non satis accurate teneo. 40

PAT. In peninsula anteriori. Eodem enim tempore, quo eis montes Gatenses, in ora nempe Malabarica, hiems est, trans eosdem montes, in ora Coromandel aestas esse solet, et sic vice versa. Eadem esse dicitur conditio insulae Zeram, quae ex insulis Moluccis est. Ibi enim tribus circiter milliaribus confectis aestatem cum
5 hieme aliquis commutare potest.

Sed iterum longe a Robinsone nostro aberravimus! En! admirandam profecto mentis humanae indolem, quippe quae uno quasi saltu subito in loca remotissima se conferre possit! Ex America in Asiam tranvolavimus, puncto temporis autem, ad-
10 | vertite quaeso! in Americam ad amicum nostrum Robinsonem reversi erimus. [64]

Pelle igitur detracta, extis sublatis, atque postica parte assanda dissecta, protinus veru intentus fuit. Eo consilio arborem tenuem, et lentam detruncat, eamque cortice detracto praeacuit. Tum ramos duos, qui furcae instar habebant, deligit, veru fulciendo idoneos. Quos etiam praeacutos redditos, in terram ex adverso defigit, tum carnem in veru egit, furcaeque imposuit, magnopere laetatus, cum
15 vidisset, quam apte illud versaretur.

Jam praeter ignem nihil Robinsoni defuit. Sed hoc ipso quam maxime opus erat. Quem ut terendo accenderet, e trunco arido duo ligni fragmenta amputavit, confestimque operi se accinxit. Tantopere autem terendo laboravit, ut magnae sudoris guttae e facie destillarent; nihilominus tamen spes optata eum fefellit. Quo-
20 ties enim ligna calore fumabant, toties ipse tantopere defatigatus erat, ut aliquantulum temporis a labore cessandum esset, virium reficiendarum causa. Interim ligna refrigescunt, laboremque irritum reddunt.

Tum ille non sine magna molestia iterum expertus est inopiam vitae in solitudine degendae, quantaque aliorum hominum societas emolumenta nobis praestet. Etenim si vel unum habuisset socium, qui, dum ipsum vires deficerent, terendi laborem continuasset, sine dubio ligna incensa fuissent. Sed istam spem ei solitudo eripuit.

IOH. Ego vero existimo, feros homines terendo ignem accendere?

PAT. Accendunt illi quidem; hoc autem eo fit, quod isti longe robustiores nobis sint, quos in Europa nimis molles, et infirmos reddere solet institutio puerilis. Accedit, quod isti melius intelligant, quomodo hoc negotium tractandum sit. — Duo enim ligna diversae indolis adhibent, mollis | alterum, alterum durius; hoc
30 vero quam rapidissime in illo terunt, donec incendatur. Aut in altero foramen faciunt, in quo tanta cum velocitate alterum assidue torquent, ut accendatur. Quod
35 Robinsonem cum fugeret, minus prosperum laboris eventum expertus est. Tandem moerore oppressus ligna ista abjecit, atque in strato consedit; tum capite demisso suspirans carnem dilectam intuetur, quam nunc comedere non licuit. Cum autem hiemis instantis cogitatio mentem ejus subiisset, illeque secum reputasset, qua tandem ratione illam sine igne acturus esset, angore tam vehementi oppressus
40 est, ut e solo se proriperet, animique reficiendi causa, aliquantulum circumiret. Qua quidem animi perturbatione cum Robinsonis sanguis vehementer aestuaret,

a fontem se contulit, aquam frigidam in putamine Cocossae inde haustus. Succo quoque malorum citreorum admisto potum satis suavem, et recreandis viribus idoneum sibi paravit.

Attamen carnis assae desiderium nondum deposuerat noster, tandem vero Tartarorum recordatus est, qui licet nostrum similes sint, carnem, quam comedere cupiant, ephippiis subjicere, atque emollire dicuntur. Itaque sine mora constituit eorum rationem imitari. Scilicet duos lapides satis largos, et laeves quaerit, ejus similes, quo securis loco utebatur. Tum idonea carnis portione ossium experte iis interposita, superiorem lapidem tudicula perpetuo tundit. Quod cum aliquamdiu fecisset, lapis incalescere coepit. Eo majori alacritate ille tundere pergit, caro autem hora dimidia tantum non elapsa cum lapidis fervore, tum continuatis ictibus adeo emollita est, ut satis esculenta esset. Non illa quidem eam saporis suavitatem habebat, quam caro rite assata habere solet; attamen Robinsoni nostro, qui tam diu carne assa caruerat, lautas dapes praebuit. — O! qui vel optimos cibos fastidire soletis, siquidem palato vestro luxurianti minus respondeant, delicatuli populares mei! tum exclamat, utinam vel octo dies mea conditione utemini, in posterum profecto quolibet divinae benignitatis munere vobis oblato contenti frueremini! Neque vero committeretis, ut ullius unquam cibi salubris fastidio ingratum erga almam dei optimi maximi providentiam animum profiteremini!

Quo autem carnis saporem jucundiolem redderet, succo malorum citreorum Robinson eam infecit; tum epulis quam lautissimis fruitur. Neque vero oblitus est gratiarum datori omnium bonorum pro recenti isto beneficio pie agendarum. Prandio confecto deliberavit, quodnam opus nunc maxime sibi faciendum esset? Hiemis instantis expectatio, quae nuper animum ejus vehementer turbaverat, eum impulit, ut nonnullos dies continuos lamis capiendis, et trucidandis impendere constitueret, quarum pellibus contra frigus defenderetur. Quae cum satis mansuetae viderentur, facili negotio voti se compotem fore speravit. Hac spe concepta ad lectum se contulit, somno autem suavissimo recreatus anteacti diei molestiarum oblivionem duxit.

VESPERA SEXTA.

(Pater narrare pergit.)

Robinson hac quidem vice in multum diem dormivit. Cum tandem expege-
factus esset, diemque jam multum processisse animadverteret, celeriter e
5 somno se corripientem, ut ad lamas venandas proficisceretur, coeli tempestas im-
pedivit. Cum | enim vix caput e spelunca protendisset, repente illud retrahendum [67]
fuit.

CAROL. Qua vero de causa?

PAT. Imber scilicet tam vehemens de coelo ruebat, ut nulla spes prodeundi
10 superesset. Itaque expectare constituit, donec tempestas desiisset. Quod autem
secus evenit; imbris potius violentia aucta est. Fulgura quoque subinde micant, ut
tota spelunca ardere videretur. Tum tonitru horrendum insequitur; fragore terribili
terra contremiscit, montes sonitum multiplicem reddunt. Robinson, cum idonea
institutione usus non esset, timorem vanum et anilem tempestatum conceperat.

15 THEOPH. Fulgurane ille, aut forte tonitrua extimuit?

PAT. Tantopere ille quidem, ut angore prope exanimatus esset.

THEOPH. Hem! Magnificum sane spectaculum est! Cur vero hoc extimuit?

PAT. Cur ille hoc fecerit, equidem nescio. Forte propterea timuit, quod fulgura
interdum incendia edunt, adeo homines interimunt. —

20 IOH. Raro autem ista eveniunt! Equidem satis longum temporis spatium
memoria repetere possum, neque tamen quemquam vidi, fulgure interemtum.

THEOPH. Quid? quod istud mortis genus optabile etiam est. Quam velocissi-
me enim homines fulmine icti ex hac vita auferuntur; quo facto ad deum propius
accedunt.

25 DIETER. Mira autem aeris temperies tempestates sequi solet. Nempe refri-
geratur ille, qui antea fuerat servidissimus; jucundissimum etiam spectaculum
fulgura ex atris nubibus emicantia praebent.

CAROL. Ego quoque illo admodum delector! Quaeso te, dulcissime pater, ut
cum tempestas de- | nuo coorta fuerit, nos in apertum campum producas. [68]

30 PAT. Lubenter equidem! — Robinson in pueritia, prout dixi, male institu-
tus ignorabat magnitudinem beneficii divini, quod nobis tempestates praestare so-
lent. Nimirum aerem puriorem reddunt, arborum et frugum incrementa augent,
homines vero bestiasque quam jucundissime recreant. —

Jam ille quidem in angulo speluncae junctis manibus sedens terrore fere exani-
35 matus est. Interim imber strepit, fulgura coruscant, tonitruum fragor continuatur.
Hora meridiana appropinquante, neque tempestatis furor desierat. Non ille qui-
dem esuriebat; quippe cui omnem famem angor exemerat. Tanto magis autem
ejus animus diris cogitationibus excruciabatur. Venit sane dies, secum reputavit,

in qua divinae mihi luendae sunt poenae! Deus non diutius paterna caritate me tuebitur; pereundum mihi est; parentes miseros nunquam revisam.

AMIC. R... — Equidem hanc Robinsonis rationem minime probō!

NICOL. Quam ob rem eam non probas?

AMIC. R... — Rogas etiam? Nonne deus optimus maximus cum tantis jam adfecerat beneficiis, ut vel propria experientia edoctus scire potuisset, deum nemini deesse, qui quidem ex animo ei confidat, atque animum emendare serio studeat? Nonne ex ancipiti vitae periculo eum eripuerat? Nonne a fame, atque inedia eum defenderat? — Ille autem neque eo magis animum abjicit! Ehem! indignum facinus!

[69] MAT. Ego quoque tibi valde assentior! Optime R... — Oportet autem nos misereri infelicis istius hominis! Non ita pridem ad meliorem frugem redierat, neque igitur eundem virtutis gradum | jam attingere potuit, ac ii, qui a tenera juventute ea imbuti sint.

PAT. Recte sentis, carissima conjux! Cedo manum tuam! En! Tibi quoque osculum meum, quod animum tam misericordem erga Robinsonem meum humaniter professa sis! Equidem jam dudum eum amore complector, quoniam eum ad virtutis viam redire video.

Interim, dum ille angore, et curis oppressus sedet, tempestas furere desinit. Tonitribus etiam, pluviaque cessante spes Robinsonis animum redire incipit. Jam igitur in viam se conferre statuit; cum autem in eo esset, ut peram venatoriam, securimque arriperet, subito — quid quaeso, putatis? attonitus in terram procidit.

IOH. Quid tandem ei accidit?

PAT. R r r r r ! Puf! Supra caput ejus crepuit. Terra contremiscit, Robinson exanimis prosternitur! Nimirum arbor speluncae imminens fulmine icta, atque tanto cum fragore disrupta est, ut Robinson attonitus, se ipsum interemtum putaret. Diu etiam sensu plane orbatus jacuit. Tandem cum intellexisset se adhuc vivere, e solo se erexit, statim vero ante ostium speluncae arboris a fulmine disruptae, atque prostratae partem conspexit. Heu! Novum infortunium! Ubi enim scalam suam alligaturus erat, siquidem tota arbor, prout ille censebat, fulmine diruta esset?

[70] Interim pluvia tonitribusque cessantibus ausus tamen est e spelunca prodire. Quid autem tum eum conspexisse putatis? Rem scilicet ejusmodi, cujus aspectu animus ejus cum pietate erga deum tum pudore ob priorem desperationem perfunderetur. Etenim truncus arboris fulmine ictae totus incendio correptus apparuit. Nactus itaque erat rem maxime necessariam; divina vero providentia | eo ipso tempore, quo se ab ea penitus neglectum putabat, ejus summam curam gesserat.

! P RAT. Admirandum sane consilium, quod illud ipsum, quo Robinson se maxime afflictum putaverat, in summam ejus utilitatem cesserit. Est ea autem perpetua divinae providentiae ratio, ut magna cum sapientia, atque benignitate vel in malis permittendis versetur.

PAT. Eodem modo nobiscum illa agit, quo equidem nuper cum verme quodam egi? — Quo tandem, quaeso? *Pat.* Ligna forte diffindens, dum securi ictum meditor, vermem conspicio in ea ipsa rima latentem, quam percutere meditabar. Cur tu vero, mecum reputavi, istum misellum temere interficias? eumque tanta
 5 cum vehementia afflavi, ut quasi turbine sublatus vel trium passuum spatio abriperetur. Tum cogito ineptulum istum super conditione sua egregie disputantem: „Quanta quaeso crudelitate fuerit animal istud bipes! Cur enim turbinem tam saevum excitavit, quo ego ex aedibus meis violenter proturbarer? Quantam autem utilitatem inde ceperit crudelis iste? Profecto credo, eum saltibus meis delectari
 10 voluisse!., — Ejusmodi fere ratiocinia ineptuli istius fuerint, siquidem animalia ratione praedita sint; neque sane ei in mentem venerit, me sola benignitate ductum ita cum eo egisse. Nihilominus autem sic se res habuit! — Recordemur igitur, o mei! vermis istius, quoties divini numinis consilia aequae imprudenti, ac ingrato animo aestimare conabimur, quorum rationem non acutius intelligamus, quam
 15 vermis iste meum intelligere potuit consilium.

Robinson summa cum animi commotione lacrimisque laetitiae et pietatis testibus perfusus, benignissimo omnium rerum moderatori, cujus consilia vel in calamitatibus permittendis nunquam non sapientissima sunt, gratias supplices egit: O | mortalem arrogantem! tum exclamavit, quicumque indignari audeat divinorum
 20 consiliorum rationem, in quibus intelligendis tantopere caecutiat! [71]

Jam noster igne potitus erat sine ulla molestia, neque vero difficile videbatur, eum conservare, nec amplius causa suberat, cur ille magnopere de futura sua ipsius conservatione in deserta hac insula sollicitus esset. A venatione hodie quidem se abstinuit Robinson, quoniam statim utilitatem ex igne acquisito capere,
 25 carnemque veru adhuc affixam apparare ejus ope constituerat.

Cum vero inferior pars trunci adusti, cui scala Robinsonis alligata erat, incolumis mansisset, tuto eam conscendere licebat. Quo facto titione arrepto in atrium habitaculi sepe cinctum descendit, igne autem laeto ibi ante ostium accenso, ad truncum flagrantem reversus, incendium ejus extinxit. Quod quidem cito perfectum est. Tum calonis munere fungens ignem nutrit, offamque sedulo versat.
 30 Aspectu flammaram mirifice laetatus, atque commotus est Robinsonis animus. Carissimum enim divini numinis munus ignem e coelo sibi demissum interpretatus, saepius oculis in coelum sublatis pro isto beneficio gratias egit, permagnam utilitatem, inde capiendam cogitans. Quoties post haec ignem conspexit, aut ejus
 35 meminit, cogitare solebat: „Hunc quoque mihi deus prospexit.,,

AMIC. B... — Non mirum est, homines quosdam nulla doctrina imbutos ignem, cum sit animantium omnium conservator, deum ipsum putasse.

IOH. An hanc sententiam vere nonnulli amplexi sunt?

AMIC. B... — Sane amplexi sunt. — Nos autem felices nos praedicemus, quod
 40 melius instituti simus, atque intelligamus, ignem non deum ipsum, sed aquae, terrae, et aeris instar, dei beneficio in utilitatem humani generis esse creatum.

[72] | PAT. Hesterna coena Robinson in sapore carnis emollitae salem desideraverat. Speravit autem tempore procedente ejus quoque copiam in insula sua se inventurum. Nunc ergo ad littus maris se contulit ad Cocossae putamen aqua replendum. Quae quidem cum carnem irrigasset, idoneo sale ista infecta est. Jam caro satis assata videbatur; quantam vero conceperit laetitiam, cum primum ejus bolum manducaret, is tandem satis animo concipere potest, qui per quatuor hebdomades continuas nihil ciborum rite praeparatorum comederit; omnemque iis vescendi spem penitus abjecerit. Nunc autem magnopere sollicitus esse coepit de igne conservando, atque nutriendo.

THEOPH. Hoc illi quidem proclive erat. Nihil enim aliud opus erat, nisi, ut ligna continuo igni subjicerentur.

PAT. Egregia narras. Quid, quaeso, vero si quando ipso dormiente pluvia repentina noctu ingruisset?

CAROL. Equidem, pater, in spelunca mea ignem accendissem, quo pluvia penetrare non potuisset.

PAT. Non contemnendum sane consilium! Spelunca autem tam arcta erat, ut vix cubili idoneo sufficeret; caruit illa quoque fumario, neque igitur a fumo tutus in ea degere poterat Robinson.

CAROL. Hem! rebus sic comparatis, non habeo, quomodo ei consulam!

IOH. Miserandam profecto hominis conditionem narras! Credideram equidem nunc eum satis beatum esse! Ehem vero! subinde novis molestiis, et obstaculis ille implicatur!

[73] PAT. Animadvertite igitur, quantis difficultatibus ii homines premi soleant, qui quidem inopiae suae soli satisfacere velint; quanta vero sint | societatis humanae emolumenta. O mei liberi! miseri sane homunciones nos essemus, si unumquemque nostrum oporteret vitam agere solitariam, atque aliorum auxilio plane carentem. Mille profecto manus non sufficiunt iis rebus comparandis, quibus unusquisque nostrum quotidie indiget!

IOH. Ehem! pater! —

PAT. Dubitas etiam, carissime Johannes? Age! dispiciamus singula, quae tu hodie comedisti, et quibus tu usus es! Primum enim usque ad solis ortum dormivisti, et quidem in lecto satis commodo, nonne?

IOHAN. In culcita scilicet.

PAT. Bene mones! — Culcitae autem equinis crinibus refertae sunt. Isti binis manibus refecti, binis ponderati, et venditi, binis compacti, et transmissi, binis accepti, et evoluti, binis tandem ephippiario et aulaeorum opifici venditi fuerant. Ephippiarii manus crines implicatos explicuerunt, et iis culcitam referserunt. Indumentum culcitae linteo striato factum est; unde autem illud sumsimus?

IOH. Istud textor confecit.

PAT. Quibus illi vero rebus ad linteum conficiendum opus fuit?

IOH. Sella scilicet textoria, filo, trochlea, maltha. —

PAT. Abunde est! Quot vero manus putas in conficienda sella textoria occupatas fuisse! viginti ad minimum — Maltha conficitur farina. Quam multa negotia facienda sunt, antequam farina confecta sit! Quot autem manus adhibendae, ut mola molendae farinae idonea conficiatur! Textori imprimis filo opus est; unde
5 vero illud petit?

IOH. Fila trahuntur a netricibus.

PAT. Quanam vero e materia. *Ioh.* E lino!

| PAT. Meministine vero, quam multas manus illud subire soleat, antequam
10 filis trahendis aptum sit? [74]

PAT. Ehem! Nuper admodum hoc supputavimus! Primum agricolam oportet cribrare lini semina, ne loliis corrumpantur; tum agros simo obducere, atque bis arare. Tum semina serere, et occare. Cum lina satis creverunt, magna foeminarum copia se accingit ad ea purganda. Ubi vero idoneam magnitudinem nacta sunt, caules evelluntur, qui tum pectini subjiciuntur ad globulos seminiferos
15 decutiendos.

NICOL. Euge! Caules postea in fasciculos colligati aquae committuntur.

DIETER. Postquam autem satis macerati sunt, inde extrahuntur —

THEOPH. Deinde ad solem explicantur, ut arefiant.

FRID. Tum lina franguntur in frangibulo.

20 CAROL. Minime, pace tua, Fridericule! Antea quassantur, ain' tu? pater!

FRID. Ehem! Hoc facto tandem franguntur.

IOH. Tum carminantur in carmine, acutissimis aculeis instructo, ut stupa
liberentur.

PAT. Nunc, quaeso, colligite singula ista, quibus opus est ad lintea demum
25 conficienda! Cogitate quoque, quantus labor impendi debeat, conficiendis instrumentis, quibus agricolis, linorum praeparatricibus, atque netricibus opus est! Tum profecto mihi concedetis, ad conficiendam istam unicam culcitam in qua tam placide quiescere soletis, supra mille manuum operam requiri.

THEOPH. Mirabilia narras! Mille manus!

30 PAT. Nunc porro recordemini, quam multis aliis rebus vos quotidie indigeatis! Intellegitis profecto Robinsonem nostrum saepius inopia laborare debuisse, cum nulla manus praeter suas ipsius cau- | sa occupata fuerit, ille vero omnibus istis
instrumentis, quae opera nostra tam expedita reddunt, penitus caruerit? — [75]

Jam itaque Robinson vehementer sollicitus fuit de igne conservando. Nunc
35 ille frontem fricat, quasi callidum inventum inde expressurus, nunc manibus complicatis, gressuque citato in atrio habitaculi ambulat, diuque consilii inops haeret. Tandem oculos forte in parietem saxi conjicit, statimque consilii rationem invenit.

DIETER. Quodnam vero consilium cepit?

PAT. Lapis permagnus et crassus e pariete, ulmae fere altitudine, super terram
40 prominebat.

FRID. Quantus autem ille fuerit?

PAT. Justam ejus delineationem equidem invenire non potui; arbitror autem eum longitudinem meam aequasse. Latitudo et crassitudo ejus ulnam fere excedebat.

Etsi ergo imber violentus fuerat, tamen locus lapide isto ingenti tectus nihilo plus madefactus erat, ac si tecto munitus fuisset. Inde Robinson statim intellexit eum idonei foci usum egregie praestitutum; plura etiam vidit. Scilicet locum istum facili negotio instar verae culinae aptari posse, foco atque fumario rite instructae, intelligens, illico operi se accinxit. Terram nimirum lapidi suppositam ad ulnae fere altitudinem spatha effodit. Tum utrumque latus usque ad lapidem istum largum muro cingere statuit. — *Theoph.* Quomodo autem murum extruere potuerat? 5 10

[76] PAT. Dudum ille omnia sedulo observare consueverat, atque de omnibus rebus fortuito sibi oblatis deliberare, cuinam usui invenire possent. Terram igitur quandam argillaceam in insula sua alicubi repertam non neglexerat, ratus eam lateribus coquendis, muroque extruendo idoneam fore. | Jam eius opportune recordatus est; culina ergo fere absoluta, spatha, cultroque lapideo instructus, in eum locum se contulit, ubi argillam istam invenerat, ut statim manum operi admoveret. Terra quoque pluviae abundantia adeo emollita erat, ut sine ulla molestia effoderetur, inque lateres quadratos formata cultro satis commode laevigaretur. Idoneam eorum copiam brevi conficit, eosque ita disponit, ut continuo sole urerentur. Quo quidem in labore postero die pergere cum decrevisset, domum reversus est, ad carnis assae reliquias comedendas; labor enim assiduus magnum cibi desiderium ei excitaverat. Ut autem diem tam laetum regiis epulis celebraret, genio suo unam e reliquis nucibus Cocossae indulisit. 15 20

Epulae lautissimae fuerunt! — Eheu! Robinson ingemuit animio hilari quidem, sed moesto eodem — eheu! quam me nunc felicem praedicarem, si vel unius amici, vel unius hominis etsi pauperrimi mihi contingeret societas, cui amorem meum significare, mutuamque inde caritatem sperare possem, unum modo animal mansuetum, canem, aut felem habeam, cujus caritatem beneficiis conferendis mihi acquiram! Nunc autem me prorsus solitarium, atque ab omni animantium commercio remotum video! — Hic lacrimae moerentis genas irrigaverunt. 25 30

[77] Tunc eorum temporum recordatus est, quibus saepius cum fratribus, ceterisque aequalibus suis dissidia, atque jurgia iniisset, quorum jam magnopere eum poenituit. Eheu! secum reputavit, equidem tunc temporis parum intellexi, quanti amicus ingenuus aestimandus sit, quantumque aliorum hominum caritas conferat ad bene, beateque vivendum! O si jam mihi liceret, in pristinam redire juventutem, quanto equidem amore, facilitate, ac indulgentia fratres meos, aequae ac alios pueros | complexurus essem! O quam lubenter leves eorum injurias paterer, omnesque homines caritate et humanitate ad me amandum compellerem! Adeone me laevum fuisse, ut amicitiae pretium recte aestimare non ante didicerim, quam ejus unquam fruendae omnem spem penitus amiserim! 35 40

Has inter querelas oculis forte in ostium tugurii conjectis araneam animadvertit, quae telam suam in angulo quodam extenderat. Tantopere autem de societate animantis qualiscunque laetatus est, ut, quale tandem illud esset, parum curaret. Decrevit itaque arenae suae muscas quotidie capere, ut ei locum tutum, atque
 5 amicum significaret, eamque, si fieri posset, tandem mansuefaceret.

Cum magna pars diei adhuc superesset, aer autem tempestate refrigeratus mirifice Robinsonem recrearet, nondum ille ad lectum se conferre statuit. Ne autem tempus inutiliter tereret, spatha sua iterum arrepta terram in culina effodere perrexit. Subito autem in massam quandam impegit, cujus durities tanta erat, ut spatha
 10 fere in ea rumperetur. Initio putavit lapidem esse; quanta vero ejus admiratio fuit, cum massam sublatam animadvertisset solido auro constare!

THEOPH. Hui! nunc Robinsonem egregie beatum puto!

PAT. Egregie sane! Auri moles nimirum tanta erat, ut vel centum millibus thalerorum cudendis sufficeret! Jam igitur ditissimus est; quot enim, quaeso, quantasque res eo sibi parare potest! Domum magnificam, carpenta, equos, servos,
 15 cursores, simias et cercopithecocos inde coemere licet —

THEOPH. Unde autem illa in insula sua petiturus est? Nemo enim ibi est, qui talia vendat!

PAT. Ehem! Hoc equidem non intellexeram! — Robinsoni autem statim hoc
 20 in mentem venit. Tan- | tum enim abfuit, ut thesauro invento laetaretur, ut eum [78]
 potius pede protruderet, dicens; „apage! Futilis res, quam ceteri mortales tantopere concupiscere solent! Quem enim vero mihi tu praestabis usum? Utinam potius mediocrem ferri massam invenissem, unde securim forte, aut cultrum mihi parassem! Lubenter equidem te commutarem cum aliquot clavis ferreis, aut cum
 25 ejusmodi instrumento idoneo!“ Sic igitur pretiosum illum thesaurum magno cum contemptu neglexit, neque postea praeteriens unquam aspexit.

CAROL. Eho! pater, Robinson gallum illum imitatur! —

PAT. Quemnam gallum!

CAROL. Nonne meministi fabulae cujusdam, quam tu olim nobis narrasti?
 30 Fuit quondam gallus — ? Pat. Quid tum?

CAROL. Qui, dum in stercore radit, invenit — quomodo tandem vocant? Pat. Unionem forte? Carol. Unionem sane! Tum ille ait: quid tu me juvabis, licet splendeas? utinam potius granum hordei invenissem! Tum unionem neglexit. —

PAT. Prudenter ille quidem; eodem modo Robinson auri massam sprexit.

35 Jam nox appropinquabat. Sol jam diu in oceanum descenderat —

THEOPH. In oceanum?

PAT. Sic nempe illis videtur, qui in insula, aut in ejusmodi terra continenti habitant, quam versus occidentem mare alluat. Istis quidem sol occidens in mare descendere videtur; propterea interdum ita loqui solemus, quasi vere istud eveniat.

In opposita coeli regione alma luna oriebatur, radiisque tam gratis Robinsonis speluncam illustrabat, ut prae voluptate inde concepta diu obdormiscere non posset.

[79] | CAROL. En vero, dulcissime pater, nostram quoque lunam commodum orientem! 5

IOH. Ehem! magnificum nobis sane praebet spectaculum!

FRID. Cur vero pater caput nudavit? — *Joh.* (submissa voce) Taceas velim, Friderice! precari eum puto! —

FRID. Cur tandem hoc facit? *Joh.* (subm. voce) Deo optimo maximo gratias agere videtur, quod pulcram illam lunam creaverit. (Tum omnes aliquamdiu siluerunt.) 10

PAT. Jam, o mei, Robinson noster obdormivit! Ignis nonnullis lignis subjectis lente nutritur. Vos autem, quid interea faciendum putatis?

NICOL. Nonne in umbraculum nostrum nos conferemus, antequam cubitum eamus? *Theoph.* Sane quidem, in umbraculum concedamus! 15

PAT. Agite ergo, o mei, creatori nostro imminente luna pias pro hodierno die feliciter exacto gratias canamus! (Tum omnes laeti in umbraculum concedunt.)

VESPERA SEPTIMA.

Proxima vespere Johannes cum Nicolao, et Theophilo patrem brachio et veste prehensum foras protrahunt. Ceteri quoque clamore illorum in auxilium acciti accurrunt, eumque universi violenter abducunt.

5 PAT. Quo tandem me protrahetis, homines violenti?

IOH. Hui! in locum gramine consitum, sub malum istam!

| PAT. Quid autem ibi faciam? —

[80]

NICOL. De Robinsone narrabis! amabo te, pater!

THEOPH. Euge! dulcissime patercule! de Robinsone nostro!

10 PAT. Laudo quidem studium vestrum, vereor autem, ne vos taedeat Robinsonis mei! —

IOH. Quis tandem hanc suspicionem tibi injecit!

PAT. Nemo sane! Ni autem fallor, vespera hesterna nonnullos vestrum oscitare animadverti, quod quidem taedii signum esse solet.

15 THEOPH. Minime, pater! Fessi potius fuimus labore; si quis enim a pradio usque ad coenam in horto opus fecerit, ei sane licet paullulum dormiturire.

NICOL. Hodie nihil nisi malas herbas evulsimus, lactucamque irrigavimus, itaque satis alacres adhuc sumus!

CAROL. Quam maxime alacres sumus, ecce modo me exsultantem!

20 PAT. Si igitur cupitis, equidem ita faciam. Monebitis autem me narrantem, simul ac satietas audiendi vos occupaverit. — *Joh.* Euge! pergas velim!

PAT. Robinson, cum solis aestus in insula ejus interdum vehementissimus esset, inprimis tempus matutinum ac vespertinum operibus conficiendis impendere prudenter solebat. Itaque vel ante solis ortum surrexit, lignisque recentius igni
25 subjectis dimidiam nucem Cocossae, quae de hesternis epulis ei reliqua erat, consumsit. Quo facto, cum aliam lamae portionem veru affigere vellet, carnem jam foetere propter caloris vehementiam sensit. Carnis ergo desiderium hodie penitus ei deponendum erat. Dum autem ad locum eum, in quo argillam invenerat se conferre instituit, peraque venatoria humeros cingit, tubera solanorum, quae
30 | heri nullo consilio secum deportaverat, in ea invenit. Experimentum igitur in eis assandis facere decrevit, iisque cineri candenti apud ignem commissis profectus est.

[81]

Opus autem tam sedulo fecit, ut vel ante meridiem tantam laterum copiam confecisset, quantam muro culinae circumdando suffecturam putaret. Tum littus
35 adiit ostrearum colligendarum causa. Ibi pro ostreis, quarum mira paucitas erat, aliud alimenti genus invenit, quod utilitate istas adeo superaret.

IOH. Quidnam autem invenit? *Pat.* Animal scilicet, cujus carnem, etsi a se antea non gustatam, ut jucundam eandemque salubrem praedicantes alios saepe audiverat. —

IOH. Quodnam tandem illud fuerit? *Pat.* Testudo nimirum tanta magnitudine, quanta in regionibus nostris invenire eam non solent. Librarum fere centum pondo fuerit!

THEOPH. Monstrum testudinis narras, pater! An vero tales reperiuntur?

IOH. Majores etiam! Nonne meministi earum, quas a navigantibus Oceanum australem, dum orbem terrae circumvecti sunt, captas esse, ex itinerario hominum istorum pater nobis nuper praelegit. Istae quidem plus ter centum libris pondo habuisse dicuntur. — *Theoph.* Trecentas libras! Ehem!

PAT. Robinson thesaurum inventum humeris impositum lente domum deportat. Tum securi sua inferiorem partem conchae testudinis percutit, donec diffinderetur. Quo facto testudine potitus est, eaque mactata idoneam carnis partem assandam inde resecurit. Quam cum veru affixisset, expectare vix potuit, dum satis emolliretur; magnam enim famem a labore contraxerat.

[82] | Interim dum assam versat, animus ejus in omnes partes volvitur, quomodo reliquam testudinis carnem tractaret, ne putredine corrumperetur? Ad illam enim muria condiendam labro, et sale Robinson carebat. Magna igitur cum tristitia praevidit fore, ut egregia ista testudo, quae vel quatuordecim dierum victum praebuisset, cras adeo plane putredine corrumperetur; neque ejus tamen sale condiendae rationem ullam inveniebat. Subito in cogitationem idoneam incidit. Superior testudinis crusta mactrae similitudinem referebat. Ista labri loco uti decrevit. Unde autem salem peteret? — Adeone me stupidum esse, ait, frontem simul percutiens! Nonne enim carnem aqua marina irrigare potero, quae quidem eandem ei utilitatem praestabit, ac si muria condita esset? Egregium consilium! iterum, iterumque exclamat atque prae laetitia veru multo velocius versat?

Jam caro rite assata erat. Hem! Robinson suspirat, dum eam magna cum voluptate gustare incipit, modo frustulum panis mihi nunc contingat! Quam equidem fungus fui, qui puer beneficium divinum in pane praebendo mihi collatum tam parvi pependerim! Olim enim eum fastidire solebam, nisi butyro et caseo commendatum. O me insipientem! Utinam nunc mihi contingeret panis ille fureus, qui tunc cani nostro hortum custodienti coqui solebat! Quam me felicem eo praedicarem!

Haec dum reputat, tuberum recordatur, quae nuper admodum cineri candenti commiserat. Experiar vero, ait, quid illis factum sit; unumque ex iis depromsit. Ecce autem animum Robinsonis denuo laetitia affectum! Tuber nimirum durum adeo emollitum erat, nidor etiam tam suavis inde nares Robinsonis subiit, ut illico illud comedere inciperet. Ecce autem sapor tuberis hujus aequa- | vit jucunditate saporem — cui tandem illum comparem?

AMIC. B... — Saporem tuberum solanorum!

PAT. Praeclare! Nihil absolutius dici poterat! Robinson quoque magnopere laetatus est, cum animadvertisset tubera ista panis vicem ei praestitura esse!

Iterum ergo lautissimis epulis vescitur. Quo facto propter ardorem solis paululum in strato recubuit, tempusque operi faciendo non idoneum consiliis ineundis impendit. „Quid equidem, secum reputavit, nunc proxime agam?“ Lateres enim oportet antea sole siccatos esse, quam ad murum conficiendum animum adjiciam.

5 Optimum ergo factu erit ad venandas aliquot lamas proficisci. — Quid autem tanta carnis copia faciam? — Quid si culiam meam carnibus fumo condiendis idoneam reddidero? — Praeclarum consilium! exclamans ait; tum celeriter se e strato corripuit, atque ante locum destinatum culinae constitit, secum deliberaturus, quomodo hoc consilium rite perficeret. Mox autem vidit rem facili negotio processuram. Nihil enim opus erat, nisi, ut in utroque muri latere foramen conficeretur recipiendo baculo aptum. Quo facto pernam in eo appendere poterat, fumariumque perfectum erat. Robinsonis caput vertigine fere prae laetitia corripitur e consilio tam felici concepta. Quanti, quaeso, nunc ille emisset opportunitatem laterum sole satis duratorum, ut statim magno se accingeret operi! Quid autem faciendum erat?

15 Expectandum nempe, donec sol lateres duravisset!

Cuinam vero negotio horas pomeridianas hodie impensurus erat? Quod cum secum reputasset, novum consilium invenit, cunctis prioribus longe praestantius. Admiratus etiam est stuporem suum, quod in eam cogitationem non prius inciderit.

| NICOL. Quodnam tandem consilium fuit?

[84]

20 PAT. Praeclarum sane! scilicet animalia quaedam domestica mansuefacere decrevit, quae ipsi victum simul, et societatem praestarent.

THEOPH. Lamas sine dubio?

PAT. Rem acu tetigisti! Neque alia hactenus invenerat animalia. Lamae autem cum mansuetissimae viderentur, speravit fore, ut facili negotio nonnullas ex iis vivas caperet.

25

THEOPH. O lepidum inventum! Utinam cum Robinsone essem, ut mihi quoque ejusmodi animal caperem! — Pat. Quo vero modo in iis capiendis versaturus esses, Theophile? Tanta enim earum mansuetudo fuisse non videatur, ut solis manibus prehendi potuerint.

30 THEOPH. Quo tandem modo Robinson rem aggressurus erat?

PAT. In eo ipsi aqua haerebat, propterea quoque diu, multumque rem animo versavit. Tanta autem est animi humani cum industria conjuncta vis, ut nullum fere negotium, quod quidem per se fieri possit, ei nimis arduum sit, modo constantiam, et severitatem consilii adhibeat. Adeo vires quibus creatoris benignitas nos instruxit, magnae, atque variae sunt!

35

Animis vestris, o mei! hoc infigite, nec unquam de successu negotii, quamvis ardui,perate, quoties in eo perficiendo constanter perseverare statueritis. Multa enim, de quibus perficiendis antea dubitabatur, industriae assiduitate, continuata meditatione, consiliique constantia perfecta sunt. Nolite ergo unquam difficultatibus oblati deterreri a quoquam negotio; cogitate potius, vos eo tandem perfecto

40

tanto majorem laetitiam inde capturos, quanto majori studio ad illud perficiendum annisi fueritis.

[85] | Robinsoni nostro quoque satis feliciter successit inventio consilii, quo in lamis capiendis uteretur. Statuit nempe, laqueum ita contorquere, ut tendiculae usum praestaret; tum autem post arborem se occultare, atque primae cujusque lamae, quae satis appropinquasset, laqueo caput irretire. Hac mente funem satis crassum contorquet; aliquot horis elapsis omnia confecta sunt. Tum experimentum ejus capturus, tendiculam satis commode contrahi posse vidit.

Quoniam vero locus ille, unde lamae aquam petere solebant, satis remotus erat, Robinson dubitans, num vespere quoque eo venturae essent, quippe quae nuper meridie ibi fuissent, capturae tempus procrastinavit, interimque omnia ad iter faciendum necessaria rite paravit. In eum nempe locum se contulit, ubi tubera solanorum invenerat, totamque peram venatoriam iis complevit. Altera eorum parte cineri candenti, quo torrefierent, commissa, alteram in angulo cavernae ad proximorum dierum usum condidit. Tum quoque idonea portione testudinis resecta, quae coenae hodiernae crastinoque jentaculo sufficeret, reliquam ejus partem aqua marina hunc in finem apportata irrigat. Quo facto foveam mediocrem in solo confecit, quae sibi pro tempore cellae vicem praestaret. In ea concham testudinis carne repletam condidit, portionem assandam ei addidit, ostiumque cellae ramis contexit.

Reliquum a meridie tempus animo jucunda ambulatione recreando impendit, eamque ob causam ad littus maris se contulit, unde suavis Eurus spirabat, quo aeris aestus paullulum temperabatur. Admodum autem delectatus est adpectu maris immensi, cujus aequor undis leniter in gyrum coeuntibus vix commovebatur. Hic animum suum magno desiderio affici sensit, oculis in eam coeli regionem conversis, versus quam cara ipsius patria sita erat; moesta quoque lacryma furtim Robinsonis genas irrigavit, cum vivida parentum optimorum imago mentem ejus subiisset.

Quaenam nunc erit conditio miserorum istorum, atque de salute mea sollicitorum? exclamat Robinson, acerbissimo cum dolore, et lacrymis redundans. Siquidem superstites sint luctui a me sibi excitato, eheu! quantopere vel quotidie propterea affligentur! Quantis, quaeso, querelis orbitatem suam prosequuntur! Quam lamentabuntur filium ultimum, dilectissimum, suis proditis in perpetuum ab ipsis discessisse! O pater carissime, optime! O Mater dilecta! percara! Ignoscite, ignoscite filio vestro misero, quod vos tantopere afflixerit! Tu vero, pater coelestis, qui jam mihi unicus pater, unica societas, unicum auxilium, et praesidium es! — (tum supplex in genua se prosternit:) auctor vitae mea! summis beneficiis, omnibusque iis gaudiis, quae mihi a te destinata fuerunt, quibus ego autem me indignum reddidi, parentes carissimos acerba a me injuria affectos cumula, ad compensandum eorum luctum! Lubenter, heu! equidem omnia patiar, quae tu sapientia aequae, ac amore ductus in posterum etiam ad animum meum corrigendum mihi subeunda paraveris, modo parentes miseri, et innocentes laetiori forte fruuntur!

Aliquamdiu etiam in genua prostratus Robinson obmutescens prae moerore oculisque in coelum sublatis haesit. Tandem surrexit, atque cultro lapideo carissimorum parentum nomina arbori proximae insculpsit, insuper addens: *Deus optimus maximus vos beatos reddat!* Infra autem; *Ignoscite filio vestro perdito!*
 5 Tum nomina incisa ore ardenti osculatus lacrimis irrigavit. Eadem illa nomina carissima deinceps, iisdem verbis additis pluribus aliis arboribus in diversis insulae regioni- | bus insculpsit, plerumque autem apud ejusmodi arborem preces fundere [87] solebat, nunquam sine mentione parentum facta.

THEOPH. Nunc Robinson sane frugi homo mihi videtur!

10 PAT. Feliciter sane vitam rectam virtutis ille ingressus est, beneficio divinae providentiae, quae eam illi monstravit.

THEOPH. Nunc ergo deus eum e conditione misere vindicare, atque ad parentes reducere posse videtur!

15 PAT. Deus, qui omnia futura praevidet, optime novit, quidnam ei conducat, ei-que sapientissime prospiciet! Est ille quidem humano iudicio talis, ut in dies melior evadere videatur; quis autem spondeat, eum jam ex insula sua liberatum, atque patentibus redditum, virtutis viam non relicturus esse? Quam facilis enim relapsus in pristina vitia esse solebat! O mei liberi! verissime dictum est: *Quicumque stat, caveat ille, ne labatur.*

20 Robinsoni quidem littus obambulanti in mentem venit, lavando corporis valetudinem curare. Itaque vestes exuit, vehementer autem obstupefactus est, adspecto indusio, quod unicum habebat. Quoniam in regione tam calida illo nullo non tempore usus erat, oculis cerni vix poterat, linteum olim albi coloris fuisse. Antequam ergo ipse lavaretur, sedulo indusium lavare instituit; tum eo ex arbore
 25 suspensio ipse in aquam prosilit. Cum autem in pueritia natate didicisset, magna cum voluptate ex eo loco, ubi in aquam descenderat, natando pervenit ad linguam quandam terrae, satis longo spatio in mare procurrentem, neque sibi antea cognitam.

FRID. *Lingua terrae?* quid hoc significat?

30 PAT. Ita vocant tractum terrae mediocriter largum ab insula quadam, aut a continenti in mare | procurrentem. Ecce ripam lacus nostri leniter in aquam se [88] insinuantem, quae, si longius procurreret, lingua terrae appellari posset! Jamne intelligis?

FRID. Optime intelligo. —

35 PAT. Istud quoque Robinsonis nostri consilium faustissimum fuerat. Invenit nimirum istam terrae linguam maris accessu inundari, post ejus recessum autem magnam copiam testudinum, ostrearum, et concharum in ea residere. Hac vice ille quidem nihil inde secum asportare potuit, neque iis nunc indiguit, culina satis instructa. Attamen vehementer de novo hoc invento laetatus est.

40 Ista maris regio, quam Robinson circumnavit, adeo piscibus abundabat, ut fere manibus capi possent; quorum multa millia, siquidem reti instructus fuis-

set, facile cepisset. Eo autem adhuc carebat; cum tamen omnia negotia hactenus feliciter ei successissent, speravit fore, ut aliquando rete piscatorium sibi conficeret.

Quibus inventis iucundissimis laetus in terram regreditur, hora fere integra in aqua consumpta. Indusium quoque aeris calore penitus siccatum erat; tum ille diu exoptata voluptate lintei mundi induendi fruitur. Cum vero cogitasset ejus voluptatis inconstantiam, quam cito quidem unicum illud indusium, quo semper ipsi nunc utendum foret, usu attereretur; et quomodo eo attrito sibi consulaturus esset, gaudium suum moerore misceri sensit. Attamen animo mox confirmato vestibusque indutus, domum revertitur cantans: Quicumque deo se commendat, &c. 5 10

IOH. Amo Robinsonem, quod nunc animum tam celeriter non abjicit, deoque rite confidit!

CAROL. Utinam ille ad nos veniret, ex animo deum diligo!

[89] | THEOPH. Modo pater chartam mihi praeberet, equidem epistolam ad eum scriberem! 15

NICOL. Ego quoque vellem! *Joh.* Neque minus ego!

CAROL. Equidem ei non deessem, modo scribere didicissem!

MAT. Tu sane mihi dictare poteris, quae ad ipsum scribere cupias, equidem pro te calamo ista excipiam. 20

CAROL. Egregium consilium! — *Mat.* Agite ergo! Chartam vobis praebebo!

Hora dimidia peracta omnes deinceps exsultantes epistolas in medium proferunt.

CAROL. Ecce! dulcissime pater! epistolam meam, legas velim!

PAT. (legit) Carissime Robinson! 25

„Cura, ut quam diligentissimus, et optimus evadas!

„quod quidem cum omnibus hominibus, tum parentibus

„tuis, magnum gaudium creabit. Salutem tibi plurimam

„dico! Nunc intelliges, quam utilis sit rerum inopia!

„Theophilus et Johannes salutem tibi plurimam dicunt; 30

„Dietericus cum Nicolao item. Si quando nos viseris,

„melius te quoque erudiam. Vale!

Carolina.

THEOPH. Nunc meam, optime pater! Ecce illum!

PAT. (legit) Amicorum optime!

„Summam felicitatem tibi apprecamur! simulac
 „pecuniolam accepero, equidem tibi aliquid emam!
 5 „Tu vero perge, quod ince- | pisti, ut frugi homo sis!
 „Mitto tibi frustulum panis; cave autem, ne in morbum
 „incidas! Quomodo vales? Vale! optime Robinson!
 „Etsi enim tu mihi ignotus es, tamen mirifice te amo!
 „Vale, atque ama

[90]

10 Hamburgi die VII. Febr. Amicum tuum fidelem
 Anno MDLXXIX. Theophilum.

NICOL. Ecce meam! Brevem admodum conscripsi.

PAT. (legit) Care Robinson!

„Doleo vicem tuam! Si parentes non reliquisses,
 15 „infortunium tuum non accidisset! Vale! quam citissime
 „autem ad parentes revertere! Iterum vale

Nicolaus.

IOH. Nunc meam! — *Pat.* (legit)

Praenobilissime Robinson

20 „Miseret me tui ab omni animantium societate sejuncti!
 „Existimo tamen fore, ut nunc te peccati poeniteat! Vale!
 „Ex animo autem opto, ut aliquando ad parentes tuos
 „carissimos redeas. Caeterum deo in posterum semper
 „fide, qui tibi optime prospiciet. Iterum vale!

25 Johannes.

DIETER. Hem! mea nimis negligenter scripta est!

PAT. Audiamus tamen!

DIETER. Equidem properavi, ut quam citissime huc redirem.

PAT. (legit) Care Domine Robinson!

30 „Quomodo vales in insula tua! Audivi te variis
 „calamitatibus conflictatum fuisse. An | nunc certior
 „factus es de insula tua, num ab hominibus incolatur?
 „Hoc equidem scire cupio! Audivi te quoque magnum auri
 „pondus reperisse! Illud tamen in insula tua nullam
 35 „utilitatem tibi praestabit.

[91]

(PAT. Addere poteris: apud nos etiam in Europa homines auri copia nec meliores, nec feliciores reddi solent.)

CAROL. Nautae, in Americam tendenti, eas mandabimus, addere quoque donaria quaedam licebit. Equidem uvas passas cum amygdalis ei praebebo; dabisne mihi dulcissima mater? 5

IOH. (in aurem patris) Isti quidem putant, Robinsonem adhuc vivere.

PAT. Gratias vobis Robinsonis nomine ago, o boni, pro vestra in eum benevolentia! Epistolas autem vestras ad eum deportandas curare, — nequeo.

THEOPH. Cur tu autem hoc nequis?

PAT. Propterea: quod Robinsonis animus jam diu in coelo versatur, corpus 10 autem dudum dissolutum est.

THEOPH. Ehem! jamne mortuus ille est? Nuper admodum eum lavari audivimus.

PAT. Oblitus eras, Theophile, ante hoc ducentos annos accidisse, quae vobis de Robinsone narraui. Ille ergo jam dudum mortuus est. Ergo vero epistolas 15 vestras in ejus historia, quam litteris commodum mando, typis exarandas curabo. Fieri etiam potest, ut Robinson in coelis degens resciscat amorem vestrum, quod quidem vel ibi magna voluptate eum afficiet.

CAROL. Attamen tu de eo narrare nobis perges?

[92] PAT. Pergam equidem! Multa enim vobis de eo narranda habeo, quae vobis 20 non minus jucunda | erunt iis, quae hactenus de eo audivistis. Hodie autem satis de eo audivimus! — Robinson, lotus cantans domum rediit, atque coena consumpta, precibusque fuis, placide ad quietem se composuit. —

Et sic nos quoque faciamus.

VESPERA OCTAVA.

FRID. Mater! mater! — *Mat.* Quid tibi vis, Friderice?

FRID. Johannes te rogat, ut indusium recens sibi mittas!

MAT. Cur vero illud rogat?

5 FRID. Ehem! Alias e balneo se recipere non potest!

MAT. Quam ob rem? Nonne indusium pristinum induere potest?

FRID. Minime! Istud quidem aqua eluit; nondum vero siccatum est. Robinsonem imitari voluit.

10 MAT. Egregie factum! — Dabo equidem tibi indusium. Tu vero curre, atque properate, ut ad nos redeatis! Pater narrationem persequetur!

MAT. (ad Johannem) Euge! amice Robinson! Quomodo te affectum sentis a balneo?

JOH. Quam optime! Indusium autem nimis lente siccatum est.

PAT. Oblitus eras, in nostris terris calorem tantum non esse, quantus in Robinsonis insula fuit. — Ubi autem heri substitimus?

| DIET. Postquam Robinson ad lectum se contulerat, proximoque mane — [93]

PAT. Ehem! nunc memini! — Postero die Robinson summo mane surrexit, atque ad venationem se accinxit. Peram venatoriam tuberibus assatis, idoneaeque testudinis assae portione foliis involuta instruxit. Tum securi se cingit, laqueo etiam, quem heri ad lamas capiendas confecerat, umbellaque instructus in viam se contulit.

Summum adhuc mane erat. Constituit igitur paullulum a recta via deflectere, ut alias quoque insulae partes viseret. Inter innumerabiles volucres, quibus arbores abundabant, psittacos etiam admirandis coloribus conspexit. Quam ille cupiebat unum ex iis capere, quem mansuetum, atque socium sibi redderet! Adulti vero callidiores erant, quam qui caperentur; pullorum autem nidum nusquam conspexit. Itaque hodie huic desiderio satisfacere non potuit. Attamen inter eundem aliquid invenit, quod ipsum psittacum utilitate longe superaret. Dum enim collem quemdam mari vicinum conscendit, oculis in rupium hiatus conjectis aliquid conspexit, quod ipsius curiositatem excitaret. Descendit igitur, atque magna cum voluptate animadvertit esse — quid tandem existimatis?

DIETER. Uniones! — *Joh.* Hui! Scilicet istis Robinson laetatus fuerit! Ferrum potius fuisse videtur.

35 NICOL. An tu oblitus es, in regionibus istis calidis ferrum non reperiri? Fuerit potius massa auri!

CAROL. Multum falleris! Cur enim hac laetaretur? Auri enim nullus usus ibi erat.

PAT. Satis intelligo, vos rem divinando non assecuturos esse; itaque ipse dicam: Invenit nimirum — *Sal.* Adhibuerat ille quidem hucusque ejus loco aquam marinam, quae tamen salis praestantiam non aequavit. Praeterea aqua marina saporem amarum habet, valde eum ingratum; temere quoque ille putaverat, carnem aqua marina conditam putredine consumptum non iri; illa enim non minus putrescit, ac aquae e fluviis aut fontibus petitae, si quidem illa motu caret. Magnam ergo utilitatem ei praestitit sal genuinum hic repertum. Propterea quoque ambas crumenas inde replevit, statim secum deportandas.

THEOPH. Quomodo autem sal eo pervenerit?

PAT. Oblitus esse videris eorum, quae olim vobis de origine salis exposui.

JOH. Equidem memini probe! Partim e terra effoditur; partim e salinis coquitur, partim in aqua marina invenitur.

PAT. Bene meministi! Ex aqua igitur marina sal vel ab hominibus, vel a sole coquitur.

THEOPH. A sole?

PAT. Sane! Dum enim ex alto maris fluxu, aut inundatione cessante aqua marina in littore residet, sol istam sensim exsiccat; quod vero ex ea residuum est, sal est. —

CAROL. Hui! Lepidam rem narras!

PAT. Agnoscite benignitatem dei optimi maximi, qui ita rebus nostris prospexit, ut, quibus minime carere possimus, facili ea negotio, atque sine arte parentur, eorumque maxima copia sit.

Jam Robinson laetus in eum locum se contulit, ubi lamam se capturum sperabat. Initio nullam ibi invenit, necdum meridies erat. Itaque sub arbore recubuit, genioque suo aliquid se carne assa, atque tuberibus indulisit, quae quidem utraque saporem longe meliorem sale addito contraxerant. Prandio commodum finito lamas accurrentes e longinquo conspicit. Robinson confestim loco idoneo occupato, sublata tendicula expectat, donec appropinquarent. Nonnullae etiam praeterierant, e quibus nulla capi posset; subito autem una ex illis tam prope ad eum accessit, ut manibus tantum demissis irretiretur. Quo facto lama potitus est; quae cum balare conaretur, tendiculam tantopere contraxit, ut vocem emittere non valeret, veritus, ne ejus clamore aliae deterrerentur. Tum eam quam celerrime in dumeta abripuit, ut e conspectu ceterarum removeretur.

Lama capta duorum pullorum mater erat. Qui quidem magnam in Robinsonis laetitiam eam protinus secuti, neque eum timere visi sunt. Ille lepidulas istas demulcet, istae autem ejus manum lambunt, obsecrantium instar, ut matrem dimitteret.

THEOPH. Hem! Nunc istas dimittere debebat!

PAT. Stultissime profecto fecisset!

THEOPH. Minime eum laeserat miserum istud animal!

PAT. Illi autem eo opus erat. Te quidem, Theophile fugere non potest, lice-
re nobis *uti* animalibus, modo ne iis *abutamur*. — Robinson igitur voti compos
magnopere laetatus est. Animal captivum, quamvis recusans, omni vi connisus,
secum abstraxit, pullis eum pone sequentibus. Jam viam brevissimam ingressus,
5 tandem feliciter in domicilium suum revertitur.

Quomodo nunc autem lamam captam in atrium cavernae undique clausum im-
missurus erat? Neque enim tutum putabat, eam laqueo demittere; verendum enim
erat, ne interea suffocaretur. Itaque pro tempore constituit stabulum exstruere
prope atrium suum, lamamque cum pullis eo concludere, donec meliorem eorum
10 conservandorum rationem invenisset. Interim arbori eam alligat, statimque opus
aggreditur. Securi nempe lapidea idoneam copiam tenerarum arborum amputa-
vit, easque ita | plantavit, ut parietem satis densum efficerent. Lama fessa interim [96]
recubuerat; pulli autem captivitatis suae nescii ad matris ubera jacentes magna
cum voluptate illa sugebant. Robinsonis animus aspectu eorum satiari non pote-
15 rat. Iterum, atque iterum constitit, dulcia ista pecora intuens, seque ipsum beatum
praedicavit, quod tandem animantium qualiumcunque societate denuo frueretur.
Nunc quoque vitam solitariam non amplius degere sibi visus est; ex quo tantam
ille voluptatem cepit, ut viribus novis auctus brevi stabulum inchoatum perficeret.
Tum lama cum pullis ei inclusa, ostium extremum densis ramis sepsit.

Jam verbis exprimi nequit, quanta ejus laetitia fuerit! Etenim praeter jucundis-
simam istorum animalium societatem multa alia, eaque maxima emolumenta, in-
de speravit. Neque hoc injuria. E lana enim eorum aliquando vestem confecturus
sibi videbatur, lacte eorum vesci, atque butyrum cum caseo inde parare poterat.
Quae quidem omnia, quomodo aggressurus esset, etsi nondum perfectum habe-
25 bat; attamen satis experientia edoctus erat, nemini de solertia sua desperandum,
qui quidem studium indefessum ad laborem afferat.

Quin autem perfecta felicitate frueretur, unum adhuc ei defuit. Optavit nimi-
rum, ut uno, eodemque pariete cum pecoribus suis caris cingeretur, quo semper ea
ante oculos haberet, quoties domi esset, illaque consuetudinem ipsius ferre peni-
30 tus consuescerent. Quo consilio diu multumque versato tandem ita rem aggressus
est. Minnime eum piguit alteram domicilii sepem diruere; quo facto novam, eam-
que capaciorem extruere constituit, qua atrium ipsum aliquantulum dilataretur.
Ut autem, dum in conficienda nova sepe occupatus esset, tuto habitaret, pruden-
ter statuit, veterem non | prius diruere, quam nova absoluta foret. Quod quidem [97]
35 opus laboris assiduitate intra paucos dies perfectum Robinsonem jucundissima
trium sodalium consuetudine beavit. Attamen non propterea oblitus est voluptatis,
quam e pristina societate araneae suae ceperat, eique quotidie muscas, culicesque
praebere nihilo secius perrexit. Illa quoque humanitate hospitis brevi perspecta
tantam cum eo familiaritatem contraxit, ut quoties hic telam ipsius tetigisset, illa
40 progrediretur, muscamque ex ejus manu acciperet.

Lama quoque eum pullis societati Robinsonis brevi assuevit. Quoties enim domum rediret, toties ei obviam exsultantes veniebant, olfacientes simul, an forte aliquid deliciarum attulisset, manumque ejus lambentes, quasi gratias acturi pro gramine, aut surculis ab eo acceptis. Tum pullos a matris lacte desuefecit, illamque quotidie bis mulgere coepit. Vasculorum vicem ei praestabant putamina Cocossae, vasorum superiores testudinum conchae; lactis autem usus, tam dulcis, quam coagulati, vitam ei longe jucundiolem reddidit. 5

Cum arbor cocossa tot tantasque utilitates ei praestaret, illam multiplicare magnopere optavit. Quomodo autem hoc efficeret? Audiverat ille quidem, arboribus surculos inseri posse; nunquam tamen ejus rei rationem se edoceri curaverat. Tum saepius ingemuit: eheu! quam levis in pueritia fui, qui ad ea, quae oculis, aut auribus meis subjicerentur, parum attenderim, neque a peritis hominibus artes eorum utiles didicerim! O si mihi repuerascere liceret, quanta equidem cura ad omnia, quae hominum solertia et labore perficiuntur, animum adverterem! Nullum sane opificem vel artificem omittendum putarem, quin ex ejus artificiis quidquam discere studerem. 10 15

[98] | Hac quidem vice ars inserendi surculos, etiamsi eam penitus caluisset, Robinsoni nihil profuisset, quoniam Arbor Cocossa neque ramos, neque surculos, sed coronam magnorum foliorum agit. Si quis vero surculos arboribus inserere velit, eum oportet habere surculos ejus arboris, quam multiplicare cupiat. Tales surculis in rimam praefecti trunculi immittuntur, quae tum cera oblini, linteoque, aut libro redimiri solet. Sic isti surculi cum truncis praefectis coalescunt, qui quidem earum, de quibus amputati sunt, arborum indolem contrahunt. 20

Robinson igitur cocossae multiplicandae nullam aliam rationem vidit, nisi, ut e nucibus ejus nonnullas plantaret. Quod ergo facere constituit, quamquam aegre ferens jacturam cibi tam jucundi, et rari. Brevi quoque magna cum voluptate quasdam arbusculas Cocossae progerminantes animadvertit. 25

Lama mater, et pulli brevi eandem mansuetudinem contraxerant, qua canes nostri esse solent. Itaque sensim iis jumentorum loco commode uti coepit, quoties aliquid transportare vellet, quod ipsius vires pondere superaret. 30

JOH. Quomodo autem eas secum abducere potuit, cum sepibus domicilii clausae essent?

PAT. Oblitus eram dicere, Robinsonem in loco quodam novae sepis, densis arbustis munito, ostium reliquisse, lamae prorepenti accomodatum. Quod quidem ostium a parte exteriori conspici non poterat, intus autem quovis vespere ramos illi praetexere solebat. 35

Jucundus sane aspectus Robinsonis erat domum redeuntis, atque lamam onustam ante se agentis. Noverat illa non minus ipso viam; simul ac autem ad ostium illud pervenisset, consistere solebat, ut onere levaretur. Quo facto dorso flexo irrepsit, | Robinsone eam sequente. Tum ejus pulli mirifice laetati exsultando, atque balando laetitiam exprimere, nunc ad matrem salutantes quasi accedere, nunc 40

ad dominum blandientes. Robinson autem eandem voluptatem e laetitia eorum cepit, quam pater redux e dulci liberorum suorum gaudio, atque amplexu capere solet.

5 AMIC. B... Notatu sane dignum est, animalia erga homines bene de se meritos tam gratum animum ostendere.

PAT. Ejus rei plurima, eaque memoratu dignissima extant documenta, ex quibus ratione praedita esse animalia posset colligi, nisi ista carere aliis de causis constaret.

10 DIETER. Euge leo ille, de quo in enchiridio nostro legimus, vir quoque — hem! quis vocabatur?

JOH. Androclus! — *Dieter*. Recte meministi! — qui quidem e leonis ungue sentem extraxerat.

THEOPH. Bonus sane leo fuit! Androclum scilicet pro isto beneficio adeo dilexit, ut eum postea laedere nollet, cum dilaniare eum debuit — Ego quoque 15 leonem mihi optarem, si omnes eadem mansuetudine essent!

JOH. Mihi quidem canis ille, quem Helvetius quidam habuit, magis etiam placet! — *Carol*. Quinam canis?

JOH. Nonne meministi ejus, qui duos homines a morte servaverit?

CAROL. Narra, quaeso, optime Johannes!

20 JOH. Fuit aliquando vir quidam in Helvetia, ubi Alpes excelsae sunt.

CAROL. Hem! ubi marmotae habitant?

JOH. Ibidem! — Vir igitur montem altissimum conscendit, cujus tanta altitudo fuit, quantam | turris templi S. Michaelis decies sibi imposita vix exaequaret. [100]

THEOPH. Omisisti, fratercule, eum ducem viae secum habuisse.

25 JOH. Habuit ille quidem. — Monstrator autem viae canem secum adduxit. — Cum autem montis cacumen conscendissent —

THEOPH. Scilicet mons nive undiquaque obrutus fuit.

JOH. Hui! sine me narrare! — Mons ergo nive atque glacie penitus obrutus erat. Hic, dum ad cacumen appropinquant, vir prior, dux postea, dum illum 30 sustinere volebat, labitur, et sic ambo delabuntur, atque vix duorum passuum spatio a margine praecipitii immensi absunt. Tum bonus canis domini veste arrepta eum prohibuit, quin protinus delaberetur; ille autem socium itineris retinuit, donec ambo in pedes erecti sunt.

THEOPH. Nunc quoque te oportet narrare, quidnam vir ille dixerit! Equidem 35 bene memini!

JOH. Neque ego minus! Monstratorem nempe viae rogavit, ut se nonnunquam domi viseret, semperque secum canem adduceret, cui semper botulum assandum curaturus esset. —

CAROL. An vero ille hoc fecit?

40 JOH. Fecit sane! Quoties dux viae eum visit, istum quidem liberali hospitio excepit, cani autem semper botulum apposuit.

CAROL. Humaniter sane factum.

PAT. Eho! mei liberi, a Robinsone nostro aberravimus! hodiene eum plane missum faciemus?

THEOPH. Minime, dulcissime pater! Tantillum de Robinsone!

[101] PAT. Jam lateres satis durati fuerunt! Itaque terram lutosam quaesivit, qua
calcis loco ad murum | exstruendum uteretur; neque eam non invenit. Tum trullam e lapide plano confecit; ne autem ullo instrumento ad opus caementarium faciendum necessario careret, normam quoque cum perpendicularo confecit, quam scitissime fieri posset. An vero meministis eorum instrumentorum?

NICOL. Satis quidem ista vidimus.

PAT. Praeparatis itaque omnibus, quae ad opus caementarium faciendum pertinerent, idoneam laterum copiam a lama apportandam curavit.

JOH. Quomodo tandem lateres lamae imposuerit?

PAT. Quomodo hoc ille machinatus fuerit, aegre divinabitis. Itaque ipse statim exponam.

Jam diu animadverterat, quantam utilitatem ex arte corbium texendarum capturus esset. In pueritia autem sua adeo istam artem contemserat, ut nunquam corbium opificem attente observaret. Quo factum est, ut hujus artis, quae per se parum difficilis est, aequae ac omnium reliquarum imperitissimus esset. Cum autem in umbella texenda statim felici successu usus fuisset, subinde in posterum quoque eidem artificio otium suum impendit. Sic igitur usu, atque experientia callidior in dies factus est, donec tandem idoneam corbium conficere didicit. Ejusmodi corbes duas confecit, quas laqueis junctas lamae ita imposuit, ut utrinque dependerent. —

THEOPH. Equidem, pater, corbium texendarum artem discere cupio!

PAT. Ego quoque hoc cupio, Theophile! Quam ob rem proxime corbificem rogabo, ut nos artem suam doceat.

THEOPH. Egredia polliceris! Tunc Carolinae meae lepidissimam corbulam texam.

[102] | CAROL. Scilicet ipsa discam hanc artem. Nonne, pater?

PAT. Disces sane! Nihil tibi obfuerit, eam didicisse. Interdum enim nobis deest materia operis faciendi, dum vobis aliquid narro; tunc apprime vobis conducet ars corbium texendarum.

Robinson igitur opus suum caementarium felici cum successu inchoat. Jam alterum culinae parietem extruxerat, alterius fundamenta jecerat, cum subito res improvisa accidit; quae magnam partem consiliorum ejus pervertit. — *Joh.* Quidnam tandem illud fuerit?

CAROL. Equidem rem assequor. Homines feri venerint, atque eum comederint!

THEOPH. Bona verba! Verane illa dicit? pater!

PAT. Minime illa quidem! Verum tamen ejusmodi erat, quod Robinsoni non minorem terrorem incuteret, ac si homines feri eum vivum assare voluissent.

JOH. Hui tandem! Quidnam autem fuerit?

PAT. Nox erat; Robinson securus in strato recumbebat, lamae fideles ad pedes
5 ejus projectae. Luna alma de coelo splendebat; aer purus, et tranquillus erat, omnia undique alto silentio tenebantur. Robinson labore diurno fessus dulci somno fruebatur, parentum vero imago, quae saepe solebat, mentem somniantis subierat. Tum subito — attamen re tam horribili hanc vesperam non finiemus. Ejus enim recordatio mentibus nostris in somnio subjecta, quietem nocturnam turbaret.

10 OMNES. Eho! — *Pat.* Animum potius jucundis cogitationibus pascamus, ut hunc quoque diem laeti, atque grati erga benignissimum patrem coelestem componamus. — Agite, o mei, ad floreta primum, tum in umbraculum nostrum tendamus.

| VESPERA NONA.

Postquam pater usque ad finem praecedentis capitis narrando pervenerat, variis negotiis impeditus est, quo minus proximis vesperis narrationem persequeretur.

Interim liberi admodum de Robinsonis conditione solliciti fuerunt; tantopere enim cupiebant scire, quidnam ea nocte, cujus pater postremum mentionem fecerat, ei acciderit, ut propterea vel lepidissimum trochum quisque dedisset. Quod cum praeter patrem ipsum nemo iis exponere posset; illi visum est, nihil de ea re apud eos antea commemorare, quam historiam Robinsonis ordine persequi liceret.

Quod patris molestum silentium eos mirifice sollicitos, atque meditabundos tenuit. Singulis enim singula divinantibus nihil tamen excogitatum est, quod iis conveniret, quae de ignoto isto casu antea jam audiverant.

Cur autem istud nondum sciamus? nonnulli miserabili vultu patrem rogant. — Mihi sic videtur, respondet pater.

Liberi, quippe qui ejusmodi responso contenti esse didicerant, non amplius urgent patrem, atque modesto cum desiderio tempus expectant, quo patris silentium cessaturum esset. Quoniam vero homines adulti animos juniorum facile penetrare, cogitationesque eorum divinare possunt, pater nullo fere negotio animadvertit quosdam secum reputantes „quaenam tandem causae fuerint, quae patrem impediant, quo minus precibus nostris obsequatur?“ Itaque statuit nova benevolentiae suae | testificatione eos docere, idoneis de causis se narrationem suam nondum persequi.

Accingamini, inquit, ad iter diu optatum, quod cras Travemundam ad mare Balticum facturi sumus!

Travemundam? — ad mare Balticum? — crastino mane? — Ego quoque? — carissime pater, — ego quoque? — Omnes uno ore interrogant. Quod cum pater universis annuisset, clamor laetabundorum ingens oritur. —

Travemundam! Travemundam! Affer baculum, Johanna! Cedo caligas meas! scopulas! pectinem! lintea munda! Travemundam itur! propera tandem! — Tali clamore tota domus resonat! Jam omnia ad peregrinandum parata sunt, viatores autem parvuli laetabundi multa interrogant, responsa non exspectant.

Aegre ab iis obtineri potest, ut ea nocte ad lectum se conferant, quoniam diei crastini ortum, itinerisque faciendi tempus expectare vix possunt.

Jam prima diei lux oritur, tota domus resonat. Ante omnia cubilia tympanis pulsatur; nemini in lecto commorari licet. Cum autem univerti parati essent, majores etiam natu a minorum blanditiis tantum non contererentur, pater frontem fricat, atque vocem a communi laetabundorum clamore miserabiliter absonam emittit, dicens:

Si gratum mihi facere vultis, o mei, solvite me hodie promisso meo. Quonam tandem? quonam? — sic omnes interrogant, atque ora sollicitudine et expectatione hiantia tenent.

PAT. Eo scilicet promisso, quod vobis dederam, de itinere ad Travemundam hodie faciendo. — Tum universi penitus obstupescunt, vox faucibus haeret.

PAT. Equidem hac nocte reputavi, nos temere facturos, si hodie in viam nos contulerimus.

| „Hei cur tandem?“ — voce occlusa, lacrimisque aegre suppressis rogant. [105]

PAT. Rem vobis exponam, ut ipsi dijudicetis. Primum enim per aliquot dies continuos ventus ab occidente spiravit; qui quidem aquam Travae tanta cum rapiditate in mare propellit, ut e porto Travemundae nulla navis neque exire, neque eum intrare possit, quoniam ostium fluvii nimis vadosum est. Cupimus autem omnes ista videre, si quando eo pervenerimus.

„Hem! nonne ventus hodie etiam immutari possit?“

PAT. Alia quoque ratio mihi in mentem venit! Si iter nostrum quatuor hebdomades distulerimus, in illud tempus commodum incidet, quo ingens ille halecum exercitus e mari glaciali in mare Balticum descendere solet. Tunc tanta eorum copia usque ad ostium Travae penetrat, ut piscatores facili negotio eos ex undis colligant. Hoc quoque intueri velle nobis videmur. Nonne? — *Omn.* Sane hoc quidem — sed —

PAT. Gravissimam nunc, quaeso, audite rationem! Quale iudicium de nobis facturi sunt Mathias, et Ferdinandus, novi amici nostri, qui non ante has proximas quatuor hebdomades ad nos venient, si iter hoc jucundissimum instituerimus, neglecta eorum societate? Nonne questuri sunt de nobis, quoties in posterum voluptatis ex hoc itinere captae mentionem fecerimus; ista autem mentio tunc nobis omnibus grata esse poterit? Minime profecto! Taciti enim nunquam non nos vituperabimus, quod inique cum iis egerimus. — Quid ergo putatis?

Altum silentium!

PAT. Vos non fugit, me semper promissa mea servasse. Quod si ergo postulatis, proficisceremur. Sin me sponte promisso meo liberaveritis, mihi, | amicisque nostris futuris, vobis ipsis etiam officium praestabitis. Quin agite! Quidnam faciendum est? [106]

Opperiemur! omnes respondent; sic igitur iter optatum differtur. Tum manifestum erat, nonnullos non sine magna animi contentione istam spem deposuisse. Isti quoque hunc diem longe minori cum hilaritate, quam alias solebant, egerunt. Quam ob rem pater transacto hoc die eos allocutus est:

Quod vobis hodie contigit, o mei, hoc in posterum vobis vel saepissime usu veniet. Expectabitis nunc hoc, nunc illud felicitate genus; spes vestra quam certissima esse videbitur, desiderio ejus satiandae vehementer flagrabit. Cum autem speciosa ista felicitate potiri commodum existimabitis, divina providentia sapienter vobis istam spem eripiet. Raro autem rationes divinorum consiliorum tam

indubitanter intelligetis, quam hodie intellexistis causas itineris dilati. Quia enim dei sapientia infinita est, remotissima tempora ille mente complectitur, atque saepius talia nobis accidere jubet, quorum utilitatem non nisi longo post tempore, aut adeo in vita aeterna demum experiemur. Ego vero quatuor hebdomadam spatium cogitatione tantum complexus sum.

Quod si igitur in juventute vestra omnia vobis ex voto cessissent, quoties, o mei, hoc molestiis vos in futura vita afficeret! Animus enim vester insuetus quippe atque impatiens repulsarum, saepius, cum se sperata felicitate privatum animadvertisset, perturbaretur. Veniet autem profecto tempus, quod quidem omnibus hominibus contigit, quo vota vestra saepius irrita erunt! Nemo enim mortalium unquam inventus est, qui omnibus votis expletis se beatum semper praedicaret.

[107] Quid itaque rebus ita comparatis faciendum est, carissimi liberi? — Nihil aliud scilicet, nisi ut | in pueritia etiam assuescendo discatis carere voluptatibus, quas maxime exoptatis. Quod quidem continentiae studium saepius repetitum pectus vestrum firmum reddet ad omnia constanter ferenda, quaecunq; numinis sapientia vobis benevole prospexerit.

En vero, o mei, simul ratione idoneam dijudicandorum consiliorum, quibus nos homines adulti saepius erga nos utimur, quaeque vobis interdum obscura videntur. Non enim vos fugit, nos saepe vobis aliquid negasse, quod magnopere a vobis expeti videramus. Nonnunquam repulsarum causas vobis exposuimus, cum existimavimus, vos eas intelligere utiliter posse; interdum autem secus fecimus. Quam ob rem vero? — Nulla alia de causa, nisi ut vos patientes et moderatores redderemus, id quod omnibus hominibus utilissimum est, et ut vos ad futurae vitae conditionem rite praeparemus. —

Nunc quoque intelligetis, cur quidem per hos proximos dies semper recusa- verim, historiam Robinsonis persequi. Tantum enim spatium temporis facile invenissem, quantum suffecisset exponendae ei rei, de qua vos ancipites et incertos reliqui, cum narrare desii. Ego vero hoc penitus negavi precibus vestris, etsi aegre a me impetrare soleo, ut vobis aliquid negem. Cur igitur hoc feci, Carolina?

CAROL. Ut nos patientiam doceres.

PAT. Recte iudicas! Certo autem scio, vos olim, si quid aliud, hoc profecto mihi gratum relatuos, quod vos assuefecerim sine magna aegritudine carere iis rebus, quas vehementer cupieritis. —

[108] Sic igitur diebus proximis etiam nihil de Robinsone narratum est. Tandem vero diu exoptata hora venit, ubi nihil jam patrem impedivit, quo | minus communi omnium desiderio satisfaceret. Sic ille ergo narrare pergit:

Nox erat, sicut nuper jam dixi, Robinson securus in strato jacebat, lamae fideles ad ejus pedes. Altum ubique regnabat silentium; Robinson, prout solebat, de parentibus somniat. Tum subito terra insolito more contremuit, tantus autem fragor sub ea tamque horribilis mugitus auditur, ut magna tonitruum multitudo simul erumpere videretur. Robinson expergefactus cohorrui, atque e strato se

corripuit, nescius plane conditionis suae, atque consilii inops. Illico terrae motus frequens insequitur; fragor subterraneus continuatur. Procella simul horribilis exoritur, qua arbores atque saxa dejiciuntur, maris autem cum fremitu aestuandis ima loca convelluntur. Universa rerum natura tumultu ferri, atque ruinam ducere videbatur!

5 Robinson, verissimo mortis angore correptus e spelunca in vestibulum prosilit, lamae exterritae eum sequuntur. Vix inde aufugerant, cum saxa speluncae imminetia super cubile eorum collapsa sunt. Robinson, cui terror alas addiderat, per ostium vestibuli diffugit lamis anxie eum sequentibus. Primum autem tentavit
10 montis vicini eam partem conscendere, quae superne planitiem nudam habebat, ne arboribus corrudentibus interimeretur. Quo tendens, subito magno cum terrore ingentem hiatus eam ipsa montis in parte editum videt, unde fumus, flammae, cineres, lapides cum materia candenti, quam *lavam* appellant, erumpunt. Vix etiam fuga morti se eripuit, quoniam lava candens, torrentis instar, ruebat, magna autem
15 montis fragmina, velut per nimbium late disjiciebantur.

Tum ad littus procurrit, ubi novo, atque horrendo spectaculo excipitur. Turbo vehemens ab omnibus coeli partibus spirans nubium congeriem | densissimam effecerat, unde tanta aquae moles subito delapsa est, ut omnis regio illico inundaretur. Ejusmodi pluviae effusionem *catarractam* appellare solent. Robinson aegre
20 in arborem se recipit; miserae autem lamae undarum violentia abripiuntur. Eheu! quam acerbe earum ejulatu animus ejus vulneratur! Quam vero ille vel cum vitae periculo eas servare conatus esset, nisi rapidis fluctibus nimis longe abreptae fuissent. Terrae motus paullulum adhuc continuatur; tum repente omnia silent. Venti residunt, hiatus ignivomus ignem evomere desinit, fragor subterraneus cessat,
25 caelo pristina serenitas redit, omnis etiam aqua exiguo temporis spatio evanescit.

THEOPH. (*suspirans*) Ehem! nunc tandem respiro! Miser Robinson! Miserae lamae!

CAROL. Equidem vehementer angebar!

FRID. Unde autem ejusmodi terrae motus oritur?

30 JOH. Hoc dudum pater nobis exposuit, cum tu nondum hic fuisti.

PAT. Itaque ei illud expone, Johannes!

JOH. In terra scilicet permultae, atque amplae sunt cavernae, cellarum instar, aeris atque vaporum plenae. Tum magna copia earum rerum, quae facile incenduntur e. c. sulphuris, picis, bituminis, etc. reperitur. Quae nonnunquam
35 incalescere, atque incendi addita humiditate solent.

THEOPH. Humiditate? An vero id, quod humidum est, aliquid calefacere potest?

JOHAN. Potest sane! Nonne animadvertisti, cum fabri caementarii aquam frigidam calci vivae infundunt, hanc effervesce, velut igne subjecto, qui tamen
40 plane nullus subest. Eodem modo res subterraneae aqua immissa incenduntur; quorum incendio aer, caveis istis ingentibus inclusus adeo | expanditur, ut amplius [110]

ab iis capi non possit. Tum ille violenter inde erumpere conatur, terramque concutit, donec alicubi exitum inveniatur. Eo loco, procellae instar, erumpit, magnamque vim materiarum ardentium, atque liquefactarum secum abripit.

PAT. Ista autem materia, quae lapidibus, metallis, bituminibus etc. liquefactis constat, *lava* dicitur. — Memini quoque, me olim legere in libro quodam, monticulum ignivomum imitatione naturae effici posse; quod si vobis placuerit, aliquando tentabimus. 5

OMN. Euge! Euge! carissime pater!

JOH. Quomodo hoc autem efficitur?

PAT. Praeter idoneam sulphuris, et ferri ramentorum copiam nihil opus est ad hanc rem. Quae tum humido loco in terram defossa sponte effervescunt, atque incenduntur, ita ut montis ignivomi instar efficiant. Proxime ejus rei experimentum capiemus, siquidem unusquisque vestrum de pecuniola sua symbolam ad faciendos sumtus conferre voluerit. 10

OMN. Lubentissime, pater! lubentissime! 15

PAT. Sed hoc alias tentabimus. —

Postquam Robinson ex arbore, in aquam perfugerat, descendisset, animus ejus novis, quibuscum modo conficatus erat, calamitatibus adeo debilitatus est, ut gratiarum deo optimo maximo, cujus beneficio iterum ex ancipiti mortis periculo ereptus erat, pie agendarum oblivisceretur. At vero conditio ejus vehementer afflicta erat! Spelunca enim, quae sola hucusque refugium tutum ei praebuerat, ruinis obruta videbatur, lamae fideles undis abreptae, omnia opera priora diruta, omnia futurorum consilia irrita erant. Mons quidem ignem evomere desierat; at ex hiatu ejus vapor cras- | sus, atque ater adhuc erumpebat, quapropter timendum erat, ne ille montis ignivomi naturam in posterum quoque retineret. Quod si accideret, quomodo Robinsonis animus requiescere poterat? Nonne quotidie novum terrae motum, novamque ignis effusionem timere debebat? 20
[111] 25

Tristibus his cogitationibus ejus animus plane fractus est. Sollicitudinis vehementia oppressus obliviscitur ipsius dei, a quo verissimum solatium petere debisset, mentemque unice in futuras conditionis suae miseras defigit, quae ipsi immensae videbantur. Tum angore debilitatus ad arborem, e qua descenderat, reclinatus indesinenter gemitus flebiles edit. Hoc in statu solatii expers remansit, donec aurora novi diei ortum nunciaret. 30

THEOPH. *ad Amic. R.* — Nunc intelligo, patrem recte judicasse!

AMIC. R... Qua de re? 35

THEOPH. Equidem nuper putabam, Robinsonis animum penitus jam emendatum esse, deum nunc merito illum exilio suo liberare posse. Tum pater dixit: deum ipsum hoc optime callere, nos autem hoc minime dijudicare posse.

AMIC. R... — Quid tum? *Theoph.* Nunc equidem video, eum nondum satis deo confidere, deumque sapienter fecisse, quod eum nondum liberaverit. 40

NICOL. Mihi quoque sic videtur, propterea eum non aequae, ac antea diligo.

PAT. Iudicium vestrum, o mei, verissimum est! Satis enim intelligimus, fiduciam Robinsonis in deo positam nondum tam esse constantem, qualem divinae bonitatis, atque sapientiae plurima documenta, quae ipse expertus erat, merito reddere debuissent. Sed antequam eum propterea damnemus, vicem ejus aliquantisper subeuntes nos ipsi exami- | nemus, an eum fortitudine animi superaturi fuisset? [112]
 Quid tibi videtur, Nicolae?

NICOL. (Voce submissa et dubia) Equidem non satis scio!

PAT. Memineris, quaeso, istius temporis, quo tibi propter oculorum infirmitatem emplastrum Cantharidum adhibendum fuit, quod tibi mediocrem sane dolorem excitavit. Oblitusne es, quoties tum animus tuus debilitatus fuerit? Ista vero calamitas brevis erat, neque ultra diem alterum duravit. Credo equidem, te nunc similes casus majori cum constantia laturum; an tu vero putas, te ea jam fortitudine esse, ut omnes Robinsonis calamitates pie atque obedienter sis toleraturus? — Quod siles, o bone, optime respondisti. Tu ipse enim satis judicare non potes, qualem te in tali casu sis praestiturus, quoniam nondum ejus experimentum cepisti. Jam igitur utilissimum nobis esse videtur, ut in levioribus iis calamitatibus, quae nobis forte usu venient, deo confidere consuescamus, atque animum constantem et fortem ostendamus. Tunc pectus nostrum in dies fortius reddetur, ad majores etiam calamitates, olim a deo sapienter nobis immittendas constanter ferendas.

Jam dies novus oritur, lux autem diei alma miserum Robinsonem in eodem statu solatii expertem deprehendit, quo ad arborem reclinatus fuerat. Neque enim oculos ejus dulcis somnus subierat, neque animum alia cogitatio, praeter tristem illam, atque luctuosam: Quid nunc me fiet? Tandem se corripit, atque somniantis instar ad domicilium devastatum titubans procedit. Quantam vero fuisse putatis ejus laetitiam, cum prope vestibulum suum inopinato lamas suas dilectas salvas incolumesque obviam sibi prosilientes conspexit. Initio oculis suis vix fidem habuit, brevi autem omnis dubitatio ei exempta est. Accurrunt enim, manus domini lam- | bunt, laetitiamque, quam ex ejus reditu capiebant, exsultando, et balando exprimere gestiunt. [113]

Nunc tandem Robinsonis animus, qui hactenus emortuus videbatur, revixit. Lamas suas intuetur, tunc oculis in coelum sublatis lacrimas laetitiae, atque pie poenitentiae testes profundit. Tum amicos suos receptos laetis blanditiis excipit, iisque comitibus viam ingreditur, domicilii sui conditionem revisurus.

DIETER. Quo modo autem lamae servatae fuerint?

PAT. Verisimile est, eas in collem quendam undis delatas esse, ubi pedibus solo niti possent. Cum vero aqua eadem celeritate evanisset, qua e nubibus descenderat, in domicilium pristinum rediisse videntur. Jam Robinson speluncam suam multo minus dirutam invenit, quam veritus erat. Itaque eum puduit animi antea abjecti. Laquear, quod saxo constabat, collapsum quidem erat, atque proximam terrae molem secum traxerat; attamen omnia ista rudera e spelunca removeri pos-

se videbantur; quo facto domicilium multo spatiosius, atque commodius habiturus erat.

Ad hoc accedebat aliquid, ex quo intelligi certissime posset, divinam providentiam haec omnia non Robinsonis castigandi, sed potius conservandi causa effecisse. Accuratus enim inspecto eo loco, quo saxum illud dependerat, magna cum admiratione cognovit, illud undique terra putri circumdatum fuisse, adeo, ut parum firmiter adhaereret. Verisimillimum itaque erat, illud brevi sponte delapsurum fuisse. Quod quidem deus omniscius praeviderat idemque cognoverat, saxum istud eo ipso tempore collapsurum, quo Robinson in spelunca foret. Cum autem divina sapientia huic homini vitam longiorem designasset, ab initio rerum nostram terram ita formaverat, ut eo ipso tempore | in insula ista terrae motus oriretur. Frigor ipse subterraneus, fremitusque procellae, quamvis Robinsoni terrorem iniecisset, aliquid ad eum conservandum conferre debuerat. Quod si enim hic terrae motus nullo fragore praevio obortus esset, Robinson sine dubio eo expergefactus non fuisset. Tum vero saxum corruens eum misere interemisset.

Animadvertite igitur, o boni, quemadmodum deus iterum Robinsonis nostri curam eo ipso tempore gesserit, quo ille se a deo neglectum putavit. Iis ipsis adeo rebus, quae illi summa mala viderentur, ad conservandam ejus vitam usus erat. Ejusmodi divinae benignitatis experimenta vos quoque, o mei, olim saepius cernetis. Si enim divinae providentiae consilia, quibus erga nos usura est, attente contemplati fueritis, in omnibus vitae calamitatibus, quae vos manent, duplicem hanc rationem verissimam invenietis:

Primo. Homines semper res adversas cogitatione exaggerare; *Secundo,* omnes calamitates dei benignitate, et sapientia nobis immitti, adeo, ut tandem vere nobis conducant.

VESPERA DECIMA.

(Pater narrationem persequitur.)

Robinson jam dudum consuetus, preces cum labore conjungere, in genua primum prostratus deo pro iterata conservatione gratias egit, tum alacri animo se accingit, ad domicilium rudibus purgandum. Terra quidem ipsa facile removeri poterat; supererat autem ingens illud saxum, fractum quidem in duas, sed sic quoque gravius, | quam cui movendo unius hominis vires sufficere viderentur. [115] Tentavit Robinson minorem ejus partem provolvere; sed frustra. Cognovit enim, hunc laborem vires suas longe superare. Jam iterum meditabundus, atque consilii inops haesit.

JOH. Eho! satis equidem mihi consuluissem!

PAT. Quomodo tandem? —

JOH. Hem! Vectem mihi confecissem, ejus similem, quo nuper in protundendo tigno usi sumus.

THEOPH. Tunc equidem abfui! *vectis*? Quid hoc est rei?

JOHAN. Pertica longa, atque crassa, cujus altera pars tigno, aut lapidi, quem movere velis, subjicitur. Quo facto lapis, aut lignum idoneum perticae supponitur, quam maxime autem prope trabem amovendam. Tum altera pars perticae summa vi deprimitur in tigillum istud; tum trabs se erigit, atque facili negotio provolvitur.

PAT. Quod quomodo fiat, alias vobis exponam; nunc audite, quidnam Robinson fecerit.

Postquam diu frustra meditatus erat, tandem idem istud consilium ei in mentem venit. Recordatus scilicet est operariorum, quos puer eo modo rem aggredi vidisset, quoties magna pondera movere conarentur. Itaque ejus rei experimentum capere properat. Res feliciter successit. Elapsa vix hora dimidia saxa, quibus amovendis vix quatuor hominum manus suffecissent, e spelunca feliciter provoluta fuerunt. Nunc quoque magna cum laetitia vidit, domicilium suum multo spatiosius, atque tutius esse, quam antea. Jam enim parietes non minus, quam laquear ejus saxo cavo constabant, ne minima quidem rima relictata.

NICOL. Quid autem aranae Robinsonis factum erat?

| PAT. Bene me monuisti! Parum abfuit, quin ejus obliviscerer. Nihil autem de ista vobis dicendum habeo, nisi hoc, eam rudibus laquearis convulsi obrutam, atque sepultam fuisse. Robinson saltem eam nunquam postea conspexit, reliqui vero amici, lamae scilicet, cum de jactura illius consolati sunt. [116]

Nunc ad montem ignivomum, qui vaporem atrum evomere nondum desierat, propius accedere audet. Admiratus est ingentem copiam materialium liquefactarum, quae longe, lateque diffusae, neque etiam dum refrigeratae erant. E longinquo igitur hac vice spectaculum istud magnificentum simul, atque terribile contemplatur, cum timore, tum lava adhuc calida impeditus, quo minus propius accederet.

Cum animadvertisset effusionem lavae eum locum petiisse, in quo solana nascebantur, magnopere exterritus est. Timuit nempe, ne effluvia ista ignea totam istam regionem devastassent, neque tranquillitatem pristinam recuperare potuit, donec hujus timoris vanitatem cognovisset. Itaque in eum locum se contulit, atque magno cum gaudio universam plantationem incolumem deprehendit. Continuo statuit, variis in partibus insulae suae solana plantare, ne fructu tam egregio sinistro aliquo casu unquam privaretur. Jam quidem hiemem instare putavit; attamen sperabat fore, ut plantae istae e genere earum essent, quae terra conditae frigoribus laedi non solent.

Qua re confecta, culinae iterum manum adhibuit. Ad eam quoque rite extruendam terrae motus, horribilis ille quidem, plurimum contulerat. Mons enim ignivomus praeter multas alias res magnam lapidum calcariorum copiam evomuerat, qui in fornace igne emolliri alias solent, antequam calcis maceratae usum [117] praestare possint. Quo quidem laboris adjumento isti carere poterant, quod | mons incensus fornacis vicem iis praestiterat. Robinsoni igitur nihil faciendum supererat, nisi ut foveam in terra conficeret, lapidibusque calcariis eo coniectis aqua eam repleret, omnemque massam sedulo versaret. Hac enim ratione calx macerata, atque operi caementario idonea reddita est. Tum ei fabulam addit, atque opus facere incipit. Quod quidem adeo optatis ejus respondit, ut sua ipsius solertia, neque hoc immerito contentus esset.

Interim cum mons fumare desiisset, Robinson ad ejus hiatum accedere ausus est. Latera quoque, et imam partem ejus lava refrigerata opertam invenit. Quoniam vero nusquam vel minimum fumum inde oriri vidit, non sine idonea causa speravit, ignem subterraneum penitus extinctum, neque in posterum similes eruptiones timendas esse. Qua spe confirmatus, alimentis in hiemem instantem colligendis animum adjecit. Hoc consilio octo lamas subinde eodem modo cepit, quo priores captae erant. Istas omnes mactavit, excerpto hirco, quem socium tribus suis lamis cicuribus adjunxit, maximamque carnis partem in culina suspendit, ut fumum duceret. Istam vero antea per aliquot dies sale condivit, quoniam matrem domi eadem ratione uti meminerat.

Jam igitur non contemnendam copiam carnis nactus erat. Nihilo minus tamen veritus est, eam sibi non suffecturam, si forte hiems asperior, et longior futura esset. Itaque nonnullas etiam lamas capere optavit; sed haec spes eum fefellit. Animalia enim ista insidiis ejus cognitis cavere sibi didicerant. Novum igitur inventum excogitandum erat, quo iis potiretur. Neque hoc ei non successit. Inexhausta enim animi humani vis esse solet in reperiendis felicitatis promovendae consiliis, modo rite exerceatur. Animadverterat nimirum lamas, quoties eum ad [118] fontem conspexissent, | semper magna cum properatione trans collem quendam in arbusta aufugientes. Ejus collis pars altera dumetis cincta, post ea autem paries praeruptus erat, duarum fere ulnarum altitudine. Inde lamas super dumeta ista saltu se dejicientes cernit; quod quidem ei suffecit. Statuit nimirum, foveam

profundam eo loco conficere, qua lamae desuper prosilientes caperentur. Labore quoque indefesso intra paucos dies novum hoc consilium effectum est. Tum fo-
veam virgultis textit, postero autem die magnopere laetatus est, cum duo animalia
satis magna in eam desilire, atque capi animadvertisset.

5 Jam carnis idoneam copiam habere sibi visus est. Admodum vero sollicitus
fuisset de ea per hiemem conservanda, nisi divina providentia ipso terrae motu
ei probabilem cellam prospexisset. Prope speluncam scilicet alia montis pars ad
duarum circiter ulnarum altitudinem depressa, eoque alter spelunca confecta erat,
10 ostio quoque in vestibulum Robinsonis pervio. Sic igitur culinam, atque cellam
domicilio adeo vicinas habuit, ut studio et arte factae viderentur.

Nunc Robinsoni triplex opus faciendum supererat, ut per totam hiemem, quam
instare putabat, rebus necessariis instructus esset. Foenum lamis parandum, ligna
ad ignem fovendum conquirenda, solanorum tubera effodienda erant, ut ea quoque
cella conderet. E foeno, cujus magnam copiam collegerat, acervum figura pyra-
15 midali struxit, quales agricolae nostri struere solent. Quoties vero foena adderet,
tantopere ea conculcavit, ut pluvia non facile penetrari possent. Quo in labore
primum imperitiae poenas dedit. Etenim non satis providus in siccando foeno
fuerat. Quo quidem neglecto foena conculcata incalescere, vaporem emittere, at-
que etiam incendi solent. | Hujus rei nullam notitiam in juventute ceperat, quippe [119]
20 qui nunquam agriculturae operam dedisset. Nunc autem intellexit, quam utilissi-
mum esse, omnia observare, atque quam plurima discere, etiamsi non praevideas,
quidnam tibi olim profutura sint.

Itaque vehementer obstupuit, cum subito acervum foeni fumantem conspexis-
set. Majori etiam admiratione percussus est; cum manu immissa sensisset, foenum
25 interius penitus incaluisse. Ratus quoque verum ignem in acervo esse, etsi minime
intelligebat, qua ratione eo penetravisset, statim ad diruendum feonum se accin-
git. Iterum autem obstupuit, cum nuspiam ignem in eo invenisset, sed potius foena
vehementer incalescentia, atque humida. Tandem quoque veram rationem ejus rei
invenit solam nempe humiditatem, qua foenum istud incaluerit, quamquam ejus
30 rei causam satis intelligere non poterat.

JOH. Quomodo tandem fieri potest, ut sola humiditate aliquid incalescat?

PAT. Innumerabilia ejusmodi sunt in rerum natura, carissime Johannes, de
quibus animi humani vis, quae tot saecula in iis explicandis versata est, multa fe-
liciter detexit. Causae autem eorum in ea disciplina traduntur, cujus nomen vix
35 etiam cognovistis; *physicam* vocant, aut doctrinam de rerum natura. In ea quoque
istius rei satis notabilis causae exponuntur cum causis multarum rerum mirabi-
lium, quas natura prodit. Quodsi vero perrexeritis in iis rebus, quas nunc vos
docemus, addiscendis, eandem diligentiam adhibere; doctrina ista jucundissima
vos imbuemus. Hoc vero tempore supervacaneum foret, de ea exponere, quoniam
40 me dicentem non satis intellecturi essetis.

| Robinson igitur denuo foena siccata, tum novum acervum struit, ventorum [120]
 tempestatumque injuriis parem. Insuper, ut etiam magis defenderetur, tectum
 arundineum confecit, haud infirmius iis, quae nostri homines e straminibus facere
 solent. Dies proximos lignis siccis colligendis impendit. Tum tubera solanorum
 effodit, idoneamque eorum copiam collegit. Quibus cella conditis, omnia ma- 5
 la citrea, quae quidem maturuerant, decussit, ut ea quoque in hiemem instantem
 conservaret. Jam vero de suo ipsius victu durante frigida anni tempestate sollicitus
 esse desiit. Ista autem expectationem ejus fefellit, neque venit, licet exacto men-
 se Octobri. Pluere potius sine ulla intermissione coepit, ut aer in aquam mutatas
 videretur. Cujus rei causas Robinson intelligere non potuit. Quatuordecim dies 10
 exacti erant, quibus domicilio suo non longius egressus fuerat, quam in cellam, ad
 acervum foeni, et ad fontem alimentorum sibi, lamisque suis petendorum causa.
 Reliquum tempus omne velut capto ei degendum fuit. Ehem! quam tardum tem-
 pus tunc ei processit! Quam enim ingratum sit otium cum solitudine conjunctum,
 vos, o mei, cogitare nequitis. Lubenter ille quidem ei, qui librum aut chartam cum 15
 atramento, et penna ipsi praeberet, pro quolibet folio vitae suae aliquam par-
 tem dedisset! Eheu, tum saepe ingemuit, me stultum olim puerum, qui interdum
 scribere, aut legere molestum, desidiam vero jucundam, putaverim! Liber vilissi-
 mus nunc mihi magnus thesaurus foret; unum chartae folium cum theca scriptoria
 regnum mihi esset. 20

Quo ingrato otio coactus variis rebus occupari coepit, quas nunquam antea
 tentaverat. Jam diu consilium ollae, aut lampadis conficiendae animo foverat;
 utraque enim conditionem suam longe meliorem redditum iri putabat. Itaque ne
 [121] pluviae quidem vehementia eum impedivit, quo | minus terrae argillaceae idoneam
 copiam conquireret. Quo facto opus aggreditur. Quod quidem non statim ei ex vo- 25
 to cessit, sed potius iterum iterumque labor irritus fuit. Cum autem nihil esset, in
 quo lubentius occuparetur, minime eum piguit, opus suum, absolutum quidem, at
 nondum idoneum, confringere, atque denuo ordiri. Sic igitur nonnullos dies grato
 in labore transegit, donec tandem ollam cum lampadae penitus absolvisset, ambae
 vero tam scite formatae essent, ut temeritatis sane fuisset, eas iterum confringere. 30
 Itaque in culina prope ignem eas posuit, ut paullatim arefierent. Tum alias etiam
 ollas, cacabos, et catinos varia figura, atque magnitudine formare instituit; quo
 diutius autem in iis formandis versatus erat; eo majorem dexteritatem adeptus est.

Interim pluvia continuata est. Quam ob rem Robinson necessitate coactus
 varia opera domestica facere instituit, ne plane otio frangeretur. Proxime autem 35
 operam suam conficiendo reti piscatorio navat. Jam antea idoneam copiam fu-
 niculorum contorserat, quae ipsi nunc egregium usum praestitit. Cum enim otio
 abundaret, et patientissimus laboris vel decies iterandi esset, donec feliciter suc-
 cessisset, tandem artem nodorum rite faciendorum invenit, tantamque in ea dex-
 teritatem acquisivit, ut foeminas, puellasque nostras reticula facientes aequaret. 40
 Scilicet instrumentum ligneum, acui reticulariae simile excogitaverat, cultroque

lapideo exsculpserat. Cujus ope tandem rete confecit eadem fere praestantia ac utilitate, qua nostrorum hominum retia piscatoria esse solent.

Tum in cogitationem arcus sagittarumque conficiendarum incidit. Hui! quanto studio animus Robinsonis incaluit, cum hoc consilium meditando assecutus esset.

5 Permagnae enim utilitates | erant, quas arcum sibi praestitutum esse putabat! Ejus [122]
ope lamas interficere, aves dejicere, et quod potissimum erat, se ipsum in domi-
cilio suo defendere poterat, si forte homines feri ipsum adorturi essent. Itaque
desiderio arcus perficiendi exarsit, pluviaeque nulla ratione habita ad conquiren-
dum lignum arcui idoneum procurrit. Cui tamen consilio eum quodlibet lignum
10 aptum non existimaret, ejusmodi quaesivit, quod durum idem ac lentum esset, ut
et facile flecteretur, et in pristinam figuram redire niteretur.

JOHAN. Quod *elasticum* esset! nonne?

PAT. Recte dixisti! Non putaveram, vos hujus verbi significationem compre-
hendisse; propterea illud adhibere nolui.

15 Ejusmodi ergo lignum inventum, atque decisum domum deportat, confestim-
que opus aggreditur. Quam vero tunc sensit inopiam cultri idonei! Vicesima enim
sectione vix tantum profecit, quantum cultorum nostrorum chalybeorum uno ictu
proficimus. Octo etiam dies integri huic labori impendi debebant, quamquam ab
ortu usque ad occasum diei operi intentus fuerat. Novi, qui laborem hunc non
20 aequae continuassent!

THEOPH. (ad ceteros) Nos pater arguere videtur.

PAT. Rem acu tetigisti, Theophile! An tu vero me falli putas!

THEOPH. Minime falleris! — In posterum autem equidem laborem semel
institutum nunquam intermittam, donec perfecero.

25 PAT. Prudenter feceris! Robinsoni certe hoc multum profuit! Magnopere ille
laetatus est, cum arcus nono die perfectus esset, neque praeter nervum, et sagit-
tas quidquam ei deesset. Quod si tum, cum lamas mactavit, animum in eam rem
| advertisset, ex ilibus earum chordas conficere tentavisset, quoniam eum non fu- [123]
giebat, Europaeos istas ex ilibus ovium conficere. Nunc autem, cum funem quam
30 firmissimum contorsisset, ad sagittas faciendas se accinxit. Jam si ferrum habuis-
set cuspidi sagittis addendae idoneum, quanti, quaeso, hoc aestimasset! Frustra
autem hoc optavit. — Dum igitur in ostio speluncae stans secum reputat, quidnam
cuspidis ferreae loco adhibeat, forte oculos in massam auri conjecit, prope ipsum
intactam adhuc jacentem. Apage te, inquit, dum pede eam protrudit, apage te,
35 futilis res, atque in ferrum mutare, siquidem in honore apud me esse velis. Tum
autem eam vix adspectu porro dignatus est.

Qua re diu mente agitata, tandem meminit se audire, homines feros ossibus
magnorum piscium, aut lapidibus acutis uti ad sagittas hastasque acuendas. Quod
utrumque statim aggressus est. Ad littus nempe accurrit, ibique ossa piscium, la-
40 pidesque quam maxime idoneos consilio suo invenit. Tum perticam longam, et
rectam hastae conficiendae aptam amputat, pluviaque madidus domum revertitur.

Diebus aliquot elapsis hasta sagittaeque perfectae sunt. Hastae lapidem praeacutum, sagittis ossa piscium robusta alterique earum parti pennas alligat, quibus celeritas earum in volando augeri solet. Quo facto in arcu experimentum cepit. Qui quidem, etsi propter ferramentorum defectum non satis idoneus erat, dejiciendis avibus aliisque animalibus minoribus sufficere ipsi visus est. Neque dubitavit fore, ut hominem ferum nudumque, siquidem satis appropinquasset, eo vehementer vulneraret. Hasta vero multo magis etiam contentus esse poterat. 5

[124] Jam ollae, et lampas satis siccatae visae sunt. Itaque iis uti constituit. Primum aliquam partem adipis, quem ex ilibus lamarum mactatarum nactus | erat, cacabo recens facto immisit, ut liquefieret, oleique vicem praestaret. Hic autem non sine magna aegritudine animadvertit, adipem liquefactum in argillam cacabi penetrare, atque in exteriori ejus parte exundare, lampadem et ollas eodem vitio laborare, eamque ob rem parum idoneas fore; sic quoque rem habere invenit. Ingrata sane res! Magna cum voluptate ille speraverat, fore, ut brevi tempus vespertinum ad lumen degeret, atque tandem aliquando jure calido vesceretur. Jam vero grata haec spes penitus evanuit. 10 15

DIETER. Rem sane iniquam narras!

PAT. Iniquissimam profecto; novi equidem quosdam, quos ejus negotii taudisset, quique plane illud abjecissent. Robinson autem patientiam didicerat, nihilque imperfectum relinquere constituerat, quod quidem ullo modo a se perfici posse videbatur. Itaque in angulo quodam speluncae meditationi consecrato consedit, frontem fricans. Quidnam tandem causae est, secum reputat, quod ollae Europaeorum, quae non minus argilla constant, tanto compactiores sint meis, nihilque imbibant? — Hem! hoc eo fit, quod *vitro incrustatae* sint! — *Vitro incrustatae*? Ehem! Quidnam istud fuerit? — Quomodo hoc effecerint? — Hui! me invenisse credo! Sic res se habet! Nonne enim olim legi, praeter arenam alias quoque materias, argillam adeo, vitri indolem habere, igneque vehementi in vitrum vere mutari posse? — Ita sane isti fecerint! ollas fornaci candenti committunt, cum autem argilla liquescere coepit, eas inde auferunt, ne penitus vitrescant. — Sic est; sic est! Hoc equidem imitabor! 20 25 30

[125] Dictum factum! Ignem permagnum in culina accendit, cui, cum vehementissime flagraret, unum e cacabis suis commisit. Iste autem cum paulo post ruptus esset, eheu! Robinson exclamavit, hoc non | putaveram! Tum iterum in angulum meditaturus concessit. Hem! Secum reputavit, quomodo tandem hoc evenerit? — An vero unquam ejus simile quidquam expertus sum? Omnino equidem! Cum nos olim vitrum aqua, aut cerevisia frigida repletum fornaci calido imposuimus, ut calefieret, nonne illud tunc etiam ruptum est? — Quando autem non ruptum est? Cum fornaci impositum fuit, antequam ille incalisset, aut etiam charta supposita — Euge! rem teneo! Vas istud non subito igni flagranti committendum, sed sensim calefaciendum est. Cavendum quoque, ne altera pars prior incalescat. Macte ingenio tuo! Robinson! laetus ipse excamat, atque exilit, rem iterum ten- 35 40

taturus. Quod quidem melius etiam successit. Cacabus ruptus non est; attamen crustam vitream non duxit.

Cur tandem istam non duxerit? iterum Robinsonem secum reputat. Ignis quidem satis vehemens fuisse videtur. Quid autem nunc etiam defuerit? — Re diu
5 agitata tandem veram rationem invenisse sibi visus est. Rem nimirum tentaverat in igne fornace non incluso, sed potius aeri exposito. Inde calor justo citius dissipatus atque in omnes partes diffusus erat, adeo ut argilla satis excandescere non posset. Quoniam autem statuerat nihil imperfectum relinquere, fornacem idoneum constanti animo exstruere sibi proposuit. Huic vero negotio commodior
10 anni tempestas exspectanda erat. Pluvia nempe nondum cessaverat, sed duobus tandem mensibus elapsis coelum serenitatem pristinam recepit. Nunc Robinson hiemem adventare putavit; ecce autem hiemem jam exactam! Vix ille oculis suis fidem habuit, cum alma veris vi nova gramina, novos flores, novos surculos progerminantes cerneret. Attamen res ita vere se habuit. Etsi enim ejus rei causam
15 non intelligebat, eam tamen oculis suis cernebat. Hoc profecto, ista se ipsum | allocutus est, me cautum reddet, ne in posterum statim quidquam rejiciam, cujus rationem animo perspicere nequeam. [126]

MAT. Haec locutus, nonne ad lectum se contulit?

THEOPH. Eho! mater, nimis etiam alacres sumus!

20 PAT. De isto quidem satis mihi non constat. Quoniam vero in aliquo commentario de solitaria Robinsonis vita in hac insula acta nihil amplius de hoc die commemoratum invenio, ipsemet credo cum his dictis ad lectum contulisse. Sic nos quoque faciamus, ut crastino mane cum sole simul surgere possimus.

VESPERA UNDECIMA.

THEOPH. Nunc equidem, pater, Robinsonis vicem subire velim.

PAT. Itane putas? — *Theoph.* Sane quidem; nunc enim omnibus rebus necessariis instructus est, praeterea quoque vivit in regione adeo fortunata, ut expers etiam hiemis sit.

PAT. „Omnibus rebus necessariis? — *Theoph.* Dubitas etiam? nonne enim solana, carnem, sal, mala citrea, pisces, testudines, ostreas nactus est? nonne vero e lacte lamarum butyrum, et caseos conficere potest.

PAT. Istud quidem jam ex aliquo tempore fecit; nihil nisi oblitus eram hoc dicere. — *Theoph.* Hem! arcum, et hastam insuper habet, idoneum quoque domicilium. Quidnam illi optandum superest?

[127] | PAT. Robinson ista omnia magni aestimavit, deoque gratias propterea egit; nihilo minus autem dimidia vitae futurae parte carere maluisset; modo navis ad insulam appulisset, quacum in patriam redire potuisset.

THEOPH. Hem! quid tandem ei defuit? —

PAT. Plurima, ne dicam omnia! Caruit ille iis rebus, sine quibus vera felicitas in terris cogitari non potest, hominum scilicet societate, amicorum mutuo amore. Sejunctus a parentibus, quos vehementer afflixerat, sejunctus ab amicis, quos nunquam revisurus erat, sejunctus ab universo hominum genere — eheu! quamnam voluptatem e maxima omnium rerum, quae ad corporis cultum pertinent, abundantia, ille in conditione sua tristi capturus erat? Fac, quaeso te, periculum unius diei in solitudine degendi, senties profecto inopiam vitae solitariae. Praeterea quoque permulta Robinsoni defuerunt, quae ad victum, cultumque vitae requiruntur. Omnes ejus vestes diuturno usu sensim contritae erant, neque ullam novarum conficiendarum rationem videbat.

JOHAN. Vestibus ille quidem facile carere potuisse videtur in insula ista, cujus coelum tam mite fuit, ut ne hiemi quidem obnoxium esset. — *Carol.* Fi! tunc nudus incedere debuisset.

PAT. Adversus frigoris injurias vestibus illi quidem opus non erat; tanto magis autem adversus insecta praesertim musquitones, quibus insula ista abundabat. — *Nicol.* Quaenam ista animalia sunt, quae tu musquitones vocas? — *Pat.* Muscarum e genere, quae autem longe majorem dolorem morsu excitant, quam nostrae muscae. Magnam illae calamitatem regionum torridarum incolis afferunt, e moribus enim earum tumores oriuntur, qui non minore dolore homines excruciant, quam apud nos apum, aut vesparum morsus. Manus at- | que facies Robinsonis perpetuo iis tumidae erant. Quanti, quaeso igitur, cruciatus eum manebant vestibus penitus laceratis! Neque hoc tempus longinquum erat.

Accedebat ad hanc calamitatem, quod parentum, societatisque humanae desiderio animus ejus saepe tenebatur. Quam ob rem saepius ingemuit, quoties e

littore oculis desiderio madidis trans oceanum immensam spectaret, neque praeter aquam, et coelum quidquam conspiceret. Quantopere tunc animus ejus spe elatus est, cum e longinquo nubeculam supra coeli fines exurgere vidit, quam cogitatione in navem malis, velisque instructam ipse transformabat. Quoties vero
 5 tunc errorem suum animadvertit, eheu! quantis lacrimis genae ejus redundaverunt, quanta animi aegritudine oppressus domum rediit!

CAROL. Deum optimum, maximum enixe rogare debebat; is profecto ei navem praebuisset.

PAT. Hoc ille quidem fecit, mea Carolina, dies noctesque deum imploravit,
 10 ut se in libertatem vindicaret. Attamen oblitus non est, iis precibus addere: *Tua, Domine, voluntas, non mea fiat!*

CAROL. Cur ita fecit? — Pat. Quoniam nunc certissime ipsi persuasum erat, deum multo melius nobis ipsis intelligere, quid nobis expediat. Itaque putavit, patrem suum coelestem non sine idoneis, atque sapientibus causis se diutius in
 15 exilio retenturum, etiamsi ipse eas non intelligeret. Quapropter ita ab eo reditum e captivitate petendum sibi existimavit, ut sapientiae divinae consiliis non repugnaret.

Verens autem, ne aliquando navis hanc insulam praeterveheretur, aut etiam apud eam anchoras jaceret, cum ipse in littore non versaretur, in lingua terrae
 20 procurrenti signum erigere statuit, | ex quo advenientes calamitatem suam cognoscerent. Signum illud tigno constitit, e quo vexillum dependebat. [129]

NICOL. Unde autem vexillum istud sumsit?

PAT. Hoc equidem tibi dicam. Indusium Robinsonis nunc adeo attritum erat, ut plane inutile esset. Itaque maximam ejus laciniam elegit, eamque palo erecto,
 25 vexilli loco, alligavit. Quo facto inscriptionem quoque palo addere optavit, ut conditionem suam afflictam apertius etiam significaret: Quomodo autem hoc effecturus erat? — Nullam aliam ejus rei rationem invenit, nisi ut litteras cultro lapideo insculperet. Incertus autem erat de lingua, qua in inscriptione facienda uteretur. Quod si enim linguam germanicam, aut Anglicam elegisset, fieri poterat, ut na-
 30 vis Francogallica, aut Hispanica, aut Lusitana appelleret, in quibus nemo eorum verborum significationem intellexisset. Forte nonnullorum verborum latinorum recordatus est, quibus votum suum exprimeret. —

THEOPH. Hem! istane ab omnibus intellectum iri putavit? —

PAT. Lingua latina, uti scitis, cunctas Europae nationes tenet, omnesque, qui
 35 liberali institutione usi sunt, aliquam certe ejus partem intelligunt. Propterea Robinson speravit fore, ut in qualibet navi, quae ibi appelleret, aliquis saltem esset, qui inscriptionem istam interpretari posset. Itaque eam confecit.

JOH. Quibusnam verbis illa constabat? —

PAT. *Ferte opem misero Robinsoni!*

40 Jam inopia calceorum, et tibialium Robinson maxime laboravit. Istis scilicet sensim penitus dilaceratis, musquitones nudos ejus pedes tantis doloribus afficie-

[130] bant, ut vix tolerari possent. Facies, | manus et pedes ejus inde a pluviae tempore, quo insectorum numerus magnopere auctus erat, morsibus istorum adeo cum dolore intumuerant, ut humanorum membrorum vix etiam similes essent. —

Quoties tum ille in angulo suo meditabundus consedit, ut corporis tegendi rationem inveniret! Sed frustra; carebat enim instrumentis, atque scientia ad ejusmodi tegumentum conficiendum necessaria. Tandem pelles lamarum mactatarum facillimam, se ipsum vestiendi, rationem praebere ipsi visae sunt. At istae crudeae, rigidaeque erant, neque unquam ille curiosus fuerat de ratione praeparandarum pellium crudarum, qua cerdones utuntur. Quod si vero hanc tenuisset, nec acu, nec filis instructus erat, quorum ope e corio vestimentum consueret. 5 10

Interim necessitas eum urgebat. Neque enim die opus facere, neque noctu quiescere potuit propter muscarum injurias. Itaque necesse erat, ut aut huic malo mederetur, aut miserabiliter periret.

DIETER. Quem in finem deus insecta ista creaverit, cum tamen nihil nisi molestias nobis excitent? 15

PAT. Quo consilio me, aliosque homines a deo creatos putas?

DIETER. Scilicet, ut felicitate frueremur!

PAT. Quidnam vero deum impulerit, ut hoc vellet?

DIETER. Quia nimirum benignissimus est, neque solus felicitate frui voluit.

PAT. Recte dixisti! Nonne vero existimas, insecta ista quodam felicitatis genere frui? 20

DIETER. Fruuntur sane! Cernimus enim, quam ea laetari soleant solis radiis recreata!

[131] | PAT. Hem! intelligisne igitur, cur ista quoque a deo creata sint? Voluit nempe, ut in terra sua laetarentur, eaque felicitate fruerentur, quae naturae eorum conveniret. Quod consilium nonne benignissimum, deoque optimo dignissimum est? — 25

DIETER. Equidem existimo, fieri potuisse, ut deus ejusmodi tantum animalia crearet, quae neminem laederent.

PAT. Tu vero deo gratias age, quod ita non fecerit! 30

DIETER. Cur tandem?

PAT. Quoniam neque ego, nec tu, nec quisquam nostrum hac lege creati fuissetus.

DIETER. Qua de causa?

PAT. Quia nos profecto e genere animalium rapacissimorum, atque voracissimorum sumus. Omnia enim reliqua animalia non modo serviunt nobis, sed nos ea quoque interficimus pro arbitrio, vel, ut carne eorum vescamur, vel, ut pellibus eorum potiamur, atque nobis quamvis minimam molestiam excitant. Quanto magis igitur insectis liceat quaerere, cur tandem deus hominem, animal crudelissimum creaverat? Quidnam tu vero muscae ita quaerenti responsurus esses? 35 40

DIETER. (haeret) Hem! — hoc equidem nescio!

PAT. Ego vero sic fere ei responderem: quod ita quaeris, bona musca, audacter sane facis, eoque, ingeniolum tuum non satis excultum esse, ostendis. Alioquin enim facili negotio intellexisses, deum sola benignitate ductum multa animalia ita creasse, ut sibi invicem victui essent. Quodsi enim hoc non fecisset, de dimidiam
 5 quidem eorum partem creare potuisset, quoniam gramina cum fructibus non nisi paucis animantium generibus sufficissent. Ut igitur universus terrarum orbis anima- | libus ornaretur, ut ubique, in aqua, aere et terra animalia essent, quae, [132] quoad viverent, vitae gaudiis fruerentur, ne quoque numerus unius animantium generis in alterius perniciem nimis auferetur, sapienter quidem deus optimus instituit, ut quaedam animalia aliis vescerentur. — Praeterea quoque, ineptula, in
 10 mentem tibi non venisse videtur, id quod nos homines certissime scimus, hanc vitam cunctarum rerum a deo creatarum, tuam quoque, o musca, non esse nisi primordium, nisi auroram vitae aeternae, atque fieri posse, ut olim multa a nobis melius intelligantur, quae nunc plane non perspicimus. Tunc tu fortassis etiam in-
 15 telliges, quidnam tibi, aliisque profuerit primum sanguine nostro satiari, tum vero ab hirundine capi, aut ab hominibus violenter interfici. Interim memento te muscam esse, quae de consiliis dei sapientissimi, atque optimi parum acute judicare possit; nos autem exemplum ejus modestiae tibi praeibimus.

Quid tibi videtur, Dieterice? putasne muscam, siquidem ratione utatur, hoc
 20 responso contentam fore?

DIETER. Equidem eo contentus sum!

PAT. Itaque ad Robinsonem nostrum revertamur! Quem quidem necessitas coegit, qualicunque ratione inopiae suae consulere. Pellibus igitur protractis, cultro lapideo, sed non sine magno labore, calceos primum, tum tibialia quoque ex iis
 25 confecit. Quae cum consuere non posset, nihil nisi foramina in iis fecit, quorum ope filis contortis pedibus ea alligaret. Quae quidem omnia magna cum molestia conjuncta erant. Etsi enim partem asperiore extrinsecus vertit, perpetuo tamen pedes uri sensit; corium quoque quippe rigidum atque durum, cutem Robinsonis, quoties loco moveretur, adeo vulneravit, ut vehementissimo dolore | inde [133]
 30 afficeretur. Attamen hunc dolorem perpeti maluit, quam musquonum morsus.

Ex alio quodam corio curvo item et rigido larvam confecit, cui praeter duo foramina, quae oculis inservirent, tertiumque, quo spiritum ore duceret, nulla incidit. Quo in labore cum versaretur, omnino non discedere ab eo statuit, donec tandem tunicam, braccasque e pellibus lamarum perfecisset. Ad quod efficiendum ma-
 35 jori quidem animi contentione opus fuit. Quid autem est, quod sine labore effici ab hominibus queat? Nihil vero tam arduum est, quod non patientia, et industria adhibita perficias — Robinsoni quoque opus institutum ex sententia cessit, quod eum magna laetitia affecit. —

Tunica tribus partibus constabat, quae funiculis junctae erant; duae brachiis,
 40 tertia ventri inserviebat. Braccas, earum instar, quibus uti solemus, cum equo vehimur, duabus quoque partibus constabant, anteriori, et posteriori; circa utrumque

latus vero funiculo connectebantur. Utrumque statim, simul ac perfectum erat, induit vestem vero Europaeam semilaceram non nisi diebus festis, aut natalibus parentum, quos sanctissime colebat. — Jam Robinsonis habitus sane singularis fuit! A capite usque ad calcem pellibus asperis involutus, gladii loco securi magna armatus, ab humeris demissam peram venatoriam, arcum cum fasciculo sagittarum, in dextra hastam multo longiorem ipso, in sinistra umbellam textam, atque foliis Cocossae obsitam, pilei loco corbem praeacutam pellibus asperis non minus obsitam in capite gerens, dum incedit — cogitate, quaeso, qualis ejus aspectus fuerit! Nemo sane, qui eum sic incedentem vidisset, hominem eum putavisset. Risit quoque ipse, cum primum toto isto habitu se ornatum in rivo conspexit.

[134] | Tum noster ad opus figulinum revertitur. Fornax brevi perfectus fuit; quo facto experiri statuit, num vehementissimo igne adhibito crusta vitrea ollas inducere posset. Itaque eas cum cacabis in fornacem immisit, sensimque ignem tam vehementem accendit, ut ille penitus incandesceret. Quem ignem cum usque ad vesperam fovisset, sensim eum extinxit, cupidissimus videndi ejus rei eventum. Quid autem invenit? Prima, quam protraxit, olla nihilo magis vitrata fuit, neque secunda, neque reliquae.

Cum autem postremo quendam e cacabis intueretur, magna cum laetitia atque admiratione invenit, eum solum crustam vitream in fundo duxisse. Hic vero plane aqua ei haesit. Quaenam tandem, inquit, causa fuerit, quod iste quidem cacabus leniter incrustatus sit, cum tamen eadem argilla constet, et eadem fornace ac cetera vasa ustus sit? Diu animum in omnes partes versat, neque tamen ejus rei idoneam causam invenit. Tandem meminit, in cacabo isto aliquantulum salis esse, cum eum fornaci committeret. Itaque non dubitavit, hanc solam incrustationis ejus causam fuisse.

JOH. Num autem haec vera rei origo fuit?

PAT. Verissima! Europaei jam diu hoc calluerunt, quod Robinson fortuito nunc invenit. Solo nimirum sale admisto multa in igne vitrescunt. Itaque nihil ei opus fuisset, nisi ollis aquam salsam illinere, aut salis idoneam portionem in fornacem candentem conjicere. Quo facto ollae statim crustam vitream ducturae fuissent. Ejus rei experimentum proximo die facere statuit. Jam ignis sub fornace flagrat, jam vasa nonnulla aqua salsa illita sunt, alia autem sale sicco ab eo impleta, ut utrumque simul experiretur. Sed medio in | opere casu quodam impeditus est, quem jam diu metuerat. —

In *morbum* incidit. Stomachi, capitis quoque doloribus affectus est, magna corpus suum infirmitate laborare sensit. Nunc igitur summa calamitas, quae unquam hominem opprimere possit, ei instat. Bone deus, secum cogitavit, quid me fiet, cum e strato non amplius surgere potero? cum neminem habeo, qui mei curam gerat, atque inopiam meam humaniter levet? Nullum amicum, qui gelidum mihi morienti sudorem detegeat, aut qui me recreet? — Eheu! quid me fiet? —

His dictis summo animi angore et deliquio oppressus in terram collabatur. Nunc certe, si unquam, firma in deo omnipraesenti atque benignissimo fiducia magnopere Robinsoni opus fuit. Quid enim eum, auxilio hominum orbatum, viribus propriis exhaustum, nunc prohibuit, quin misere periret? Deus profecto, Deus
 5 solus, neque praeter eum quisquam in orbe terrarum. — Jam mortis cum periculo conflictatus est. Manibus arctissime junctis, vocis vero, atque sensus expers, oculos immobiles in coelum defigit. Alme Deus! miserere mei! — Haec verba sola subinde magno cum gemitu protulit. Neque tamen propter angorem diu quiescere potuit. Extremis viribus connisus, quae ad se curandum maxime necessariae viderentur, pone stratum congerit, ut, si morbi vehementia a surgendo prohiberetur, haberet tamen, quo recrearetur. Non sine magna molestia nonnullas testudines aqua repletas apportat, atque apud lectum suum collocat. Tum aliquot tubera frixa, et quatuor mala citrea, quae reliqua habebat, eis addidit. Quo facto infirmitate oppressus in lectum miserabiliter collapsus est.

15 Quod si nunc deo placuisset, Robinsonem morte repentina ex hac vita tollere — o quam lubenter ille obiisset! Ausus quoque est hoc deum roga- | re; [136] mox autem preces istas, velut minime pias reprobavit. Nonne enim secum reputat, Deus me paterno amore complectitur? nonne ab eo vitam accipi? nonne benignissimus, sapientissimus, et potentissimus est? Quomodo igitur audeam ei
 20 praescribere rationem, qua mecum agat? Nonne enim ille optime intelligit, quid mihi expediat, aut non ita mecum aget, ut mihi maxime conducere, ipsi videbitur? Ita profecto faciet deus optimus, atque potentissimus. Quiesce igitur, anime curis oppresse! Deum respice, pectus sollicitum! Deum inquam, summum in omnibus afflictionibus praesidium. Erit tibi certe auxilio in discrimine vitae, ac mortis.

25 His dictis animum confirmat, atque in genua erectus ex intimo pectore has preces fundit: tibi me totum trado, pater, paternis tuis consiliis me committo. Tu mecum agas, utcunque tibi placuerit! Paratus equidem sum ad omnia perpetienda, quaecunque tu mihi prospexeris; tu mihi vires iis tolerandis pares suppeditabis. Ut autem eas mihi suppedites, pater, unice te rogo. Da mihi patientiam, et fiduciam
 30 in te firmam! Exaudias, quaeso, has meas preces, unicas, enixasque calamitatibus oppressi preces!“

Jam feбри vehementi correptus est. Quamquam pellibus lamarum se totum texerat, a frigore se defendere tamen non potuit. Quod frigus duas fere horas duravit. Tum calor tam vehemens insequitur, ut ignis per ossa ejus currere videretur.
 35 Pectus vehementi arteriarum pulsu concutitur, sicut eorum solet, qui e celerrimo cursu anhelent. Tanta autem ejus imbecillitas fuit, ut vix testudinem aqua repletam ori adhibere ad recreandam linguam valeret. Tandem sudoris magnae guttae promanant, quo ille aliquantulum laevatus est. Postquam horam circiter sudando consumserat, paulla- | tim sui conscius fieri coepit. Jam vero magnopere sollicitus [137]
 40 de igne, metuens, ne extingueretur nullis lignis recentibus subjectis, quamvis infirmissimus prorepsit, idoneamque ligni copiam, qua ignis usque ad diem crastinum

nutriretur, in focum coniecit. Nox enim oborta erat. Qua quidem nocte tristio-
 nunquam ille degerat. Frigoris enim, et ardoris vicissitudo non cessavit; acerbissi-
 mis capitis doloribus excruciat, neque somno recreatus est. Quae res tantopere
 eum debilitavit, ut proximo mane vix ad ligna prorepere valeret, ignis sustentandi
 causa.

5

Sub vesperem morbus ingravescit. Iterum ad ignem prorepere conantem vires
 deficiunt. Itaque omnis spes ejus conservandi nunc abjicienda fuit, quod quidem
 parum ejus animum perturbavit, cum speraret fore, ut brevi moriretur.

Nox ista superiori similis fuit. Ignis interim extinctus est, aqua reliqua in te-
 studinibus putrescere coepit, Robinson autem adeo viribus exhaustus est, ut vix 10
 se commovere valeret. Mortem quoque appropinquantem sentire sibi visus, tan-
 tam inde laetitiam cepit, ut ea ipsa confirmatus pias etiam preces funderet, quibus
 animum suum ad mortem subeundam rite praepararet.

Deum peccatorum veniam iterum supplex rogavit. Quo facto gratias ei pro be-
 neficiis sibi indigno homini, collatis egit; imprimis autem pro calamitatibus sibi ad 15
 se emendandum immissis, quarum summam utilitatem nunc sane quam maxime
 agnovit. Postremo parentibus suis miseris solatium, atque felicitatem precatur,
 tum animum immortalem aeterno patris amori commendavit, et cum se compo-
 suisset, laeta cum spe mortem exspectavit. Quae quidem gradum corripere etiam
 visa est. Angoribus enim ingravescentibus pectus anhelare, atque suffocari coepit. 20

[138] Jamjam | extremum spiritum ducere videtur. Vehementissimo angore compressum
 pectus respirare cessat; Robinson convulsionibus correptus, caput inclinat, atque
 sui conscius esse desinit.

Tum omnes paullulum conticuerunt, memoriamque amici, quem nunquam vi-
 derant, moerenti animo prosequuti sunt. — Miser Robinson! nonnulli ingemi- 25
 scunt. Bene cum eo actum est, ceteri inquit, quod ab omnibus calamitatibus
 nunc liberatus sit! — Sic universi hac vespera majori cum gravitate et silentio
 discesserunt.

VESPERA DUODECIMA.

Cum omnes denuo sub malo convenissent, pater autem aliquid in promptu habere videretur, quod parvulis suis jucundum esset, rogavit eum Carolina; „quidnam, dulcissime pater, hodie nobis narrabis?“

5 (Universi vero interim corbes texere didicerant, in eoque nunc occupati erant.)
„De Robinsone,“ pater respondet, quod omnes magnopere mirati sunt.

CAROL. Hem! nonne ille mortuus est?

JOH. Tace, quaeso, Carolina! Reviviscere ille potuit; nonne meministi nos nuper etiam credere, eum obiisse, cum tamen revixerit?

10 PAT. Robinson quod quidem postremo audivimus, convulsionibus correptus, capite inclinato, sui conscius esse desiit. Neque tamen satis constitit, verene mortuus, an tantum vehementi animi deliquio oppressus fuerit? Diu quoque sensu plane orbatus jacuit. Tandem praeter omnem expectationem sensus ei rediit.

[139]

OMN. Euge! Euge! Reviviscit Robinson noster!

15 PAT. Ex imo pectore suspirans libere respirare coepit. Tum oculis apertis circumspexit, velut observaturus locum, quem teneret; nondum enim ipse satis compertum habebat, animusne suus e corpore exiisset, nec ne. Tandem magna cum tristitia intellexit, se vivere; nunc enim mors ipsa vita optabilior ei videbatur. Magna quoque infirmitate, doloris tamen experte, oppressum se sensit. Cum
20 enim antea sicco ardore flagrasset, nunc sudor vehemens, atque salubris ex omnibus ejus membris promanavit. Quem ut nutriret, pellibus se tegere perrexit; quo per dimidiam circiter horam continuato magnopere se levare sensit. Jam vero vehementi siti excruciatum est. Quod reliquum erat aquae, bibendo idoneum non amplius erat; opportune autem malorum citreorum meminit. Aegre tandem unum
25 ex illis gustat, ejusque succo egregie reficitur. Tum sudore continuato dulci somno sopitus, atque non nisi cum sole oriente expergefactus est.

O quam nunc animum magis levatum sensit, quam die hesterno! Morbi vehementia aperte imminuta erat, neque praeter infirmitatem aliquid mali nunc sensit. Cibum quoque appetere coepit, bulbumque solani frixum comedit, instillato mali citrei succo, quo saporem ejus jucundiores redderet.

30 Lamarum suarum curam his diebus penitus deposuerat; nunc autem valde commotus est, eas ad pedes suos projectas videns, oculosque nonnullarum ita in se defixos, ut ipsum interrogare viderentur, an melius valeret? Est autem istorum animalium adeo commoda natura, ut camelorum instar plures dies sine potu degere queant; alioquin male nunc cum iis actum esset. Per dies enim duos
35 continuos aquam non biberant; Robinson vero nunc etiam propter infirmitatem surgere, aquamque iis ministrare nondum potuit.

[140]

Cum lama mater ad eum satis appropinquasset, ut eam attingere posset, omnibus viribus connisus est, ad eam mulgendam, ne lac ipsum plane deficeret. Cujus

lactis recentis usus aegro Robinsonis corpori quam maxime conduxisse videtur, egregie enim se inde recreatum sensit. Quo facto rursus dulci somno, usque ad solis occasum refectus est. Nunc autem cibi majorem appetitum sensit. Itaque nonnulla solanorum tubera succo mali citrei infecta comedit, atque denuo somno se commisit. Quo quidem satis continuato, atque cum corporis naturali firmitate conjuncto, vires suas adeo refectas sensit, ut sequenti mane etiam surgere, atque leniter, etsi vacillantibus pedibus, progredi auderet. E spelunca in vestibulum titubans pervenit. Ibi oculis in coelum sublatis, almi solis radiis suaviter refocillatus, se quasi recens natum sensit. Aeternae vitae fons, in genua prostratus exclamat, o Deus! en tibi gratias meas pias, quod mihi solem tuum pulcherrimum denuo aspiciere, ejusque luce admiranda tua opera illustrata intueri liceat! Gratias supplices tibi ago, quod me non neglexeris calamitate oppressum, quod me in vitam revocaveris, ut mihi longius etiam spatium ad animum emendandum concederes! Fac autem, ut nullum futurae vitae diem agam, quin semper sim paratus adeo commigrandum in eum locum, ubi animus noster immortalitatis particeps male aequae ac bene factorum praemia inventurus est.

[141] His precibus ex intimo pectore fuis, nunc coeli immensi caeruleique aspectu, nunc arboribus, et fruticibus recens virentibus, atque rore madentibus, nunc lamis fidelibus, quae laetis blanditiis | ipsum urgebant, delectatus est. E longo itinere ad suos redux sibi videbatur; itaque animus ejus adeo commotus est, ut dulces lacrymas laetitiae testes effunderet. Brevi autem aeris puri, et aquae frigidae lacte temperatae usus cum placida mentis serenitate conjunctus adeo eum refecit, ut penitus convalesceret. Brevi quoque vires restauratas sensit, ita ut ad opera facienda reverti posset.

Ante omnia vero scrutatus est, quidnam ollis suis factum esset? Fornace aperta, en! omnia vasa egregie incrustata invenit, velut a figulo arte facta. Tantam vero inde laetitiam cepit, ut aliquamdiu oblivisceretur, se nullam ex iis utilitatem capturum esse, igne quidem extincto. Cujus rei, cum tandem meminisset, capite demisso constitit, nunc ollas, nunc cacabos, nunc culinae focum intuens, alteque suspirans. Verum tamen magna cum animi moderatione hunc casum tulit, ratus nimirum, divinam providentiam, quae nuper ipsi ignis opportunitatem praeberat, iterum aut eodem, aut alio modo hoc beneficium sibi conferre posse, siquidem ipsi conduceret. Praeterea quoque nunc expertus erat, hiemem in hac insula nullam esse. Etsi vero ab ineunte aetate carne vesci consueverat, speravit tamen fore, ut ea carere, atque solis fructibus, lacteque lamarum vitam sustentare posset.

CAROL. Hem! nonne carne fumo condita, quam coqui opus non est, vesci poterat?

PAT. Bene mones! quomodo vero carnem fumo condiret?

CAROL. Eho! hoc equidem non perpenderam.

PAT. Attamen eum non poenituit ollarum confectarum; lacti enim conservando eas nunc adhibere poterat. Maximam illarum ad singularem quendam usum destinavit.

| JOH. Ad quemnam tandem?

[142]

PAT. Putavit nimirum, bulbos solanorum meliorem etiam saporem nacturos, si butyro infecisset.

THEOPH. Sane quidem!

5 PAT. Neque tamen labrum ligneum butyro parando idoneum sibi conficere potuit. Itaque experiri constituit, si forte butyrum in olla magna parari posset. Hoc consilio lactis pinguedinem, quanta opus esse putabat, collegit. Tum orbem ligneum confecit, cujus medio foramini baculum immisit. Quod instrumentum in olla lactis pinguedine repleta versavit, donec butyrum ab oxygala secretum esset.
10 Quo facto aqua illud eluit, atque sale modico condivit.

Quo labore feliciter peracto, cum industriae suae premio frui vellet, meminit ignis extincti, cujus prae ardore studii plane oblitus erat. Nunc tuberum assandorum opportunitatem propterea sperare amplius ei non licebat. Itaque omnis quoque butyri comedendi spes Robinsoni abjicienda fuit, quod quidem ille aegre tulit. Subito etiam se ad pristinam miseriam redactum putavit. Jam enim prae-
15 ter ostreas, lac, nuces Cocossae, et carnes crudas alimenta nulla ei supererant; incertum quoque erat, utrum ista semper in promptu forent?

Quod autem eum maxime afflixit, nulla opportunitas conditionis felicioris reddendae superesse videbatur. Quid itaque nunc capesseret, confectis omnibus re-
20 bus, quae quidem manibus confici possunt? Nihil ergo sibi superesse putavit, nisi ut otio, et somno vitam consumeret. Qua quidem conditione miseriores sibi fingere nullam potuit. Jam enim tantopere operibus gnaviter faciendis assuetus erat, ut vitam intolerabilem existimaret, quoties tempus utili labori impendere non liceret. Saepius quoque in posterum praedicare solebat, se animi sui emendationem
25 imprimis debere per- | petuis laboribus, ad quos vitae solitariae inopia initio se coactum vidisset. Industria enim, inquit, o boni, industria plurimarum virtutum mater, pigritia vero omnium vitiorum fons est!

[143]

JOH. Quod profecto rectissime eum monere arbitror! Cum enim otiosus es, nihil nisi ineptias animum subire invenies!

30 PAT. Recte dixisti, Johannes! Propterea quoque omnes pueros monuit, ut ab ineunte aetate laboribus perpetuis assuescerent. Qualem enim, inquit, a teneris te consuefeceris, talem te futurum in omni vita existima, pigrum, aut impigrum, solertem, aut ineptum, bonum, aut malum.

NICOL. Illud dictum animo nostro infigemus!

35 PAT. Hoc agite, o mei, atque ei morem gerite; nunquam enim vos ejus poenitebit. Miser itaque Robinson diu, multumque secum reputavit, quemnam laborem nunc capesseret, ne plane otio langueret. Quemnam vero putatis eum tandem excogitasse?

JOH. Equidem satis invenissem, in quo operam meam collocarem.

40 PAT. Narra igitur nobis, Johannes!

JOHAN. Pelles lamarum subigere tentassem, ne iis tam asperis ad corpus tendendum uti mihi opus fuisset; quod quidem molestissimum puto, praesertim in regione tam calida.

PAT. Quo tu autem modo hoc negotium tractavisses?

JOH. Satis equidem scio, quomodo cerdones in hoc negotio versentur. Olim enim hoc vidimus. — *Pat.* Quomodo tandem? 5

[144] JOH. Primum pelles asperas per aliquot dies aquae committunt, ut probe macerentur. Quo facto vecti coriario eas imponunt, atque scabro subigunt, ut aquam exprimant. Deinde pelles sale inficiunt, operiuntque, ne aeri obnoxiae sint. Tum pelles sudare dicuntur, quoniam verum sudorem nunc emittunt, instar hominis laborantis. Quo facto pili radula abradi possunt. Tum pelles psilothro committunt, quod e cortice betularum, e fermento, atque jure acido corticis iligni conficitur. Tandem istae in fossam demissae jure quodam inficiuntur, quod etiam e cortice ilicum parari solet. Hujus ope tandem penitus subiguntur, aut praeparantur. 10

PAT. Laudo studium tuum, Johannes. An tu vero meministi, cujus generis ista coria sint, quae a cerdonibus hoc modo praeparantur? 15

JOH. Ejusmodi scilicet, quae caligis, ocreis, et ephippiis conficiendis inservant.

PAT. Ejusmodi ergo coria, quibus tanta mollitie opus non est, ac illis, quibus ad conficiendas braccas, et chirothecas etc. utimur. 20

JOH. Minime! — *Pat.* Quis autem haec praeparare solet?

JOH. Alutarius nimirum; ejus vero officinam nondum vidimus.

PAT. Eadem inopia Robinson laboravit. Nunquam enim neque cerdonum, neque alutariorum officinas viderat; itaque neutros imitari potuit.

DIET. Quomodo autem alutarius coria tractat? 25

PAT. Primum quidem eadem, qua cerdo, rationes nisi quod pelles non scobibus, aut calce (qua cerdones etiam utuntur) sed aqua calida furfuribus tritici, et fermento infecta, deinde lixivio cinerum macerat. Brevi eum conveniemus.

JOH. Quod si vero Robinson alutariorum rationem cognovisset, nihilo magis tamen eos imitari potuisset, quoniam furfuribus tritici, et fermento carebat. 30

[145] | PAT. Euge! haec igitur spes ei deponenda erat!

! n NICOL. Hem! quomodo tandem sibi consuluit?

PAT. Diu, noctuque animo versavit consilium naviculae conficiendae.

JOH. Quid autem ea facere voluit?

PAT. Quaeris etiam? Experiri nempe constituit, num ejus ope e solitudine sua, quam ignis jactura tristissimam reddiderat, se vindicare, atque in societatem hominum redire posset. Non temere enim opinatus est, continentem Americae non procul abesse; statuit autem, si modo scaphulam nactus esset, spretis omnibus periculis, ad continentem istam appellere. Cujus laetissimae spei plenus aliquando procurrit ad indagandam arborem, qua excavata scaphulam sibi pararet. Hac mente loca nonnulla perlustrans, in quibus hucusque nondum fuerat, varias plantas 40

ignotas detexit, in quibus experimenta facere constituit, ut intelligeret, an eas in victum adhibere possit. Inter alia frutices nonnullos invenit frumenti Indici, seu Zeae, quae apud nos triticum Turcicum appellari solet.

NICOL. Hui! quam in hortulo meo alo!

5 PAT. Illam ipsam! Spicarum ille magnitudinem miratus, in quavis earum supra ducenta grana, corallorum instar, ordinata numeravit. Neque dubitavit, e farina earum varios cibos, panemque confici posse. Quomodo autem grana moliturus erat? quomodo farinam a furfuribus purgaturus? quomodo tandem panem, aliosque cibos inde cocturus, cum igne etiam careret? Nihil secius tamen aliquot spicas
10 inde secum abstulit, granorum plantandorum causa. Putavit enim, fieri posse, ut ea olim utiliter adhiberet.

| Reperit quoque arborem frugiferam, in quam nunquam antea inciderat. Capsulas magnas in ea pendentes vidit, quarum unam cum confregisset, sexaginta circiter fabas in ea invenit. Attamen saporem jucundum in iis non deprehendit. [146]

15 Nihil minus vero nonnulla legumina matura inde collecta perae suae commisit.

JOH. Quinam tandem fructus illi fuerint?

PAT. Fabae cacaoticae, e quibus potus cacaoticus paratur.

NIC. Hem! in posterum Robinson ejusmodi potum bibere poterit!

PAT. Exspectandum ei paullulum erit. Primum enim fabas cacaoticas ille non
20 novit; deinde apud ignem illae torrefieri, comminui etiam, atque saccharo misceri debent. Scimus autem, eum neque ignem, neque saccharum habere. Addi quoque iis solent varia aromata, v. c. cardomoma, vaniliae, atque caryophylla aromatica, quibus ille non minus caruit. His quidem facile carere potuisset, modo rationem ignis recuperandi invenisset.

25 Tandem quoque arborem frugiferam ingentem, sibi prorsus ignotam invenit, cujus fructus magnitudinem nucum Cocossae aequabant. Qui cum putamina nulla haberent, saporemque jucundissimum, toti comedi poterant. Arbor ipsa multum dissimilis erat Cocossae. Etenim non trunco tantum constabat, quemadmodum Cocossa, neque in Coronam magnorum foliorum superne exhibat; sed veros ramos, atque genuina folia, arborum nostrarum pomiferarum instar alebat. Postea
30 quoque comperit, arborem istam e genere earum esse, quas arbores paniferas appellare solemus, propterea quod fructus ejus vel crudi, vel comminuti, atque desendo subacti, barbaris vicem panis praestant. Ingens autem arboris istius truncus cum latus alterum leniter excavatum vetustate haberet, Robinson | in cogitationem [147]
35 incidit, eam cymbae conficiendae idoneam esse, si quidem ea detruncari, atque penitus excavari posset. Si vero arbor tam utilis temerario et ancipiti consilio detruncanda, neque tamen certus erat Robinson de felici hujus negotii successu. Quod cum animo concepisset, exterritus est, atque diu consilii inops haesit. Attamen loco arboris notato, dubius animi domum revertitur. Inter redeundum, quod jam diu optarat invenire, nidum psittaci, pullis satis adultis repletum invenit.
40 Quam ille hoc lucro laetatus est! Cum autem ad pullos capiendos accederet, cunc-

ti avolarunt, praeter unum, quem cepit. Quo ille contentus hilari animo domum properat.

DIETER. Quemnam vero usum psittacus ei praestare poterat?

PAT. Verba quaedam pronuncianda eum docere in animo habebat, ut tandem vocem humanae simile audire posset. Nobis quidem, cum media in societate hominum vivamus, atque quotidie hominum consuetudine, et colloquio frui possimus, delectatio illa, quam Robinson e confabulatione psittaci sui capere sperabat, parvi aestimanda videbitur. Quodsi vero ejus vicem animo subire velimus, intelligemus profecto, felicitatem ejus magnopere augeri debuisse consuetudine psittaci, quamvis nos eam parvi aestimemus. Laetus itaque domum properat, atque caveam etiam probabilem concinnat; qua novo cum amico juxta stratum suum collocata ad quietem se composuit.

| VESPERA DECIMA TERTIA.

[148]

Proxima vespera pater parvulos suos ante tempus consuetum convocat. Opus enim esse, ait, ut antequam narrando pergat, cum iis super quadam re deliberet. — De quonam autem deliberabimus? parvuli clamitant, dum patrem corona
5 cingunt.

PAT. Istud nimirum vobis proponam, quod per totam noctem Robinsonis animum valde turbaverat, somnumque ei ademerat. — *Omn.* Ehem! —

PAT. Deliberandum scilicet erat, utrum vetus illa arbor panifera, quam heri viderat, spe dubia navis inde conficiendae, detruncanda, an relinquenda esset?

10 JOH. Equidem eam intactam reliquissem.

DIET. Ego vero eam detruncassem.

PAT. Ecce igitur duas sententias contrarias! Alter arborem detruncari, alter eam incolumem relinqui jubet! Vestram quoque, o reliqui, de hac re sententiam nobis exponite!

15 THEOPH. Equidem cum Johanne sentio.

CAROL. Ego quoque, pater! intacta manebit arbor.

FRID. Minime! Detruncabitur, ut miser Robinson navem nanciscatur.

NICOL. In hanc sententiam ego quoque eo.

PAT. Itaque in duas factiones divisi, rationes sententiarum vestrarum exponite!
20 Euge! tu Johannes jam ordire! Cur arborem integram relinqui jubes?

JOH. Hem! Quia pulcherrimos fructus alit, atque unica ejus insulae esse potest.

| DIET. Eho! vetusta est arbor, quae paucos adhuc fructus edet.

[149]

JOH. Unde vero tu hoc intelligis? Mediocriter enim cava est; nonne autem
25 permultae arbores cavae reperiuntur, quae adhuc satis frugiferae sint?

NICOL. Nihil opus est, nisi ut Robinson quam plurimos surculos hujus arboris truncis aliarum arborum inserat. Sic enim arborum paniferarum magnam copiam nanciscetur.

THEOPH. An vero istae subito succreverint? Vix enim quadriennio integro
30 exacto fructibus ferendis idoneae fuerint.

FRID. Nonne tu autem satius putas, Robinsonem navi confecta ad societatem hominum redire, quam in insula sua residere, arboris paniferae fructus edentem.

JOH. Hem! Siquidem navis illico confecta esset! Quomodo enim arborem ille detruncabit, atque etiam excavabit, cum tantum securi lapidea instructus sit?

35 DIET. Eho! modo sedulitatem, et constantiam in hoc labore adhibeat; proficiet illum profecto.

THEOPH. Deinde velis quoque caret! Quid autem sola navi proficiet?

NICOL. Remorum auxilio illum uti oportet!

CAROL. Ehem! tum res egregie succedet! An tu vero oblitus es, nos in ancipiti periculo versari, cum apud Travemundam in Oceano Baltico deprehendemur, remo altero confracto? Tunc pater dixit, nisi remus ille fractus aliquem certe usum nobis praestitisset, fieri non potuisse, ut alter remex solus nos ad littus reduceret.

[150] DIET. Hem ingens illa scapha fuit, octodecim etiam homines in ea erant. 5
Quodsi vero Robinson minorem cymbam cum duobus remis confece- | rit, satis
illam solus propellere, atque gubernare poterit.

PAT. Intelligetis sane, o mei, rem non ita facili negotio dijudicari posse. Omnes enim istae rationes a vobis expositae boni Robinsonis animum per totam noctem versaverunt; quod quidem *rem perpendere* dicitur, cum quis deliberat, satius- 10
ne sit, illam effici, necne? Ex quo enim noster expertus erat, quantas sibi temerario peregrinandi consilio calamitates parasset, hanc legem sibi sanxerat, ut nihil unquam conaretur, nisi prudenti consilio antea inito. Quod igitur nunc quoque fecit. Postquam autem in omnes partes animum versaverat, intellexit ille, summam consilii capiendi hanc esse, ut recte dijudicaretur — num emolumentum mediocre, 15
sed certum posthabendum esset majori, sed incerto? Primum quidem meminit fabulae de cane offam, quam ore tenebat, abjiciente, atque ejus umbram, in aqua conspectam, captante, ita ut utramque amitteret. Mox autem agricolarum recordatus est, qui partem frumenti, quod jam possident, dispergunt, ut majorem ejus copiam inde obtineant. Canis quidem rationem nemo non vituperabit; agricolam 20
e contrario omnes laudabunt, eumque prudentem appellabunt. In quonam tandem utriusque inter se differre videntur? Robinson se ipse interrogavit. Re paullulum deliberata, Euge! ait, rem teneo! Canis imprudenter fecit, propterea quod sola cupiditate ductus erat, neque deliberaverat, an eo, quod captare cupiebat, vere potiturus videretur? Agricola autem prudenter facit, quoniam satis certe sperare potest, se majorem frumenti copiam ex agro relaturum, quam illi commiserit. 25
Eadem conditione ego quoque utor, ait; nonne enim verisimile est, me industriae assiduitate tandem e vetusta illa arbore cymbam confecturum? Quod si mihi contigerit, nonne dulcem spem concipere possum, fore, ut ejus ope | ex hoc deserto
tristi me in libertatem vindicem? „Quae cum ita secum reputasset, animus ejus 30
tam vehementi libertatis desiderio exarsit, ut subito se corripere, atque securi lapidea arrepta ad arborem vetustam procurreret, magnum opus illico aggressurus. Nullum autem negotium, neque molestius, neque lenitus isto unquam aggressus erat. Permulti quoque alii homines eo vix dum inchoato animum abjecturi, atque de eo perficiendo desperaturi fuissent. Robinson autem, prout dixi, hanc legem 35
sibi sanxerat, ut nullis difficultatibus ab ullo unquam incepto probabili deterreretur. Itaque nunc etiam summa consilii constantia in hoc negotio versatus est, etsi permultum temporis atque laboris in eo perficiendo sibi adhibendum praevidebat.

Ab ortu solis usque ad meridiem labore continuato, foramen innumerabilibus ictibus in trunco elaboratum vix dum manui recipiendae suffecit. Inde vos facile 40
intelligetis, quantum temporis spatium illi impendendum sit arbori satis crassae

penitus detruncandae, navique inde conficiendae. Jam ille satis intellexit, hunc laborem plurium annorum fore; justam igitur diei distributionem facere ratus est, ut cuivis horae certum negotium destinatum haberet. Experientia enim edoctus erat, in rebus agendis nihil aequè ad industriam promovendam, atque sublevandam
 5 facere, ac justum negotiorum ordinem, idoneamque diei distributionem. Ecce autem descriptionem eorum laborum, quibus singulas diei horas impendere statuit.

Primum die exorto statim surrexit, atque ad fontem se contulit, capitis, manuum, pectoris, pedumque lavandorum causa. Cum autem mantelio careret, eum aere siccarì oportuit, quod ut adjuvaret, celerrimo cursu ad habitaculum suum
 10 reverti solebat. Deinde vestes rite induit. Quo facto collem speluncae imminentem conscendit, e quo longe, lateque circumspicere poterat, atque in genua prostratus preces matutinas pie fudit, in quibus nunquam parentibus carissimis divinam benevolentiam apprecari oblitus est. Tum lamas mulget, quarum idoneum gregem paullatim educaverat. Deinde lactis aliquam partem cella condidit, reliquias in jentaculum adhibitis. Quibus peractis hora fere effluxerat. Tum omnibus
 15 rebus indutus, quae ad se armandum pertinerent, se in viam contulit, aut ad arborem paniferam profecturus, aut ad littus, sub horam maris recedentis, ostreas in prandium antea collecturus. Lamae vero eum sequi solebant, juxtaque eum pascebantur, occupatum interim in arbore succidenda.

Sub horam decimam aestus diei tam vehemens esse solebat, ut laborem intermittere Robinsonem oporteret. Tum ille ad littus reversus, aut ostreas conquisivit, siquidem mane earum copiam non invenisset, aut lotus est, quod bis quotidie facere solebat. Circa horam undecimam cum omni comitatu domum rediit. Deinde iterum lamas mulsit, caseos e lacte coagulato pressit, prandiumque frugale instruxit, quod fere lacte cum caseo recenti conjuncto, nonnullis ostreis, dimidiaque
 25 nuce Cocossae constabat. In quo ille mirifice adjutus est eo, quod in calidis istis regionibus ciborum appetitus multo minor esse solet, quam in terris frigidioribus. Attamen magnopere concupivit carne vesci, tandemque hac cupiditate ductus carnem tundendo emollire denuo conatus est. Inter prandendum cum psittaco suo
 30 confabulari solebat, quem nonnulla verba pronunciare docuerat.

FRID. Quemnam vero victum ei praebeuit?

PAT. Psittaci feri maximam partem nucibus Cocossae, glandibus, et granis cucurbitarum vesci solent; cicures autem omnia comedunt, quibus homines
 35 vescuntur. Robinson quidem psittacum suum nucibus Cocossae, et caseis aluit. — Prandio consumto horam quieti sub umbra, aut in spelunca sua impendit, psittaco et lamis circa eum recubantibus. Tum ille interdum cum animalibus istis confabulari solebat, parvuli instar infantis, qui cum pupa sua loquens istam verba sua intelligere arbitratur. Tantopere ille cupiebat cum animante quodam animi sui cogitationes, atque sensus communicare, ut saepius oblivisceretur, se cum animalibus rationis expertibus confabulari. Quoties autem psittacus vocem distinctam
 40 emittebat, o quam tum Robinson beatum se praedicavit! Humanum vocem audire

visus est, atque adeo insulae, lamarum, psittacique oblitus est, ut in media Europa versari sibi videretur. At dulce istud somnium plerumque brevi evanuit; tum autem in memoriam conditionis suae solitariae, atque miserrimae relapsus ingemuit: miser Robinson!

Sub horam a meridie secundam —

NICOL. Eho! quomodo ille semper diei horam recte scire potuit?

PAT. Eodem horologio usus est, quo rustici apud nos uti solent. Solis nimirum locum observavit, indeque diei horam collegit.

Hora igitur a meridie secunda ad opus navis conficiendae reverti solebat. Cui labori quidem satis duro quotidie adhuc duas horas integras impendit. Quibus elapsis ad littus rediit, cum ut denuo lavaretur, tum ad ostreas conquirendas. Quod reliquum erat temporis promeridiani, variis operibus hortensibus impendit. Nunc Zeam aut solane plantavit, sperans fore, ut olim igne recuperato e plantis istis aliquem usum caperet; nunc arboris paniferae surculos inseruit, nunc trunculos inserendo cultos aqua irrigavit; nunc arbusta plantavit, ad hortum sepiendum; nunc
[154] sepem, quam ex arboribus ante speluncam fecerat, circumcidit, eo consilio, ut ejus rami tandem concreti umbraculum magnum efficerent.

Nunc autem Robinson aegre tulit, vel longissimum diem in hac insula tredecim ad summum horas durare, adeo ut hora septima a meridie etiam tenebrae ingruerent. Propterea quoque cuncta negotia, ad quae conficienda lumine opus erat, ante hoc tempus eum perficere oportuit.

Sub horam sextam ergo bellicis quibusdam artibus, atque corpori exercendo aliquantum temporis impendere solebat, si quidem graviora negotia nulla ipsi facienda superessent.

THEOPH. Quid hoc sibi vult?

PAT. Sagittis nimirum atque hastis conjiciendis hanc operam impendit, ut necessitate urgente contra hominum ferorum impetum, cujus nondum timorem deposuerat, satis se defenderet. Quarum quidem artium tantam sensim peritiam adeptus est, ut a scopo floreni magnitudinem aequante raro aberraret.

Sub crepusculum lamas iterum mulsit, coenamque frugalem sumsit, stellis, aut luna lumen praebentibus. Ultimam diei horam sui ipsius contemplationi impendit. Nimirum aut in cacumine montis consedit, ubi coeli convexa stellis undique consita supra se intueretur, aut aura vespertina recreatus ad littus proambulavit. Tunc se ipse tacitus sic interrogare coepit:

„Quomodo igitur hunc diem egisti? An tu etiam in percipiendis divinae bonitatis muneribus summi eorum largitoris memor fuisti? Satisne animum pium, atque gratum erga eum gessisti? Eine confisus, nec in rebus adversis, nec in secundis ejus oblitus es? Cum autem pravis cupiditatibus pectus tuum tentari sensisses, an tu eas statim oppressisti? Verene igitur in exercenda virtute hodie profecisti?“
[155]

Quoties his, aut similibus quaestionibus animum cum laetitia annuere sensit, o quam tunc se beatum praedicavit! Quanta vero cum pietate deo optimo maximo

gratias supplices cecinit, qui ipsius recte faciendi studium auspicatum esse jussisset! Quoties autem justis de causis se ipse arguere videretur, o quam ille tum doluit amissum vitae diem! Quemvis enim diem, quo aliquid a se commissum, aut cogitatum invenerat, cujus se in fine ejus poeniteret, amissum ille interpretatus est. Solebat quoque asterisco notare ejusmodi diem, quem lineolae ejus in arbore temporis rationem continente addidit, ut ejus aspectu injuriae commissae recordaretur, atque in posterum eo magis ab ea sibi caveret.

Sic igitur, o mei, Robinson quotidie probitati, atque pietati promovendae operam dedit. Quod si ergo vos quoque serio optatis, ut in dies meliores evadatis, ut hanc ejus rationem imitemini, vobis auctor sum. Horam quoque vespertinam, ejus instar, constituite, in qua taciti diei exacti rationes vobiscum expendatis. Cum autem inveneritis aliquid a vobis aut cogitatum, aut dictum, aut factum, quod neque deo, neque conscientiae vestrae ipsorum probare possitis, istud libello cuidam mandate, ut subinde ejus meminisse, atque cavere possitis, ne iterum eodem modo peccetis. Sic tandem, ejus instar, in dies meliores, hoc est, tranquilliores, atque feliciores evadetis.

His dictis pater surrexit; singuli autem auditores in separatas horti porticus concesserunt, ut sapienti patris consilio statim obtemperarent.

| VESPERA DECIMA QUARTA.

Eadem vitae ratione, o mei, quam vobis heri exposui — Sic pater proximo vespere narrare pergit — Robinson per tres annos continuos usus est. Per omne hoc tempus navi conficiendae operam dare non intermisit; quem quidem laborem quousque eum longo hoc temporis spatio promovisse putatis? Eheu truncus ne dimidia quidem parte excavatus fuit; incertum quoque videbatur, an eum summa sedulitate trium, aut quatuor annorum spatio penitus absoluturus esset? Nihil secius tamen opus sedulo continuavit. Quid enim aliud faceret? Neque vero laboris expers degere voluit, nec potuit.

Tum subito ei in mentem venit, se in insula ista jam diu ita habitare, ut non nisi minimam ejus partem conspexisset. Ehem! secum reputavit, perperam sane fecisti, quod nimio timore hactenus impeditus sis, quin insulam tuam totam peragrare. Nonne tu enim in aliis ejus regionibus permultas res utilissimas invenire potuisses? — Quae quidem cogitatio animum Robinsonis tantopere incitavit, ut illico constitueret proximo mane in viam se conferre.

NICOL. Quanta vero insula ista fuerit?

PAT. Tanta circiter, ut tractum Hamburgensem, excepta villa Ricebutteliana, aequaret; quatuor fere milliaria longa fuerit, ambitus ejus duodecim milliarium.

[157] Eo ipso die etiam omnia ad iter faciendum rite paravit. Proximo mane unam e lamis quatuor dierum victu oneravit, cunctisque armis indutus, postquam numinis praesidio se ipsum commendavisset, in viam se contulit. Attamen quantum ejus fieri posset, littus tenere constituit, quoniam sylvis densioribus propter ferarum timorem minus se credere audebat.

Primo die nihil memorabile in itinere ei accidit. Tribus autem milliariis eo confectis, quo longius progrediebatur, eo certius intellexit, se in sterilissima insulae regione habitaculum posuisse. Multis nimirum in locis arbores frugiferas invenit, quas nunquam antea conspexerat, quas sibi salubrem aequae ac jucundum victum praebituras, haud vanis rationibus ductus speravit. Postea quoque, dum iis utitur nomina earum didicit. Fuit quoque in numero earum morus papyrifera, cujus e cortice Japanenses chartam non contemnendam, insulae Tahitanae autem incolae pulcherrimas vestes aestivas conficiunt, quarum particulam postea vobis ostendam, quam ex Anglia missam accepi.

Istam noctem Robinson ferarum metu compulsus in arbore egit; die autem oborto iter institutum prosecutus est. Mediocri viae spatio confecto extremam insulae partem meridionalem attigit. Ibi nonnullis in locis solum arenosum deprehendit. Dum autem ad ultimum continentis angulum progreditur, velut fulmine ictus subito haeret pallidusque toto corpore contremiscit. — *Joh.* Cur vero?

PAT. Vidit nimirum, quod hic se visurum non putaverat, — vestigia hominis, aut plurium hominum arenae impressa.

NICOL. Propterea ille exterritus est? Gratium hoc ei esse debebat.

PAT. Vera terroris causa haec fuit! Hominem scilicet, cujus ista vestigia erant, nunc non fraterno amore erga se affectum cogitavit, neque ad opem atque officia sibi praestanda paratum, sed | talem potius, qui summa cum crudelitate, atque
 5 saevitia ipsum adorturus, interfectorus atque devoraturus esset. Ut verbo rem expediam, haec vestigia intuens non Europaeum humanitate excultum, sed ferum Cannibalem, humanae carnis voracem, quales tunc temporis in insulis Caribicis fuisse dicuntur, sibi finxit.

[158]

THEOPH. Sane quidem propterea cohorrescere debuit!

PAT. Attamen puto, eum melius atque prudentius sibi consulturum fuisse, si quidem a teneris unguiculis consuevisset, nullo, ne summo quidem periculo adeo exanimari, ut tantum non mentis impos redderetur. Quam quidem, o mei, animi fortitudinem cuncti nobis parare possumus, modo satis tempestive operam demus, ut corpus atque animum sanum aequae ac fortem reddamus.

JOH. Hem! quomodo quis eo pervenire possit?

PAT. Si quis, optime Johannes, vitae genere laborioso, fobrio atque quam maxime ad naturae rationes accommodato corpus roborare, animum autem virtute atque pietate supra fortunae vicissitudines extollere, et ad res adversas ferendas praeparare studeat. Quod si nostro exemplo modico ciborum salubrium, et simplicium usu contenti esse, dulce autem cupediarum venenum magis magisque in
 20 dies contemnere discetis, si ignaviam, quae corporis, et animi pestis est, fugietis, atque, quantum ejus fieri potest, nunc discendo aut meditando, nunc operibus manu faciendis occupati eritis; si saepius sponte vestra res jucundas, quibus potiri cupiatis atque possitis, vobis denegabitis, molestas autem, a quibus cavere vobis poteritis, sustinebitis; si aliorum hominum auxilio quam rarissime utemini, propriis autem ingenii aut corporis viribus ea, quibus indigebitis, vobis parare ipsique
 25 inopiae vestrae consulere, si denique in universa | vita innocentiam conservare, ejusque munere patris nostri coelestis, omnipotentis, atque benignissimi favorem, atque amorem vobis conciliare studebitis — tunc enim vero, o mei, corpus animumque sanum, fortemque praestabitis, tunc nulla fortunae vicissitudo vos perturbabit, certa spe confirmatos, quaecunque vobis contingant, a summi numinis, et sapientia, et benignitate ad vos feliciores reddendos vobis immitti.

[159]

Qua quidem in constantia, ac pietate Robinsonem nostrum minus etiam processisse videmus, quam ad conservandam ejus tranquillitatem atque felicitatem
 35 opus erat. Quod sine dubio ei accidit, quia ille per aliquot annos continuos vitam plane tranquillam, periculis malisque liberam egerat. Nimia enim quies, atque securitas — quod animis vestris infigatis velim, mei liberi, homines corrumpere, molles, timidosque, malos etiam plerumque reddere solet. Itaque verum dei beneficium interpretari debemus, cum ille calamitatibus immissis vires mentis corporisque nostri excitare, animique nostri fortitudinem exercendo augere solet.
 40

Robinson aspectu humanorum vestigiorum, quod vobis antea narravi, velut attonitus constitit. Timidus tum circumspicit, levissimum foliorum strepidum auribus anxie hauriens, diuque consilii inops haesit. Tandem se corripuit, in fugam se contulit, neque respicere ausus est. Subito autem obstupuit, atque cohorrui! Vidit nimirum — horrenda vobis, o mei, narrabo, de miserrima eorum conditione, qui idonea institutione caruerint — Vidit fossam rotundam in terra factam, cujus in medio ignis extincti focum animadvertit. Circa istam fossam, horresco referens, crania, manus, pedes, aliaque humani corporis ossa abjecta conspicit carne nudata.

[160] | OMN. Cujusnam? cujusnam? 10

PAT. Hominum scilicet; eorum vero, qui humana quidem specie praediti, tanta vero feritate, atque crudelitate fuerant, ut bestiarum instar neque nausea, neque misericordia impedirentur, quin carne fraterna vescerentur. Tunc temporis enim in insulis Caribicis feri homines degebant, Caraibes, Cannibales, aut Anthropophagi dicti, propterea quod saltantes atque canentes eos assare, immanique aviditate deglutire solebant.

CAROL. Fi! homines detestabiles!

PAT. Mores eorum inhumanos detestabimur, mea Carolina, neququam vero miseros istos ipsos, quippe quorum culpa non commissum est, ut institutione recta caruerint. Tu ipsa enim, si inter eos nata fuisses, eorum instar nuda, fera, atque rationis expers in sylvis discurrens, faciem minio collineres; aures, naresque tuae perforatae essent; valde superbiens pennis volucrum, conchis aliisque rebus istis membris ornata, neque minori cum laetitia epularum inhumanarum parentum tuorum, aut popularium ferorum socia fores, quam tu nunc melioribus nostris cibis vesceris. Laetamini igitur, o mei, deoque gratias agite, quod vos a parentibus humanitate excultis, rationeque praeditis nasci jusserit, quorum cura eandem humanitatem vos facillime ducere potestis. Miserat autem vos infelicitum istorum, quos fraternitatis vinculo nobiscum natura conjunxit, quod adhuc misera feritatis conditione utantur!

FRIDER. Ubinam nunc etiam ejusmodi homines degunt? 30

[161] JOH. Longe, longissime a nobis, Fridericule, in Insula novae Seelandiae. Pater nobis hieme praeterita de iis quaedam ex itinerario praelegit. Ibi homines tam feri, immanesque etiam esse dicuntur, ut carne humana vescantur. Anglos autem a quibus illi detecti sunt, eos mansuefacturos esse puto.

FRIDER. Euge! — Pat. Nunc ad Robinsonem nostram redeamus! — Qui quidem oculos ab atroci isto spectaculo avertit; nausea etiam correptus animi deliquo laboraturus fuisset, nisi vehementi vomitu stomachum levasset. Ubi primum se paullulum reffectum sensit, velocissime aufugit. Lama fidelis vix eum sequi potuit. Mens autem Robinsonis miseri tantopere perturbata fuit timore, ut ejus plane oblivisceretur, gressum istius animalis Cannibalis cujusdam se persequentis esse putaret, omnibusque viribus anxie connisus effugere conaretur. Arma insuper,

hastam, arcum, securim quoque lapideam, quae nunc quantivis pretii existimare debuisset, abjecit, quoniam cursum ejus impediabant. Viae quoque tam parum curiosus erat, ut iteratis ambagibus tandem ad locum istum horribilem, unde au-
fugerat, rediret. Tunc novus horror animum ejus attonitum occupat. Neque ve-
ro animadvertit locum istum eundem esse, quem jam antea viderat, sed novum
5 crudelitatis eorum, quos fugiebat, momentum invenire putavit. Itaque violentis-
simo impetu aufugit, neque prius currere desiit, quam animi deliquio oppressus,
sensuque orbatus procideret.

Interim dum ille sensus plane expers jacet, lama advenit, atque ad ejus pedes
10 se prosternit, eo forte in loco, ubi antea arma abjecerat. Oculis itaque non multo
post apertis, omnia sua prope se in gramine posita conspexit. Quae quidem cuncta
somnia illa visa sunt; plane enim ignoravit, quomodo ipse, aut caeterae res eum
in locum venissent. Tantopere timor animum ejus perturbaverat.

Jam denuo se corripuit. Animi autem perturbatione nunc paullulum sedata, cu-
riosior de conser- | vandis armis ad defensionem sibi unice necessariis esse coepit, [162]
illaque secum abstulit. Tantopere autem se debilitatum sensit, ut non eadem, qua
antea, celeritate currere posset, etiamsi metus eum incitaret. Cibi appetitum plane
amiserat, semel tantummodo sitim e fonte restringuere conatus est. Ad habitacu-
lum suum se perventurum frustra speravit. Nocte enim ingruente dimidiae horae
20 etiam spatio abfuit a domicilio suo, eo in loco, quem palatium aestivum appellare
solebat. Istud nimirum umbraculo, atque sepe satis ampla constabat, qua partem
gregis sui Robinson coercebat, propterea, quod gramina pinguiora ibi crescebant,
quam in domicilio consueto. Ibi nonnullas noctes aestate praeterita degerat, quo-
niam locus ille minus a musqitonibus infestabatur, unde huic loco nomen supra
25 commemoratum dederat. — Robinson autem viribus plane exhaustus, progredi
longius non poterat, etsi periculosissimum ei videbatur, in umbraculo nullis prae-
sidiis munito noctem degere. Itaque ibi pernoctare constituit. Vix autem animo
curis oppresso non tam vigilans, quam somnians in terram se prostraverat, cum
subito vehementissimo terrore perturbatus est.

30 JOH. Bone Deus! quam variis ille malis conflictatur!

NICOL. Quid autem rei fuerit?

PAT. Vocem audivit velut e coelo venientem, quae distincte ita locuta est:
Robinson, miser Robinson, ubinam fuisti? quo fato huc venisti?

THEOPH. Ehem! quaenam ista fuerit?

35 PAT. Robinson perterritus exsilit, toto corpore contremiscens, atque plane con-
sili inops! Confestim eadem verba iterum audivit, oculis vero eum in locum, unde
sonus procedebat, conjectis animadvertit — quid tandem putatis?

| OMN. Hem! quis tandem istud divinabit? —

40 PAT. Animadvertit nimirum id, quod homines timidi nunquam non animad-
versuri essent, si quidem curiosius inquirerent, se sine idonea causa exterritum

[163]

fuisse. Vox illa scilicet non de coelo venit, sed de ramo umbraculi, in quo — psittacus percarus sedebat. — *Onm.* Ah! —

PAT. Hic sine dubio, domi morare taedio oppressus dominum quaesiverat in umbraculo aestivo, quo eum aliquoties comitatus fuerat. Robinson autem voces illas, quas nunc pronunciavit, saepius ei praeiverat, ita ut eas teneret. — 5

Nunc igitur magnopere noster laetatus est, quod terroris novi causam invenisset. Manu porrecta, *Pole!* exclamat, statim vero lepidum istud animal in amici pollicem devolat, rostroque genis ejus applicato clamare pergit: Robinson, miser Robinson, ubinam fuisti? Hic autem totam fere noctem insomnem egit, timore, atque curis anxiiis perturbatus. Locus ille horribilis oculis observari non desiit, frustra vero animum ab ejus cogitatione abducere tentavit. O! quam stulta, noxiaque consilia illi inire solent, quorum mentes perturbationibus semel obscuratae sunt! Robinson quidem plurima salutis conservandae consilia cepit, eaque stultissima. In iis — quod vobis incredibile videbitur! — hoc erat, ut die oborto omnia dirueret, quae hucusque tanta cum sedulitate extruxerat. Umbraculum, in quo jam degebat, sepem quoque illi contiguam discerpere, lamasque temere a se propellere statuit. Eodem modo domicilium consuetum, atque egregium parietem ex arboribus ante istud textum devastare in animo habebat. Hortos tandem atque plantationes penitus diruere constituit, ne in universa insula operis humana solertia facti vestigium aliquod reliquum esset. 10 15 20

JOH. Hem! cur tandem illud facere voluit?

[164] | PAT. Ne barbari, cum forte in istam regionem venissent, ullo modo intelligerent, hominem ibi degere.

Jam eum perturbatum cogitationibus diris relinquemus, cum tamen ei optulari non possimus. Dum autem tutis, propriisque lectis nos committimus, dei optimo maximo laetas gratias agemus, quod nos in regione ab hominibus humanitate excultis, nos amantibus, nobisque auxiliantibus, habitata, non autem feris crudelibusque incolis obnoxia nasci voluerit! 25

OMN. Bonam tibi apprecamur noctem, pater! Gratias quoque agimus pro egregia tua narratione! 30

VESPERA DECIMA QUINTA.

Pater sic perrexit:

Verissime dictum est, o mei: *crastina consilia prudentiora!* Quod Robinsonis exemplo discere possumus.

5 Quam stulta consilia ille nimia formidine perturbatus heri ceperit, vos intellexistis. Bene autem eum habuit, quod ea in crastinum differri necesse erat. Vix enim alma diei lux obscuras noctis umbras dispulerat, cum illi cuncta speciem longe aliam praeberent. Quae heri bene, sapienter constituta, atque necessaria illi visa erant, tunc temeraria, stulta, neque necessaria putavit. Omnia (ut verbo rem
10 expediam) consilia illa praematura, quae timor ei ministraverat, nunc reprobavit, meliora vero, rationique consentanea cepit.

Quo Robinsonis exemplo discite, mei liberi, vobis cavere, ne in consiliis exe-
quendis unquam | temere festinetis, sed potius ea in crastinum differatis, siquidem [165]
res ita tulerit! Nunc enim noster intellexit; timorem hesternum vanum fuisse.
15 „Tam diu, secum ipse reputavit, hic vivo, neque unquam ferus homo in vicinitatem domicilii mei venit, ex quo colligi potest, nullos in insula mea degere. Verisimile est igitur, nonnullos eorum ex alia quadam insula huc venire, victoriarum celebrandum, epularumque atrocium agendarum causa. Isti autem in parte meridionali insulae appellere, atque etiam inde discedere videntur, ceteris ejus partibus
20 neglectis. En! novum divinae bonitatis, atque providentiae argumentum, quod in sterilem istum insulae tractum compulsus fuerim, qui mihi tutissimus esset. Quomodo igitur non confidam, fore, ut in posterum quoque me illa tueatur, atque a periculis defendat, cum tanta ejus sapientia, et bonitas hucusque erga me extiterit!“ Tum acerbissime se ipse objurgavit propter ineptum hesterni diei timorem,
25 qui eum impediverat, quo minus deo confideret; supplex etiam in genua se prostravit, criminisque recentis veniam rogavit. Quo facto novis viribus auctus ad domicilium se contulit, ad ea efficienda, quae nunc constituerat.

JOH. Quidnam tandem nunc facere voluit?

PAT. Nonnulla ad se melius defendendum molitus est; quod prudenter sane fecit. Quamquam enim nos sperare oportet, fore, ut divina providentia nos
30 in periculis tueatur, siquidem vitam ejus praeceptis sanctissimis convenientem agamus, ipsimet quoque nostram salutem, atque securitatem sedulo curare debemus. Eo enim consilio variis mentis, corporisque viribus nos instruxit, ut eas ad promovendam felicitatem nostram adhibeamus.

35 Primum igitur non procul a sepe viva habitaculum cingente densam plantavit sylvam, quae im- | pediret, quo minus illud e longinquo conspiceretur. Hac mente ad duo millia ramorum ejus arboris, quam salicum instar facile progerminare, atque succrescere animadverterat, ibi plantavit, ita tamen, ut eos ordine non disponderet, sed temere, ne sylvula ista humana constructa videretur. — [166]

Tum ex interiore parte speluncae viam subterraneam usque ad partem oppositam montis agere constituit, ut necessitate urgente, castello ab hostibus occupato, eo se reciperet. Quod quidem negotium permolestum, atque lentissimum fuit; adeo, ut naviculae conficiendae opus proxime penitus interrumpetur. In effodienda autem via ista subterranea operarum metallicarum rationem conficiendorum canalium imitatus est. 5

THEOPH. Quinam isti canales sunt?

JOH. Nonne meministi? Primum, qui in metallorum fodinis operam faciunt, fossam perpendicularem in terram agunt, velut puteum effossuri, quam *puteum metallicum* vocant. Cum vero idoneam profunditatem ille duxit, meatus transversos agunt, quos *canales metallicos* dicunt. Quo facto deno puteum fodiunt, tum tenuo canalem, donec ea in loca perveniant, ubi metalla reperiuntur. 10

PAT. Rem satis bene exposuisti! Cum isti autem vias transversas agunt, quas *horizontales* vocamus, terra desuper eos obrueret, nisi eam obfirmare studerent. Eam igitur, antequam in opere faciendo procedant, palis, atque lignis transversis suffulciri oportet, ut firmiter haereat; quod Robinson nunc quoque fecit. Terram vero eductam, ad sepem vivam coniecit, pedibusque conculcavit, ita ut sensim agger octo pedum circiter crassitudine, altitudine decem pedum, inde conficeretur. Nonnullis in locis foramina aperta reliquit, ad circumspiciendum. Scalas quoque [167] nonnullas incidit, | in quibus commode ascendere, atque descendere posset, ad castellum vel e muro defendendum, si quando opus foret. 20

Sic ille quidem satis tutus sibi videbatur ab impetu repentino. Quid vero, si hostes eum obsidione cingere conarentur? fieri enim hoc posse non dubitavit. Itaque in hunc quoque eventum se praeparare satius duxit, ne fame, et siti ad deditionem compelleretur. Hac mente unam certe lamam, quae lacte abundaret, in atrio domicilii semper relinquendam putavit, eique nutriendae integrum foeni acervum destinavit, quem non nisi necessitate coactus tangeret. Tantam quoque casei, quantam a quotidiano victu lucri facere posset, pomorum tandem, et ostrearum copiam a die in diem asservare instituit. 25

Etsi autem magnopere optabat, fontem non procul ab habitaculo promanantem per atrium domicilii ducere, ut in obsidionis inopia aqua non careret, abiecit tamen istud consilium, ad quod perficiendum nimium temporis requiri intelligebat. Eum scilicet in finem collis satis altus perfodiendus fuisset, quod ab uno homine non nisi longo temporis spatio fieri poterat. Itaque ad naviculam conficiendam redire satius putavit. 30

Sic tandem Robinson aliquot annos ita vixit, ut nihil memoratu dignum ei accideret. Igitur ad rem maximi momenti properabo, quae ad commutandam amici nostri conditionem plus valuit, quam omnia, quae hucusque in insula ei contigerant. 35

Cum Robinson mane quodam sereno, atque calido in nave conficienda jam occupatus esset, e longinquo fumum magnum e terra ascendentem subito conspe- 40

xit. Primo quidem aspectu obstupuit, mox autem curiositate ductus ad montem post habitaculum suum situm quam velocissime accur- | rit, causam ejus rei inde [168]
speculaturus. Vix montem conscenderat, cum majori etiam cum terrore quinque
canoas, quas dicunt, aut scaphulas in littore, triginta vero barbaros magnum apud
5 ignem conspexit, atrocibus gestibus, atque exultationibus chorum agentes.

Quod ad spectaculum videndum etsi Robinson non imparatus erat, parum ta-
men abfuit, quin denuo angore, atque terrore exanimaretur. Verum enim vero
nunc fortitudinem, atque confidentiam piam celerius in animum revocavit. Tum
propere in domicilium descendit, ut omnia ad se defendendum necessaria pararet;
10 cunctis quoque armis indutus magna cum animi fortitudine deo fretus constituit,
vitam suam, quoad ejus fieri posset, defendere. Quo facto preces pias fudit, sta-
timque animum suum tantopere levatum, atque confirmatum sensit, ut in scalam
funiculorum ascendere ad observandos e monte hostium conatus auderet. Quam
autem Robinson cohorrui, atque indignatus est, cum satis distincte duos miseros
15 e scaphis duci, atque ad locum igni destinatum protrahi animadvertisset! Etenim
non dubitavit, eos ad mortem rapi, statim quoque hanc suspicionem atrocissimo
eventu confirmatam vidit. Alii enim barbarorum alterum captivorum in terram
prosternunt, alii adoriuntur, sine dubio ad eum dissecandum atque ad epulas atro-
ces e visceribus ejus parandas. Interim alter captivus spectator hujus immanitatis
20 adstitit, donec ipse etiam trucidaretur. Subito autem miser ille, cum animadver-
tisset barbarorum animos in socium fortunae suae penitus intentos, spe salutis
conservandae in fugam se contulit, atque incredibili velocitate eam in regionem
procurrit, ubi Robinsonis domicilium erat. Tum noster animum laetitia, spe, ti-
more, atque horrore simul pertentari, genasque nunc rubescere, nunc pallescere
25 sensit; laetitia nimirum, ac spe, quoniam videbat, eum, | qui aufugisset, perse-
cutores celeritate multum superare, timore autem, atque terrore, quia cunctos ad
castellum suum cursum dirigere animadvertibat. Sed sinus mediocris misero per-
natandus erat, nisi ab hostibus prehendi vellet. In quem statim se ille projecit,
eademque, quam currendo antea ostenderat, velocitate ad littus oppositum nata-
30 vit. Duo priores ex ejus persecutoribus eum sequuntur, ceteri ad epulas atroces
revertuntur. Robinson autem hic quoque magna cum laetitia animadvertit, neque
natando hos illum aequare. Ille nimirum ad ejus habitaculum jam confugit, cum
ceteri nondum dimidiam sinus partem pernatassent.

Tunc Robinson insolita fortitudine, atque audacia animatum se sensit. Vultu
35 quippe minaci ad defensionem miseri istius se accingit; hasta correpta continuo e
monte decurrit, statimque medius inter eos fuit. Tum ex arbustis prosiliens voce
terribili exclamat: siste gressum! — Miser ille, qui fugiebat, aspectu Robinsonis
pellibus involuti obstupuit, quem sine dubio supra humanam conditionem elatum
putabat, et incertus haesit, sene prosterneret, an vero aufugeret. Robinson ei manu
40 significat, se ad illum tuendum adesse, sensimque persecutores aggreditur. Jam
hasta priorem attingere potest, omnique vi connisus tanta cum vehementia nudum

illius corpus percussit, ut in terram procideret. Alter, qui centum circiter passus aberat, obstupuit, tum sagitta in Robinsonem irruentem conjecta istum in regione cordis vulnerat, leviter tamen, ut veste pellicea satis defenderetur. Tum ille, audax quippe bellator, hosti spatium iterandi jactus non dedit; sed vehementi impetu in arenam eum prostravit, arcum iterum tendentem. Tunc illum respicit, cujus vitam servaverat. Qui quidem timoris aequae ac spei plenus eodem in loco, ubi Robinson eum allocutus fuerat, incertus haesit, salutis suae conservandae | haec omnia fierent, an vero nunc eadem sibi vices subeundae forent. Victor iterum eum alloquitur, atque ut accedat propius, significat. Ille obedivit, mox autem constitit; tum iterum paullulum accedit, iterumque constitit, manifesto angore correptus, supplicisque habitu. Robinson amicitiam suam omni modo testificatus, denuo illum ad se accedere jubet. Quod ille quidem fecit, ita tamen, ut quovis decimo passu supplex in genua procideret, velut gratias acturus, atque homagium praestiturus.

Tum Robinson larva sublata faciem humanam atque amicam illi ostendit. Quo facto statim propius accessit, in genua se prostravit, terram osculatus, toto corpore se projecit, pedemque Robinsonis cervici suae imposuit, ut nimirum significaret, se illi servitutum. Noster autem, qui amicum, quam servum habere mallet, blande eum e terra sustulit, eique quacunque ratione persuadere studet, eum nihil nisi amoris, benevolentiaeque documenta ab ipso exspectare debere. Plura autem facienda etiam superfuerunt.

Alter nimirum e trucidatis, qui vulnus, neque illud lethale, in ventre acceperat, animum sensim recepit, graminibusque evulsis ad sedandum sanguinem vulnus obturare coepit. Robinson barbaro suo hoc demonstrat; hic verba nonnulla ipsi vernacula respondit, quae etsi non intelligebat, tamen suavissime illius aures demulcebant. Prima enim vox humana haec fuit, quam tot annorum spatio audiverat. Tum Indus nunc securim lapideam Robinsonis ostendit, nunc se ipsum, significaturus scilicet, se illa hosti vitam penitus eripere velle. Noster autem, quamquam invitus, clienti securim porrigit, oculosque avertit. Hic in hostem irruens, ejus caput usque ad humeros uno ictu diffindit. Tum ridens revertitur, atque securim caesique hostis cranium, victoriae pignora, ad pedes Robinsonis deponit. Qui tum ei significavit, ut arcubus, sagittisque trucidatorum collectis se prosequeretur; Barbarus autem Robinsoni, se antea cadavera eorum arena conditurum, ne socii ea reperirent, si forte vestigia illorum legerent. Quam ejus circumspersionem noster laudavit; ille vero magna cum celeritate brevi utrumque cadaver arena obruit. Tum ambo ad habitaculum Robinsonis se conferunt, montemque conscendunt.

CAROL. Nunc autem, pater, Robinson homicidium commisit!

FRIDER. Hui! barbaros tantum trucidavit; quid hoc refert?

CAROL. Quin, homines tamen erant!

PAT. Sane quidem, Friderice, neque in hoc discrimen est, barbarine fuerint, an humanitate exculi. In eo unice res vertitur, an illi fas fuerit, miseros istos

trucidare? Quid tibi videtur Johannes? — *Joh.* Equidem puto illum jure hoc fecisse. —

PAT. Cur vero? — *Johan.* Quoniam atroces erant, barbarumque illum innocentem trucidaturi fuissent. —

5 PAT. Quomodo autem ejus innocentiam Robinson cognoscere potuit? Nonne illi, qui hunc persecuti fuerant, justitiae ministri esse potuerunt, magistratus cum mandatis emissi? Quis porro Robinsonem judicem eorum constituerat?

NICOL. Quodsi vero eos non interfecisset, arce ejus inspecta ceteris hoc nunciavissent. —

10 THEOPH. Tunc omnes Robinsonem oppressuri, atque interfecturi fuissent. — *Frid.* Quin etiam devorassent. —

PAT. Jam rem acu tangitis! Propriae defensionis causa hoc eum facere oportuit, neque hoc inju- | ria. An vero fas est, alium interficere propriae salutis conservandae causa? — [172]

15 OMN. Sane quidem! — *Pat.* Cur vero? —

JOH. Quoniam deus nos jussit vitam nostram tueri, quousque fieri potest. Si quis igitur nos interficere vult, fas esse debet, illum prius a nobis interfici, ut ab incepto desistat.

PAT. Sane quidem, mei liberi, humanis, divinisque legibus permissum est, 20 ut necessitate coacti vitam nostram ita tueamur; attamen, quod probe notandum est, non nisi ceteris salutis conservandae rationibus plane deficientibus. Quod si vero nobis detur copia aufugiendi, aut si aliorum auxilio defendi, aut persecutoris conatus irritos reddere possimus, eum vita privare, verum homicidium est, et vero etiam, qui tale facinus commisit, homicidii poenam subire solet.

25 Vos autem, o mei, deo gratias agite, quod in republica bene constituta vivimus, in qua tanta vitae securitate utimur propter sapientem magistratuum tutelam, ut rarissime aliquis necessitate cogatur, ad violentam propriae vitae defensionem. — Satis hodie!

VESPERA DECIMA SEXTA.

Postquam omnes sequenti vespere denuo convenerant, solitumque de Robinsone aliquid audiendi desiderium professi erant, pater historiam ejus memorabilem sic persecutus est:

[173] Robinsonis nostri conditio, quae nos omnes nunc sollicitos tenet, in ancipiti 5
periculo versatur. Conscenderat ille cum barbaro servato montem | domicilio ad-
jacentem; ibi autem eos dubia spe reliquimus. Quid enim verisimilius erat, quam
barbaros inhumanis epulis confectis socios secuturos, atque captivum fugientem
quaesituros? Quo facto magnopere verendum erat, ne illi Robinsonis habitaculum
detectum vi expugnarent, eumque cum cliente simul occiderent. Quae cogitatio 10
Robinsoni horrorem incussit, dum in cacumine montis post arborem latens atro-
ces epulas, chorosque barbarorum observat. Tum sine mora deliberat, satiusne
sit fugere, an in arcem se conferre? Animo autem fiducia in deo, innocentiae
custode, confirmato, posterius facere constituit. Itaque post dumeta, ne conspice-
retur, usque ad scalam e funiculis confectam prorepsit, socioque, ut idem faceret, 15
significavit. Sic ambo descendunt.

Tum barbarus obstupuit, commodum, aptumque liberatoris domicilium in-
tuens, quippe qui ejus simile nunquam vidisset; agricolae instar, qui nunquam
antea pago suo relicto, in palatium deducitur. Robinson illi significat, quid a bar-
baris ejus popularibus metuat, se autem paratum esse ad vitam strenue defenden- 20
dam. Quod ille intelligens, truci vultu securim vibrat, gestuque terribili eum in lo-
cum se convertit, ubi hostes erant, laccessens quasi illos, atque patrono significans
animum ad defensionem strenuam paratissimum. Robinson hac ejus fortitudine
laudata, arcum atque hastam ei tradit, eumque ad foramen parietis arborei velut in
excubiis collocat, unde intervallum arbusti a se plantati atque parietis, satis oculis 25
comprehendi potuit. Ipse armatus ad oppositam parietis partem, in qua similis
hiatus erat, constitit. Quo in statu cum horam circiter perseverassent, subito atro-
ci, sed satis longinquo, clamore plurium hominum perterrefacti sunt. Ambo igitur
ad pugnam se componunt, nutuque ad fortitudinem se mutuo excitant. Jam si-
lentium redit, jam vero | iteratus clamor exauditur; tum denuo horribile silentium 30
insequitur. Nunc —

CAROL. O pater! aufugiam, cum venerint!

FRID. Fi! pudeat te timiditatis!

THEOPH. Bono animo sis, mea Carolina! Robinson iis fortiter resistet, quan-
tum equidem video. 35

CAROL. Mihi credite! sine dubio eum interficient!

JOH. Hui! tacete!

PAT. Jam eominus vox aspera auditur, quam in arbusta penetrantem mons per-
cussus reddidit. Nostri autem ad pugnam se accingunt, uterque arcum tetenderat,

primum quemque e hostibus conspectum statim vulneraturus. Oculi scintillantes eam in partem arbustorum, unde vox illa exierat, defixi sunt. — Hic pater subito conticuit, omnesque silentes expectant audire exitum pugnae; frustra tamen. Denique uno quasi ore eum interrogant, cur narrationem non prosequatur? Tum pater:

5 Ut nimirum denuo vobis cupidinum domandarum occasionem praebeam. Nunc enim omnes sine dubio quam maxime pugnae istius horrendae exitum scire avetis; atque vero etiam me paratum invenietis ad eum illico vobis narrandum, siquidem hoc vobis placet. Quod si vero sponte vestra hoc vobis denegetis? Si desiderio novas res audiendi oppresso, non ante crastinum diem ei satisfacere constituatis? —

10 Attamen liberum vobis esto; dicite igitur, vultisne hoc, an secus?

Volumus, volumus! universi respondent. Sic ergo in crastinum differtur historiae continuatio. Interim usque ad coeam omnes opera solita utiliter confabulantes tractare pergunt. Alii corbes texunt, alii funiculos, alii castellum delineant brevi in corte exstruendum, neque ante proximam vesperam pater sic narrationem

15 interruptam persecutus est.

| Robinson cum socio forti usque ad vesperam habitum eundem bellicosum servat, in quo heri eos reliquimus, neque illi tamen aliquid novi vident, nec audiunt. Tandem verisimile iis visum est, barbaros a perscrutatione irrita destitisse, atque in scaphis domum reversos esse. Igitur armis sepositis, Robinson e copiis suis coenam frugalem depromit.

20

Cum autem dies hodiernus, in quo tot memorabilia amico nostro contigerant, Mercurii dies esset, barbaro suo servato nomen Mercuriali dare constituit. Nunc demum Robinsoni vacavit, eum accuratius observare. Juvenis erat egregiae formae, viginti circiter annorum; colore fusco, cute nitida; crinibus nigris, non autem laneis, sicut Aethiopum sunt, sed rectis; naso brevi, nec eo depresso; labiis parvis, dentibus albis, ut ebur aequarent. Aures ejus variis conchis, et pennis ornatae erant, quibus ille superbire videbatur. Nudus ceterum a vertice ad plantas.

25

Robinson in primis pudicus erat. Quamvis igitur vehementer esuriret, tamen non antea famem sedavit, quam nudo socio e pellibus amiculum sectum funiculis colligasset. Tum ei significavit, ut pone se accumberet, atque coenaret. Mercurialis (sic illum in posterum vocabimus) magna cum reverentiae, atque grati animi significatione ad eum accessit, tum in genua se prostravit, capite denuo in terram demisso, iterum liberatoris pedem cervici suae imposuit.

30

Robinsonis animus, socio, atque amico diu exoptato mirifice laetatus, blanditiis potius, atque amplexibus se effundere gestiebat; attamen cum satius putaret novum hospitem nondum satis sibi cognitum obedientia sibi adstrictum tenere, homagium ejus velut sibi debitum accipere, atque aliquamdiu regis personam apud eum gerere consti-

35 | tuit. Itaque signis, gestuque ei ostendit, se illum quidem in tutelam suam recepisse, ita tamen, ut summam ipsi obedientiam praestaret, atque ut ille omnia sedulo faceret, quaecunque dominus et rex novus jussisset. Ideo *Catschici* nomine se ipse appellavit, quoniam sic barbarorum Americano-

40

rum principes ab istis vocari opportune meminerat. Quod vocabulum adhibitum magis etiam, quam signa cum eo conjuncta Mercuriali domini sententiam declaravit. Annuit igitur, atque nomine illo aliquoties clara voce repetito, Robinsonem demonstrat, seque denuo ad ejus pedes prosternit. Quin ut significaret, se satis intelligere vim regiae potestatis, hastam arreptam domino porrigit, cuspidem percussus suum percutiens, quo sine dubio significavit, se totum in potestate Robinsonis esse. Tum Robinson regiam dignitatem prae se ferens humaniter illi manum protendit, in signum favoris, iterumque eum, accumbere, secumque coenare jussit. Mercurialis dicto audiens fuit; ita tamen, ut ipse ad pedes Robinsonis in terra consideret, hic in cespite vivo recumberet.

Hac, o mei, aut tamen simili ratione primi reges in orbe terrarum extiterunt. Viri nempe fuerunt, sapientia, fortitudine, atque corporis robore ceteris praestantes. Itaque hi ad illos confugerunt, rogantes, ut ab iis contra belluarum, quarum initio major copia fuit, hominumque injurias defenderentur. Pro quibus beneficiis obedientiam se illis praestituros, atque de proventibus gregum, et agrorum quotannis partem iis daturos promiserunt, ne ipsos oporteret victum quaerere, sed ut penitus in salute subditorum tuenda occuparentur. Quae quidem donaria regi a subditis quotannis tribuenda, *tributum* sunt appellata. Haec origo regiae potestatis fuit, haec obedientiae, atque submissionis erga unum, aut plures homines, quorum tutelae te credideris.

[177] | Jam Robinson verus rex fuit, etiamsi praeter unicum barbarum, nonnullas lamas, psittacumque, nullos subditos aut vasallos haberet. Coena confecta rex novus de cubiculis rite disponendis mandata dedit. Satius autem putavit, novo subdito nondum ita se, vitam suam, caecumque latibuli exitum credere, ut cum ipso in spelunca recubaret, quoniam fidem ejus nondum satis spectaverat, sed eum in cavea dormire jussit. Mercuriali igitur mandatur, ut idoneam foeni copiam in caveam transportet, sibique inde cubile paret; novus interea rex securitatis suae studiosus omnia arma in proprium ipsius cubile confert.

Tum non erubuit Robinson lamas ipse mulgere, ut Mercuriali rationem hujus rei ostenderet. Ille vero domini negotium plane non intellexit, quoniam infirmum ejus populariumque ingenium nondum cognoverat, lac animalium salubre aequae ac nutriendo corpori idoneum esse. Nunquam ille dulcem istum succum gustaverat; itaque singularem voluptatem e potu ejus a Robinsone dato cepit.

Variis autem hujus diei molestiis atque periculis fessi, ambo somni quietisque cupidi nunc erant. Robinson vasallo igitur mandavit, ut ad lectum se conferret; tum ipse quoque eo se contulit. Attamen antequam cubitum iret, noster non oblitus est, deo gratias enixas agere, quod ab hodierni diei periculis se incolumem servasset, atque humano socio reperto feliciter reddidisset.

| VESPERA DECIMA SEPTIMA.

[178]

IOH. Equidem magnopere cupio audire, quaenam Robinson cum Mercuriali suo moliturus sit?

DIET. Hem! nunc longe plura conficere ille poterit socio addito.

5 PAT. In dies magis magisque intelligetis, mei liberi, quantam utilitatem hominibus praestet societatis studium, quantasque nos deo debeamus gratias, quod tantopere nos ad consuetudinem, amicitiamque cum aliis hominibus ineundam natura ipsa incitaverit.

Postremo die Robinson cum Mercuriali suo statim eum ad locum se contulit, 10 ubi barbaros heri atrocibus epulis delectari viderat. Inter eundum eo protinus pervenerunt, ubi ambo barbari a Robinsone interfecti arena obruti jacebant. Mercurialis domino locum istum demonstrans cadavera ista eruere gestit, ut inde epulas sibi paret. Robinson autem torvo u ei significat, se abhorrere a tali facinore, hastaque elata eum ab ejusmodi epulis abstinere jubet, nisi illico morte puniri velit. 15 Quas domini minas Mercurialis intelligens ei supplex obedivit, quamvis ignorans, cur iste ab istis epulis sibi tam jucundis abstinere ipsum jusserit, cum illae nihil turpitudinis habere ipsi viderentur.

Nunc ad focum pervenerant. Qualis, quaeso, aspectus! Ossa, carnis humanae particulae semirosae disjectae jacebant; nonnullis in locis terra sanguine rubescit. 20 Robinson oculos avertiti, Mercurialemque omnia colligere foveaque tristes popularium suorum reliquias condere jubet; ille morem domino gessit.

[179]

Tum Robinson magna cum cura cinerem perscrutatur, an forte ignis scintilla in eo remanserit? Frustra tamen; penitus ille extinctus erat. Quod eum vehementer afflixit; socio enim dei bonitate accepto nihil ei fere optandum supererat praeter — 25 ignem. Dum autem ille capite inclinato tristisque vultu cineres extinctos aspicit; Mercurialis, qui eum aliquamdiu attente observaverat, nonnulla signa dedit intellectu difficilia, tum securi subito arrepta, quam velocissime ad sylvam currit, dominumque, cum ejus consilium plane non intelligeret, mirantem relinquit.

Quid hoc sibi vult? Robinson cogitat, dum obstupescit, atque eum oculis sequitur. 30 An vero ingratus ille te deserat, atque te quoque securi tua privet? An ea crudelitate sit, ut domicilio tuo occupato, te ipse vi inde arceat, aut popularibus suis inhumanis te prodat? Turpissimum facinus! exclamat, atque animum tam ingratum indignatus hastam corripit, proditorem persecuturus, atque impediturus, ne consilia sua turpia perficeret. Jam gressu citato in viam se contulerat, cum 35 Mercurialem velociter currentem redire vidit. Robinson convictus haesit, atque miratur, eum, quem proditionis suspectum habuerat, manipulum graminis aridi extollentem accedere, fumumque inde ascendere. Jam in flammam erumpit; Mercurialis manipulo in terram projecto majorem graminis aridi, atque sarmentorum

copiam addit, Robinson autem summa cum laetitia extemplo lucidum laetumque ignem efflagrantem videt. Tum statim intellexit causam, propter quam Mercurialem procurrentem vidisset. Tanta autem ille laetitia affectus est, ut eum amplexus atque osculatus apud se tacite veniam suspicionis antea de eo conceptae rogaret.

[180] | NICOL. Unde autem Mercurialis ignem petierat? 5

PAT. In sylvam securi armatus cucurrerat, ut e trunco arido duo ligni fragmenta peteret. Quae ille tam celeriter, atque scite fricuerat, ut incenderentur. Tum quam citissime lignis ardentibus foeno involutis cum isto manipulo velocissime procurrerat, quo motus celeritate foenum exarsit.

AMIC. R. . . In hoc quidem mihi displicuit noster homo! 10

JOH. Cur tandem? — *Amic. R. . .* Quoniam sine idoneis perfidiae argumentis Mercurialem turpissimi facinoris suspectum habuit. Fi! pudeat nos tantae erga homines diffidentiae! — *Joh.* Hem! fieri verumtamen potuit, ut ejus suspicio vera esset. Nonne igitur ab eo sibi cavere debuit?

AMIC. R. . . Nondum satis meam perspexisse videris sententiam, bone Johannes! Hoc equidem in Robinsone non vitupero, quod fieri posse putaverit, ut Mercurialis perfidus esset, neque vero hoc, quod eum persecutus sit, ut ejus consilia, si quae ipsi noxia cepisset, impediret. Haec enim cautio erga hominem ignotum necessaria, atque laudabilis sine dubio fuit. In eo autem ejus rationem minime probare possum, quod istam suspicionem statim veram putaverit, quod indignatione abreptus, atque perturbatus adeo fuerit, ut plane oblivisceretur, Mercurialem innocentem esse posse. — Tanta enim nostra erga alios diffidentia esse non debet, nisi certissimis argumentis ea nitatur. In re enim dubia nos semper oportet bonam, non malam, de aliis opinionem fovere. 15 20

PAT. Egregium praeceptum! Animis vestris hoc infigite, mei liberi, atque ei obtemperate! — 25

[181] Noster igitur, ut jam antea dixi, laetitia elatus est, cum suspicionem suam vanam, seque iterum recuperatione ignis tam exoptati beatum vidisset. | Diu flammis efflagrantibus delectatus, neque earum tamen adspectu satiatus est. Tandem titione arrepto ad habitaculum comite Mercuriali procurrit. Hic confestim igne lucido in culina accenso nonnullis solanorum tuberibus ei commissis, quam velocissime ad gregem se contulit lamae pullum petiturus. Quo sine mora mactato, excoriato, atque dissecto, quartam ejus partem veru affixit. Mercuriali veru versandum mandatur. Interea dum ille hoc munere fungitur, Robinson segmentum pectoris amputat, illudque probe lavatum ollae committit. Tum nonnulla tubera decorticat, manipulumque Zeae duobus lapidibus adhibitis molit, utrumque carni addit, idoneamque aquae purae portionem infundit. Neque etiam oblitus est salis, tum hanc quoque ollam igni apponit. 30 35

CAROL. Equidem satis intelligo, quidnam ille apparare velit. — Jusculum!

PAT. Recte! — Cibum scilicet, quem his proximis octo annis non gustaverat. Ex eo facile judicabitis, quantopere illum concupierit. 40

Marcuriali universus iste apparatus mirabilis videbatur, quippe qui ejus ratio-
 nem nondum intellexisset. Nunquam ille coquendi artem neque viderat, nec de ea
 audiverat; itaque plane divinare non potuit, quam ob rem aqua ollae apud ignem
 positae infusa esset. Cum igitur Robinson paullulum in speluncam secessisset,
 5 aqua vero in olla fervere coepisset, obstupuit ille, hujus rei causam ignorans. Aqua
 tum exaestuante, atque undiquaque ebulliente, stulte putavit, animal in olla esse,
 quod repentinum istum aestum excitaret. Ut autem impediret, quominus omnis
 aqua ab eo ex olla proturbaretur, manu celeriter immissa capere illud tentavit. Ex-
 templo vero clamorem immensum edidit, quo saxa speluncae contremuerunt. Quo
 10 audito Robinson vehementer exterritus est, | existimans statim, barbaros advenis- [182]
 se, atque Mercurialem jam oppressisse. Itaque timore, atque propriae salutis cura
 adductus primum in cuneum subterraneum se conferre statuit. Mox autem hoc
 consilium abjecit, turpe ratus, novum amicum in ancipiti periculo deserere. Sine
 mora igitur e spelunca prorupit, ut pro salute Mercurialis iterum conservanda vel
 15 ipsa vita sua dimicaret.

AMIC. R. . . Sic te amo, bone Robinson!

PAT. Prorupit itaque securi armatus; quam vero obstupuit, cum Mercurialem
 solum, amentis instar, clamorem improbum edentem, gestuque insolito circumsi-
 lientem conspexit. Diu quoque dubius, atque incertus haesit. Tandem signis ad-
 20 hibitis intellexit, omne infortunium in eo versari, quod Mercurialis manum leviter
 usserit. Quem quidem aegre ad animi tranquillitatem reducere potuit. Ut autem
 intelligatis (id quod Robinson ipse non nisi anno exacto intellexit, cum scilicet
 cum Mercuriali loqui coepisset) cur iste tantopere hac re levissima perturbatus
 fuerit, vos antea docendos censeo, quaenam sit ratio hominum male institutorum,
 25 cum in aliquid incidant, cujus causam ignorent. Miseri isti homines scilicet tunc
 opinari solent, invisibilem quamdam naturam, daemonem, causam ejus rei esse,
 quam assequi non possunt, illumque in eo mandata cujusdam hominis perficere,
 cujus se servitio addixerit. Eum vero, quem daemonibus imperare credunt, *ma-*
gum, aut si foemina sit, *magam* appellant. Cum v. c. equus aut vacca rustici nulla
 30 cognitione imbuti subito in morbum incidit causa ignota, facile ille, quanquam
 stultissime, opinabitur, magum, aut magam in pago esse, quae equum, aut vaccam
 fascinaverit, hoc est, mali daemonis invisibilis auxilio morbo affecerit. —

| CAROL. Sane quidem pater; idem nutrix nostra dixit, cum subito vaccam lac [183]
 deficeret. —

35 PAT. Cura igitur, mea Carolina, ut miseram istam ancillam errore liberet,
 cum ei cras in coquendo te sociam adjunxeris. — Cum vero imperiti isti homi-
 nes tali superstitione imbuti sunt, astuti, et improbi impostores accedere solent,
 qui eorum ignorantiam lucri faciant. Isti tum eos in errore confirmant, gravitatis
 speciem simulantes, atque dicentes, animalia illa vere fascinata esse; tum pretio
 40 dicto pollicentur, se fascino ea liberare, aut daemonem, aut vero magum, qui ejus
 auctor sit, cogere posse, ut ab iis desistat. Quod fatui isti homines sibi persuade-

ri patiuntur, exorcista autem (sic impostorem illum vocant) praestigias varias eis ostendit. Quod si tum jumenta ista forte morbo liberantur, jurare illi non dubitant, ea vere fascinata, a sapienti viro (hoc enim nomine ejusmodi impostorem appellare solent.) fascino liberata fuisse. Si vero animalia ista pereant, vir sapiens varia facile praetexere potest, quae populo persuadeant, exorcismum suum sine sua ipsius culpa irritum fuisse. Quo imperitiores mortales sunt, eo magis superstitioni isti noxiae dediti esse solent. Ex quo intelligetis, eam praecipue apud barbaros regnare debere. Quaecunque illi propter ingenii imbecillitatem perspicere non possunt, ea malis daemonibus tribuunt; qua quidem conditione Mercurialis noster nunc utebatur. Nunquam ille neque audiendo, neque experiendo cognoverat, aquae fervorem conciliari posse. Nunquam ille manu tetigerat aquam fervidam; itaque plane non potuit intelligere causam ejus doloris, quem manu in aquam bullientem demissa sensit. Sic igitur magica arte hoc fieri, dominumque magum esse putavit.

[184] Agite vero, o mei, praeparemini in ejusmodi res, quarum causas non intellecturi sitis, vobis | enim sine dubio contingent. Praestigiatore videbitis, miras res efficere scientes, qui v. c. avem in murem mutare, avem truncatam in vitam revocare *videbuntur*, neque vos vel summa cum attentione rationem istarum praestigiarum perspicietis. Quod si tum mentem vestram haec cogitatio subierit, supra naturae vires ista fieri, magum esse, qui ista efficiat, tunc opportune Mercurialis nostri recordemini, vobisque persuadeatis, eadem conditione vos esse, opinantes, ista naturae vires excedere, quae secundum naturae leges fiant. Ut autem vos in tales casus praeparemus, nonnullas ejusmodi praestigias vobis opportune explicabimus, ut inde aliarum quoque rationem dijudicetis.

Robinson, quod quidem antea dixi, miseri Mercurialis animum aegre sedare, eique persuadere potuit, ut denuo ad carnem in veru versandam accederet. Quod cum tandem fecisset, ollam tandem non sine horrore quodam, dominum vero, quem nunc supra humanam conditionem elatum putavit, timida cum reverentia contemplatus est. Quam ejus opinionem albus Europaei color, longaque ejus barba etiam confirmavit; haec enim Robinsonis speciem longe diversam efficiebant a specie Mercurialis, atque popularium ejus fuscorum, et imberbium.

NICOL. An vero barbari Americani barba carent?

PAT. Carent illi quidem; propterea quoque universi fere putaverunt, naturam viris Americanis barbam negasse. Nunc autem ab aliis observatum est, eos propterea barba carere, quod lanuginem propullulantem curiose evellant.

[185] Jam jusculum, bulbi solanorum, et caro assa rite apparatus sunt! Cochlearibus deficientibus Robinson duas portiones jusculi duabus aliis ollis infundit, unde illud sorberetur. Mercurialis vero | nullo modo adduci potuit, ut alteram earum acciperet, quoniam jus illud potum magicum esse putavit; cohorrui quoque Robinsonem se potu isto magico sorbentem videns. Carne autem assa tuberibusque solanorum magna cum voluptate vescitur.

Quantopere Robinson calidorum, atque pinguium ciborum usu laetatus sit, facile intelligetis. Nunc quoque calamitatum praeteritarum plane oblitus est; quin in insula se degere obliviscitur, in regione longa alia, media in Europa versari sibi videtur. Sic divina providentia animi vulnera, sapienti consilio nobis inflicta, insperatorum gaudiorum vi benigna sanare solet, etsi doloris sensu perturbati nos illa plerumque insanabilia putare solemus. Neque vero dictu opus est, Robinsonem novis his divinae benignitatis beneficiis fruente[m] animum gratum, piumque erga alium eorum datorem gessisse.

Prandio confecto in angulum meditationi consecratum secessit, ut faustam conditionis suae commutationem serio perpenderet. Nunc omnia ei laetiora visa sunt. Nunc vita ipsius solitaria esse desierat; nunc socio gaudebat, cujus e consuetudine magnum solatium, atque auxilium petere potuit, licet nullam adhuc confabulandi cum eo opportunitatem invenisset. Ignem quoque receperat, tantamque alimentorum jucundorum, atque salubrium copiam, ut palato ventrique sedando sufficerent.“ Quid nunc te impedit, sic secum reputavit, quo minus laetus securusque vivas? Fruere igitur dei tam variis beneficiis! Ede, bibe praestantissima quaeque, quae a gregis, regionisque ubertate tibi copiose praebentur, atque quiete lautisque cibus miseriae, ac inopiae pristini temporis damnum solare. Mercurialis tuus pro te laboret; juvenis enim ac robustus ille est, tu vero adeo bene de eo merui- | sti, ut tibi jure meritoque addictus sit.“ Hic autem haesitavit, tristi quippe cogitatione perturbatus. [186]

„Quid enim? Secum reputat, si unquam felix ista tua conditio plane tibi eriperetur? Si Mercurialis diem supremum obiret? Si ignis iterum extingueretur? — Tum gelidus horrore omnia ejus membra percutit. — Quod si vero, sic pergit, vita molli, atque luxuriosa adeo tunc corruptus esses, ut ad duritiam, paupertatemque vitae prioris redire prorsus nequires? Si tamen ad eam redire cogereris?“ Tum ex imo pectore suspirans sic meditando pergit: quidnam potissimum in causa est, quod tu deo adjuvante varia animi vitia deposueris? Nonne hoc debes uni vitae generi laborioso, atque temperanti, quod hucusque agere fuisti coactus? Tu vero nunc otio atque voluptatibus adeo te dedas, ut bonam corporis, animique valetudinem temperantia, atque industria partam, amittas? Quod deus avertat!“ Hoc dicto e strato exsilit, gressuque citato in vestibulo domicilii proambulat. Interea Mercurialis ciborum reliquiis cella conditis Robinsonis jussu ad lamas mulgendas abiit.

Robinson autem sic reputare pergit: atque si tu nunc vitam otiosam ac mollem agere inciperes, nonne brevi calamitatum exhaustarum paternique, quod deus tibi hucusque praestitit, auxilii plane obliturus esses? Nonne brevi arrogantiam, insolentiam, deque oblivionem duceres? Horrendum dictu!“ sic exclamat, in genuaque prostratus deum enixe rogat, ut se a tali scelere purum conservet. Tum aliquamdiu etiam meditabundus haesit, donec consilium hoc saluberrimum magna cum animi fortitudine cepit:

[187] Equidem, ait, novis his dei beneficiis fruar; attamen summa cum temperantia simplicissimis in posterum quoque cibis vel in summa omnium rerum abundantia vescar. Labores meos aequè gnaviter, atque strenue et assidue continuabo, etiamsi illi in posterum minus necessarii erunt. Diem quoque cujusvis hebdomadis constituam, Saturni videlicet, quo cibis iisdem crudis utar, qui me hucusque nutrierunt; cujuslibet mensis ultimum diem eadem in solitudine degam, in qua omne praeteritum tempus in hac insula consumsi. Tunc Mercurialis diem noctemque procul a me in palatio aestivo aget. 5

Quibus praeclaris consiliis initis voluptatem illam puram atque coelestem sensit, quo animus humanus semper perfundi solet, quoties se ad majorem naturae suae perfectionem tendere intelligit. Pectore toto omnia bona, quae e consiliis tam honestis, atque sapientibus sponte initis ad se redundatura essent, adeo praesensit, ut cor ipsius velocius etiam pulsaret; incredibili voluptate se affici sensit. Attamen propter imbecillitatem humani, sui quoque animi, talium propositorum nunquam satis tenacis, satius esse duxit, signo quodam visibili se ipsum quotidie ad ea strenue exsequenda incitare. Hunc in finem securi arrepta saxo januae imminente duo ista verba insculpsit: *Industria, atque temperantia!* 10 15

Vobis autem, o mei, suadeo, ut usque ad crastinum diem serio perpendatis, quidnam e Robinsonis exemplo utiliter ipsi imitemini! Cum denuo convenerimus, judicia vestra super hac re mecum communicabitis, quemadmodum equidem mea vobiscum. 20

| VESPERA DECIMA OCTAVA.

[188]

Sequenti vespere parvuli susurris, variisque motibus indicant, rem magni momenti inter ipsos agitari. Attamen veram ejus rei rationem nemo assequi potuit ante horam narrationi de Robinsone destinata. Tum autem tanto cum ardore ad patrem festinant adeoque illum urgent, ut in cespitem vivum se recipere eum oporteret, ne ab illis opprimeretur.

PAT. Hem! quid hoc rei est? quaenam molimini?

OMN. Rogabimus te, optime pater! — *Pat.* Quidnam tandem?

OMN. *uno ore.* Equidem cupio — ego quoque velim? —

10 PAT. Favete linguis! — Si cuncti simul loquimini, neminem intelligo. Alius alium excipiat! Incipe tu Dieterice!

DIET. Ego, et Nicolaus, et Johannes te rogamus, ut nobis liceat, cras a prandio nos abstinere!

THEOPH. Ego vero cum Friderico, et Carolina, nos optamus, ut nobis nihil
15 praeter panem siccum in jentaculum praebeatur, coena prorsus carebimus.

PET. Cur vero hoc optatis? — *Joh.* Ut nosmet ipsi vincere discamus!

! A

NICOL. Atque ut fami tolerandae assuescamus, ne propterea nimis laboremus, cum forte ejus rei necessitas nobis contigerit!

THEOPH. Quin, nos quoque patrem rogabimus, ut nobis liceat crastinum
20 noctem sine lecto, atque somno degere.

| PAT. Cur autem hoc rogatis?

[189]

THEOPH. Hem! Cum olim acciderit, ut noctem vigilare nos oporteat, ne tunc nimis molestum nobis sit.

PAT. Magnopere laetor, mei liberi, quod vos necessarium existimatis, non-
25 nunquam rebus jucundis sponte vos abstinere, ut eo facilius necessitate urgente iis careatis. Ejusmodi exercitium corpus animumque simul corroborat. Itaque vobis lubenter concedo, quod rogastis, ita tamen, ut sponte laetique hoc faciatis, atque ut libere profiteamini, cum forte nimiam molestiam vobis illud excitaverit.

OMN. Ehem! sine magna molestia hoc tolerabimus!

30 AMIC. R... Equidem vos imitabor, o parvuli, crastinaque coena vobiscum abstinebo.

AMIC. B... Ego vero vos, qui majores natu estis. Nos prandio cras carebimus, cum universis autem vigiliis agam.

PAT. Macte virtute vestra! — Neque vero me a vobis relinqui decet in via
35 virtutis! Audite igitur, quodnam consilium ego ceperim!

Vos non fugit, me puerum multis rebus noxiis, aut inutilibus assuefactum esse. Fuerunt, qui mihi potum arabicum, atque sinicum, cerevisiam ac vinum praeberent. Propria stultitia ductus juvenis herbae Nicotianae fumen trahere, pulveremque ducere naribus didici. Quae cuncta corpus mirifice debilitant, tantopereque

earum rerum, quibus indigeas, copiam augent, ut nunquam non aliqua re careamus, nosque minus contentos inde reddi sentiamus, cum iis carere nos oporteat. Saepius capitis doloribus laboro, quibus me non laboraturum existimo, nisi a tenera juventute calidis potibus, qui sanguinis ardorem augent, assuevissem. Quae
 [190] quidem a me observata, atque cum | Robinsonis exemplo comparata, me adduxerunt, ut in posterum haec omnia mihi negare statuerim. Ab hodierno igitur die
 herbae Nicotianae usu plane me abstinebo, potum Turcicum et Sinicum, cerevisiam, atque vinum non amplius gustabo, nisi in diebus natalibus, aut festis aliis, in quibus aliquantulum vini communiter bibemus, ut hoc quoque dei munere laetari, gratum ejus datori animum profiteamur.

Ardua sane res erit, hoc voto fungi, quoniam diuturnam earum rerum consuetudinem duxi, atque magis etiam aetate proventus sum. Sit sane; laetitia quoque mea, cum tamen consilium meum executus fuero, eo major olim erit. Erunt quoque, qui me propterea vituperent. „En hominem singulare quiddam affectantem, en novum Diogenis asseclam!“ alii dicent. — „Morbo hypochondrico ille laborat, atque se ipsum excruciare amat,“ alii clamabunt. At, o mei liberi, quicumque ejusmodi consilia deo gratissima, atque honestissima perficere studet, illum oportet strenue propositis insistere, nulla ratione habita opinionum humanarum, quoties illa honesta sapientiaque esse intellexerit. Ipsi quoque medici illa ancipitia esse judicabunt, variosque morbos mihi augurabuntur, dum a corporis, animique morbis simul liberari cupio! Quod si quis autem ad viam naturae redire audeat, medicos ille non consulat, quippe qui ipsi illam deseruerint.

Satius esse putavi, vobis haec omnia praedicere, ut meo exemplo discatis, multa efficere eum posse, qui multa velit, nullamque consuetudinem malam tantum valere, quin eam deo adjuvante vincere queamus, modo serio in ea abjicienda elaboremus.

Quae nunc facere constituimus, ad exercendam temperantiam, cupiditatesque vincendas, primitiarum instar, consilio nostro sufficient, o mei liberi! Quod si
 [191] vero haec nobis feliciter successerint, alia | quaevis procliviora nobis erunt. Stat itaque sententia; quilibet nostrum illud tenebit, quod sponte facere constituerit! Nunc autem ad Robinsonem nostrum redeamus.

Cujus quidem conditio nunc sane laetior fuit, quam unquam in hac insula degentis. Nihil enim fere eum amplius perturbavit, nisi quod valde etiam timebat, ne barbari reverterentur, ad socios repetendos; unde nova, cruentaque proelia sibi cum iis exortura essent. Quin ille cohorrui, dum necessitatem sanguinis humani iterum profundendi cogitat, neque minus de propria salute anxius esse coepit.

Rebus ita comparatis ad suam ipsius defensionem nihil intentatum relinquere statuit. Jam diu habitaculum suum castelli instar munire optaverat, hucusque autem socio laboris deficiente hanc spem penitus abjecerat. Nunc autem duabus manibus auctus, facilius hoc conari potuit. Itaque cacumine montis conscenso, unde totam regionem oculis complecti poterat, sine ullo negotio ejus consilii ra-

tionem mente concepit. Nihil enim factu opus erat, nisi ut arcem fossa lata, atque profunda cingeret, cujus margo interior palis muniretur. In istam vero fossam fonticulum ducere constituit, non procul ab habitaculo scatentem; sic tamen, ut altera pars rivuli mediam ejus arcem perflueret, ne unquam obsidione cinctus aquae
 5 inopia laboraret.

Difficile autem putavit, haec omnia Mercuriali signis indicare. Tandem vero hoc quoque successit; ille tum ad littus procurrit variorum instrumentorum, quae fodiendo idonea essent, concharum scilicet magnarum, lapidumque planorum, et acutorum conquirendorum causa. Tum ambo opus inchoant.

10 Jam facile intelligetis, hoc quoque negotium satis arduum fuisse. Fossa enim, ut consilio idonea | esset, trium ulnarum altitudinem, quatuor vero latitudinem habere debebat. Ejus autem longitudo octoginta vel centum pedum esse videbatur. [192] Quid? quod ille instrumentis ferreis, ligone, spatha, rutro penitus carebat. Perpendite quaeso, quam molestum hoc illi fuerit! Palis quoque quadringentis fere
 15 opus erat, neque profecto ludicrum fuit, eos unica securi lapidea coaptare, atque praeacuere. Praeterea a rivo usque a fossam istam canalibus eadem profunditate ducendus erat; inter illum vero atque habitaculum Robinsonis collis interjectus erat, quem non minus transfodi oportebat.

Verum enim vero omnibus istis impedimentis strenuus amici nostri animus
 20 deterritus non est. Vita quoque sobria, atque laboriosa eum ad res arduas suscipiendas multo fortiores reddiderat, ac ii esse solent, qui otio atque mollitie dissolvuntur. *Cum Deo, atque animo alacri!* His quasi omnibus quodlibet opus arduum incipere ille solebat. Scimus autem, tunc eum non antea desiisse, quam illud perfectum esset.

25 Sic ille nunc quoque fecit! Ambo nimirum, Robinson atque Mercurialis, a mane summo, usque ad vesperam alacres, et seduli opus faciunt; itaque mirum, quantum vel instrumentis quam minime aptis quotidie profecerint! Ventus quoque opportunus per duos menses continuos spirabat, impediens barbaros, quo minus Robinsonis insulam viderent. Verendum igitur non erat, ne inter opus faciendum
 30 ab illis opprimerentur.

Robinson inter labores socium sensim lingua vernacula ita erudire studuit, ut se colloquentem intelligeret. Hic autem, docilis quippe, brevi magnam ejus partem intellexit. In quo quidem Robinson eadem fere ratione usus est, qua nos vobiscum utimur, cum vos linguam Franco Gallicam docemus; quoties nempe fieri potuit, eam rem, | de qua ipse loqueretur, illi ostendit, tum vero clara, atque
 35 distincta voce nomen ejus protulit. Cum vero de ejusmodi rebus locutus est, quarum copiam non habebat, vultu gestuque istorum vocabulorum significationem ei adumbrare studuit; ita ut Mercurialis anno dimidio nondum exacto Robinsonem factis intelligere, animique sui cogitata cum eo communicare posset. [193]

40 Quo quidem Robinsonis nostri felicitas mirifice aucta est! Hucusque enim socium quidem, sed mutum eum, habuerat; nunc autem verus socius, atque amicus

ille factus est. O! quam nova haec laetitia mediocrem istam superavit voluptatem, quam noster e garritu rationis expertis psittaci sui olim ceperat!

Mercurialis magis nunc magisque in dies animum suum honestum, liberalem, gratum, atque fidelem domino probavit. Quod illi Robinsonis amorem in dies majorem conciliavit, qui brevi tempore elapso non amplius dubitavit ei permittere, 5
ut in eadem spelunca secum dormiret. Duorum fere mensium spatio fossa absoluta fuit; quo facto barbarorum impetus securi expectare poterant. Antequam enim illi fossam transire, palosque superare possent, aut sagittis interfici, aut longis hastis transfodi facile poterant. Itaque securitati suae nunc satis consuluisse videbantur.

Cum non ita multo post Robinson, et Mercurialis collem littori vicinum forte 10
conscendissent, unde maris aspectus longe lateque patebat, Mercurialis oculorum aciem in quandam ejus regionem intendit, ubi insulae aliquot obscure conspici e longinquo poterant. Tum ille subito prae laetitia exsultare, atque mirabiliter gestire coepit. Cujus rei causam cum Robinson eum rogasset, laetabundus ille exclamat, saltare pergens: „Evoe! Evoe! Ecce patriam meam! Ibi populares mei habi- 15
tant!“ Fa- | cies vero incalescens, oculique scintillantes, magnum patriae amorem in eo prodiderunt, ac quantopere ille in eam reverti optaret. Quod quidem domino minime placuit, etsi in Mercuriali sine dubio animum istum patriae, amicorumque relictorum amantissimum laudare debemus. Robinson igitur, veritus quippe, ne popularium amore ductus ille dominum forte relinqueret, ejus animum pertentare 20
instituit. Itaque sic cum Mercuriali collocutus est, ex quo illius candorem magis etiam elucere videbitis:

ROBINS. Num tu ad populares tuos redire, ac cum iis degere malle?

MERCUR. Lubenter equidem ad eos reverterer!

ROBINS. Scilicet ut carne humana cum iis vescerere! 25

MERCUR. (Cum gravitate) Minime! Eos potius docerem abstinere a sua inhumanitate, atque lacte, ac carne animalium, non humana vesci.

ROBINS. Quid? si te ipsum devorarent?

MERCUR. Hoc illi non facient.

ROBINS. Vescuntur illi vero carne humana! 30

MERCUR. Sane ille quidem; attamen non nisi carne hostium interemptorum.

ROBINS. An tu scapham conficere potes, qua ad eos transveharis?

MERCUR. Sane quidem.

ROBINS. Euge! confice tibi ejusmodi vehiculum, atque ad illos revertere! —
Tum Mercurialis serio vultu oculisque demissis magnam tristitiam prae se tulit. 35

ROBINS. Ehem! cur subito tristitia afficeris?

MERCUR. Doleo quippe, quod dominus meus carissimus mihi irascatur!

ROBINS. Cur vero tibi irascar?

[195] | MERCUR. Nimirum me a se relegare vult.

ROBINS. Antea vero in patriam tuam redire optabas. 40

MERCUR. Optavi equidem; quod si vero dominus meus eo non mecum proficiscetur, neque Mercurialis eo venire optat.

ROBINS. Me quidem populares tui hostem existimaturi, atque devoraturi essent; itaque tu solus proficiscere!

5 Quibus auditis Mercurialis domino securim eripit, tum eam illi reddit, caputque protendit, ut illud securi diffindat.

ROBINS. Quid me facere vis?

MERCUR. Ut me interficias. — Malo equidem a te interfici, quam relegari!

10 His dictis lacrymae faciem Mercurialis inundant. Robinson autem vehementer commotus eum amplectitur, dicens: „Noli timere, o bone! ego quoque ex animo opto, ut nunquam a te divellar, ex animo enim te diligo. Quae antea dixi, ad te spectandum a me dicta sunt, ut intelligerem, an tu mutuo amore me complecteris?“ Tum iterum eum amplexus, ipse lacrymas laetitiae testes profudit.

Robinson magna cum voluptate e Mercuriali audiverat, illum cymbae conficiendae artem callere. Itaque eum manu prehensum eo duxit, ubi ipse aliquot annos navi fabricandae operam dederat. Ibi truncum illi ostendit, vix tertia parte excavatum, atque quantum temporis huic labori jam impenderit, amico significat. Mercurialis caput motitans subrisit. Cum autem Robinson ex eo quaesiisset, quidnam illi in hoc negotio displiceret, Mercurialis respondit: minime opus fuisse
20 lento isto labore, ejusmodi truncum brevi igne adhibito excavari posse. Quibus auditis Robinson vehemen- | ter laetatus, cymbamque perfectam jam putans, in mare tendere, felicitique cursu exacto ad regionem quandam Europaeorum appellere sibi videtur. O! quantam ille laetitiam percepit e dulci ista recuperandae libertatis spe, tam propinqua! Quid? quod proximo mane opus inchoare illi constituunt! [196]

25 THEOPH. Hem, gaudia nostra igitur mox finita erunt!

PAT. Cur vero hoc putas?

THEOPH. Etenim simulac ille navem nactus erit, mox proficiscetur; cum autem in Europam redierit, pater nihil amplius de isto narrare poterit.

30 PAT. Nonne tu vero hanc voluptatem lubenter tibi negares, siquidem ita Robinsoni libertatem redimere posses?

THEOPH. Ehem! verissima dicis; imprudenti mihi ista exciderant.

35 PAT. Attamen fieri potest, ut denuo ille impediatur, quo minus negotium navis conficiendae, aut iter ipsum satis procedat! Futuri enim temporis rationes tam dubiae, variaeque sunt, ut nunquam satis eas praescire possimus. Saepius enim spes vel tutissima evanescit; sapienter igitur facere solent, qui ad omnem fortunae eventum parati sunt.

Robinson quidem experientia doctus, comite Mercuriali domum rediit; eo tamen consilio, ut voti ardentissimi eventum deo sapientissimo, atque benignissimo committeret, cum iste optime intelligeret, quid ipsi conducturum sit. Sic quoque
40 nos faciemus, o mei, cum olim eadem conditione utemur.

| VESPERA DECIMA NONA.

Postero die, cum universi convenissent, nonnulli exercendae temperantiae periculum fecerant. Omnes laeto alacrique animo erant; pater vero sic cum iis colloqui coepit:

Ehem, mei liberi, quomodo vos affectos sentitis a jejunio? 5

OMN. Perbene, optime! — *Pat.* Me quoque vivum videtis, etsi hodie nihil praeter lac, et aquam biberim.

NICOL. Etiam diutius cibis abstinere, si res postularet.

OMN. Ego quoque; neque minus nos. Parum enim molestum est!

PAT. Ut diutius cibis abstineatis, nequiquam opus est. Quin corporis valetudini hoc nocere posset. Si vero hoc optatis, alia virtutis exercitia, neque ea minus utilia, vobis proponam. 10

OMN. Fac quaesumus te, pater carissime!

PAT. Quod ad diem hunc attinet, quilibet nostrum consilio nostro satisfacisse mihi videtur, praesertim cum noctem proximam vigilare etiam statueritis. Quod si autem serio optatis ad eam animi praestantiam, corporisque robur pervenire, quae vos fortes idoneosque reddant ad felicitatem humani generis promovendam, quae facienda vobis suadeam, accipite: 15

Sapientum veterum libros, a quibus magni praeclarique isti viri instituti sunt, quos tantopere admirati estis, cum eorum historiam vobis narraui, vestra causa perlegam. Iis nimirum praecepta ista continentur, quibus sapientes illi viri discipulos suos ad honestatem animique magnitudinem formaverunt. Tum quavis hebdomade ejusmodi praeceptum tabulae charta obductae inscribam, vobisque explicabo. Semper autem vos monebo, quatenus exercitia vobis per hebdomadem quamvis instituenda sint, ut ejusmodi praecepto exsequendo sensim assuescatis. Quo quidem in negotio saepius sponte vobis hanc vel illam voluptatem negabitis, hanc vel illam molestiam suscipietis, ut ita sensim illam animi fortitudinem acquiratis, quae nos ad cupiditates turpes vincendas, ad inopiam, damnaque aequo animo toleranda, firmos reddit. In quo quidem nos, qui aetate provectiores sumus, vobis exemplum praeibimus, nihilque a vobis prostulabimus, quod ipsi praestare non audeamus. An vero hoc consilium capietis. 20 25 30

Universi magna cum laetitia annuunt, manibusque plaudunt. Ex isto tempore igitur sapientiae scholae inter istos instituta est, quae a ceteris scholis eo potissimum differebat, quod in ea per hebdomadem dimidia tantum hora in praecipiendo, octo autem dies in praeceptis exercendis consumi solebant. Nunc ad Robinsonem nostrum revertamur. 35

Quibus igitur rite constitutis sic pater narrare pergit:

Quod nuper in fine narrationis meae fieri posse dixi, vere factum est.

OMN. Quidnam vero? — *Pat.* Dixeram equidem, saepius fieri, ut vel certissima spes hominum subito irrita reddatur, proptereaque Robinsonem facile improvisa quadam re impediri posse, quin ex insula vela faciat. Quod quidem sequenti statim die accidit.

5 Eo scilicet die tempus illud pluviarum denuo obortum est, quod bis quotannis sub aequinoctia ingruere, Robinson multorum annorum experien- | tia didicerat. [199]
Quo tempore per duos menses continuos nullum negotium extra domum curari poterat, tanta tunc pluviae copia nulla mora interposita de coelo ruere solebat. Robinson quoque animadverterat, se in ista regione non sine magno valetudinis
10 detrimento illo anni tempore domo exiisse, atque madefactum esse. Quid igitur faciendum erat? Negotium navis conficiendae interea differendum, tempus vero in laboribus domesticis consumendum fuit.

Jam multum profuit Robinsoni diebus his pluviis atque horis vespertinis longis iis ac obscuris ignem recuperasse, sociumque invenisse, quocum tempus inter
15 opera domestica jucundis confabulationibus traduceret. Antea enim tristes istas vespervas sine negotio ac lumine degere eum oportuerat; jam vero cum Mercuriali ad lampadem, aut prope ignem culinarium sedens opus fecit, atque confabulatus est, neque unquam morae taedium molestum illud sensit. Mercurialis quoque varias artes eum docuit, quibus barbari conditionem suam meliorem reddere sciunt;
20 Robinson vero illum multa docuit, quae barbari ignorant. Sic ambo in dies prudentiores, atque callidiores evadunt, multaque opera artificiosa conficiunt, quae neutri soli feliciter successerant. Tum uterque satis intellexit, quanta ex hominum amica conspiratione oriantur emolumenta, quibus omnibus illi carerent, si bestiarum more singuli circumvagarentur.

25 Imprimis Mercurialis stragularum e libro conficiendarum artificium callebat, quas ille tam tenues densasque nectere sciebat, ut corpori vestiendo optime inservirent. Istam artem ex eo didicit Robinson; tum illi conjunctis viribus tantam earum copiam conficiunt, ut idoneum totius corporis vestimentum praeberent. O!
30 quantam ille tum laetitiam ex eo cepit, quod amiculum istud | molestum e pelli- [200]
bus rigidis, neque subactis confectum, tandem abjicere licuerit. Mercurialis etiam artem filorum laqueorumque e fibris nucum Cocossae variisque herbis, lini naturam referentibus conficiendorum tenebat, quae funiculos a Robinsone hucusque confectos longe superabant. E filis retia piscatoria quam scitissime nectere ille didicerat, quo in opere faciendo uterque vespervas lentas jucundissime consumsit.

35 Haec inter negotia domestica Robinson imprimis operam dedit, ut miseri amici ingenium rude sensim excoleret, eumque veriori, meliorique dei cognitione imbueret. Quantis vero erroribus illius mens in hac re laboraverit, ex hac ejus confabulatione cum domino instituta facile intelligetis.

ROBINS. Dic mihi, quaeso, bone Mercurialis, quisnam mare, terram, anima-
40 lia, te ipsum denique creavit?

MERCUR. Ehem! *Toupan* ista creavit! — *Rob.* Quisnam est *Toupan* ille?

MERCUR. Hem! Qui tonat. — *Rob.* Quisnam vero ille est, qui tonat?

MERCUR. Senex, qui omnibus ceteris rebus superstes est, quique tonitru efficit. Aetate solem, lunam, stellasque longe superat, omnesque res creatae eum adorant, o dicentes.

ROBINS. Num vero populares tui post mortem in locum quendam commigrant? — *Mercur.* Sane illi quidem ad *Toupanem* revertuntur. — *Robinson.* Ubi nam vero ille degit? — *Mercur.* Altis in montibus. 5

ROBINS. Num aliquis eum ibi vidit?

MERCUR. Memini eum convenire licet nisi *Owokakeeis* (h. e. sacerdotibus.) Isti O dicentes eum interrogant, tum vero nobis oracula ejus reddunt. 10

[201] | ROBINS. Qui autem post mortem ad eum se receperunt, num felices apud eum vivunt?

MERCUR. Sane illi quidem, si magnam hostium copiam in terra mactaverint, atque comederint.

Quo audito Robinson exterritus statim illum meliora de deo, vitaeque futura docere coepit; deum nempe invisibilem, omnipotentem, sapientissimum, atque benignissimum esse, qui omnia creaverit, omnibusque prospiciat; ipsum vero nunquam originem duxisse, ubivis praesentem esse, cunctaque intelligere, quaecunque nos aut cogitemus, aut loquamur, aut faciamus; eum probitatem amare, a sceleribus abhorreere, eamque ob causam, cum in ista, tum in futura vita neminem felicem reddere posse, nisi qui ex animo virtuti studuerit. — Quae praeclara placita, solatii plena, Mercurialis magna cum reverentia, atque attentione audita animo infixit. Plura quoque de iis discere ille optavit; cum vero Robinson non minori cupiditate ejus erudiendi flagraret, brevi ille praecipua doctrinae de deo capita tanta cum certitudine cognovit, quantam talis praeceptor ille praestare poterat. Ex eo tempore Mercurialis felicissimum se praedicavit, quod e patria in hanc insulam delatus esset, ipseque putavit, deum benignitate sola ductum, fecisse, ut in hostium potestatem venerit; cum alio modo nunquam Robinsonis consuetudine frui potuisse videretur. „Tunc autem, ait, nunquam equidem deum istum benignum cognovissem.,, 25 30

Ex isto tempore Robinson preces suas semper praesente Mercuriali fundere solebat; jucundumque visu erat, quanto cum gaudio atque pietate hic eum sequeretur. Exinde ambo omni felicitate fruuntur, quae unquam hominibus a societate humana sejunctis contingere potest.

[202] Sic illi pluviae tempus sine ulla molestia egerunt. Coelo serena facies rediit; tempestates cessare, imbres graves aufugerant. Robinson cum socio fido purum tepidumque aerem vernum haurit; ambo novis viribus se auctos sentiunt, atque magna cum alacritate ad opus arduum ante pluviam institutum se accingunt. Mercurialis, quippe qui navis conficiendae magister esset, truncum igne exurere coepit. Quod tam celeriter egregieque successit, ut Robinson se ipse fungum ap- 40

pellaret, cui ista ratio non succurrerit. Attamen sic se ipse consolatus est: vel si mihi succurrisset, equidem illa propter ignis inopiam uti non potuissem.

Facile mihi dabitur, ne longus sim in commemorando operis istius successu quotidiano; neque enim jucunditatem, neque utilitatem haec narratio esset habitura. Itaque contenti erimus hoc uno; navis scilicet, quam Robinson solus, aut nunquam, aut certe nonnisi multorum annorum spatio absolvisset, nunc conjunctis eorum viribus duorum mensium spatio penitus perfecta est. Jam praeter vela remosque nihil defuit. Hos quidem Robinson, illa Mercurialis, paranda spondent.

THEOPH. Hem! quomodo velum conficere potuit, linteo carens?

PAT. Linteum texendi artem non ille quidem calluit, neque sellam textoriam habuit; verumtamen stragulas tenues e libro conficere didicerat, quibus barbari pro velo utuntur. Ambo simul fere opus absolvunt, Robinson remos, Mercurialis vela; jam nihil superfuit, nisi ut navis a littore in mare demitteretur. Quoniam vero locus ille, in quo navem fabricati erant, longe a littore remotus erat, novum obstaculum inde ortum est, quoniam illa gravior erat, quam quae ad mare deportaretur, aut deduceretur, aut provolveretur. Quid igitur in tanta consilii inopia faciendum erat?

DIETER. Hui! Nonne Robinson vel nunc iisdem vectibus uti poterat, quibus nuper saxa ingentia solus e spelunca protruserat?

| PAT. Neque vero ille oblitus erat utilitatis, quam simplex istud instrumentum ipsi praestiterat; quam ob rem nunc quoque illud adhibuit. Nihil magis autem navis tam lente provoluta est, ut facile intelligeret, se integrum mensem in eo consumpturos esse. Tandem opportune recordatus est alius instrumenti aequae simplicis, quo fabri lignarii, aliique in Europa uti solent ad magna pondera provolvenda; *cylindri* nimirum. [203]

FRID. Quinam sunt isti *cylindri*?

PAT. Ligna teretia, atque longa, quae propter illud ipsum, quod rotunda sunt, facile provolvuntur. Ista ponderibus alio transportandis subjiciunt, quae tum mediocri vi adhibita cum cylindris facile provolvuntur.

Cujus rei periculo vix facto, Robinson magna cum laetitia vidit, quam facile navis promoveretur. Biduo exacto mari quoque committi potuit, magnaque cum voluptate ambo animadvertunt, eam satis idoneam esse. Jam nihil superfuit, nisi, ut, quae ad proficiscendum necessaria essent, rite pararentur, imprimis vero, ut navis tantis copiis instrueretur, quantis ferendis illa sufficeret, tum ut iter diu exoptatum institueretur. Quonam vero illi cursum diregerent? Mercurialis quidem optabat, ut in patriam suam vela darentur; Robinson autem ad continentem Americae, ubi se Hispanos, aliosque Europaeos inventurum sperabat. Illius vero patria nonnisi quatuor circiter miliaribus aberat, terra continens duodecim, aut quindecim. Quodsi autem prius ad illam tenderent, aliquot miliaria ab hac recedere eos oportebat, quo iter eorum multo periculosius reddebatur. Mercurialis contra in mari praeter viam, quae in ejus patriam ducebat, nullius, ejus autem, quae ad continentem, plane non peritus erat. Istam Robinson magis etiam ignorabat, quo-

[204] niam in hoc mari nunquam na- | vigaverat. Sic igitur denuo consilii inopia illi laborant. Tandem Robinsonis desiderium homines humanitate excultos revisendi omnes difficultates, sociique dubitationes vicit. Itaque constituunt, proxima statim die iter parare, atque primo quoque vento secundo oborto eam in regionem vela deo favente facere, ubi Mercurialis proximam oram continentis inveniri putabat. 5

Hoc quidem nos hodie contenti erimus; tempus enim instat, nos ad noctis vigilias rite praeparandi.

Tum universi in hypocausto vigiliis destinato congregantur; mater vero varia opera domestica ibi facienda curaverat, quibus vigiles nostri tempus nocturnum fallerent. Bini eorum in remotissimus horti locis singulatim in excubiis colloca- 10 ti horae quarta parte elapsa cum tympanorum pulsu, fistularumque cantu a toto vigilum exercitu statione abducti sunt, binis aliis eos excipientibus. Hora quavis integra elapsa nonnullis pomis omnes recreantur. Nox aestiva quam jucundissima erat. Lunae facies dimidia in altera coeli parte, nubes in altera, quae nunquam non fulgura emittebat. Aeris grata temperies, universa rerum natura tranquilla, som- 15 no sopita. Postero mane omnes professi sunt, se nullum unquam diem, nedum noctem, majori cum voluptate egisse.

VESPERA VICESIMA.

PAT. Agite, o mei, Robinson atque Mercurialis sarcinas collegerunt; ventus secundus est. Itaque parati sitis ad valedicendum iis in perpetuum; fieri enim potest, ut nunquam eos videndi, aut de illis nova audiendi, copia reddatur.

5 | OMN. (obstup. atque tristes) Eheu! — *Pat.* Agnoscite rerum humanarum conditionem! Semper cum amicis esse non possumus; neque dolor iste, quem amicorum disjunctio nobis excitare solet, semper vitari potest. Itaque sapientis est, ad eum tolerandum pectus tempestive praeparare. [205]

Robinson arce relicta in colle illi imminente meditabundus restitit, sociumque
10 paullulum praecedere jussit. Tum vitae solitariae hic actae vicissitudines mente repetens magna cum animi commotione admiratus est numinis supremi consilia, quod hucusque rebus suis quam benignissime prospexisset. Lacrymis etiam laeti, gratique animi testibus genae redundant. Tum manibus expansis, atque in coelum sublatis, ex intimo pectore summoque cum pietatis ardore sic precatus est:

15 O! Pater coelestis, alme, atque benigne, quas tibi gratias dignas persolvam, quod tanta in me hucusque contuleris beneficia! Ecce (dum in genua se prosternit) me coram te, qui cuncta vides, in terram prostratum! Verbis equidem animi sensa nunc eloqui non valeo! Tu vero animum hunc cognoscis gratissimum. Hunc, inquam, animum a te emendatum, tui amantissimum, calamitatibus saepe fractum,
20 a te vero semper confirmatum vides, neque praeter eum, quod tibi pro immensis tuis beneficiis reddam, quicquam habeo. Tu vero illum accipe, pater, penitusque eum, quem coepisti, emenda. En me denuo in sinum tuum paternum confugientem! Quaequaque mihi sapientia tua prospexerit, lubenter suscipiam; modo virtutis viam, in quam tu me reduxisti, nunquam deseram. Nunc equidem eo proficiscar, quo tu me duces, tuoque praesidio fretus cuivis novo periculo, quod me
25 manebit, pectus forte objiciam. Comitare me, o Deus alme, tuere animum meum immortalem, eumque confirma, ne forte tentatio- | nibus mihi objectis ad timiditatem et impatientiam abripiar, ne unquam ingratus reddatur erga te, te inquam, aeternum felicitatis meae largitorem, creatorem, patrem, deum! — [206]

30 His dictis mens ejus magnopere commota atque perturbata est. Facie in terram demissa lacrymis animum satiare cupit. Tum divino solatio confirmatus se erexit, atque carissimam istam regionem, quam mox relicturus erat, oculis perlustravit, ejus instar, qui e patria secedat, nulla cum spe ejus revisendae. Oculi lacrymantes, tristitiae atque caritatis interpretes, in arbore quavis, cujus umbra olim recreatus fuerat, in opere quolibet, a se non sine multo sudore perfecto, defixi haerent.
35 Ab amicis disjungi sibi videtur; cum vero tandem lamas in radicibus montis gramine consitis pascentes conspexisset, faciem avertit, ne earum aspectu propositum itinieris faciendi dubium redderetur. Tandem finitis his animi perturbationibus se

confirmavit, brachiisque versus regionem totam, velut eam amplexurus, expansis, clara voce exclamavit: Valetē, o calamitatum mearum testes! Valetē! Ultimum vale erat singultus. Jam oculis iterum in coelum sublatis magna cum animi fortitudine in viam, quae ad littus ducebat, se contulit.

Inter eundem *Polum* suum fidum per arbores volitando se comitantem animadvertit. Desiderio ejus secum abducendi cum resistere non posset, manu ei protensa exclamavit: *Pole! Pole!* ille vero celerrime desiliit, atque e domini manu in humerum ejus prosiliit, ibique consedit. Sic Robinson ad Mercurialem morae impatientem pervenit; tum ambo navem conscendunt.

[207] Tricesimo die Novembris hora octava matutina, anno post amici nostri in hac insula adventum nono, coelo serenissimo, vento quam maxime secundo, profecti sunt. Vix autem aliquot millia | passuum confecerant, cum ad scopulorum continuorum seriem pervenirent, quae promontorio insulae supra duo milliaria germanica in mare procurrebat. Uterque periculosum putavit, saxa ista acuta et superficie aquae leniter tecta superare; itaque velo in aliam partem directo scopulos effugere conantur.

NICOL. Quomodo autem scire potuerunt, quam longe scopuli in mare procurrerent, aqua supra eos profluente?

PAT. E fluctuum scilicet specie, qui apud ejusmodi scopulos altius effervescent, atque spumant, quoniam a saxis coercentur, atque franguntur.

Cum autem illi extremam partem scopulorum vix attigissent, scapham tanta cum velocitate abripi animadvertunt, ut viginti vela addidisse, procellaque ferri sibi viderentur. Exterriti ambo velum colligunt, existimantes quippe, venti impetum repentinum hoc effecisse. Frustra vero, scapha eadem rapiditate fluctus secat; mox autem magno cum pavore, se medio in fluvio marino versari intelligunt.

FRID. Hem! num in mari quoque fluvii sunt?

PAT. Sunt sane, Friderice! Maris enim ima, instar superficiei terrae continentis inaequalia sunt. Cum igitur montes, colles, convallesque in iis inveniantur, iis similes, qui in regionibus nostris sunt, aqua marina majori cum impetu in tractus declives ruit, unde medio in mari fluvii existunt. Albis nostri magnitudinem aequantes, magnaquae cum rapiditate plerumque ruentes. Ex quo magna saepe pericula navibus minoribus accidere solent, in tales fluvios delatis. Ex iis enim se expedire nequeunt, saepiusque quinquaginta milliarium spatio in altum abripiuntur.

[208] | THEOPH. Eheu! miser Robinson, quid nunc te fiet?

CAROL. Utinam ille in insula mansisset; equidem satis ominabar, novas calamitates inde orturas esse!

PAT. Jam ille quidem non temeritate ductus in viam se contulerat, sed sapientis consilio. Quaecunque igitur illi contingant, divini numinis providentia contigere sibi ille jure existimabit. Huic autem ille se, resque suas commiserat.

Tum ambo viribus conjunctis scapham remorum ope e fluvio propellere nituntur; frustra. Undarum potius violentia tam velociter abripiuntur, ut brevi terrae continentis planities oculis subtraheretur. Jam in discrimen vitae se pervenisse intelligunt; mox enim montium quoque cacumina altissima ex aspectu eorum recessura erant. Quod si tunc fluminis violentia paullulum remisisset, viam illi tamen invenire non poterant, qua ad insulam reverterentur, quoniam *pyxide nautica* carebant. — *Frid.* Quanam re? —

PAT. *Pyxide nautica*, inquam. Nicolaus, qui navis praefectus fieri cupit, ejus rationem tibi declarabit.

10 NICOL. (subrid.) Utinam omnia alia, quae ad istud negotium requiruntur sic equidem tenerem! — *Pyxis nautica* acu magnetica constat, capsulae inclusa!

FRID. Hem! *acus magnetica*, quid hoc rei est?

NICOL. Acus chalybea, lapide, quem *magnetem* vocant, attrita. Ex quo fieri solet, ut acus illa miram virtutem nacta semper versus septentrionem tendat. Secundum istam nautae cursum dirigere solent, cum praeter aquam et aerem nihil in mari vident. Alioquin enim in Oceano facile erro- | ribus obnoxii forent, neque, [209]
ad quam coeli regionem tenderent, intelligerent.

PAT. Istane intellexisti Friderice? — *Frid.* Satis equidem! Pergas velim!

PAT. Tali *pyxide nautica* Robinson carens, viam, qua rediret, invenire non potuit, insula oculis ejus subducta. Quantae vero calamitates tunc eum manebant? Quid enim horribilius cogitari potest, quam medio in oceano scapha exigua atque fragili vectum aliquem circumagi, neque praeter aliquot dierum victum, ulla re instructum?

Quantum vero praesidium vera pietas, atque animi innocentia iis, qui calamitatibus opprimantur, esse soleat, nunc Robinsonis conditio optime docet. Si enim illis noster nunc caruisset, quomodo novorum malorum vim sustinuisset? Desperans nempe de salute, vitam miseram violenter sibi eripuisset, ut mortem lentam atque saevam, quam ipsi fames minabatur, effugeret. Socius contra, quippe qui nondum pietate satis confirmata diuturnisque calamitatibus perferendis spectata esset, parum abfuit, quin de salute desperaret. Corporis enim viribus exhaustus, animoque debilitatus remum abjecit, dominumque miserabili vultu aspexit, interrogans: annon e nave prosilientes uno impetu calamitatibus instantibus morte se erepturi essent? Initio Robinson blandis verbis eum erigere, animumque ejus confirmare tentat; tum leni voce arguit, quod tam parum deo sapientissimo confidat, eique, quae de divina providentia ipsum docuerat, in mentem revocat. „An vero, sic pergit, in terra tantum continente dei omnipotentis in tutela sumus? Nonne ille quoque Oceani moderator fluctibus saevis imperare potest, ut nos in locum tutum reportent? An tu existimas, te ejus imperio te subducturum, cum in mare te pro- | jeceris? Cogita potius, juve- | nis temerarie, animum tuum immortalem perpetuum [210]
40 fore civem immensi regni divini, eumque felicitate aeterna plane frui non posse, si rebellis erga deum ex hac vita aufugerit, neque creatoris imperium expectaverit!

Quorum Robinsonis dictorum veritatem Mercurialis penitus sentiens erubuit. Remum quoque Robinsonis hortatu recepit, amboque haud intermisso labore niti pergunt, etsi nulla spes salutis recuperandae supererat. Hoc autem, Robinson inquit, nostrum est! Quousque vel vitae flammula nobis inest, omnibus viribus anniti nos oportet, ut eam servemus. Tunc, si ita fieri necesse est, nos morientes
5
consolabimur, quod deus sic voluerit. Illius vero consilia, care Mercurialis, — sic Robinson aliori voce, ingenuoque cum animi ardore pergit — illius, inquam, consilia nunquam non bona ac sapientia sunt, etiamsi nos, qui mortales imbecilli sumus, ea non intelligamus.

Interea fluvius magna cum violentia ruit. Scapha cum eo abripitur, neque praeter
10
monitum nonnullorum cacumina ulla pars insulae jam conspici potest. Jam unici altissimique montis fastigium superest, omnisque spes salutis recuperandae evanescit.

Verum enim vero cum humana auxilia nulla supersunt, atque mortalium conditio tantopere afflicta est, ut de salute iis desperandum esse videatur: tunc numinis
15
alma providentia iis praesentior quasi succurrere, atque auxilia quam maxime inopinata praestare solet. Haec quoque nostrorum conditio fuit. Cum enim Robinson omnem vitae conservandae abjecisset, atque debilitate oppressus remum agere desiisset, subito scaphae rapidum cursum paullulum imminui animadvertit. Aquam
20
marinam inspectam minus turbulentam invenit. Mox e superficie maris intellexit, [211] fluvium | eo loco divisum esse, maximamque ejus partem ad septentrionem tendere, alteram lentio-
25
rem, qua scapha nunc ferebatur, incurvatam ad meridiem se convertere. Iam incredibili cum laetitia socium semimortuum excitat his verbis: Macte animo, Mercurialis, deus vitam nobis conservabit! Tum eum docet, quibus de causis hanc spem conceperit. Ambo laetabundi atque jubilantes remos den-
30
uo arripiunt propter infirmitatem antea abjectos. Jam dulci, atque inopinata vitae conservandae spe confirmati incredibili vi adversus fluvium nitentes, laeti animadvertunt, laborem suum irritum non esse. Robinson, qui diuturnis malis singula
35
observare didicerat, ventum quoque nunc secundum esse animadvertit. Extemplo velum expandit; vento illud alacriter impellente, ipsis vero strenue remigantibus, brevi a fluvii violentia se vindicatos, atque in maris tranquillam superficiem delatos magna cum voluptate vident.

Mercurialis exhilaratus flevit, atque exsiluit dominum amplexurus. Qui autem eum rogavit, ut animum cohiberet; non contemnendam laboris partem superesse, donec a periculo satis liberati viderentur. Eo usque enim jam ab insula rejecti
35
erant, ut eam ceu maculam nigram in extrema horizontis parte conspicerent.

FRID. Horizontis? Quid hoc sibi vult?

PAT. Cum olim in apertum campum prodiisses, nonne coelum rotundum atque convexum terram pertingere tibi visum est?

FRID. Animadverti equidem! — Pat. Circulus vero ille, qui terram a coelo
40
disjungere videtur, *Horizon* appellatur, de quo plura audies.

Nautae alacres dum remos gnaviter impellunt, ventus tam secundus versus partem insulae orientalem, ad quam illi tendebant, spirat, ut brevi montium cacumina rursus eminentia viderent. „Ma- | cte! Mercurialis, sic Robinson socium [212] in prora facie adversa sedentem excitat, macte animo! Calamitatum nostrarum finis appropinquat!“ Quibus vix etiam dictis scapha tam vehementer impulsata est, ut ambo remigantes e sedibus in carinam proturbarentur. Extemplo cymba quoque constitit, undis ejus oram superantibus.

5 MAT. Quanquam, o mei, equidem eadem cum voluptate, qua vos coena carere vellem, si miserum nostrum amicum eo servare possemus, abeundum tamen nobis
10 nunc erit. Coena nos expectat; Johanna bis jam nos vocavit.

OMN. Ehem!

VESPERA VIGESIMA PRIMA.

N*onnulli conclam.* Propera, quaeso, dulcissime pater; ut audiamus, quid misero Robinsoni acciderit?

PAT. Dum ille se servatum putat, nova calamitate opprimitur, uti jam audivistis, quae priorem facile superare posse videtur. Scapha subito affixa haeret, fluctus oram ejus superant. Quod si illa vero saxo nunc allisa erat, sine dubio pereundum ipsis fuit. Robinson quam velocissime remo aquae fundum scrutatur; quem cum satis firmum apud navem invenisset, aquae vero profunditatem mediocrem, illico e scapha se projecit. Mercurialis sequitur, amboque magna cum voluptate animadvertunt, se in arena, non in saxo, haerere. Tum viribus conjunctis scapham in aquas profundiores ducere student; quod ex voto cessit. Navis quippe natate incipit, amboque in eam resiliunt.

[213] | CAROL. Jam miser Robinson gravedinem ducet pedibus frigore laesis.

PAT. Si quis, o bona, vitae genere laborioso et simplici corpus durum reddiderit, a levi ejusmodi re gravedinem ducere non solet. Noli igitur timere.

JOH. Hem! Ne nos quidem hoc patimur, saepius enim pedes nostri hieme praeterita frigore impune laesi sunt!

PAT. Ex eo intelligetis, nostrum vitae genus corporibus corroborandis jam profuisse. — Nautae igitur aqua, quantum manibus remisque fieri potuit, exhausta cautius agere, velaque contrahere constituunt, ut navem potentius dirigerent. Sic illi latus pulvini legunt, sperantes fore, ut brevi ad ejus finem perveniant. Verumtamen quatuor horas integras laborare eos oportuit, antequam hac spe potirentur, in tantum syrtis illa a septentrione ad meridiem extensa erat. Robinson animadvertit illam in eam maris regionem continuari, ubi ipse ante novem annos naufragium fecerat. Tandem plenis undis potiuntur, omnibusque viribus connisi ad insulam tendunt, quae jam oculis eorum patebat. Jam littus assequuntur, cum ultimi solis radii montium cacumina illustrarent, atque magnopere debilitati, quanquam de salute recuperata laetissimi, in terram escendunt. Uterque hoc die plane cibis abstinerat. Itaque expectare non possunt, dum in arcem redeant; sed in littore statim consident, atque e copiis navi commissis genio abunde indulgent. Tum scapham in sinum mediocrem maris protrahunt; cetera, quae in nave secum habuerant, domum reportant. —

NICOL. Ehem! Narratio tua jamne finita est?

[214] PAT. Robinson et Mercurialis nunc ad lectum se contulerunt; hic quoque profundo somno sopitus jacet, ille vero deo pro iterata salutis conservatione gratias ardentisque agit. In quo eum imitari possemus, nisi satis magna diei pars adhuc nobis superesset. Hanc vero ob causam noctis istius ratione non habita vobis etiam narrabo, quid postero die actum sit.

Heus, Mercurialis, Robinson inter jentaculum ex eo quaerit, iterumne in discrimen te conjiceres mecum, hesterno simile? — *Mercur.* Bona verba, quaeso!

ROBINS. Itaque vitam tuam hac in insula mecum consumere statuisti?

MERCUR. Modo pater meus etiam nobiscum esset!

5 ROBINS. Ergone pater tuus etiam dum vivit?

MERCUR. Siquidem interim non sit mortuus!

His dictis tuber solanorum seposuit, lacrymis ora redundant. Robinson parentum etiam suorum recordatus flevit. Ambo magnopere commoti aliquamdiu silent.

10 ROBINS. Bono sis animo, Mercurialis! Pater tuus etiam vivet, proxime deo favente ad eum huc transvehendum proficiscemur.

Quod Robinsonis promissum Mercurialem laetabundum extra se rapuit! Ullans exsiliit, dominique genua enixe amplexus, singultibus crebris vocem oppressit.

15 O mei liberi; mater tum exclamat, quantam videtis in barbaro pietatem! In barbaro inquam, qui patri neque educationem, neque institutionem, sed vitam solam, eamque miserrimam, acceptam referebat! „Dubitari ergo nequit, sic pater perrexit, deum animum humanum natura ipsa hanc ad pietatem formasse. Monstrum itaque hominis ille mihi videretur — siquidem inter eos, qui humanitate exculti sumus, talis reperiretur — qui oppresso hoc naturae impetu parentes contemne-

20 | ret, aut tristitia et aegritudine eos afficeret. Quodsi vero unquam monstrum ejusmodi humanae naturae inveneritis, nolite sub eodem tecto cum isto degere; quin potius hunc hominem fugite, ceu pestem humanae societatis, quippe qui ad omnia facinora perpetranda audax, deque justissimis poenis obnoxius sit. [215]

25 Postquam Mercurialis satis ad se redierat, Robinson eum interrogavit, an viam in patriam suam ita calleret, ne iterum ab ancipiti periculo opprimerentur? Ille vero affirmavit, se ejus itineris tam esse gnarum, ut vel noctu illud facere auderet; saepius enim cum popularibus huc ad celebrandas victorias profectum esse.

ROBINS. Tunc igitur saepe adfuisti, cum homines mactati sunt?

30 MERCUR. Adfui equidem! — *Robins.* Iisque vesci non dubitasti?

MERCUR. Non diffiteor, eheu! Tum autem nesciebam, hoc nefas esse!

ROBINS. Quamnam vero ad partem insulae nostrae navem appellere vos consuevistis?

35 MERCUR. Ad meridionalem oram scilicet, quoniam illa nobis proxima arboribusque Cocossae consita erat.

Ex eo Robinson magis intellexit, deum magna cum sapientia, ac benignitate curasse, ut ipse in septentrionali, non in meridionali insulae ora naufragium faceret; alioquin enim brevi a barbaris in captivitatem abductus fuisset. Denuo autem Mercuriali pollicetur, se proxime ad patrem arcessendum profecturos esse; quo

40 ille magnopere laetatus est; nunc vero instare tempus horti colendi, propterea iter differendum esse.

[216] Isti igitur operi statim manus adhibentur. Robinson cum Mercuriali fodiendo certat; a labore | autem vacantes, instrumentis aptioribus conficiendis intenti fuerunt. Robinson, cujus ingenium patientiam aequabat, rastrum quoque tandem confecit sibi, etsi ad foramina aperienda nihil nisi lapidem acutum improbo sane labore adhibere potuit. Mercurialis autem sensim cultro lapideo e lignis adeo duris duas spathas sculpsit, ut ferrearum fere usum praestare viderentur. 5

Jam Robinson rebus ad vitam sustentandam necessariis non diutius contentus paullatim domicilio exornando animum adjeceit. Quam rationem, o mei, homines semper secuti sunt. Quoad illos victui quaerendo, aut vitae praesidiis intentos esse oportuit, ab iis artibus plane abstinuerunt, quae nonnisi ad res exornandas spectant, quaeque animis humanis puriorem voluptatem praebent illa, quam e jucundo sensuum motu, qui brutis etiam datus est, capiunt. Vix autem vitae sustentandae atque defendendae praesidia satis inventa fuerunt, cum illi utili pulcrum, necessario jucundum adjungere coeperunt. Sic architectorum, pictorum, statuariorum, musicorum, aliorumque artes, quae elegantiorum nomine continentur, sensim inventae sunt. 10 15

Robinson quidem horti colendi atque exornandi initium fecit. Scilicet illum rite in areas justas dividit; has tramitibus rectis secat, sepes vivas, umbracula, arborumque binas series plantat; hanc horti partem floribus, illam oleribus, istam arboribus frugiferis destinat. In hoc quidem plantat, quicquid malorum citrearum tenerarum reperiri potuit, magnamque vim aliarum arborum, quibus surculos arboris paniferae insevit. (Oblitus nimirum eram vobis narrare, illum in sylva ambulanti alteram ejusmodi arborem invenisse.) Quod Robinsonem facientem videns Mercurialis, valde miratus est, ignarus quippe hujus negotii; mox | autem ab illo ejus rationem didicit. His peractis solanorum, Zaeaeque magnam copiam plantavit; cum autem ager iste inde a mundo condito cessasse videretur, plantae quam uberrimae succreverunt. 20 25

Interdum pisces quoque capere tentant; Mercurialis enim, quod nuper vobis narravi, retia pluviae tempore confecerat. Tantam vero quovis jactu copiam eorum ceperunt, ut plures etiam in aquam rejicerent; Robinsone sapienter existimante, de muneribus divinis neminem plus sibi tribuere debere, quam quod ad vitam bene beateque agendam sufficiat; nefas igitur esse, si quis plura animalia innocua interficiat, quam quae ad victum quotidianum requirantur. 30

Tunc quoque lavari plerumque solebant; in quo Robinson incredibilem Mercurialis natantis, atque se submergentis peritiam admiratus est. Scilicet ille opera data littus saxosum quaerit, in quo fluctus terribili cum fragore rumperentur. In istos animi caussa superne desiliens, aliquamdiu sub aqua moratur, ut Robinson ei magnopere timeret, tum supra aquae superficiem revertitur, dorso supinus nititur, ut ab undis libretur, variasque praestigias agit, quae narratae omnem fidem superaturae essent. In quo tamen Robinson humanae naturae incredibiles facultates satis mirari non potuit, quippe omnibus rebus idoneas, quibus a tenera juventute 35 40

exercendo assuevissent.

Aliis diebus venatione delectati sunt; Mercurialis enim tam arcuum atque sagittarum conficiendarum, quam adhibendarum, peritissimus erat. Aviculas pullosque Lamarum dejiciunt; nunquam tamen majorem eorum copiam, quam quae
5 usui ipsorum necessaria esset, quia Robinson, ut antea dixi, jure meritoque nefas putabat, animal quale- | cunque animi causa, aut temere interficere, aut vexare. [218]

Etsi autem Robinson bonum Mercurialem ingenio variisque artibus superabat, hic tamen multarum etiam rerum peritus erat, domino antea ignotarum, nunc vero ipsis valde utilium. Scilicet varia instrumenta ex ossibus, lapidibus, conchis,
10 aliisque rebus conficere sciebat, quibus varia opera eodem successu tractavit, ac si ferreis instrumentis instructus fuisset. Sic v. c. ex osse brachii humani, quod forte invenerat, caelum, e corallis radulam, e conchis cultrum, ex aspera pelle piscis cujusdam limam confecit. His omnibus variam suppellectilem paravit, quae ipsorum conditionem multo laetiolem reddidit.

Magnam imprimis utilitatem ex eo Robinson cepit, quod Mercurialis eum docuerat, e fructu arboris paniferae massam depesere pani nostro similem. Ejusmodi massam barbari crudam comedere solent; Robinson autem eam in lapide calido torrefecit, eaque in posterum pro pane usus est quotidiano. Tum e Mercuriali
15 fabrum Cacaoticarum usum didicit, quas olim insulam perlustrans invenerat, secumque nullo fere consilio abstulerat. Prope ignem eas, tuberum solanorum instar, positas torrefecit. Quo facto cibum non contemnendum, atque valde salubrem illae praebuerunt.

Robinson, qui nova experiri amabat, nonnullas earum torrefactas inter duos lapides contundit, pulverem contritum ollae lacte Lamarum repletae committit,
25 quam ad ignem collocat. Quanta ille vero cum admiratione ac voluptate invenit, jusculum istud verum potum Cacaoticum referre!

FRID. Euge! Potum Cacaoticum!

PAT. Sane quidem, nisi quod aromate, sacharoque conditus non erat. — Sic sensim boni Robinsonis copiae, atque gaudia aucta sunt. Attamen | hoc ejus lau- [219]
30 dem dixerim, illum magna cum animi constantia in consilio vitae sobriae simplicisque agenda perseverasse.

Tum ambo saepius longis peregrinationibus totam insulam perlustrant, iis praesertim diebus, quibus ventus barbaris contrarius spirabat; multa quoque passim invenerunt, e quibus magnam utilitatem capere possent. Tandem horto rite culto
35 dies constituta est, ad iter in Mercurialis patriam faciendum, ejusque patrem deducendum. Quo magis autem tempus itineri destinatum appropinquavit, eo saepius Robinson timere coepit, ne a popularibus Mercurialis crudeliter tractaretur. Fieri enim posse, ut illi neglectis ejus admonitionibus se hospitem mactarent, saevamque famem humanae carnis suo corpore sedarent! Itaque diutius se tenere non
40 potuit, quin hunc timorem amico indicaret; qui quidem magna cum religione Robinsoni affirmat, timorem ejus vanum esse; se popularium suorum animos satis

perspectos habere, atque certissime scire, illos neminem laedere, nisi hostem. Robinson illi fidem habuit, omnique metu abjecto amici probitate confisus proximo mane deo auspice cum Mercuriali proficisci constituit.

[220] Hac mente scapham, quae hucusque in littore constiterat, in aquam retrahunt, paloque in terram defixo alligant. Vespere proximo tubera solanorum torrent, aliosque cibos apparant, ut octo certe dierum victum secum deportent. Tum Mercurialis non contemnendam artis culinariae peritiam ostendit, dominumque docuit, lamae pullum nuper caesum longe minori temporis spatio emollire assando, quam in veru fieri potuit. Quo quidem in negotio sic ille versatus est. Foveam duos circiter pedes profundam in terra fodit, eamque alternis lignorum aridorum et lapidum planorum stratis replevit. Tum lignis istis incensis, lamae | pullum super ignem tenet, pilorum exurendorum causa; quo facto concha tam scite eos abrasit, ut aqua calida deglabrati viderentur. Eadem concha lamae ventrem aperuit, ad exta protrahenda. Ligna interim in carbones mutata fuerunt; fovea penitus incaluerat, lapides excanduerant. Tum lapides cum carbonibus quam velocissime e fovea protrudit, nonnullos vero lapidum candentium in ejus fundum demittit, foliisque Cocossae viridibus contegit. His lamam imponit, iterumque foliis interjectis caeteros lapides ferventes superaddit. Tum foveam terra complet.

Horis aliquot elapsis fovea aperta, lamaque extracta est. Robinson carne ejus gustata, infitiari nequit, longe molliorem, succulentiolem, atque jucundiolem illam esse ea, quae in veru assata sit. Itaque in posterum semper eadem ratione uti constituit.

JOH. Eandem rationem Otahitani in canibus assandis sequuntur.

PAT. Sane illi quidem.

THEOPH. Canibusne ille etiam vescuntur?

JOH. Nonne vero hoc hieme elapsa legimus? Angli quidem, qui istis epulis affuerunt, gratissimi saporis illos esse perhibent.

NONN. Fi!

PAT. Cogitare vos oportet, canes Otahitanos longe alio victu uti, quam nostrates. Care neutiquam vescuntur, sed fructibus aluntur. Quamobrem eorum caro meliorem sane saporem habere videtur, quam nostrorum habitura esset.

Jam, o mei liberi, omnia ad iter faciendum parata sunt. Itaque peregrinatoribus nostris placidam noctis quietem concedamus, tum autem videamus, quidnam illis cras eventurum sit.

| VESPERA VIGESIMA SECUNDA.

[221]

PAT. Robinson et Mercurialis vix horam dormiverant, cum ille saeva tempestate interim oborta subito expergefactus est. Procella horrendum furit, tonitruum fragor auditur, terra contremiscit! „Audisne, Mercurialis, sic Robinson socium interrogat. Eheu! respondet ille, si haec tempestas nos in mari deprehendisset! Quibus vix dictis, repente illi fragorem audiunt, tormenti explosi sonitum aequantem. Mercurialis tonitru esse putat; Robinson autem plane non dubitat, quin sonitum tormenti audiverit, animusque ejus laetitia simul, atque stupore perfunditur. Extemplo e strato se corripit, in culinam procurrit, Mercurialemque sequi jubet. 5
10 Inde titione arrepto scalam sparteam conscendit. Quod Mercurialis imitatus est, quanquam domini consilio non perspecto.

Tum Robinson in cacumine montis quam celerrime ignem laetum accendit, quo calamitate oppressis, significaret, apud se illis perfugium praeberi. Putavit nimirum, navem in propinquo esse, quae cum periculo conflictaretur, proptereaque tormentum exploserit. Vix autem flamma efflagraverat, cum repentino imbri ignis illico extinctus est. Robinson et Mercurialis in cavernam se recipere coguntur, ne aquis abripiantur. —

Jam procella furit, imber strepit, tonitru murmurat, magna cum vehementia! Fulmina continuantur; quamquam vero Robinson subinde fragores tormentorum audire sibi videbatur, tandem ipse dubitare incipit, annon tonitrua tantummodo audiverit? Nihil magis tamen per totam noctem | dulcem spem animo fovit, navem ad se liberandum in propinquo esse, eamque e periculo instanti feliciter evasuram, atque ipsum cum Mercuriali fido in Europam reportaturam. Decies ille novum ignem accendere conatur, pluvia vero non definens semper illum restinxit. Itaque nihil faciendum supererat, nisi ut pro miserorum istorum salute deum precaretur; quod ille magno cum animi ardore fecit. 20
25

[222]

THEOPH. Illene nunc tempestates non aequae horret, ac antea?

PAT. Vides sane, eum timorem istum ineptum non deposuisse. Qua vero de causa hoc factum putas?

30 JOH. Quoniam nunc malefactorum conscientia non amplius perturbatur.

PAT. Verissime dictum! Hoc quoque in causa fuisse videtur, quod ille nunc penitus intellexit, deum benignissimum esse, proptereaque hominibus probis justisque nihil nisi ea contingere posse, quae ipsis quam maxime conducant.

Tempestas non nisi die oborto furere desiit. Jam Robinson comite Mercuriali dubius inter spem et metum ad littus procurrit, exploraturus, an audiendo erraverit? Primus autem aspectus utrumque, imprimis autem Mercurialem magnopere afflixit. Procella nimirum scapham avulsam in altum mare projecerat. Miserandus sane apparuit Mercurialis, cui nunc dulcis spes patris revisendi subito erepta erat. 35

Expalluit quippe, mutus aliquamdiu haesit, oculis torvis in terram defixis, animus-
 que e corpore migrasse videbatur! Tunc lacrymas profundit, manus torquet, pectus
 pulsat, crines evellit. Robinson, qui propriis malis aliorum misereri didicerat, mi-
 sericordia commotus amicis lenibusque admonitionibus eum tranquillitatem animi
 [223] reducere studet. „Nonne vero, sic eum al- | loquitur, conducere etiam nobis po- 5
 test, scapham amisisse? Nonne tempestas ista, quae illam nobis eripuit, permultis
 aliis hominibus, nonne nobis ipsis magna emolumenta praestare potest?“ Magna
 scilicet emolumenta! respondet ille subindignatus, scapham nobis eripuit, cetera
 nihil sunt! — „Tu igitur putas, sic excipit Robinson, deum sapientissimum nulla
 alia de causa hanc excitasse tempestatem, nisi ut scapha nostra abriperetur, quo- 10
 niam imbecilla mens nostra intelligere nequit, quaenam alia per illam effecta sint?
 Audesne, stulte, dei supremi consilia dijudicare?

Ehem! Mercurialis interrogat, quamnam utilitatem illa nobis praestiterit? Sci-
 licet hoc ex me quaeris? Robinson respondet. An vero tanta intelligentia ego
 praeditus sum, ut ejus, qui mundum gubernat, consilia perspicere possim? Con- 15
 jicere equidem haec vel illa potero; me autem recte judicasse, quis est, qui spon-
 deat? Forsitan in insula nostra tanta vaporum insalubrium copia collecta erat, ut
 tempestate opus esset ad eos dissipandos, ne ambo morbo afficeremur, vel adeo
 periremus. Aut scapha relictata nos in perniciem duxerit? Fortasse — Quin con-
 jecturis istis potius abstineamus cum nobis sufficiat sire, deum esse tempesta- 20
 tum moderatorem, eundemque patrem sapientem, atque benignum omnium rerum
 creatarum!

Mercurialis poenitentia stultitiae motus providentiae divinae denuo se commi-
 sit. Robinson interim oceanum immensum oculis pererrat, si forte navem alicubi
 conspiciere possit. Frustra, navis nulla conspici potest. Ex eo intellexit errorem 25
 suum, neque amplius dubitavit, sonitum illum, quem aliquoties audiverat, tormen-
 tique fragorem putaverat, verum tonitru fuisse. Itaque tristis domum rediit, quod
 [224] spe tam laeta denuo frustratus | esset. Ibi autem requiescere plane non potuit, quo- 30
 niam navis apud insulam ancoras jacentis imago menti ejus semper observabatur.
 Montem igitur denuo conscendens, unde ora occidentalis oculis perlustrari pote-
 rat, neque inde conspiciere potuit, quo dulce istud somnium animum suum delu-
 serat. Hoc tamen nondum contentus animique perturbatione compulsus, ad alium
 montem se contulit, longe altiorem illo, orientalem insulae oram inde observatu-
 rus. Brevi illum conscendit; cum vero ad ejus fastigium pervenisset — bone deus!
 quam ille laetatus simul atque attonitus fuit, videns, — conjecturam suam non van- 35
 nam fuisse! — *Onm.* Oh! — *Pat.* Navem scilicet permagnam conspexit, tamque
 perspicue, etsi satis longe aberat, ut nulla amplius dubitatio superesset. Jam hoc
 mihi dabit, o mei, ut vobis laetitiam incredibilem Robinsonis verbis exprimere
 supersedeam. Anhelans quippe ad arcem ille recurrit; armis arreptis, sine quibus
 domo exire non solebat, Mercuriali obstupescenti nihil dixit, nisi verba ista: *Ad-* 40
sunt! Cito, citissime! — Tum quam velocissime scalam denuo conscendit atque

evasit, velut alis praeditus.

Mercurialis dominum tanta animi perturbatione trepidantem, atque verba quaedam abrupta vix proferentem videns, barbaros adesse putavit. Itaque ille quoque armis correptis eadem velocitate eum secutus est. Tum illis duorum milliarium
5 via percurrenda fuit, antequam in locum navi oppositum pervenirent. Neque antea Mercurialis audivit, quidnam accidisset? Robinson e longinquo navem ei ostendit, quam ille magnopere miratus est. Quamquam enim illa satis remota erat, clarissime tamen cernit Mercurialis, eam centies superare vel maximam navem, quam hucusque vidisset.

10 | Robinson prae laetitia mire gestiens, nunc exsultat, nunc jubilat, nunc Mercurialem amplectitur, eumque lacrymas obtestatur, ut et ipse laetetur. Jam in Europam tenditur, jam Hamburgum. Ibi popularium ipsius vitae rationem ille visurus erat, qualia aedificia illi exstruerent, quam bene, beateque ibi viveretur! — Incredibili verborum flumine Robinson abripitur. Credo quoque, eum usque ad diem
15 crastinum sermonem hunc fuisse continuaturum, nisi subito secum reputavisset, stultum esse, tempus inutilibus verbis terere, necessarium vero, ut iis, qui nave ista veherentur, se ipsum indicaret. — Quo vero modo? De hoc quidem incertus erat.

Primum alta voce clamavit, mox autem intellexit, vanam hanc operam esse;
20 quamquam ventus inter tempestatem commutatus fuerat, ita ut ab insula navem versus spiraret. Itaque amicum suum quam celerrime ignem accendere iussit, qui e navi conspiceretur. Quo celeriter effecto, Robinson flammam ad coelum efflagrantem excitavit. Interim oculos in nave defigit, exspectans, scapham subinde ex ea demissam ad se venturam. Quae tamen spes eum fefellit. Tandem igne per horam
25 fere frustra nutrito Mercurialis domino proponit, se, quam longissime possit, ad navem pronaturum, iisque, qui in ea veherentur, significaturum, ut accedant. Robinson eum amplexus rogat, ut de vita sua conservanda sollicitus sit. Tum Mercurialis vestes e stragulis confectas abjicit, ramum viridem avulsum oreprehendit, audaxque in aquam prosilit. Quem Robinson ardentissimis votis comitatus est.

30 CAROL. Quo consilio ramum viridem secum ille aufert?

PAT. Ramus scilicet viridis apud barbaros pacis est signum; quicumque ita instructus ad illos | accesserit, eum laedere non solent. Securitatis causa eum
[226] igitur secum abstulit.

Mercurialis feliciter ad navem accessit, tum aliquoties eam circumnatans exclamat: *Holla!* nemo autem ei respondit. Tandem scalam in nave animadvertit ex
35 ejus latere dependentem; ad quam ille propius accessit, eamque, ramo viridi manu prehenso, conscendit. Cum autem eousque ascendisset, ut stegam oculis perlustrare posset, aspectu bestiae ignotae exterritus fuit. Nigra, et villosa erat; Mercuriali autem vix conspecto, vocem prodidit, cujus similem ille nunquam antea audiverat.
40 Mox autem tacuit, adeoque blandita est, ut Mercurialis timorem ex ea conceptum deponeret. Supplex quippe arreptit, caudam motitans, adeoque miserabiliter ejulata,

ut Mercurialis facile intelligeret, illam per fugium apud se quaerere. Itaque, cum usque ad pedes ejus prorepsisset, eam demulcere audet; quo ista mirifice laetata est.

Tum Mercurialis in stega circumivit; altaque voce exclamare perrexit; nemo autem conspici potuit. Jam mirabiles istas res stupet, quas in stega videbat, dorso ad scalam, qua in interiorem navis partem descensus erat, verso. Subito autem tanta cum vehementia tergum percuti sensit, ut pronus in terram caderet. Terrore percultus se erexit, atque cum respexisset, attonitus haesit, animal satis magnum, cornibus longis atque curvis, barba ingenti, videns, quod iterum minaciter in pedes posticos se erigebat, ut eum denuo salutatione exciperet. Mercurialis alte clamans, illico in mare prosilit. Prior autem bestia, quam e descriptione mea satis agnovisse videmini — *Joh.* Euge! Canis villosus!

[227] PAT. Rem acu tangis! — Canis, inquam, ille Mercurialem imitatus e nave prosilit, eumque natando sequitur. Ille vero strepitu canis natantis | audito, putavit, monstrum alterum cornutum se fuisse secutum, adeoque propterea exterritus est, ut vix pronatare valeret; parum abfuit, quin in maris fundum demergeretur. Ex eo rursus intelligetis, quantopere hominibus timiditas noceat, illamque saepius in ea pericula te conjicere, quae satis vitare possis, nisi ei obnoxius sis. Ille quidem respicere non ausus, cum paullulum respiravisset, tam velociter pronatat, ut canis eum vix sequi posset. Tandem littus assequitur, vocis animique impos ad pedes Robinsonis procidit. Canis quoque non ita multo post terram attingit.

Robinson nihil intentatum reliquit, quo fidum vitae solitariae socium reficeret. Scilicet illum osculatus, demulcet, concutit, nomine vocat; tamen non nisi aliquo temporis spatio elapso, Mercurialem oculos recludere, vitaeque redeuntis signa edere laetabundus vidit. Tandem vocis usu recepto, narrare incipit, quale portentum viderit; navem montem ligneum ingentem videri, e quo tres arbores altae (mali scilicet) procreverint; bestiam illam nigram sibi abblanditam fuisse, monstrum vero cornutum atque barbatum se interficere voluisse; se quoque putare illud montis lignei natantis dominum esse, quod nullum hominem in eo viderit. —

[228] Robinson ejus narrationem miratus, mox intellexit, monstrum illud cornutum nihil aliud nisi capram esse, praeterea quoque existimavit, navem scopulis adhaesisse; homines vero, qui ea vecti essent, illa relicta in scaphas se recepisse. Quo tamen illi confugissent plane intellegere non potuit. Si enim in insulam se recepissent, eum ad locum appellere debuisse videbantur, ubi ipse nunc cum Mercuriali erat; ibi autem nihil neque conspici, neque audiri potuit. Quodsi autem cum scaphis submersi fuissent, corpora, et scaphae eorum ad | littus compelli debuisse videbantur. Tandem meminit, ventum inter tempestatem subito commutatum fuisse, atque ab oriente spirasse, cum antea ab occidente spiraverit. Quo quidem obscuram hanc rem illustrari putavit.

Sane istos, postquam in scaphas se receperunt, ventus subito ab oriente spirans impederit, quin oram nostram attingerent. Tempestate occidentem versus

compulsi, aut naufragium fecerunt, aut fluvio maris abrepti, aut ad insulam quamdam occidentalem reiecti sunt. Utinam hoc postremum evenerit, suspirans ait; atque cum Mercuriali sententiam suam communicat, qui quidem eam a veritate non alienam putavit. Quid autem nunc faciendum est? Robinson quaerit. Sive enim
 5 homines illi mortui, sive vivi atque vento tantum abrepti sint, optimum factu erit, e nave quam maximam copiam rerum utilium servare. Quomodo autem? cum scapha careamus? Jam cymbae damnum non aequius sensit, quam antea Mercurialis senserat. Frontem fricat, excogitaturus aliquid, quo ejus damnum solaretur; diu autem nihil reperire potuit. Nimium enim temporis novae cymbae conficiendae
 10 impendi debebat. Neque vero ille ad navem pronatare ausus est, quippe quae nimis remota erat; praeterea quoque natans pauca auferre poterat. — *Joh.* Equidem satis scio, quomodo mihi consuluissem?

PAT. Quo tandem? — *Joh.* Ratem colligassem.

PAT. Istud ipsum Robinsoni quoque in mentem venit. Ratis quidem; sic ille
 15 reputat, brevi construi poterit.

FRID. Quidnam hoc rei est, *ratis*?

JOH. Nonne animadvertisti, Friderice, cum nuper ad celocem nos contulimus, in Albi apud portam magnam copiam rarium ejusmodi stare?

| FRID. Ehem! tignis aliquot constant, ita colligatis, ut commode iis insistere, [229]
 20 iisque vehi possis, velut in nave.

PAT. Satis bene! Talem scilicet ratem Robinson constructurus, atque ea ad navem magnam profecturus erat, ut quam plurima inde auferret. Tum cum Mercuriali consilium iniit, ut alteruter domum recurreret, dieique victum cum omni funium copia ceterisque instrumentis necessariis inde peteret. Mercurialis, qui
 25 cursu velocior erat, ablegatur. Robinson autem remansit, arbores interim rati conficiendae idoneas caesusus. Mercurialis non nisi sub vesperam rediit. Interea Robinson mirifice delectatus est cane villosa, quem, velut popularem Europaeum, magnopere amabat. Quin canis ipse laetari illo visus variis praestigiis eum sponte delectavit. Robinson etiam Mercuriali reverso ciborum apportatorum primitias
 30 cani dedit, quanquam ipse nihil ciborum isto die sumserat. Cum vero opportune noctem istam luna collustraret, ambo usque ad mediam noctem operati sunt. Tum autem adeo fessos se sentiunt, ut somno diutius carere non possent.

NICOL. Neque hoc injuria; totam enim noctem priorem vigilaverant.

DIET. Hodie autem multum cucurrerant, Mercurialis praesertim.

PAT. In gramine igitur recumbunt, canique se custodiendos committunt. Hic
 35 ad pedes eorum se projecit, illi autem dulci somno recreati sunt, donec aurora novum diem nunciasset.

| VESPERA VIGESIMA TERTIA.

[230]

Aurora vix coeli oram radiis rubentibus ab oriente tinxerat, cum Robinson alacer socium expergefecit, ut cum eo opus heri inchoatum perficeret. Diem quoque integrum tanta cum sedulitate ei impenderunt, ut vel illo vespere ratem confecerint. Duplicem trabium seriem, partim funibus, partim lentis salicum Indicarum viminibus, tam arcte colligaverant, ut illae tutissimae ratis vicem praestarent, longitudine viginti circiter pedum, latitudine fere eadem. Prudenter illam quoque prope littus atque cylindris impositam construxerant, ut sine mora aut magno labore in mare detruderetur. Die proximo oborto maris recessus opportune accidit. Itaque sine mora ratem e littore detrudunt, ut ab aqua recedente, velut a fluvio, ad navem scopulis affixam deferatur. Jam proficiscuntur, vix autem hora dimidia elapsa ad locum optatum pervenerunt. —

Quam nunc Robinsonis cor exultavit, dum ille navis ingentis Europaeae aspectu gaudet! Parum abfuit, quin ejus latus oscularetur; tantopere illam vel praeterea amavit, quod e patria ipsius advenerat, quod ab Europaeis aedificata, ab Europaeis huc adducta fuerat. Europaei autem isti percarari, eheu! abrepti fato erant! Undis forte submersi fuerant. Quae quidem suspicio tristissima Robinsonis animum magnopere afflixit, qui vel dimidia vitae futurae parte eos, qui nave vecti erant, ab interitu vindicasset, ut cum iis Europam reverteretur! Cujus quidem rei cum spes nulla superesset, optimum factu putavit, ex oneribus navis istius sibi, quantum fieri posset, servare, ut iis vitam suam beatiorem redderet.

[231]

THEOPH. Hem! de rebus alienis illine aliquid auferre licuit?

PAT. Quid tibi de hac re videtur? Johannes! Putasne hoc Robinsoni licuisse?

JOH. Sane quidem illi licuit eas e navi petere, atque ad littus portare; simulac autem homines isti rediissent, illis eas reddi oportebat.

PAT. Recte judicas! Siquidem ille copias istas non e navi abstulisset, sensim a fluctibus consumtae fuissent. Itaque sine injuria ea, quibus ipsi maxime opus erat, sibi tribuere, possessoribus legitimis autem, si unquam reverti essent, hanc rationem reddere potuit, se opera sua atque labore in conservanda nave collocato illa meruisse. Quod autem omnino attinet ad naves, quae littoribus adhaeserint, in quibusdam regionibus humanitate excultis haec lex sancita est, ut copiae servatae in tres partes dividantur. Prima quidem pars prioribus possessoribus, siquidem vivant, aut eorum haeredibus, si mortui sint; secunda iis, qui illas servaverint; tertia supremo regionis ejus domino tribuitur.

NICOL. Ehem! cur vero dominus regionis partem quoque earum accipit?

PAT. Anceps sane quaestio, ad quam nondum satis luculenter vobis respondere possum. Nonnulla tamen, quae vos nunc etiam intelligetis, super ea vobis exponam. Reges scilicet, o mei, principes, aut alii regionum domini, in littoribus ministros quosdam alere solent, quibus ea cura demandata est, ut nihil e navi

ejusmodi in littore haerente auferatur, sed quaecunque inde servari potuerint, in locum tutum deportentur. Quod si illi non facerent, mereatores, quorum navium ista- | rum vecturae essent, pauca ex iis recuperaturi forent, quoniam merces istae aut corrumpentur, aut furto auferrentur. In eo autem regionum dominis expen-
 5 sae faciendae sunt, ut custodes illi alantur. Inde jure illae ab iis redduntur, ad quos
 ejus instituti utilitas redundat. Propterea lege sancitum est, ut tertia pars copiarum servatarum littoris dominio tribuatur; quod *jus littorale* appellari solet. [232]

Ex hoc instituto Robinson jure meritoque bis tertiam partem omnium eorum, quae e navi servari potuissent, sibi vindicare, atque in proprium usum adhibere
 10 poterat.

JOH. Bis tertiam partem?

PAT. Sane quidem, alteram scilicet pro studio atque labore adhibito, alteram, quia unicus legitimusque dominus ejus insulae erat, cujus in littore navis illa haesit.

15 DIETER. Quis autem eum insulae dominum creaverat?

PAT. Lex naturae; nam secundum eam quaelibet regio, quae antea domino caruerat, ejus est, qui illam primus occupaverat. Quae quidem istius insulae conditio fuit.

Postquam Robinson e laetitia ex aspectu navis Europaeae concepta satis se
 20 receperat, nihil magis optavit, quam ut illa integra, atque natando adhuc idonea
 esset. Hac ipse quidem ille constituit, cum Mercuriali eam conscendere, atque
 in Europam ipsam, aut certe in coloniam quandam Europaeorum ad continentem
 Americae vela facere; quamvis periculosum esset, cum nave magna remigibus
 destituta, atque sine idonea artis nauticae peritia, mari aperto se committere. Ita-
 25 que rati navem circumvectus est, ad maris fundum tentandum; quo facto mox non
 sine magna tristitia intellexit, fieri | non posse, ut illa undis denuo committeretur. [233]
 Tempestas enim navem inter duos scopulos conjecerat, a quibus haec adeo
 compressa erat, ut plane commoveri non posset. Hoc statu igitur eam immotam
 relinqui necesse erat, donec fluctibus allisis sensim disrumperetur. Qua spe fru-
 30 stratus, Robinson navem conscendere properat, copias, quibus illa onerata erat,
 exploraturus, an istae incolumes essent. Boni autem Mercurialis animum terroris
 hesterni imago tam vivida subiit, ut dominum ad stegam comitari vix auderet. Ve-
 runtamen eum, quanquam trepidans, secutus est, praesertim monstro illo cornuto
 statim oculis ipsius oblato. Quod tamen nunc longe minorem audaciam prae se
 35 tulit; debilitatum nunc potius in terra jacuit, ut vix surgere posse videretur, quo-
 niam per biduum pabulo consueto caruerat. Robinson intelligens quippe ejus rei
 causam, ante omnia curavit, ut bestiam fame fere consumtam pabulo idoneo re-
 crearet. Cum vero navis interiorem constructionem ille satis perspectam haberet,
 mox invenit, quod quaerebatur, laetusque vidit, quam cupide capra ista famem
 40 improbam pabulo projecto sedaret. Interim Mercurialis formam bestiae ignotam
 satis mirari non potuit.

tempus una tantum hora abesset. Quod illos expectare oportuit; alioquin enim ratem vix promovere poterant. Istam horam Robinson epulis Europaeorum more tandem aliquando agendis impendit. Itaque carnem bubulam fumo conditam, duos haleces, panis nautici frustum, butyrum, caseum, vini que lagenam depromit, cunctisque mensae in cubiculo praefecti collocatae impositis, cum Mercuriali in sellis appositis consedit. Incredibilem tum ille vel ex eo voluptatem cepit, quod tandem aliquando e mensa idonea, in sella idonea, de orbe idoneo, cultro et furca instructus cibos sumturus erat. Accedebat ciborum ipsorum praestantia, panis praesertim, quem ille tam diu frustra desideraverat. Sane vos animo concipere ejus laetitiae magnitudinem non poteritis. Qui enim istam cognitione penitus complecti velit, eum Robinsonis instar per novem annos continuos omnibus istis copiis vitaeque praesidiis caruisse oportet.

Mercurialis Europaeorum rationem ciborum sumendorum adeo ignorabat, ut cultri fuscinae- | que usum plane nesciret. Robinson igitur eum illis recte uti docuit; dum autem Mercurialis illum imitari atque offam furea adhibita ori admove- | re conatur, ad aurem illam protendit, ac quemadmodum hucusque consueverat, manum cum ansa fuscinae ori admovet. De vino autem a Robinsone ipsi porrecto nihil plane gustare voluit, quoniam palatum ejus, quod hucusque aquae tantum assueverat, potus fortioris impatiens erat. Pane vero bis octo magnopere delectatus est.

Jam maris accedentis hora advenerat; uterque igitur ad ratem descendunt, atque eam in mare protrudunt, ut cum aqua accedente ad littus ferantur. Brevi eo pervenerunt, et copias servatas in terram deportare properarunt. Tum Mercurialis magnopere concupivit audire rationem atque usum omnium rerum istarum. Robinson primum ejus curiositatem eo sedavit, ut post arbustum collocatus indusium vestemque praefecti militum, cum calceis, ac tibialibus indueret; tum gladio cinctus pileoque ornatus subito, velut transformatus, progreditur, atque ante oculos Mercurialis obstupefacti sistit. Ille attonitus aliquantulum recessit, primo certe aspectu dubitans, dominumne an alium quemdam supra humanitatem elatum conspiceret? Robinson subridens attonito manum blande porrigens asseverat, se verum Robinsonem amicumque ejus adhuc esse, etsi vestibus conditioneque mutatis. Tum vestibus remigis quaesitis, illum singulas rite induere docet atque post arbusta se conferre jubet, ut etiam vestiatur. Mercurialis ei obedivit; attamen multum temporis in se vestiendo consumsit; varios enim errores in eo commisit. Indusium, ut hoc utar, ita induit, ut pedes manicis immitteret, velut braccas induturus. Eodem modo braccis usus est, pedes nimirum in partes inferiores immittere conatur; tunicaque, quam in dorso con- | ctere tentavit. Sensim errorem intellectum emendavit, donec tandem, saepius frustra conatus, omnia ista vestimenta rite induere didicerat. Tum infantum more laetabundus exultat, cum se ita transformatum conspexisset, atque intellexisset, quam commodae istae vestes essent, quamque egregie illis contra musquitonum morsus defenderetur. Calceos

solos vituperavit, quoniam superflui atque incommodi ipsi videbantur. Itaque eorum exuendorum veniam rogavit, quam quidem Robinson ei libenter concessit. Jam illi securim ceterorumque instrumentorum usum demonstrat, ex quo Mercurialis incredibilem voluptatem cepit. Confestim eorum experimentum fecerunt in coaptanda malo rati idoneo, ut nimirum velo in posterum uterentur, neque maris recedentis tempus expectare cogerentur. Quod quidem opus Robinson solus perfecturum spondet, Mercurialemque ad lamas mulgendas mittit, quod per biduum facere intermiserant. 5

Mercuriali absente Robinson sclopatorum alterum complet, mirabilibus pulveris nitrati effectibus amici admiratione excitaturus. Quo reverso, atque Robinsonis in opere perficiendo celeritatem admirante, hic falconem marinum conspicit cum pisce rapto avolantem. Subito arrepto sclopato exclamat: *Attende, Mercurialis, istum dejiciam!* Quibus vix dictis explosionem fecit, ita ut falco ex aere in terram decideret. Cogitate, quaeso, boni Mercurialis stuporem atque terrorem! In terram nempe, velut ipse vulneratus procidit; repente enim vetus superstitio de Toupane seu tonatore ejus animum subiit, dominumque primo terroris impetu compulsus illum esse putavit. In terram igitur procidit; tum in genua revolutus manus trepidantes ad Robinsonem supplicis instar protendit. Loqui autem plane non potuit. — 10 15

[238] Robinson a se impetrare nunquam poterat, ut, quaecunque ad cultum divinum spectarent, ludibrio haberet. Itaque statim eum poenituit, vixdum errore intellecto, quod istum non antea docuerit, quidnam facere conaretur; propterea quoque hanc imprudentiam corrigere properavit. Mercurialem scilicet trepidantem e solo amice sustulit, eumque amplexus rogavit, ne timeret, dicens: Se statim ipsum docere velle, quo modo fulgur tonitruque ejusmodi ab illo ipso effici posset; secundum enim naturae seges ita fieri. Tum sclopatori constructionem ei demonstrat, pulveris nitrati rationem effectumque exponit, sclopatumque ante ejus oculos repletum porrigit, ut illud explodat. Mercurialis vero, nimio etiam timore perturbatus, eum rogavit, ut ipse hoc faceret. Tum Robinson scopum centum passus distantem statuit, Mercurialique juxta se collocato sclopatum explodit. Parum abfuit, quin Mercurialis iterum in terram procideret; adeo, quae viderat, atque audiverat, naturae vires excedere illi visa sunt. Scopus multis granulis plumbeis tractus erat, quae in lignum ipsum alte penetraverant. Robinson Mercurialem hoc animadvertere, atque ex eo intelligere jussit, quam tuti in posterum ab hostibus ipsi forent, fulgure hoc atque tonitru arificiose accepto. Quae quidem cuncta Mercurialis animum tanta erga Europaeos, dominum imprimis, reverentia imbuerunt, ut per multos dies familiariter erga illum se gerere non auderet. 20 25 30 35

Nox interim appropinquans diei hujus laetissimi negotiis finem imposuit.

| VESPERA VIGESIMA QUARTA.

[239]

Postero die pater nihil praefatus, quo parvuli magnopere laetati sunt, ita perrexit:

Dulciorem Robinson noster somnum nunquam ceperat, quam hac nocte; nunquam enim, ex quo in hac insula vitam solitariam egerat, ea felicitate se frui meminuit, qua nunc se beatum sentiebat. At vero etiam nemo mortalium unquam
 5 animum pietate atque amore erga coelestem felicitatis humanae auctorem adeo perfundi senserit. Quoties ille solus in genua prostratus benignissimo omnium bonorum datori gratias egit pro beneficiis sibi collatis! Mercurialis quoque animum
 hac pietate imbuere studuit. Antequam enim cubitum irent, illum docuit hymnum
 10 hunc: *Agamus universi deo gratias!* Tum ambo magna cum animi commotione coelestis patris gloriam illo celebraverunt.

Sequenti die mane surgunt, copiasque arbustis conditas multis ramis tegunt, ne forte pluvia corrumpantur. Tum maris recessu incipiente ratem mari committunt, ad navem fractam denuo accessuri. Cum heri, quod commemorare oblitus eram,
 15 remis duobus idoneis instructi fuissent, cursus eorum nunc velocior fuit. Iterum feliciter eo pervenerunt; ante omnia vero omnes tabulas, quotcunque in navi reperiri potuerunt, in ratem ad conficienda tabulata demittunt, ut copiis deportandis hesterno siccius receptaculum parent. Jam Robinson omnia sedulo perscrutatus est, ut in eligendis iis rebus, quas secum aveheret, prudenti consilio uteretur. Hac
 20 vice multo minus negotii in iis eligendis habuit, quoniam ea, quae maxime necessaria essent, jam in locum tutum deportaverat. Attamen nihilo magis cautus
 fuit. Inter alia hac quidem vice unum e tormentis sex minoribus bellicis in nave deprehensis secum deportare constituit.

[240]

JOH. Tormentum bellicum? Nonne utiliora eligere potuit?

25 PAT. Ita nobis quidem videtur rem e longinquo dijudicantibus! Robinson autem, conditionis suae rationem propius, et accuratius perspiciens, tormento isto bellico sibi ad animum certe confirmandum opus esse intellexit. — *Joh.* Cur vero?

PAT. Locus nimirum, in quo pro tempore copias servatas collocare illum oportuit, ea in regione littoris situs erat, ubi barbari appellere solebant. Etsi autem
 30 sclopetis majoribus, et minoribus se satis defensum credere poterat, si forte barbari ipsum adorturi essent; horrore tamen percussus est, quoties cogitavit, fieri denuo posse, ut unum alterumque eorum a se interfici oporteret. Itaque putavit, fore, ut tormenti in littore constituti globo supra eorum capita, cum quidem ad insulam pervenire conarentur, coniecto satis deterrerentur, quin propius accederent. Ex eo
 35 intelliges, o bone, quam lubricum sit aliorum rationem dijudicandam sibi arrogare. Raro enim aliorum consilia perspicimus; quomodo igitur eorum arbitrium nobis arrogabimus? Vir sapiens itaque in judicendis aliis lentus esse, neque temere hoc sibi arrogare solet, quoniam satis largam cogitandi, atque judicandi materiam in se ipso deprehendit. In quo nos quidem, o mei, in posterum eum imitabimur!

Hac quidem vice Robinson et Mercurialis praeter tormentum bellicum haec quoque rati imposuerunt. 1) Sacculum frumento, item alium hordeo, alium pisis. [241] 2) Cistam clavis, trochleisque ferreis | repletam. 3) Duodecim secures. 4) Arculam pulveris nitrati cum glandibus majoribus, et minoribus plumbeis. 5) Velum, atque 6) Cotem. 5

THEOPH. Cui tandem usui hancce elegit?

PAT. Ad acuendas secures, cultros, aliaque instrumenta obtusa.

THEOPH. Nonne vero in insula lapides invenerat?

PAT. Lapidum abunde ibi erat; nullae autem cotes. Nonne animadvertisti hoc in iis requiri, ut molliores ceteris lapidibus sint. 10

THEOPH. Animadverti quidem.

PAT. Ejusmodi lapides molliores arenosos in insula non deprehenderat; nihil autem iis, qui instrumenta acuta tractant, utilius est cote. Itaque sine dubitatione illam granulis aureis, atque adamantibus praetulit, quos iterum reliquit. Antequam vero proficiscerentur, Robinson navem, qualis nunc esset, investigaturus, invenit, 15 aquam magis in eam penetrasse; undis autem, saxorumque frictione plures laterum afferes abruptos esse. Praevidit itaque fore, ut prima quaque tempestate illa penitus disrumperetur. Quod eum multo magis impulit, ut, quantum fieri posset, de copiis servatis ex ea abducere properaret. Vento nunc ad continentem spirante veli remorumque auxilio proficisci poterant, etsi temporis, intra quod mare recedere solet, dimidia parte vix elapsa. Inter proficiscendum Robinson se ipse ita vituperavit, ut ejus probitatem inde elucere putem. 20

DIETER. Quam ob rem?

PAT. Propterea, quod aurum, adamantesque non secum abstulisset.

DIETER. Quem vero in usum ista adhibiturus erat? 25

[242] | PAT. In nullum ipsius quidem; sic autem putavit: fieri potest, ut dominus navis supersit, hucque redeat exploraturus, an forte aliquid conservari ex ista possit. Quod si vero tempestas subito exorta navem ante disrumpat, quam tu denuo ad eam reversus sis, aurum vero, gemmaeque istae tunc demergantur, quomodo tu apud possessorem, apud deum, apud tuam ipsius conscientiam hoc excusaturus 30 sis, quod nihil nisi ejusmodi res servaveris, quae *tibi* utiles fuerint, nihil autem earum rerum, quas recipere domini plurimum intererit, a quibus ipsius multorumque aliorum fortuna pendere potest? Ehem! Robinson! sic ille se arguit, manuque indigabundus frontem percutit, quantum abes ab illa honestate, qua esse deberes! — Vix etiam expectare potuit, dum ratem appellerent, atque cum ea denuo revertentur. 35 Tantopere ejus animus perturbatus fuit propter officium neglectum, quod sanctum recte putabat.

Tandem advenerunt; cum vero in eo essent, ut ratem appellerent, ancipiti in periculo constituti sunt de copiis, ne universae mari demergerentur. Durante enim adhuc maris recessu littus tam vadosum erat, ut prora ratis subito in arenam procurreret, eamque ob causam multo magis erigeretur, quam puppis, quae adhuc un- 40

dis ferebatur. Robinson tamen et Mercurialis, qui opportune in puppi consistunt, vecturam delabentem retinere etiam valuerunt, ne aquis obrueretur.

Postquam omnia satis firmata erant, aquam paludosam et vadosam ad genua usque madentes transire, copiarum ad littus transportandarum causa, coacti sunt. Quod tanta celeritate, atque cautione adhibita fecerunt, ut nihil earum periret, atque ipsis ante proximum maris accessum proficisci liceret. Simulac Robinson denuo ad navem quassatam pervenerat, nihil ei antiquius fuit, nihil ut arculam il- | lam granulis aureis, cistulamque adamantibus repletam ad ratem transferret. Quo facto magna cura animum suum levare sensit; nunc quoque humanitatis hoc officio praestito sui ipsius curam denuo suscipere fas sibi putavit. Hac vice duos pabones quoque, in navem nescio quo consilio, receptos, magnam copiam vestimentorum, linteorum, instrumentorum, variam suppellectilem, lampadem quoque, chartam omnem, cui aliquid inscriptum invenisset, in cubiculo praefecti repertam secum abstulit. Interim maris aquae recedere coeperunt; illi igitur statim profecti sunt, atque vento undisque propulsi littus brevi attigerunt. [243]

Reliquum diei spatium Robinson ei negotio impendit, quod illi nunc maxime necessarium videbatur. Non enim sine magno timore cogitavit, fieri posse, ut pluvia vehemens oborta pretiosissimum ipsius thesaurum, pulverem nitratum, corrumpere. Ad quod periculum depellendum, illico e magna carbaso, quam in navem apportaverat, tentorium copiis suis a pluvia defendendis idoneum conficere statuit. Forficibus, acubus, filisque nunc etiam instructus, celeriter in hoc labore progressus est; Mercurialis quoque brevi iis ita uti didicit, ut dominum adjuvare in opere faciendo posset. Qui quidem acuum forficumque inventionem satis admirari non potuit, saepius ingenue professus, se, popularesque suos miseros esse homunciones, si quis eos cum Europaeis tot artium peritis conferre vellet. [244]

Ante vesperam hoc labore absoluto, Robinsoni stupendos tormenti bellici effectus Mercuriali monstrare libuit. Globo scilicet immisso ita illud collocavit, ut globus aquae superficiem stringeret, Mercurialis autem eo distinctius cerne- ret, quam longe ille projiceretur. Tum illud explodit; quamquam vero Mercurialis sclopetorum duorum superiorum | explosione ad hanc rem spectandam, et audien- dam praeparatus erat, tantopere tamen fragore tormenti bellici vehementiori illo perterrefactus est, ut omnibus membris trepidaret. Scilicet globus in maris super- ficie prosiluit, atque immenso spatio confecto oculis se subduxit. Tum Mercuria- lis asseverat, non nisi una ejusmodi tormenti explosione opus esse, ad omnes et singulos popularium suorum fugandos, etiamsi multa millia eorum accessissent, quoniam tonitru istius auctorem Toupanem arbitraturi essent.

Tenebris obortis Robinson lampadem accendit scripta e nave advecta perlustraturus; speravit enim fore, ut inde cognosceret, cujus navis illa esset, quemque in locum illa tetendisset? Invenit autem, non sine magna tristitia, scripta ista, li- bros item omnes, quos apportaverat, lingua sibi ignota scriptos esse. Quantopere nunc, etsi nimis sero, illum poenituit negligentiae suae, quae eum impediverat

puerum, quo minus majorem diligentiam linguis addiscendis navaret.

Attamen duplici argumento in iis deprehenso usus est ad cursum navis, ejusque rationem intelligendam. Inter alia epistolas duas invenit Barbadam directas, insulam Americae, in qua frequens mancipiorum mercatura exerceri solet.

FRID. Mancipiorum mercatura? 5

PAT. Dicam tibi, quaenam illa sit. In Africa — tenesne etiam ejus situm?

FRID. Satis illum teneo; versus pontem viridem, pascuaque anserum. Pergas quaeso! —

PAT. In Africa scilicet, Aethiopum patria, maxima pars hominum bestiis similes sunt. Duces, aut reges eorum, humanitate parum illos superantes, eos velut bestias tractare solent. Cum igitur Europaei eo perveniunt, greges magni hominum ejusmodi nigrorum iis venundantur, velut boves | in nundinis nostris. Multi patres ipsi liberos producunt parvi illos vendituri; Europaei autem magnam eorum copiam quotannis emunt, atque in Americam transportant, ubi labores durissimos exantlare, miserrimaeque conditione uti coguntur. Mancipiorum istorum miseria tanta plerumque esse solet, ut mortem vitae praeferendam censeant. 10

THEOPH. Nefas autem equidem puto, cum hominibus sic agere!

PAT. Sane quidem hoc nefas est; spem quoque gratam fovere possumus, mangonium istud detestabile sensim penitus abrogatum iri.

Porro rationes scriptas Robinson invenit, e quibus tantum non intellexit, centum mancipia in nave fuisse ad Barbadam transportanda. Quae quidem cuncta Mercuriali exponere, atque describere studuit, his additis: fieri potuisse, ut miseri isti tempestate illa in libertatem vindicati sint; ut scapharum auxilio servati insulam aliquam attigerint, in qua a tyrannorum crudeli imperio liberati vitam satis felicem atque quietem suo more degant. — Quod quidem Mercuriali probari visum est. — Age igitur, o bone, Robinson magno cum animi ardore addit, nunc etiam quaestionem nuper a te prolata[m] repetere audebis? 20

MERCUR. Quamnam tandem?

ROBINS. Quam scilicet utilitatem tempestas illa, quae nobis lintrem abripuit, praestitisse videatur? — Mercurialis erubuit, oculosque demisit — O! Mercurialis! sic Robinson tum magno cum pietatis ardore exclamavit, agnosce numen omnipotens, atque sapientissimum, quod omnia ita effecit! Ecce! quantis copiis redditis tempestas illa paucorum abreptorum damnum nobis compensaverit? En aspice omnia ista vitae bene beateque vivendae praesidia — iisne frueremur, nisi tempestas illa oborta fuisset? Triste quidem istud felicitatis genus est, | quod e calamitatibus aliorum oritur; quodsi autem vel maxima pars eorum, qui in nave fracta fuerunt, nunc feliciorem vitam agerent, quam antea? Neque vero dissimile hoc est. Quid tibi nunc videtur de providentia divina mundum gubernante? „Incredibilem sapientiam, atque benignitatem ejus esse; me autem stultum fuisse, Mercurialis respondet. Tum manibus conjunctis ad coelum suspexit, a Deo peccati ignorantia commissi veniam petiturus. 30

Robinson scripta perlustrata non minori cum cura asservavit, quam aurum, et gemmas. Eorum enim ope sperabat, fore, ut, si unquam in Europam reversus esset, verum copiarum servatarum possessorem rescisceret. Sex dies continuos, ac bis terve quotidie, ad navem fractam proficisci illi pergunt, ac quaecunque moveri poterant, ad littus transportant. Permultae res, quas nos flocci pendimus, qui earum inopiam nunquam sensit, ab illis permagnis aestimatae, atque propterea ablatae sunt. Magna pars vecturae dentibus elephatorum constabat; istos neglexerunt, quoniam nullam inde utilitatem se capturos putabant. Eodem modo nonnullas fabarum Arabicarum arculas Robinson sprexit, quia cupediis superfluis atque noxiis denuo assuescere plane notuit. Quam maximam contra tabularum copiam e nave dissolutam auferre studebant; illos enim majoris utilitatis, igitur quoque majoris pretii, putabant. Quin tormenta bellica quinque reliqua in littus transferunt, omniaque ferramenta, quae inveniri, aut a nave dissolvi poterant.

Postquam decies octies hoc iter sic confecerant, ut cum copiis suis incolumes appellerent, in nave fracta occupati tempestatem oboriri animadvertunt. Igitur ratem onerare quam maxime properant, atque ea cum spe proficiscuntur, se ante tempestatis vehementiam littus assecuturos. Frustra autem; | antequam enim dimidiam viae partem confecissent, tempestatas tam saeva, tonitribus, fulminibus, pluviaque furentibus, coorta est, ut undae ratem superarent, copiasque in ea positas submergerent. Ipsi aliquamdiu eam tam firmiter amplectuntur, ut fluctibus spumantibus non abriperentur, etsi illi ulnae altitudine subinde capita eorum superarent. Tandem ratis imbecilla fluctuum furori diutius resistere nequit. Vincula trabium dissolvuntur, ratis tota destruitur. [247]

CAROL. Eheu! miser Robinson!

OMN. Tace! Tace!

PAT. Mercurialis quidem natando vitam servare conatur, Robinson vero trabem amplectitur, quacum nunc profundo mergitur, nunc sublimis fertur. Saepius ille sub undis versatur, quam supra aquam, attonitus plane atque sensu oculorum auriumque orbatus. Jam vires animusque eum deficiunt. Alta denique voce exclamat, tum fluctu ingenti a trabe avulsus, atque submersus est. Fidus tamen Mercurialis domini latus plane non reliquerat, etsi ipse multo celerius salutem suam recuperare potuisset illo neglecto. Cum igitur dominum ante oculos suos submergi videt, confestim se in aquam demittit, illum manu sinistra arripit, dextra se ipsum elevare nititur. Jam omni vi connisus brevi cum domino mortuo littus assequitur.

OMN. (perterriti) Heu! heu! mortuone?

PAT. Ita eum appello, quoniam ne minima quidem vitae scintilla in eo inesse videbatur. — Mercurialis dominum exanimantum in terram penitus transportat, desperabundus se super eum projiciens, illum alta voce vocat, eum commovet, corpus totum fricat, deciesque labiis os mortui premit, spiritum ei redditurus.

Tandem incredibili cum laetitia vitae redeuntis signa quaedam in eo animadvertit; igitur eum reficere pergit, Robinson sui conscius esse denuo incipit.

[248] | Ubinam ego sum? voce lenti atque trepida interrogat, oculos simul aperiens. In amplexu meo, carissime domine, Mercurialis respondet, lacrymarum copiam effundens. — Tum non sine magna animi commotione vidisses Robinsonem servatori suo gratias agentem, hunc autem mirabiliter de vita domini recuperata gestientem. 5

Neque, o mei liberi, quo hujus diei narrationem finiamus, praeclarius quidquam invenio. Itaque hodie satis sit!

VESPERA VIGESIMA QUINTA.

Variis nunc quoque negotiis pater impeditus est, quominus narrando pergeret.

Interim liberorum numerus sex advenis novis auctus est. Nomina eorum sunt, Matthias, Ferdinandus, Conradus, Johannes, Christianus, et Carolus. Tum inter priscos mirifice certatum est, quisnam prior novis amicis ea narraturus esset, quae de Robinsone jam audiverat. Alius tum alia de eo profert; alius alia omisisse arguitur, atque a tertio quodam interrumpitur, ad narrationem supple-

5 inter priscos mirifice certatum est, quisnam prior novis amicis ea narraturus esset, quae de Robinsone jam audiverat. Alius tum alia de eo profert; alius alia omisisse arguitur, atque a tertio quodam interrumpitur, ad narrationem supple-

10 dam. Cunctis igitur conclamantibus tanta loquentium confusio orta est, ut nemo se ipse intelligeret. Quo tandem pater narrationem iterum ordiri, atque eousque continuare est coactus, ubi postremum substiterat. Tum omnium cum plausu ita pergit:

Agite, o mei, Robinsoni noster denuo reffectus est. Somno quippe sub tentorio idoneis in lectis capto adeo recreatus est, ut die oborto viribus pristinis recuperatis statim se erigere, ac deo pro conservata vita sanitateque restituta gratias agere

15 valeret. Tempestas per totam noctem furere non desierat. Itaque magna cum curiositate, timida tamen, dei lucem expectavit, ut videret navis fractae conditionem. Jam sol oritur, ille vero non sine magno moerore vidit, navem penitus evanuisse. Tabulas quippe, trabesque singulae, ad littus delatae, testabantur, illam a tempestate penitus dissolutam esse. Nunc eum bene habuit, sibi conscius esse,

20 quod nihil intentatum reliquerit, quo de copiis in nave repertis, quantum ejus fieri posset, servaretur. Felicem quoque eum merito praedicabimus, qui in cunctis rebus ea sapientia usus sit, ut in qualibet fortuna eodem jure, quo nunc Robinson, se confirmare possit, dicens: *hoc mea culpa non accidit!* O! quantopere ista cogitatio vel acerbissimas calamitates tolerabiles nobis reddere potest!

Nunc Robinson, et Mercurialis omnes navis reliquias in littore deprehensas curiosi colligunt, praevidentes quippe, unumquamque tabulam aut quodvis tigel-

25 lum magno ipsis usui fore. Quo facto negotiorum proximorum rationem ordinant. Copiae servatae nimirum in arcem transportandae erant; periculosum tamen videbatur, nimis longe ab iis interim recedere. Robinson igitur statuit, ut alterni vecturam, et custodiam agerent, alter ante, alter post meridiem. Tormenta bellica complevit, atque in littore collocavit, orificiis versus mare directis. Tum ignis accenditur, qui a custodiente nutriretur, apud tormentum malleolus in promptu erat, quo illud necessitate urgente sine mora exploderetur. Robinson ipse copiarum transvehendarum initium fecit. Remigis vestibis ille quoque indutus, ne lautiora

30 vestimenta laedantur, pro armis prioribus nunc gladio venatico, duobusque sclopetis manualibus, repletis iis, cingitur. Primum aliquot vasculis pulveris nitrati, cum aliis rebus, quae humiditatis impatientiores essent, vehiculo impositis profectus est. Canis villosus, qui nunquam ab ejus latere recedebat, eum comitatur,

35 nec inutiliter. Scilicet Robinson laqueo canem ita in pabone alligavit, ut ipsum

trahendo adjuvaret. Quoniam vero istud canum genus quam maxime docile est, hic quoque brevi tam scite novo munere fungi didicit, ut jam diu in illo administrando exercitus videretur. Dentibus insuper fasciculum portavit, quod jam antea edoctus fuerat. Robinson revertens cunctas lamas, mansuetas eas atque oneribus portandis jam assuefactas, secum adduxit, ut iis quoque ad copias transportandas uteretur. Quae cum septem numero, singulae autem centum et quinquaginta libris portandis pares essent, facile intelligere potestis, quantum onus universae conjunctim afferre valuerint. Tantas vero copias Robinsonis spelunca et cella capere neutiquam potuit. Igitur alterum tentorium amplum in vestibulo arcis exstruere properant, quo ad illas pro tempore condendas uterentur. Octo dierum spatio elapso omnia deducta sunt, praeter tabulas nonnullas, quae densis arbustis hucusque tectae fuerant.

Carolina CAROL. De capra vero, pater, nihil amplius nobis narrasti?

PAT. Ehem! Parum abfuit, quin ejus obliviscerer! Capram scilicet isti sane secum abduxerunt, eamque lamis mansuetis junxerunt, cum quibus illa satis amice vixit. —

Jam Robinson et Mercurialis operibus jucundis quam maxime abundaverunt. Ille tamen, qui in rebus agendis nunc rectam distributionem ordinemque earum magnopere amabat, mox labores necessarios ab iis, qui minus necessarii essent, sejunxit; illisque priorem operam impendit. Nullo autem nunc magis indigebant, quam horreo exstruendo, quo copiae eae, quas spelunca capere non posset, commodius atque tutius conderentur, quam tentorio. In quo quidem fabrorum lignariorum ars illis exercenda fuit, quam neuter didicerat.

[251]

Nunc autem nullum opus Robinsonis cunctis instrumentis necessariis instructi industriam atque solertiam difficultate porro superare videbatur. Quin labores molestissimi atque quam maxime insoliti ludus ei fuerunt, multis aliis sine instrumentis et socio feliciter perfectis. Itaque nunc facili negotio arbores detruncatae, atque exasciatae, trabes conjunctae atque erectae, parietes et lateribus confecti, tecta duo, alterum e tabulis, alterum ex foliis cocossae constructa sunt. Quo facto horreolum absolutum est tuguriis agrorum nostratium non dissimile. Robinson insuper fenestras e praefecti navis cubiculo prudenter abstulerat, quae quidem nunc egregium usum ei ad illustrandas interiores tugurii partes, ita ut nusquam foramina aperta relinquerentur, praebuere. Vitrum imprimis Mercurialem in admiratione rapuit; nunquam enim ejusmodi viderat, nunc vero animadvertit, quantam illud praestaret utilitatem.

Sic omnibus rite conditis Robinson commodum aditum ad arcem parare constituit, ut illam non minus munitam haberet. Cui consilio nihil magis idoneum putavit porta cum ponte versatili conficienda. Cum omnibus rebus huic negotio necessariis abundaret, clavis nimirum, catenis, cardinibus, claustris etc. statim ad illud perficiendum se accinxit. Cunctis antea rite constructis, in vallo atque etiam in pariete arboreo foramen valvis jam absolutis aptum conficitur, porta erigitur,

pons versatilis ita adstruitur, ut sustractus portam claudat. Tum tormenta repleta in vallo collocantur, binis dextrum, binis sinistrum latus, binis faciem castelli tuentibus. Nunc quemlibet barbarorum impetum securi expectare illi poterant, idoneo atque commodo introitu insuper gaudentes.

5 | Interim messis advenit. Robinson gladio vetere pro falce usus est ad zeam demetendam, ad effodiendos autem solanorum bulbos ligone, in copiis servatis invento. Quae quidem negotia istorum instrumentorum auxilio mirifice illis successerunt. Non sine magna voluptate eos spectavisses, cum majori etiam te socium iis addidisses. [252]

10 JOH. Equidem eos in labore adjuvisse magnopere cupio! Hans

DIETER. Eam ob causam, ut in insulam desertam se conferas, non necesse est. Apud nos eadem cum voluptate opus facere poteris. Brevi experieris, quot negotia pater optimus nobis mandaturus sit, cum a laboribus consuetis vacaverimus. Nunc lignorum acervos cum eo struere, aut diffissa in culinam transvehere, nunc in horto terram fodere, nunc aquam ad irrigandas plantas apportare, aut lolia evellere solemus — nunquam operis faciendi materia nobis deest!

PAT. Cur vero ad ejusmodi negotia tractanda vos a me instituti putatis?

JOH. Hem! ut nunquam otiosi esse consuescamus, propterea quoque, quod illa nos sanos robustosque reddunt. Johannes

20 CHRIST. Num autem nos quoque laborum istorum socii erimus, pater?

PAT. Sane quidem; neque vero enim ego vos minus diligam ceteris, vobisque etiam omnia illa facienda mandabo, in quibus utiliter vos occupari putavero.

CAROL. Egregia polliceris; Robinsonis industriam imitabimur!

PAT. Euge! Robinsoni quidem multum illa profuit, uti intelleximus; sic nos quoque indies magis usu experiemur, quantas vita laboriosa praestet utilitates! Carolus

25 | Jam messis finita est. Robinson duo tribula conficit atque Mercuriali eorum usum edocto ambo zeam uno die extundunt. Duos saccos inde replent, sex circiter modiorum mensura. Pane bis octo ad aliquot menses instructi erant. Quo consumto Robinson ipse panem coquere constituit. Molam manuariam e nave apportaverat. Nihil igitur ei defuit, nisi cribrum densum ad cribrandam farinam, furnusque ad coquendum panem. Cribri loco telae genus, ex urticis cannabinis confectum, adhibuit in copiis servatis repertum; furnum facili negotio exstruendum putavit. Hunc quoque laborem ante tempus pluvium absolvit. Tum duplici modo panes coquere instituit, nonnullos e farina frumenti, nonnullos zaeae. Ille autem longe meliorem his saporem habuerunt; Robinson ergo istos praeferre constituit. Maximam eo consilio agrorum partem frumento consevit, ne unquam eo ad panem coquendum careret. Quod negotium ipsius Mercurialisque vires superare non videbatur, quoniam bis quotannis in hac insula sementem facere, atque messem colligere poterant. Defuerunt tamen illis, quae in copiis nave ad-
30 vectis non repertae, quam maxime autem necessariae erant, spathae duae ferreae.
40 Mercurialis quidem ejusmodi e ligno duro confecerat; ferreae autem istis longe

praestantiores, et utiliores esse jure meritoque videbantur. Cum autem Robinson agriculturae, cum propter ejus utilitatem, tum jucunditatem, imprimis operam dare cuperet, officinam spathis, instrumentisque aliis ferreis conficiendis idoneam nunc etiam exstruere constituit. Quod ejus inceptum tam audax non fuit, quam illud vobis forte videtur; cunctis enim rebus ei perficiendo necessariis nunc satis instructus fuit, incude scilicet, folle idoneo, tantaque ferri copia, ut ad totam ejus vitam sufficere videretur. Itaque consilium illud statim perficere instituit.

[254] | Ampliori scilicet tecto superinstructa culina adeo amplificata est, ut officinae ferrariae usum vel tempore pluvio praestaret. Igitur ejus temporis partem ferramentis conficiendis impendunt, quod quidem post nonnullos conatus irritos praeclare illis successit. Spathis confectis Robinson vel aratri viribus ipsorum accommodati inventionem tentavit. Magnam quoque laetitiam ex eo invento cepit. Quod quidem aratri nostris multum dissimile fuit; unico quippe ramo curvo constabat, cujus in parte curva ad terram depressa vomer affixus erat, ansa insuper, cujus ope aratri moderator illud gubernare pro arbitrio posset; in altera parte boves aut equi jungi poterant, siquidem eorum copiam habuissent. Nunc autem alterutri hoc munus suscipiendum fuit. Aratrum istud quam simillimum ejus fuit, quo veteres Graeci uti tum solebant, eum agrorum colendorum initium fecerunt. Nullis illud rotis instructum erat. Omnia quoque caetera instrumenta initio eadem simplicitate fuisse videntur. Sensim homines, aptiorem eorum rationem invenientes, illa mutaverunt atque emendaverunt, ita ut earum rerum, quibus ad opera facienda indigebant, utilitas atque commoditas subinde augetur.

Robinson tamen jure meritoque hoc invento laetari debebat, cum proprio Marte, neque ejus delineatione antea visa, illud confecisset. Plura enim saecula transisse videntur, antequam homines vel simplex istud aratri genus invenerint. Ejus quoque inventoribus posterius tantam tamque singularem tribuerunt sapientiam, ut divini illis honores constituerentur. An tu etiam recordaris, Johannes, ejus quem Aegyptii aratri inventorem putaverunt?

Johannes JOH. Satis recordor; *Osirim*, quem postea divinis etiam honoribus illi coluerunt.

[255] PAT. Phoenices autem utilissimum hoc inventum *Dagoni* cuidam tribuerunt, eumque supra humanam naturam elatum crediderunt, coeli filium appellantes.

NICOL. Nonne vero Robinson lamis ad arandum uti potuit?

PAT. Initio ille quidem dubitavit, an huic negotio idoneae forent, quoniam ad bajulandum, quam ad trahendum, aptiores videbantur. Attamen neque hoc intentatum reliquit; en autem, res votis respondit! Animalia scilicet ista sensim ei labori adeo assueverunt, ut Robinson et Mercurialis agricolae periti, lamae vero boves, et asinae esse viderentur. Uno tantum illi nunc caruerunt instrumento, eoque ad agriculturam rite faciendam maxime necessario, nec tamen in nave reperto.

FERD. Quod equidem satis conjectura assequor!

PAT. Quodnam fuisse putas?

FERD. *Occam.*

PAT. Rem acu tetigisti! — Sine ista enim agri recte coli nequeunt, quia ejus ope glebae majores comminuuntur, ut semina terra satis molli condantur, atque te-
gantur. Itaque Robinson primum clavorum ferreorum idoneam copiam fabricavit.
5 Tandem post nonnullos conatus irritos ligneum quoque receptaculum confecit, il-
lis firmandis aptum. Tum idoneo foraminum numero perforato clavisque ferreis
immissis, occa perfecta est.

Jam exacto tempore pluvio duos frumenti modios, unum hordei, dimidium
pisorum seminavit; post duos autem menses duodecies istos non sine insigni vo-
luptate recepit; viginti quatuor scilicet frumenti, duodecim hordei, sex pisorum
10 modios, quibus copiis ipsi et Mercuriali in annum dimidium ne opus quidem erat.
Patris vero familias providi more omnis generis in promptu habere constituit, quo-
niam fieri poterat, ut agrorum proventus aliquando minores essent, aut messis
grandine aliis- | que calamitatibus periret. Itaque granarium idoneum condere sta-
15 tuit, quo semper victus utriusque ad semestre sufficiens contineretur, si forte unquam
messe privarentur. Hac mente coeli serenitate continuante horrei tectum diruunt,
alteram etiam contignationem addituri, quae granarii usum praestaret. Quod qui-
dem negotium majorem solertiam atque operam postulavit, illa, quam inferiori
ejus parti extruendae impenderant. Improbis tamen eorum labor atque assiduus
20 omnes difficultates denuo superavit, opusque perfecit.

Interim capra duos ediderat pullos, ita ut hoc quoque animalium genus in
insula propagaretur. Canis custodis munere fungitur; Polus, psittacus, scilicet,
sive in mensa, sive in opere faciendo confabulatione eos delectat. Lamae au-
tem nunc summam utilitatem illis praestiterunt, quippe quae non solum lac, ca-
seos, butyrumque praeberent, sed etiam in agris colendis utiliter eos adjuvant.
25 Jam igitur Robinsoni nihil defuit ad vitae felicitatem consummatam, nisi — quid
tandem putatis?

THEOPH. Nihil nisi, ut cum parentibus esset! —

PAT. Atque — quod duo tantum numero ipsi essent! Fieri enim poterat, ut
30 alter brevi moriens alterum in solitudine misera ab omni hominum societate se-
junctum relinqueret. Attamen Robinson nefas putavit, malorum futurorum metu
vitam acerbiorum reddere. Numen illud, sic ille se confirmat, quod hucusque rebus
meis consuluit, in posterum quoque mihi opitulabitur! Sic perpetua tranquillitate
omnes ac singulos dies nunc consumsit, externa non minus, quam interna quie-
35 te beatus. Quam quidem conditionem Deus vobis universis prospiciat! — Quod
patris dictum mater pio voto confirmavit; tum omnes discesserunt.

| VESPERA VIGESIMA SEXTA.

PAT. Agite, o mei liberi, hodie permulta vobis narranda habeo!

OMN. Euge! Euge!

PAT. Vereor autem, ut una haec vespera cunctis sufficiat.

NONN. Nemo nostrum patris sermonem interrumpat; tunc sane tempus suffi- 5
ciet.

PAT. Conabor equidem. Praeparemini igitur ad res novas horribiles audiendas, quae qualem exitum sint habiturae, nemo profecto praescire valet.

(Tum liberi conjecturas suas exprimere gestiunt)

Jam parum vobis gratificaturum me puto, si cuncta, quae Robinson et Mercurialis 10
quotidie instrumentorum ope confecerint, vobis describere perrexero. Nonne?

Johannes JOHAN. Gratum quidem facturus esses; attamen illa quisque sibi ipse facile fingere potest.

PAT. Itaque sufficiat dixisse, eos tempore succedente cunctos fere artifices — 15
pistorem, fabrum ferrarium et lignarium, sartorem, sutorem, scriniarium, rotarium, figulum, hortulanum, agricolam, venatorem, piscatorem — pluresque alios tam feliciter imitatos fuisse, ut sexcentas res conficerent, ad quas comparandas nos Europaei ignavi totidem aliorum hominum auxilio indigemus. Viribus insuper illi aucti sunt, quo magis illas intenderunt; animi quoque in continuo utilique labore 20
occupati indies meliores, atque sereniores redditi sunt. Ex quo satis intelligere
[258] possumus, deum optimum maximum nos ad ejusmodi indu- | striam exercendam natura formasse, quoniam ea nunquam non saniores, meliores, atque feliciores nos reddere solet.

Haec inter negotia jucunda plus quam semestre temporis spatium elapsum, 25
neque interea Mercurialis ausus est, dominum de itinere in patriam suam faciendo monere; etsi ille saepius finitis laboribus montem, unde insulae patriae regio conspici poterat, conscendere, meditabundus consistere, atque somniantis instar suspirare solebat, quod a patre in perpetuum disjunctus esse videretur. Robin-
son vero hucusque ejus itineris mentionem facere studiose vitavit, quoniam ami- 30
ci desiderio satisfacere ante non poterat, quam instituta, ad novam vitae genus necessaria, perfecta essent.

Jam autem opera maxime necessaria absoluta fuerunt. Itaque Robinson pri-
mus navis, ad Mercurialis patrem adducendum, denuo aedificandae autor fuit. Quod propositum gratissimum denuo magna laetitia illum affecit, ita ut omni mo- 35
do gratum erga Robinsonem animum nunc quoque significaret. Proximo igitur die opus inchoatum est, longeque felicius nunc successit, idoneis securibus instructis. Interim Robinson in negotio domestico occupatus Mercurialem ad littus

mittit, testudinis quaerendae causa; diu enim grato hoc cibo caruerant. Ille vero brevi tanta cum celeritate atque formidine subito revolavit, ut vehementer anhelaret, neque lingua titubante quidquam proferre valeret, praeter verba ista: *Hem! adsunt! adsunt!* Robinson perterritus eum interrogat, quis nam adsit? — Hem! domine! una, duae, tres — sex scaphae! — Numeri senarii angore percussus reminisci vix potuit! — Robinson quam velocissime collem conscendit, atque non sine horrore videt, quas Mercurialis significaverat, — sex scilicet scaphas barbaris repletas, appelli commodum conantes. Tum celeriter descendit, trepidantis Mercurialis animum confirmat, eumque interrogat: an fideliter ipsum adjuvare velit, pugna denuo cum barbaris exorta? — Vel cum discrimine vitae te adjuvabo, ille respondit, cum interim satis reffectus fortitudinem pristinam in animum revocasset. „Age vero, Robinson exclamat, inhumanos istos impediamus, quo minus consilia sua saeva exsequantur! Quae constituerim, inter eundem tibi exponam; nunc non loquendi, sed agendi tempus est.“ Tum tormentorum unum e vallo deducit, rotis suffultum; sex sclopeta majora, quatuor minora, satis repleta illa, duosque gladios profert. Uterque duo sclopeta manuaria, gladiumque cingulo immittit, tria sclopeta majora humero accipit, tormentique vehiculo se jungit. Globis plumbeis majoribus et minoribus, pulvere item nitrato copiose instructi erant. Sic illi horrenda quadam, atque taciturna cum gravitate e porta ad bellum progrediuntur! Ponte versatili superato consistunt. Tum Mercurialis revertitur, ad pontem sustrahendum, et claudendam portam; quo facto scalae sparteae ope, e rupe etiam dependentis, ad duces rediit. Quam cautionem Robinson propterea adhibuit, ne inimici arcem occuparent, cum forte ipsi fortuna adversa in proelio uterentur. Tum ille consilia diu multumque animo versata Mercuriali exposuit. „Montem circum, ait, atque per densissimam partem sylvae ibimus, ne ab hostibus conspiciamur. Tum in arbustis densis ad littus tantum non procurrentibus ita quam maxime iis appropinquabimus, ne tamen ab iis conspiciamur. Cum eo pervenerimus, subito globum tormenti bellici super capita eorum projiciemus. (Hac mente funiculo tormentario instructus erat.) Quo barbaros adeo exterritum iri credo, ut relicta praeda statim in scaphis refugiant. — Quod quidem Mercuriali vero satis simile visum est.

| „Tunc non sine insigni laetitia, sic Robinson pergit, miseros istos, ad quos assandos huc advenerunt, ne ulla quidem gutta sanguinis profusa, nostro auxilio a morte vindicatos videbimus. Quod si vero spes ista nos fefellerit; si Cannibales multitudine freti in fugam se conferre dubitaverint: tunc, bone Mercurialis, viros nos praestabimus, atque periculis, in quae sola humanitate ducti nos conjecerimus, pectus forte opponemus. Ille, qui cuncta videt, cur vitae discrimen nunc adeamus, quoque intelligit, nosque salvos reduces faciet, siquidem hoc nobis conduxerit. Fiat quod ipse constituit!

Tum commilitoni manum porrigit, ambo autem pro virili invicem se adiutores spondent. Interim tacito gressu usque ad extremam arbustorum partem perventum est; ibi consistunt. Robinson in aurem comitis susurrat, ut quam cautissime post arborem magnam serpat, sibi que significet, num hostes ex eo loco conspici possint. Mercurialis reversus nuntiat, quam optime illos inde observari posse, ignem universos circumscindere, ossaque alterius capitivi, jam mactati, assata rodere; alterum non procul ab illis in terra vinctum jacere, quem mox mactaturi essent, istum de popularibus suis non esse, sed virum album eumque barbatum videri. Robinson exarsit, de viro albo imprimis audiens. *Tubum opticum* e nave servatum secum apportaverat, quocum post arborem ipse collocatus, quae Mercurialis nunciaverat, vera deprehendit. Quinquaginta circiter Cannibales apud ignem condecorant, captivum reliquum vero Europaeum esse, distincte agnovit.

Jam vix continere se potest. Sanguis aestuat, cor vehementer palpitat; illico etiam prorupisset noster ad caedem, si animo suo perturbato obsequi voluisset. Rationi tamen, quam furori caeco, obtemperare maluit; qua quidem animus ejus [261] seda- | tus, indignationem cohibuit. Ad eam partem arbustorum, in qua longius illa procurrebant, Robinson progressus, tormentum post ea collocat, ubi hiatus mediocrem e longinquo vix conspiciendum invenerat. Tum illud ita dirigit, ut globus super barbarorum capita projiceretur, ne eo laederentur. Mercuriali tacite significat, ut accurate ipsum in omnibus imitetur, quae se facientem vidisset. Quo facto duo sclopetum in terram demittit, tertiam manu tenet, quod Mercurialis imitatus est. Tum malleolum ardentem rimulae tormenti admovet; globus magno cum fragore explosus est. Qui ut a barbaris auditus est, plurimi e cespitibus ad terram procidunt, quasi universi vulnerati essent. Robinson et Mercurialis contra exitum rei avidi expectant, ad pugnam, si necesse foret, cetera parati. Barbari attoniti brevi in pedes se erexerunt; pavidiore ad scaphas profugiunt, fortiores arma capiunt. Illi vero in tormenti explosione neque pulveris fulgur, neque globum super ipsos projectum animadvertentes, nihil praeter sonitum tormenti audiverant. Propterea terror eorum expectatione minor fuit; cum autem nihil circumspiciendo invenissent, quo iterum perterrefierent, statim animum receperunt. Fugaces quoque revertuntur; cunctis horrendum ejulatum edunt, atque saevissimis gestibus arma vibrantes, chorum bellicum apud eos usitatum instaurant.

Robinson dubius etiam haeret, donec chorus bellicus finitus est. Cum vero non sine magna indignatione barbaros iterum considerare, duosque eorum ablegari vidisset, ad Europaeum miserum illum adducendum, diutius se cohibere non potuit. Scilicet Mercuriali leniter significat: *Tu, ad dextram! ego ad sinistram! Deo adjuvante eos aggrediamur!* His dictis sclopetum ipse explodit, Mercurialis sequitur. Hic melius Robinsone collineaverat; in sinistra enim ignis parte quinque, [262] | in dextra tres tantum prociderunt. Ex illis tres vere interfecti, quinque vulnerati modo erant. Jam omnes, qui illaesi erant, vehementer perturbati se corripiunt, atque aufugiunt. Alii alia in loca procurrentes terribilem ejulatum edunt. Robinson

nunc prorumpere gestit, ad eos gladio prorsus fugandos, et ad popularem suum, miserum illum atque vinctum, liberandum; sed obstupuit sane, cum nonnullos eorum, qui aufugerant, subito recolligi, atque ad defensionem parari vidisset. Itaque quam celerrime alterum sclopetum arripit; Mercurialis idem facit. „Paratusne es?“, Robinson interrogat, quo annuente, iterum bombardam explosit, quod Mercurialis imitatus est. Hac vice duo tantum occubuerunt; nonnulli autem, vulnerati scilicet, clamantes atque ululantes, amentium instar, discurrunt, alii cruenti, alii vehementer laesi. Ex istis non ita multo post tres etiam semianimes procidunt. Age tandem Mercurialis, sic Robinson exclamat, dum sclopetum explosum abjicit, tertiumque repletum illud arripit, prorumpamus! His dictis ambo ex arbustis in planitiem prorumpunt, Robinson primum ad miseram victimam provolat, liberationem ei significaturus. Dum autem ad illum accedit, nonnullos barbarorum fugientium se conspecto haerere, reverti, atque ad pugnam se componere animadvertit. Robinson socio annuit; qui quidem ejus signo intellecto propius accessit, sclopetoque exploso unum ex illis prosterni vidit. Interim Robinson cultro vincula juncea dissecat, quibus capitvi pedes manusque miserabiliter colligatae erant. Tum Germanico atque Anglico sermone eum interrogat, quisnam sit? Captivus latinis verbis respondet: se Christianum et Hispanum esse. Plura proferre propter magnam infirmitatem non potuit. Robinson opportune vini lagenam attulerat; si forte vulneraretur. Quo nunc subito Hispanum recreatum vidit. Jam illi sclopetum manuarium gladiumque porrigit, ut ad pugnam dirimendam sibi opem ferat. Mercurialem sclopetam explosa quam celerrime apportare jussit, quo denuo implerentur. Hispanus vix sclopetum gladiumque acceperat, cum furentis instar in barbaros impetu facto duos eorum illico interfecit. Mercuriali ad eum sublevandum bombardam sexta traditur, Robinsone interim reliquas implente. Pugnatoribus ambobus fortiter resistitur, ita ut disjungerentur. Hispanus cum barbaro quodam manum conserit; Mercurialis gladio armatus magnam fugientium turbam propellit. Alios caedit, alii in aquam prosiliunt, ad scaphas se recepturi; alii in arbusta confugiunt. Hispanus interim ancipiti periculo premitur. Tanta ille quidem cum fortitudine barbarum adortus erat, quanquam adhuc infirmus, ut ejus capiti duo vulnera saeva infligeret; quod autem illum in furorem adeo egit, ut gladio lapideo bellico, satis gravi illo, Hispanum magnopere urgeret. Hic quoque vix ejus impetum declinare potuit. Tandem barbarus illum prehensum in terram prostravit, gladium manu extorsit, statimque ejus caput detruncaturus fuisset, nisi Robinson periculo ejus intellecto Cannibalis caput globo sclopetario perrupisset.

Hispanus erectus sclopetorum repletorum unum arripit, eosque persequitur, qui in arbusta confugerant; Mercurialis ei socium se addit. Qui cum pauci iique magnam partem vulnerati essent, Robinson satius duxit, in campo pugnae remanere, ad observandos reliquorum hostium motus, qui nunc quidem ad scaphas se receperant. Non ita multo post ambo commilitones reversi nuntiant, in arbustis neminem superesse. Tum illi sine mora unam e scaphis relictis conscendere sta-

[264] tuunt, ad persequendos eos, qui cunctis velis adhibitis aufugere conabantur; Robinson autem eos retinuit, dicens: Abunde est, amici! sanguinis humani satis profudimus; plus fortasse, quam fas erat. Caeteri vivant, cum nobis porro nocere nec velint, nec possint.

Fieri autem potest, sic Mercurialis excipit, ut majoribus cum copiis revertantur, si eos nunc aufugere passi fuerimus — sit sane, Robinson respondet, ejus humerum leniter et blande percutiens; nonne exercitus noster quoque tertia parte auctus est? Tum Hispanum ostendens. Jam vel legioni integrae miserorum istorum audacter obviam ire poterimus, imprimis, si impetum eorum vallo moenibusque defensi expectaverimus.

Carolina CAROL. Amo Robinsonem, quod denuo reliquis barbaris pepercerit!

PAT. Neque injuria hoc facis; crudele sane fuisset, vel unum miserorum istorum temere interficere. Prorsus enim illi ignorabant, se facinus committere, quin etiam tristi hoc errore tenebantur, se bene mereri, quam plurimos hostes mactando, atque comedendo.

CHRIST. Hem turpe hoc esse, satis intelligere poterant!

PAT. Unde vero hoc illis innotuerit?

CHRIST. Vel infantes intelligunt, nefas esse, hominem interficere, ut eum devores.

PAT. Unde autem infantes hoc intelligunt? scilicet ex eo, quod tempestive hac cognitione imbuti fuerunt!

CHRIST. Sane quidem!

PAT. Quid vero, si nulla institutione illi usi fuissent? si vel parentibus, aliisque hominibus adultis, caris iis atque honoratis, a tenera statim aetate audivissent; pulcrum esse, hostes trucidare, atque devorare?

CHRIST. Tunc quidem. —

[265] | PAT. Nonne putas, infantem tunc vix in suspicionem sententiae contrariae venturum? Ille potius adultus cum ceteris homines mactaturus atque devoraturus esset. Quae quidem miserorum istorum conditio fuit. Felices nos praedicemus, quod deus nos non inter istos, sed a parentibus humanitate excultis, nasci jusserit, qui nos tempestive docuerunt, justa ab injustis, bona a malis discernere!

Jam heros noster humanitate, et misericordia praeditus in campo pugnae lacrymans circumivit, an cuiquam eorum, qui adhuc viverent, auxiliari posset, exploraturus. Plurimi autem jam exspiraverant; ceteri, dum vino vulneribus instillato eos omni modo reficere studet, sub manibus ejus moriuntur. Unus et viginti numero erant mortui. De exercitu victore nemo in proelio ceciderat, ne vulneratus quidem fuerat. Hispanus unus tuber duxerat, cum in terram prosterneretur.

MATTH. Quomodo autem Hispanus in potestatem barbarorum pervenit?

PAT. Robinsoni quidem nondum vacavit, hoc sciscitari; itaque nos etiam curiositatis nostrae sedandae opportunitatem in crastinum differemus.

OMN. Ehem! jamne finita denuo est narratio tua?

VESPERA VIGESIMA SEPTIMA.

MATTH. Eho, pater, quomodo tandem Hispanus in potestatem barbarorum pervenerat?

PAT. Paullulum etiam quiescas, velim; mox illud audies. Interim aliquid
5 contigit, quod antea a me narrari oportet.

JOH. Hem! quid tandem nobis afferes?

Johannes

| PAT. Robinson relictarum scapharum unam inspicere avebat. Itaque ad eam
accessit, atque non sine magna admiratione in illa hominem aliquem invenit, Hi-
spani instar, manibus pedibusque miserabiliter vinctum, qui mortuo similior, quam
10 vivus videbatur. Robinson ad ejus vincula solvenda properat, eumque erigere stu-
det. Ille vero neque pedibus se tenere, nec loqui valuit; miserabiliter potius flevit,
putans nimirum, se nunc ad mortem deductum iri. Qui cum barbarus, non autem
Europaeus esset, Robinson Mercurialem mortuorum corpora colligentem advo-
cat, ut patrio sermone illum alloquatur. Vix autem Mercurialis illum accuratius
15 contemplatus erat, cum spectaculum ejusmodi insecutum est, quod Robinson et
Hispanus non sine lacrymis spectare possent. Scilicet Mercurialis subito extra
se raptus est. In captivi amplexus provolans, eum osculatur, urget, clamat, ridet,
exultat, saltat, plorat, manus torquet, faciem et pectus foedat, iterum exclamat,
amentem toto habitu refert. Diu quoque, et saepius Robinson eum interrogavit,
20 priusquam responderet domino:

[266]

Pater meus! Jam vero cuncta, quibus bonus Mercurialis laetitiam atque ad-
mirationem suam exprimere gestiebat, describere non valeo. Vicies ille e scapha
prosilit, vicies in eam revertitur. Nunc considet, tunicam aperit, patris caput pec-
tori admovet refocillaturus illud, nunc brachia, articulosque a vinculis rigentes
25 fricat; nunc ejus collum amplectitur, nunc pectus, eumque blandis osculis ob-
ruit. Robinson vini aliquantulum in lagena etiam inventum filio praebet, ad patris
membra tumentia fovenda; tum paullulum secessit, ne praesentia sua eorum laeti-
tiam impediret. Reversus Mercurialem interrogat: annon patri panem praebuerit?
„Furcifer hic omnia solus devoravit,“ respondet ille, se ipsum demonstrans. Tum
30 Robinson illi jentaculum suum ipsius offert, in crumena etiam repertum, quod
| Mercurialis patri praebuit. Quo facto, repente e scapha prosiluit, atque quam ve-
locissime procurrit, ita ut oculis eorum se ante subduceret, quam Robinson illum
interrogare posset. Mox autem reversus est, lentiori tamen gressu, quam procur-
rerat. Cum appropinquasset, cerni potuit, eum manu altera urceum aquae plenum,
35 altera panem caseumque gestare. Illam patri, hanc domino porrigit, ad jentaculum
ejus compensandum. Senex aqua gelida subito recreatus est, quippe qui male siti
excruciatu fuisset.

[267]

Jam Robinson ad Hispanum in gramine prostratum, atque languentem se con-
vertit. Istum quoque a Mercuriali potu recreari jussit, atque panem cum caseo

ei praebuit. Blando ille vultu Robinsonem gratus aspicit, seque erigere conatur. Vires autem eum deficiunt, tantos dolores in articulis manuum et pedum a vinculis tumentium sensit. Robinson Mercurialem prope illum considerare, vinoque ejus membra, quemadmodum patris antea, leniter foveri jussit. Tum non sine magna animi commotione vidisses bonum istum filium inter mandatum exsequendum subinde capite ad patrem converso istius observare conditionem? Cum vero pater in terram penitus recubisset, ut eo commodius quiesceret, Mercurialis venti velocitate tacitus ad eum provolans statim revertitur, simulac intellexerat, patrem quiescendi causa recubuisse. Tum Robinson Mercurialis auxilio Hispanum ad scapham deducere conatur; ille vero, robustus scilicet juvenis, Hispanum totum quantum facili negotio in humeros sublatum solus aufert. Postquam tormenta quoque, sclopeta, spoliaque interfectorum in aliam scapham transportata erant, Mercurialis in priorem saltu se conjecit, tamque velociter, etsi vento adverso, eam remis propulit, ut Robinson navigantis cursum in littore progrediens vix aequaret. Itaque vix dimidiam viae partem iste confecerat, cum Mercurialem iterum praetereuntem vidit, ad scapham alteram deducendam. Antequam vero ille eo pervenerat, ubi prior scapha cum aegrotis constituta erat, Mercurialis cum altera advenit. Tantam velocitatem hic in currendo, atque remigando adhibuit.

Jam e regione arcis constituerunt. Robinson procurrit, ad lecticam petendam, qua aegroti facilius transportarentur. Cui illi deinceps impositi, atque a Robinsone et Mercuriali in arcem delati sunt. Egregia sane Robinsonis hominum consuetudinem desiderantis praeda! Impense ille laetatus est, quod nunc vitae solitariae semper agenda timorem tantum non deponere sibi liceret. Aegroti vero imprimis somno indigere videbantur. Interea dum Mercurialis utrique lectum sternit, Robinson aliquantulum vini calefacit, ad lavandos articulos illorum tumentes. Quo facto ad quietem se composuerunt. Tum hospites ambo coenam salubrem parant. Mercurialis ad lamam adducendam mittitur, Robinson reliqua curat. Qui quidem subrisit, eum cogitasset, se Indies magis personam regis referre. Totam scilicet insulam possidebat; subditi, qui omnes ab ipso servati erant, e nutu ejus unice pendebant, atque necessitate oblata vel vitae discrimen pro ipso adire debebant. Imprimis vero hoc illi memorabile visum est, quod totidem cultus divini genera, quot subditi in regno suo, invenirentur. Mercurialis eam Christianae doctrinae formulam amplexus erat, quam *protestantes* profitentur. (Vos, qui adultiores estis, quid hoc nomine significetur, intelligitis; vos parvuli autem expectabitis, donec melius sapueritis; tum hoc non minus ceteris cognoscetis.) Mercurialis igitur, uti dixi, protestantium, Hispanus Catholicorum, pater Mercurialis Ethnicorum etiam cultum divinum amplectebatur. Quomodo tu autem cum iis ages? „Robinson se ipse interrogat.“ Nonne vero pater te potestas sit eos cogendi ad amplectendam illam doctrinam, quam tute ipse amplexus es? „Quam in cogitationem cum nunquam antea incidisset, curiosius rem perpendit. Vos autem, o mei, quidnam illum putatis sensu communi ductum de ista re decrevisse? Eine licuit subditos cogere

ad amplectendam suam ipsius doctrinae divinae formulam?

OMN. Neutiquam!

PAT. Cur autem hoc ei non licuit?

JOH. Hem! quoniam nihil refert, quid credas, modo honeste vivas!

Johannes

5 PAT. Si quis vero, cum sit alius cujusdam dominus, intelligat, hunc errore teneri, nonne illi quidem liceat, hunc cogere ad errorem deponendum?

JOH. Hem! quidnam eo profeceris? Quicumque enim ad credendum vi adhibita cogitur, nec prudentior, nec melior eo redditur.

Hans

10 PAT. Recte judicas! Neque enim ille eo erroris vincitur. Quid autem juvat ea profiteri, quorum veritatem non perspicias? — Accedit, quod ille, qui alterum ad amplectenda placita sua coactus sit, nunquam satis dijudicare potest, an ille revera in errore versetur. Nonne fieri potest, ut ipse eo teneatur?

JOH. Sane quidem!

Hans

PAT. Cur vero?

15 JOH. Quoniam omnes homines errori obnoxii sunt!

Hans

PAT. Neque quisquam propterea sibi hoc arrogare potest, ut putet, suas opiniones verissimas esse. Deus igitur, o mei liberi, deus unus, cum falli nequeat, eorum, quae crediderimus, arbiter est. Solus ille accurate intelligit, quaenam opi-
niones nostrae verae, quaenam falsae sint; ille uni- | ce perspicit, quantum aut gra-
20 vitationem, aut levitatem animi in cognoscenda veritate adhibuerimus; solus igitur
judicat, quatenus errores nostri nobis imputandi sint.

[270]

Eodem fere modo Robinson rem dijudicavit. Male isti pereant, sic ergo exclamat, qui imprudenti fervore ducti alios ad placita sua amplectenda cogere vi adhibita velint. Male pereant, qui coeco furore alios persequantur atque excrucient,
25 quod isti misero errore teneantur, atque ea animi honestate sint, ut ore profiteri ea non sustineant, quae nondum ex animo credant. Mea quidem in insula tali crudelitati locus nunquam erit! Equidem pro virili novos cives *instituere* conabor; quodsi vero mihi non contigerit, eos erroris proprii convincere, meorumque placitorum veritatem iis perspectam reddere, credant isti, quicquid ipsis visum fuerit,
30 non mihi, cum non minus illis errori sim obnoxius, sed deo olim ejus rationem reddant!

Igitur constitutum est, omnibus ac singulis cultus divini rationem liberam fore, nisi institutione adhibita ipsi sponte ad amplectenda eadem placita conspiraturi essent. Mercurialis interim redierat; tum sedulo carnem assare, cibosque apparare
35 coquendo incipiunt. Dies hic, Robinson ait, duplicem ob causam festus merito a nobis habebitur; cum propterea quod duos homines e faucibus trigrium humanarum eripuimus, tum, quod tute Mercurialis, patrem tuum recepisti. Lautissimis igitur dapibus, quae in copiis nostris inveniantur, hodie mensam instruamus! — Mercurialis hac ad laetandum admonitione plane non indignuit. Nunquam ille ante
40 tanta hilaritate fuerat. Semper cantabat, exultabat, ridebat; nihilo magis autem negotia sua quam velocissime, atque optime curavit. Quodsi quis ita se gerit, hi-

[271] laritas in vitio non est. Jam hospites ambo exper- | gefacti sunt. Qui, quamquam a dolore penitus liberi nondum erant, adeo se recreatos, atque confirmatos tamen senserunt, ut Mercuriali et Robinsone adjuvantibus surgere, atque ad mensam considerare possent. In quo barbarus senex non minus cuncta Europaeorum inventa admiratus est, quam filius olim, eum primum illa vidisset. Mercurialis interpretis munere, nunc apud dominum cum patre et Hispano colloquentem fungitur. 5

FERDIN. An vero Hispanorum linguam ille calluit?

PAT. Neutiquam! Hispanus autem, qui sex fere menses inter barbaros versatus fuerat, eorum linguam ita didicerat, ut cogitata sua verbis satis exprimeret. Summa eorum, quae nunc ille narravit, haec est: 10

Navis nostra ad mercaturam mancipiorum faciendam missa fuit. Ab ora scilicet Africae venimus, ubi varias merces Europaeas cum granulis aureis, ebore hominibusque nigris commutaveramus. Horum quidem centum navi imposueramus, Barbadum transvehendos, ibique vendendos. Viginti eorum mortui etiam erant, halecum quippe instar coerciti. Tempestas saeva et diuturna ad oram Brasiliae nos proturbavit; qua calamitate cum navis nostra dehiscere coepisset, in altum reverti ausi non sumus, sed satius duximus oram terrae continentis legere. Subito tempestas nova nos oppressit, ab Occidente surgens. Quae nos magno cum furore a continenti propulsavit, noctuque prope insulam quandam in saxa coniecit. Nonnullis tormentis explosis in nave, quoad fieri posset, perseverare constituimus. 15
Hac mente servorum nigrorum vincula solvimus, ut illi aquam in navem penetrantem exhauriendo nos adjuvent. Qui, simulac se liberatos sentiunt, unanimi consilio scaphis potiuntur, ad libertatem vitamque servandam. Tum inopes consilii haeremus. Cogi enim vi a nobis non poterant; nos enim quindecim numero, illi octoginta, multi quoque eorum armis nostris potiti erant. Neque tamen minus anceps periculum erat, in nave scopulis inhaerente sine scaphis relinqui. Igitur precibus eos aggredimur, qui paullo ante servi nostri fuerant, ut aut remaneant, aut nos secum abducant. In quo a me impetrare nequeo, quin animi magnitudinem, et humanitatem miserorum servorum istorum praedicem. Etsi enim illi satis duriter a nobis tractati fuerant, tamen misericordia commoti nobis permiserunt, 20
ut ad ipsos descenderemus, hac vero conditione, ne armis instructi accederemus. Quo permissio in scaphas desiluimus adeo nunc oneratas, ut instantem mortem timeremus. Interim dum ad insulam propinquam pervenire conamur, ventus subito commutatus nos, quantumvis remis connisos, in mare altum propellit. Jam in praesentissimum vitae discrimen deductos nos videmus. Nihilo minus tamen, quod omnibus mirum videbatur, scaphae quam maxime oneratae, fluctibus turgidis libratae, supra aquam eminere pergunt, donec praeter omnem expectationem nemine amisso ad insulam plane ignotam appellimur, cujus ab incolis pauperibus humanissime excepti sumus. Cum istis hucusque viximus quilibet suo modo, satis misero illo quidem, quoniam barbari ipsi nihil habebant, praeter pisces, qui ab iis capiebantur, et mediocrem fructuum copiam, quos insula edit. Attamen nobiscum 25
30
35
40

illi omnia communicaverunt, nosque pisces capere docuerunt. Quod nigris nostris sociis maxime convenit, quippe qui alii vitae generi non assuefacti, nunc insuper in libertatem vindicati essent.

Ante aliquot vero dies populus finitimus bello insulam adortus est. Tum omnes arma capiunt, nos etiam officii nostri esse putamus, hospitibus nostris humanis succurrere. Equidem ad latus boni senis illius pugnavi, qui leonis instar, qui pullos eripueris, in hostes densissimos irruit. Quem cum ab iis circumveniri vidissem, dum auxiliari illi conor, ipse infelix cum eo captus sum. Duos tum dies, duasque noctes tristi hac in captivitate manibus pedibusque vincti degimus, siti insuper fameque excruciat. Nihil enim nobis praebitum est, praeter pisces putridos a mari ejectos. Hodierno autem die vix exorto ad scaphas protrahimur, ad sedandam alibi corporibus nostris crudelium istorum hominum famem more illis solito. Tum divina providentia vos, viri magnanimi et fortes, ad nos servandos adduxit, ut nobis ejusmodi beneficium conferretis, pro quo nunquam gratias dignas vobis persolvere poterimus.,, [273]

Hispanus his dictis conticuit, lacrymis vero, grati animi interpretibus, genae ejus redundant. Robinson incredibili cum laetitia animadvertit, conjecturam suam nuper expositam verissimam fuisse, Mercurialis cum eo divinae providentiae et sapientiam, et benignitatem admiratur.

Hispanus de vero copiarum in navi repertarum domino interrogatus, respondet: navem a duos mercatoribus Gaditanis oneratam fuisse, ita tamen, ut alter tantummodo de coemendis sibi nigris Africanae orae incolis mandata dederit, alter, abhorrens quippe ab ejusmodi mercatura, nihil nisi grana aurea pro mercibus suis poposcerit. Jam Robinson Hispanum manu prehensum ad horreum suum atque in speluncam ducit, eique maximam partem navis fractae ibi conservatam ostendit; quo ille obstupuit. Mercurialis totam rem ei narrat, Hispanus admiratione percussus obmutescit. Robinson ex eo etiam quaerit, cujusnam adamantes fuerint, vestesque praefecti militum, in navi repertae?

Ille respondit: utraque haereditatem praefecti militum Anglorum fuisse. Istum, postquam diu in India Orientali commoratus, rediturus in Angliam | morbo vehementi implicatus fuisset, ut in ora Africae exponeretur, postulasse, ibique mortuum esse. Navi Hispanae madatum fuisse, ut ejus haereditatem Barbadam deportaret, unde ista in Angliam transferretur. [274]

Tum Robinson cuncta scripta e navi conservata illi ostendit, in quibus ab Hispano, et mercatoris, cujus grana aurea erant, et viduae praefecti, ad quam mariti mortui adamantes et vestimenta deportari debebant, nomina inventa sunt. Ex eo tempore statim Robinson grana aurea, adamantes, scriptaque ista, velut rem sacram, religiosissime asservat. Interim vesper advenerat; universi autem diei hujus molestiis, et periculis exantlatis viribus se adeo exhaustos senserunt, ut somno benigno recreari magis solito hodie optarent. Itaque fecerunt, quod nos quoque faciemus, simul ac deo pro tranquillitate, et felicitate illaesa, qua nos quidem hodie gavisi sumus, pias gratias egerimus.

VESPERA VIGESIMA OCTAVA.

- P**AT. Proximo die Robinson cunctos subditos mane multo convocat, ad negotium conjunctis viribus perficiendum, quod differri non poterat.
- Hans JOH. Quodnam tandem?
- PAT. Caesarum scilicet cadavera inhumata etiam in campo pugnae jacebant; verendum autem erat, ne malis eorum vaporibus pestis exitiosa oriretur. Itaque securibus instructi omnes ad locum illum horrendum se conferunt.
- FERD. Securibusne?
- [275] | PAT. Sane quidem; non autem ad sepulcra facienda, quem quidem in finem rutris, spathisque instructi venissent, sed ad caedenda ligna, rogam scilicet structuri, in quo mortuorum corpora conjunctim cumburere statuerant.
- Johannes JOH. Romanorum morem in comburendis mortuis imitati sunt.
- PAT. Aliorum quoque antiquitatis populorum. Popularium enim suorum parum sapientium consuetudinem noxiam Robinson imitari noluit, qui tunc temporis mortuorum corpora mediis in urbibus, aut in templis sepeliebant imprudentes, ubi illa vivis pestem, ac mortem exhalabant.
- MATT. Ehem! idem etiamnum faciunt illi.
- PAT. Male quidem! Ex quo rursus intelligetis, quam arduum hominibus sit, a pravis consuetudinibus abstrahi. Haec quoque primaria causa est, de qua vos saepe exhortari soleo ad sapientiam et honestatem tempestive sequendam. Si quis enim stultitia vitiisque semel imbutus adeo est, ut eorum consuetudinem duxerit, non sine multo labore, et studio ab iis liberabitur, etsi vi eorum noxia quam luculentissime perspecta. Hodie enim nemo est, quin intelligat, vapores corporum mortuorum vivis nocere; nonne autem nihilo magis illa in coemeteriis urbium, aut in fornicibus templorum, in quibus ne terra quidem obruuntur, reponi solent? Integrum forsitan saeculum elabetur, antequam homines de ritu isto noxio abrogando serio cogitare incipiant!
- Hans JOH. Modo penes me ejus rei potestas esset; non diutius illa toleraretur.
- PAT. En! carissime Johannes, gravem sane causam, quae te, aliosque pueros impellat, ut animi, ingeniique virtutibus prae caeteris eminere studeatis! *Scilicet tunc cives vestri vobis magnopere confisi ad munera administranda vos ev-* | *hent, quae vobis potestatem dabunt, multos abusus abrogandi multaque humano generi utilia instituendi.* Deus etiam optimus maximus vos universos ad hoc destinasse videtur, ut olim tanta auctoritate polleatis, per quam a vobis insignis aliquando utilitas ad cives vestros redundet. Omnia enim ad hanc conditionem necessaria, numen benignum vobis tribuit. A parentibus quippe honestis, amore, et gratia civium gaudentibus, orti estis; corpora valentia, animique facultates integras vobis dedit, nunc quoque ea institutione frui vos jussit, qua pauci se beatos praedicare

possunt. Igitur, quae ad consequendam olim praestantiam, atque auctoritatem, imprimis requiruntur, deus larga manu vobis prospexit. Jam turpitudinis notam ille sustinebit, qui recte iis uti noluerit! Quod ne quisquam vestrum faciat, minime vereor! si autem olim, quod deus bene vertat, tales evaseritis, quales evadere potestis, ut nimirum ad communem utilitatem plurimum conferre possitis — quaeso vos, o mei, ut auctoritate vobis concessa ad imminuendam miseram, ad augendam vero felicitatem humanae societatis utamini! Tunc ejus quoque occasionis recordemini, quae mihi hodie data fuit, vos paterno cum amore exhortandi, civibusque vestris persuadere conemini, ut mortuorum corpora iis in locis sepeliant, ubi vaporibus pestiferis exhalatis nocere vivis nequeant.

NICOL. Equidem avo, et avunculo ista dicam, ut primum ad urbem accessero; isti rem satis expedient.

PAT. Quod ut facias, care Nicolae, te rogo!

Robinson et socii combustis cadaveribus domum redeunt. Interim Mercurialis patrem docuerat, nefas esse humana carne vesci; quod ille primum satis perspicere non potuit. Filius autem cuncta ei | exponere pergit, quae ipse a domino audiverat, atque sic brevi patrem eo adduxit, ut morem istum inhumanum ex animo aver- saretur. Senem istum Robinson *Martialem* propterea appellavit, quod filio prior fuisset; sic eum in posterum quoque appellabimus. [277]

Jam Robinson universos ad concionem convocat, in qua Mercurialis iterum interpretis munere cum erga Hispanum, tum apud senem Martialem functus est. — Ipse, apud quem summa potestas erat, brevi hac oratione concionem instaurat: „Nos, o boni, qui hic congregati sumus, omnia nunc possidemus, quae ad bene „beateque vivendum requiruntur. Ego vero his beneficiis divinis cum tranquillitate „animi non fruar, quoad alios esse intellexero, qui jure sibi ea vindicare possint, „inopia autem atque miseria opprimantur. Populares tuos, amice Europae, „Hispanos scilicet inter barbaros relictos significo. Itaque a vobis peto, ut quilibet „vestrum sententiam dicat, de optima ratione miserorum istorum nobiscum „conjungendorum!“

Haec praefatus unum quemque sententiam proferre jubet. Hispanus, scapha in praedam accepta solus se profecturum ad eos adducendos, pollicetur. Martialis idem facere paratus est. Mercurialis autem satius putat, patrem senem remanere, optatque, ut sibi liceat Hispanum comitari. Tum non sine animi magnitudine certatum est, cuinam contingere vitae periculum adire; quo Robinson tandem coactus est ad dirimendum certamen sententiam dicere, cui omnes laeti obtemperaverunt. Haec erat, ut Hispanus cum Martiali proficisceretur, Mercurialis autem apud se remaneret.

CAR. Cur vero non Mercurialem potius delegavit, quam senem miserum? Carolus

PAT. Partim amore Mercurialis ductus, quem ut in periculum se ipso absente conjiceret, a se | impetrare non potuit, partim quod senex magis etiam filio maris navigationisque peritus esset. Hispanus autem propterea illum comitari debebat, [278]

quod populares ejus Robinsonis invitationem sequi alioquin vix ausi fuissent. Itaque decernitur, ut ambo illi proxime in viam se conferant. Antea autem necesse erat, ut ager decies major araretur, atque coleretur; aucto enim colonorum numero, victus etiam necessarius quotidie augeri debebat. Cuncti igitur per aliquot hebdomades continuas agricolarum munere funguntur. Quolibet vero opus sedulo faciente, omnia feliciter et cito peracta sunt. Quatuordecim diebus elapsis cum cuncta absoluta essent, iter constitutum paratur. Quod antequam institueretur, Hispanus probitatis gratique in Robinsonem animi documentum edidit, quod et prudentiam ejus ostendit. Populares scilicet suos, ipsius instar, remiges de plebe, hoc est, nulla institutione excultos esse, dixit; neque adeo se eorum animos perspectos habere, ut pro illi sponsorem agere sustineat. Itaque se optimum putare, ut Robinson, velut insulae dominus, leges certas constituat, quibus illi in fidem et tutelam ab eo accipiantur; tum vero neminem adduci debere, nisi qui legibus istis se subjecerit. Robinson magna cum voluptate novi subditi fidem agnovit, ejusque consilio obtemperavit. Leges autem ab eo constitutae hae erant:

„Quicumque in Robinsonis insula vivere, atque emolumentorum, quae illa praebet, particeps esse cupit, eum oportet:

1) „Voluntati domini ejus legitimi in omnibus obedire, cunctisque institutis, quae ille ad salutem communem civium promovendam necessaria putaverit, obtemperare.

[279] 2) „Vitam agere laboriosam, sobriam et honestam; nemo enim in hac insula tolerabitur, | qui ignavae, luxuriae, aut ulli turpitudinis generi se dederit.

3) „Abstinere ab omni rixa, et altercatione; cum quis autem se laesum putaverit, injuriam ipse non ulciscitor, sed potius quaerelam suam aut ad insulae dominum, aut ad eum deferto, qui iudex ab illo constitutus fuerit.

4) „Omnes labores, ad salutem communem necessarios, lubenter suscipere, ac necessitate urgente domino vel cum discrimine vitae opem ferre;

5) „Conjunctim cum ceteris omnibus ei resistere, qui singulas istarum legum aequissimarum transgredi ausus fuerit, ut aut ad officium revocetur, aut ex insula in exilium perpetuum pellatur.

„Neminem vero non hortamur, ut, nisi his conditionibus serio perpensis, nomen juris jurandi loco non subscribat, quo significet, se quam religiosissime illis obtemperaturum esse!

Robinson.

Hispanus has leges scriptas in vernaculum populi sui sermonem vertit; quo facto constituitur, ut ille calamo et atramento instructus proficiscatur, quo populares ejus antea nomen illis subscribant, quam cum ipso proficiscantur. Tum optimam scapharum captarum eligunt, atque iter parant.

CONR. An vero cunctos Hispanos una scapha capere potuit?

PAT. Minime quidem! Illa enim iter eo faciendum unice opus erat. Ad redeundum vero scaphis navis fractae uti poterant, quas Hispanus incolumes adhuc esse perhibuit.

Jam victu idoneo in scapham deportato, ventoque secundo oborto, profecturi magna cum pietate valedicunt Robinsoni et Mercuriali; tum vela | ventis dant. Mercurialis incredibili moerore afficitur de habitu patris carissimi. Plures diei hesterni horas plorando transegerat, nihilque ciborum prae tristitia sumserat. Nunc autem cum illi vere ab ipso aliquamdiu disjungendi profecturi essent, nullo solatio confirmari potuit. Subinde patrem amplexus faciem ejus lacrymis irrigat. Tandem senex violenter se ab illo disjunxit; cum autem in navi jam esset, scapha commodum pronatante, Mercurialis eum persecuturus in mare prosilit, atque ad cymbam accedens patrem denuo osculatur, denuo ultimum, vale! singultans illi dicit! Quo facto ad littus revertitur, atque in colle considens cymbam properantem enixe suspirans, lacrymansque oculis usque persequitur, donec illa eorum aciem penitus effugisset.

Robinson animum ejus a cogitationibus moestis illis abducere cupiens, maximam hujus diei partem venationi, et jucundis per insulam ambulationibus dedit. Non longe illi processerant, cum canis villosus, comes scilicet domini, in radicibus saxi arbustis consiti consistens magnum latratum edidit. Propius ad locum istum accedentes, hiatum in saxo deprehendunt, ea magnitudine, ut irrepere, non ingredi posses. Robinson, qui nihil inexploratum relinquere solebat, quod quidem attentionem ipsius excitaverat, comitem in hiatum istum irrepere jussit. Qui cum vix caput immisisset, horrendum clamorem tollens resiliit, nihilque Robinsonis admonitionem curans, amentis instar, aufugit. Tandem Robinson eum assecutus causam fugae subtimidus rogat. „Heu!, heu! Mercurialis respondet, voce fere oclusa, aufugiamus, quantum pedes nostri valeant! Monstrum horrendum in spelunca vidi, oculis ingentibus ardens, faucibus tantis, ut nos ambo simul devoratum sit. — Ehem! Robinson excipit, fauces satis amplas narras; attamen ipse rem explorabo. — | Hem! hem! Mercurialis exclamat ad pedes domini projectus, per deum te obtestor; noli hoc facere! Sine dubio illud monstrum te deglutiet, tum misero Mercuriali dominus ereptus erit.“ Robinson subridens interrogat: an ipse ab illo devoratus sit? Quod cum ille non affirmasset, velocissime domum recurrere eum jussit, lampadis petendae causa. Ipse interim ad speluncam reversus, sclopeto pleno instructus in custodia se ante illam collocat. „Quid, quaeso, sic ille cogitavit, illud fuerit, de quo Mercurialis tuus tam horrenda praedicavit? Bestiane? Leo, tigris, panthera, aut ejusmodi? Hem! si tale quid esset, temeritatis foret, in illam irrepere. Nonne autem mihi jam diu innotuerit ejusmodi bestia, siquidem in hac insula reperiatur? Insuper credo, Mercurialem incolumem pedem relaturum non fuisse! Neutiquam! Nulla bestia est! Timiditate iterum ille deceptus vidit,

quae nulla erant. Itaque ipse rem explorabo, ut animum boni hominis a puerili isto timore liberem!

Interim Mercurialis cum lampade accensa redit, atque plorans dominum iteratis precibus obtestatur, ne in periculum tam horrendum, et anceps se conjiciat. Robinson autem, timoris quippe expers, simulac consilii gravitatem, et prudentiam adhibuisset, ab incepto nullo modo deterreri solebat. Mercurialem potius rogat, ut animo confidat, tum lampadem sinistra, sclopetum bene repletum dextra accipit, monstroque fortiter obviam it. Capite vix immisso, ad tenuem lampadis splendorem ipse quoque aliquid conspexit, quod eum horrore perfunderet. Propterea tamen aufugere noluit, manum potius lampade instructam protendit, quo distinctius monstrum illud inauditum cerneret. Tum vero intellexit, nihil plane illud esse, nisi lamarum hircum, qui in eo esset, ut senectute, et infirmitate fractus vitam exspiraret. Cum igitur satis circumspiciendo nihil deprehendisset, praeter animal | illud minime terribile, penitus in speluncam irrepsit, Mercurialemque sequi jussit. Hic, etsi vehementer trepidabat, tamen a se impetrare non potuit, ut bonum dominum proderet. Igitur animo honesto confirmato, illum sequi constituit, atque non sine magna admiratione vidit, quantopere in describendis oculis, faucibusque bestiae erraverit? Nunc intelliges, Mercurialis, sic illum Robinson blanda voce appellat, quantopere timiditate deludi soleamus? Ubinam nunc sunt oculi isti ardentes? Ubinam fauces ingentes, quas tu antea conspexisse tibi visus es?

MERCUR. Profecto antea illas cernere mihi visus sum!

ROBINS. De hoc equidem non dubito; attamen te oportebat meminisse, timiditatem mendacem esse, quae saepius nos vanis speciebus deludat! Eodem ex fonte omnes istas fabulas aniles de spectris, aliisque portentis manasse puta! Earum quippe auctores aniculae meticulousae, aut viri, earum instar, timidi fuerunt, qui, cum quemadmodum tute, monstra inania cernere sibi viderentur, tuo more postea se vera vidisse asseverarent. In posterum ergo, Mercurialis, virum te praesta, atque accuratius re inspecta timorem muliebrem deponere! „Tum ille nihil intentatum se relicturum pollicetur. Hircus lamarum interim animam exspiraverat, Robinson cum Mercuriali illum e spelunca protrudere, atque terra obruere conatur. Quo facto curiosius locum istum explorantes inveniunt antrum satis amplum et jucundum, e quo magnam in posterum utilitatem se capturos sperabant. Scilicet arte excavatum illud videbatur, satis siccum et gelidum erat, parietes autem crystalli instar, radios lampadis undiquaque adeo repercutiebant, ut in hypocausto, speculis ornato versari viderentur.

[283] | Robinson illico antrum istud jucundum sibi elegit, in quo corpus calore solis aestivi debilitatum grato frigore recrearet, simulque eas copias conderet, quae nimii caloris impatientes essent. Insuper illud ab arce non longe disjunctum erat.

Igitur statim Mercurialem misit ad instrumenta petenda. Quorum ope illico ostium antri amplificare instituunt, idonea porta illud postea munituri. Quod negotium absentiam ceterorum longe tolerabiliorem, et jucundiozem illis reddidit.

VESPERA VIGESIMA NONA.

NICOL. Equidem nunc semper timere soleo, cum pater narrationem persequitur!

PAT. Qua de causa, bone Nicolae, times?

NICOL. Scilicet, ne historia tua mox finita sit!

THEOPH. Equidem, si patris vicem subire mihi liceret, illam adeo producerem, ut nunquam finiretur!

PAT. Cuncta, o boni, gaudia nostra terrestria aliquando finem habitura sunt; hoc vestrum igitur non minus ceteris! Itaque vobis suadeo, ut in istum eventum praeparemini. Nova enim tempestas Robinsoni imminet, cujus eventum vobis equidem praestare nequeo. Itaque caveatis, velim! Legati nimirum vel octiduo elapso nondum reversi sunt. Quod tristitia illos afficere coepit. Mercurialis quotidie plus decies ad montem aut ad littus procurrens cernendo oculorum aciem debilitavit, neque tamen quidquam conspexit. Tandem tempore quodam matutino, cum Robinson domi etiam occupatus esset, subito cantans, exsultansque rediit, ac | eminus domino acclamavit: *jam adveniunt!* Robinson hoc nuntio non minus laetatus, telescopio arrepto ad collem properat. Inde e longinquo scapham satis magnam ad insulam accedere videt; telescopio autem adhibito caput motitans, Mercurialis, Mercurialis, ait, vereor, ne quid acciderit! Mercurialis expalluit. Tandem de veritate eorum, quae cerneret, dubitare amplius non potuit; sed suspicionem suam cum Mercuriali attonito communicavit. Mercurialis, inquit, quos video, Hispani nostri cum patre tuo non sunt; navis Anglica est, Anglique armati in ea! Mercurialis toto corpore contremiscit. Age, Robinson addit, aliumque collem velociter conscendit, unde ora septentrionalis accuratius perlustrari poterat. Vix eo pervenerant, oculorumque aciem aciem ad mare direxerant, cum ambo attoniti, mutique haeserunt. Nimirum mille circiter passuum spatio navem ingentem Britannicam in anchoris haerere cernunt. — Tum Robinsonis animus admiratione, metu, laetitia invicem perturbatur; laetitia nempe, ex adspectu navis ejus concepta, quae ad ipsum liberandum adesse videbatur; admiratione vero, et metu, propter consilium, quo ista huc profecta esset. Tempestate quidem navis ista huc delata non videbatur, nulla enim plures abhinc hebdomades orta fuerat. Neque vero recto cursu huc eam pervenisse putavit; quid enim Britannos adducere poterat, ut eam regionem peterent, ubi nullae eorum coloniae, nulla igitur commercii exercendi opportunitas erat. Itaque vereri coepit, ne piratae essent.

FERD. Quinam isti sunt?

PAT. Reperiuntur etiam homines, adeo male instituti, ut, quantum flagitium sit furari, nesciant. Miseri isti ergo nefas non putant, aliis aut clandestine, aut vi bona eripere, sibi que tribuere. | Quodsi in terra continenti faciunt, *fures*, aut *latrones* appellantur; sin in mari, *piratae!*

CHRIST. Isti vero Angli fuerunt?

PAT. Hoc Robinson visum quidem fuit; nihilo minus autem putavit, homines istos nefarios, siquidem piratae essent, navem Britannicam expugnare, atque Anglorum vestes induere potuisse. — Primis quidem vitae solitariae atque miserae temporibus, in hac insula peractis, felicem ille se praedicasset, si a piratis detectus, atque in servitutum abreptus fuisset, scilicet ut ad homines revertendi opportunitatem inveniret. Nunc autem conditione laetiori beatus cohorrui, cum in nefariorum ejusmodi hominum potestatem perventurum se cogitavit. Igitur hoc timore cum Mercuriali communicato, illo comite abiit, consilium eorum, qui in scapha accesserunt, eminus exploraturus. In colle arboribus virgultisque consito se collocant, ubi cuncta ab ipsis ita observari poterant, ut ipsi laterent. Ex eo cernunt, scapham undecim hominibus oneratam mille passuum circiter distantia ad littus planum appellere. Navigantes in terram escendunt. Octo ex iis armati, tres reliqui nullis armis instructi erant. Hi quidem cum vincti antea essent, simulac in littus ascenderant, vinculis soluti sunt. Tum unus eorum miserabili gestu armatos illos obtestatur, in genua supplex prostratus. Reliqui duo subinde manibus sublatis a deo auxilium et salutem petere videntur. Quibus conspectis Robinson dubius et anceps consilii haesit. Mercurialis autem, triumphantis instar, ad eum accessit, dicens: En vero, domine, populares duos captivos non minus devorantes! Apage te, Robinson subindignatus respondet, cum ista tua suspicione! Tum tubo optico illos observare pergit. Nonnullos etiam armatorum gladios iterum iterumque in captivum supplicem illum convertere non sine magno horrore videt. Tandem tres captivos relictos cernit, ceteris per sylvam dispersis. Illi vero moerentes eodem in loco consistunt, de salute prorsus desperantes. Quod Robinsoni miserriam suam ipsius in insulam istam projecti conditionem in memoriam revocavit; igitur miseris istis, vel cum vitae periculo, auxilium ferre constituit, siquidem digni forent. Mercuriali ergo sclopeta, gladii, apparatusque tormentarius, quantum eorum auferre posset, apportanda mandantur.

[286]

CAROL. Apparatus tormentarius? Quid hoc rei est?

Carolina

PAT. Pulvis scilicet nitratus, glandesque tormentariae. —

Robinson ipse remanere satius putavit, qualem eventum res habitura sit, observaturus. Cunctis igitur rite paratis, sclopetisque completis, magna cum voluptate nostri animadvertunt, nautas circumvagantes passim in umbra recubare, ad solis aestum meridianum somno fallendum. Robinson justo temporis spatio elapso, strenue ad miseros illos in eodem loco adhuc sedentes accedit. Qui cum facie a Robinsone aversa consedisent, attoniti obstupuerunt, audita ejus voce, subito clamantis: quinam vos estis? Scilicet exsiliunt, fugamque capessere conantur. Robinson vero Anglico sermone eos exhortatur, ne timeant; se eorum servandorum causa adesse! „E coelo demissum te quidem interpretaremur, alter eorum respondet, simulque capite magna cum reverentia nudato eum stupet.“ Omne auxilium a deo proficiscitur, Robinson eum excipit, jam vero vos rogo, o boni, ut mihi sine

ulla mora significetis, quaenam sit calamitas vestra, quoque modo equidem vobis opitulari possim? „Equidem navis praefectus sum; hic gubernator meus fuit, iste vero socius itineri, respondet ille, comites simul demonstrans. Nautae mei rebel-
 [287] les con- | juratione facta navi mea potiti sunt. Meipsum vero cum viris istis probis, eorum rationem improbantibus, primum interficere illi constituerant; tandem precibus nostris commoti vitam nobis donarunt. Ista vero misericordia morte ipsa crudelior esse videtur. In insula hac nimirum deserta nos exposuerunt, ut inopia, et misera hic periremus. — „Duplici lege vobis vel cum vitae discrimine salutem conservare equidem conabor, Robinson respondet.“ — Quaenam istae sunt leges, vir egregie? praefectus interrogat. „Scilicet ut obedientiam mihi praestitis, Robinson eum excipit, quoad in hac insula vixeritis; tum ut me, meosque in Angliam reducere polliceamini, siquidem navem vestram tibi restituere mihi contigerit.“ Nos, cum navi, omnibusque rebus, quae in ea sunt, in potestatem tuam nos tradimus, praefectus respondet. En tandem, Robinson pergit, sclopetum, gladiumque cuilibet vestrum praebeo, ea tamen conditione, ut iis non ante utamini, quam equidem necesse putavero. Oppressores vestri somno nunc sopiti jacent, dispersi insuper; agiter! incruenta victoria eos in potestatem nostram redigere conemur!

Tum illi processere; Mercurialis laqueos secum aufert, quibus captivi vincti fuerant. Jam ad proximum accedunt, in faciem prostratum, adeoque profundo somno oppressum, ut manibus pedibusque ejus vinctis, mucchio os ei ante clauderent, quam penitus expergefieret. Manibus in dorso colligatis, in eodem statu immotus manere, neque minimam vocem edere jubetur, nisi globo sclopetario caput perrumpi velit. Ita autem eum collocaverant, ut facie ad oceanum directa, sociorum conditionem cognoscere non posset. Quo facto ad secundum accedunt, qui quidem eadem fortuna usus est. Eadem scilicet ratione vinctus, collocatus,
 [288] atque minus exterritus fuit. Hic quoque fortuna, | aut potius providentia divina, innocentiae custodem, injuriaeque vindicem se praestitit. Sex miserorum istorum eodem fere modo vincti jam erant, cum postremi duo subito expergiscentes se corripserent, armaque caperent. „Scelesti homines, Robinson eos alta voce compellat, socios vestros cernite; nos vobis superiores esse, intelligite, atque sine ulla mora arma abjicite! Si vel temporis momentum cessaveritis, morte luendum vobis erit!“

Tum illi delicti veniam suppliciter a praefecto petentes, armis abjectis in genua se prosternunt. Quo facto manus eorum quoque colligantur, tum universi in speluncam nuper detectam tanquam in carcerem deducuntur, simulque illis significatur, quicumque eorum portam ligneam effringere conaretur, a custode relicto interfectum iri. Cultri antea etiam universis adempti sunt. Robinson, et Mercurialis cum sociis novis ad scapham istorum se conferunt, vectibus adhibitis penitus in littus eam protrahunt, ac foramen carinae incidunt, ut in praesenti inutilis redderetur.

FRID. Qua vero de causa?

PAT. Scilicet praevidebant, fore, ut altera scapha e navi primaria mitteretur,

priori illa non reversa. Igitur impedituri erant, ne prior ab illa abduceretur. Dicitum, factum! Sub horam post meridiem tertiam tormentum in navi exploditur, ad revocandos e littore nautas. Quo signo ter repetito cum nemo rediisset, alteram scapham a navi proficisci, atque ad insulam tendere cernunt. Robinson cum sociis

5 in collem se recipit, quidnam porro consilii capiendum sit, deliberaturus. Scapha appulsa est. Tum ad priorem currunt, atque non sine magna admiratione eam perforatam, ac in littore jacentem vident. Jam circumspiciunt, sociosque invisibiles nomine vocant; nemo autem | fuit, qui responderet. Decem numero erant, arma- [289] ti omnes. Robinson, qui e praefecto audiverat, inter captivos tres reperiri ceteris

10 probiores, qui non nisi metu a reliquis ad conjurationem ineundam coacti essent, Mercurialem cum gubernatore ad istos quam citissime adducendos delegat. Quo facto praefectus, interim Robinsonis sententia audita, crimen commissum leniter iis exprobrans ex iis quaerit: an fidem sibi venia delicti impetrata praestare velint? „Ad mortem usque, trepidantes illi respondet, atque in genua se prosternunt.

15 Tum praefectus sic loqui pergit: vos quidem semper antea probos inveni; itaque spero, vos seditionis participes non fuisse, atque crimen vestrum eo majori fide expiuros esse. His dictis tres nautae lacrymas laeti, gratique effundunt, manumque praefecti osculantur, quantopere facinoris ipsos poeniteat, simul testificantes. Tum ille armis redditis eos ducis communis mandata sedulo facere jubet.

20 Interim, qui posteriori scapha advecti erant, clamare, atque subinde sclopetata explodere non cessaverunt, sperantes scilicet, socios dispersos esse reversuros. Tandem cum omnes conatus suos irritos esse intellexissent, crepusculo ingruente, de sua ipsorum salute solliciti, centum fere passuum spatio a littore recedunt, anchoras ibi jacturi. Nunc autem verendum erat, ne illi mox ad navem reverterentur,

25 sociisque relictis proficiscerentur; quae quidem suspicio praefecti aequae ac Robinsonis animum magnopere perturbavit. Hic autem opportune consilium prudentissimum invenit. Nimirum Mercurialem jussit, cum nauta in virgulta procurrere duo circiter millia passuum a scapha eorum sejuncta, ut ex eo loco clamantium vociferationi responderent. Simulac autem intellecturi essent, voces suas audiri,

30 illosque escendere ad se quaerendos, sensim in virgulta longius se recepturi erant, ad eos, qui a scapha progredierentur, alliciendos, | atque quam longissime ab ista [290] deducendos. Tum ipsi alia via ad socios citissime reversuri erat. Quod strategema callidissimum egregium successum habuit. Nautae scilicet scapha vecti voce respondentium vix audita, ad littus redire properant, sclopetisque instructi eam

35 in regionem procurrunt, unde vocem istam exire audivissent. Duo ad scapham custodiendam relictis sunt. Mercurialis cum socio domini mandatum optime exsequutus, quinque millium fere passuum spatio illos in virgulta post se allicit. Tum

incredibili velocitate ad duces redeunt. Robinson interea praefecto consilium omne exposuerat, cujus summa haec fuit, ut iterum nullo sanguine profuso cunctis illis potiri conarentur.

Interim tenebrae obortae erant. Robinson cum sociis tacitus ad scapham procedit, neque longius viginti passuum spatio ab illa abest, nautis duobus ad eam custodiendam relictis nihil etiam animadvertentibus. Tum repente horrendo cum clamore, armatorumque strepitu prorumpunt, caedem, exitumque minitantes, si quisquam ex illis se commovere ausus esset. Nautae veniam delicti rogant; tum ad eos vinciendos nostri accurrunt. Quo facto istam quoque scapham in littus protrahere properant. Tum in virgulta proxima universi se recipiunt, reliquorum adventum expectaturi. Qui quidem singuli accesserunt, longis inutilibusque erroribus fessi. Magnopere autem mirati atque lamentati sunt scaphae damnum. Ad istos, cum quinque numero essent, nautarum in gratiam receptorum unus mittitur, interrogaturus: an sponte armis abjectis se dedere velint? Sin hoc nolint, insulae procuratorem triginta passuum spatio quinquaginta milites in aciem eduxisse, ad ipsos caedendos. Scapham ipsis jam ereptam sociosque captos, ipsis vero aut mortem, aut captivitatem eligendam esse. Tum Robinson cunctos suos armorum strepi- | tum edere jussit, ad confirmandam legati orationem. „An vero delicti veniam impetraturi sumus?“ quidnam ex iis tandem rogat; cui praefectus in virgultis latens sic acclamavit: vocem meam agnoscis, Thomae Smithe; si illico arma abjeceritis, vita vobis donabitur, Atkinsio excepto. Scilicet ille seditionis auctor fuerat. Tum universi statim arma abjiciunt, Atkinsius autem exclamans, praefectum obtestatur, ut sibi pareat atque ignoscat; ceteros scelus suum aequasse. Praefectus respondet: nihil sibi licere, nisi ut procuratoris clementiae ipsum commendet; quid eo proficeretur, expectet. Quo facto Mercurialis cum nautis ad illos vinciendos mittitur. Interim postremi tres quoque accedunt, re satis perspecta victoribus resistere non audent, seque vinciri patiuntur.

Jam praefectus quoque cum Robinsone, qui procuratoris legatus putabatur, accessit, ille autem de captivis elegit, quos sperabat delicti poenitentiam veram acturos esse. Hi ad arcem, ceteri ad speluncam ducuntur. Ex iis, qui in antrum antea coniecti erant, duos etiam adduci jussit, quoniam de iis spem fovebat, fore, ut istos quoque sceleris commissi poeniteret. Quomodo autem cum istis egerit, et quae postea acciderint, in crastinum vobis, o mei, narranda differam.

VESPERA TRICESIMA.

Agite, o mei, Robinsonis nostri fortuna ad eventum festinat! Aliquot horis elapsis sors illius jacta erit; tunc apparebit, utrum denuo omni spe liberationis erepta in insula sua permansurus, an voto ardentissimo parentum revisendorum unquam | potiturus sit? In eo scilicet res vertitur, ut praefectus nautarum in gratiam receptorum auxilio navem recuperet. Quodsi huic successerit, amici nostri calamitates finitae erunt; sin minus, cuncta in pristinum statum relabentur, neque ulla spes libertatis recuperandae illi supererit.

[292]

Quibus culpa remissa erat, hi ante arcem congregati decem numero erant. Robinson procuratoris nomine iis significat, hac conditione ipsos delicti veniam impetraturos, ut praefectum legitimum in recuperanda navi adjuvent. Quod cum universi magna cum religione affirmassent, Robinson addit, ipsos non suam tantummodo, sed capitvorum etiam sociorum salutem hoc conservaturos esse, quippe qui crastino mane omnes ac singuli ad mortem ducendi essent, nisi navis antea ab ipsis expugnata esset. Quae sententia captivis etiam nuntiata est. Tum utrique, captivi et liberi, junguntur, ut horum fides ab istis confirmetur. Interim fabro lignario alterius scaphae carina perforata reficienda mandatur; quo facto scapha utraque quam velocissime in aquam deducitur. Tum altera praefecto, altera gubernatori ducenda traditur, copiis inter eos divisis. Cunctis apparatu bellico instructis, postquam Robinson praefectum amplexus, eique omnia fausta apprecatus fuerat, illi vela ventis dedere.

NICOL. Equidem miror, Robinsonem remansisse!

PAT. Non timiditate, sed prudentia ductus, care Nicolae, ille remansit. Scilicet fieri poterat, ut captivi vi adhibita ipso absente arcem expugnare conarentur; quod quidem propugnaculum, quo insuper cuncta vitae bene beateque agenda praesidia ipsi continebantur, majoris pretii noster aestimavit, quam quod temere in discrimen venire pateretur. Itaque praefectus ipse ei suaserat, ut cum Mercuriali suo ad illud defendendum remaneret. | Robinson, qui ex eventu hujus incepti fortunam suam pendere intelligebat, tantam animi perturbationem, atque angorem sensit, ut nullo in loco quiescere posset. Nunc in spelunca considet, nunc in vallum revertitur, nunc scalam sparteam conscendit, e collis cacumine per noctis silentia auscultaturus, an de nave aliquid audiri posset. Quanquam ille hodie nihil adhuc ciborum sumserat, nullam tamen eorum appetitum sensit. Subinde animi perturbatio apud eum augetur, quoniam eventus secundi signum inter eos constitutum, triplex scilicet tormenti explosio, nondum audita erat, etsi media nocte ingruente. Attamen opportune meminit praecepti, quod ipse non ita pridem Mercuriali dederat; quo ille tunc admonitus est, se sine idonea causa timori, atque spei animum perturbandam tradere. In rebus dubiis, sic illi Robinson suasit, ad sinistros

[293]

eventus animum praeparato! Qui si non acciderint, lucri hoc facies; sin acciderint, te paratum invenient, neque te repentino impetu oppriment. Hoc ex praecepto Robinson sinistrum incepti eventum certissimum putans, animum summa in deo confidentia confirmare studet, ad hanc quoque fortunae injuriam constanter ferendam. Omni vero spe penitus abjecta, subito tormenti sonitus e longinquo auditus est. Robinson se corripit, ejus instar, qui sono repentino somno excitatur. Puf! secunda explosio auditur; Puf! tertia quoque! Nunc amplius dubitare nequit navem expugnatam, suamque liberationem propinquam esse. 5

Tum incredibili laetitia abreptus per scalam sparteam devolat, Mercurialem in cespite vivo recubantem amplectitur, eumque lacrymis perfundit vocis plane impos. „Quidnam tibi accidit, domine carissime? Mercurialis eum interrogat, dum penitus expergefactus vehementibus domini blanditiis perterritus plane videtur. [294] Robinson autem prae laetitia incredibili nihil potest, nisi: *Tandem*, | Mercurialis! „Deus incolumen praestet miseri domini mentem, ille cogitat, existimans scilicet, eum e potestate sui exiisse.“ Ad lectum te confer, optime domine, „sic eum appellat, brachioque illum amplexurus, atque in speluncam ducturus erat. Robinson autem blandissimo vultu eum aspicit, simul ei respondens: ad lectumne, bone Mercurialis? Mene ad lectum, nunc ut dormiam, dum deus optimus maximus ardentissimo voto me damnavit? Nonne triplicem tormenti explosionem audivisti? Nonne etiam cognovisti, navem expugnatam esse? Tum Mercurialis oculi aperti sunt. Quin ipse laetari incipit, levius tamen, neque ob suam ipsius, sed domini potius boni conditionem. Etsi enim jucundum illi videbatur, cum Robinsone et patre eas in regiones proficisci, e quibus tot miranda jam viderat, ubi etiam plura se inventurum sperabat: tamen hanc suam voluptatem imminui sensit, cum necessitatem coeli patrii in perpetuum relinquendi cogitavisset. 25

Robinsonis animus, laetitia quippe exultans, nunquam tantopere perturbatus fuerat. Nunc ille collem conscendit, atque sub coelo stellis distincto in genua prostratus deo pro libertate reddita gratias agit; nunc vero descendit, Mercurialem suum amplectitur, nihil, nisi Hamburgum crepat, sarcinasque colligere incipit. Sic tota nox ei processit, neque illi unquam in mentem venit, ut ad quietem se componeret. Die exorto oculis perpetuo eam in regionem, ubi navis in anchoris haesit, conversus, non sine aegritudine lucem diei plenam expectat, ut libertatis suae vindicem, navem scilicet, oculis suis cernat. Exoptatum illud tempus venit; eheu! vero — quam ille exterritus est, cum vidisset — navem sine ullo dubio evanuisse! Alta voce exclamat, atque in terram prolabitur! Mercurialis accurrens diu resciscere non potuit, quidnam domino acciderit? Tandem manu trepidante versus | mare extensa hic vocem languentem, et moribundam emisit: *Ecce!* Tum ille oculis eo coniectis statim intellexit, quidnam dominus pateretur? — [295]

(Jam liberi ancipites dubiique haeserunt. Scilicet Robinsonis historiam nunc etiam continuatum iri, non sine laetitia intellexerunt; misericordia autem de nova ejus calamitate commoti hujus laetitiae sensum temperarunt. Itaque cuncti altum 40

silentium tenuerunt, donec pater ita perrexit.)

E Robinsonis exemplo nunc intelligitis, quantopere hominibus, vel satis probis iis atque virtutis studiosis, cavendum sit, ne nimiis animi perturbationibus abripiantur. Quod si ille enim laetitiae modum antea non excessisset, nunc quoque
 5 fortunam adversam aequiori animo tulisset. Nisi vero tristitia nunc mens ejus obnubilata penitus fuisset, ille profecto agnovisset, hanc quoque calamitatem a deo profectam animo pio atque constanti tolerandam sibi esse, quantumvis dulcissima spe per illam erepta; praecipue hoc quoque cogitavisset, divinam providentiam tunc quoque salutis nostrae conservandae invenire consilia, cum nosmet ipsi
 10 de ea recuperanda desperaverimus; quod quidem animi tranquillitatem illi reddidisset. Agnoscite, o mei, quantum operare vel probis hominibus ad virtutem confirmandam nunquam non supersit!

Interea dum Robinson desperabundus jacet, Mercurialisque eum confirmare studet, in altera collis parte strepitus subito auditur, velut turbae accedentis. Jam
 15 illi exsiliunt, oculisque eo coniectis laeti stupent, cum praefectum navis nonnullis ipsum comitantibus collem conscendere ejus provolat. Respiciens quoque navem in orae occidentalis sinu in ancoris haerentem vidit, omnemque tristitiam subito abjecit. Scilicet ex eo statim intellexit, praefectum ante diei ortum navem e statione priori eam in insulae regionem deduxisse, ubi tuto portui illa committe-
 20 | retur. Jam noster diu in amplexibus praefecti, non minori gaudio perfusi, mutus [296] laetissimusque haesit, donec ad mutuas gratulationes, animique grati testimonies perventum est. Tum praefectus narrat, se quam felicissime nave potitum esse, adeo ut nemo vulneratus aut interfectus sit; noctis tenebras enim effecisse, ut nec ipse proditus, nec comites prohibiti sint, quin in navem reciperentur. Pessimos se-
 25 ditionis auctores postea armis captis, sibi resistere quidem conatos fuisse; frustra tamen; captos illos in vincula coniectos esse. „His dictis gratum erga liberatorem animum testificari enixe studet.“ Tu vero lacrymis ait obortis, tu, vir egregie, misericordia, atque consilio tuo me, navemque meam servasti. En istam! Tua est; nunc illam, meque ipsum in potestatem tuam trado! „Tum cibos quosdam delica-
 30 tos e navi adductos afferri jubet, omnesque lauto jentaculo egregie animum laetum recreaverunt.“

Robinson interim praefecto mirandos casus suos narrat, quo illius admiratio saepius excitata fuit. Quo facto praefectus Robinsonem rogavit, quidnam nunc sibi faciendum mandaret, quo ipsi gratificaretur. Huic Robinson: praeter istas,
 35 quas heri tibi statui, auxilii mei conditiones, tria sunt, quae te rogabo. Primum quidem a te peto, ut hic commoreris, donec pater boni Mercurialis mei cum Hispanis redierit, tum, ut praeter me, meosque, Hispanos etiam universos excipias, primumque Gades tendas ad eos ibi exponendos. Denique te oro, ut seditionis auctoribus primariis vitam dones, eosque nulla alia poena afficias, nisi ut in hac
 40 insula relinquuntur; certissime enim scio, hac poena illos sine dubio emendatum iri. Praefectus haec cuncta religiosissime se exsequuturum pollicetur; captivos

[297] adduci jubet, pessimos eorum eligit, iisque poenam debitam nunciat. Qui magno-
 pere hac laetati sunt, non ignorantes quippe, se crimen capitale commi- | sisse.
 Robinson humaniter eos victus necessarii quaerendi rationem docet, illisque se
 omnes copias suas relicturum promittit. Tum eos ad pietatem, industriam, concor-
 diamque sequendam exhortatur, affirmans, has virtutes vitam ipsorum in insula 5
 ista perjucundam esse reddituras.

Dum noster adhuc loquitur, Mercurialis anhelans accurrit, laetissimusque nun-
 ciat, patrem cum Hispanis advenisse, statimque appulsurum esse. Cuncti igitur
 illis obviam ire instituunt; ante omnes Mercurialis in amplexibus patris jam hae-
 sit, cum ceteri advenirent. Robinson non sine magna admiratione duas feminas 10
 inter istos, qui advenerant, conspexit; Martialis autem interrogatus, uxores duo-
 rum Hispanorum, e barbaris indigenis electas, esse respondet. Qui quidem, ubi
 acceperant, Robinsonem profecturum, nonnullosque remiges in insula relicturum
 esse, eum rogaverunt, ut sibi quoque liceret in ea remanere; se enim jucundio-
 rem locum ista non optare, tantopere illam ab aliis praedicari audiverant. Quas preces 15
 Robinson cum voluptate quadam audivit, atque lubenter iis concessit. Inprimis au-
 tem ille laetatus est, quod duos viros hic relinqueret, quorum probitatem universi
 testati fuerant; sperabat enim, fore, ut eorum opera ceteri homines perditum ad me-
 liorem frugem reducerentur. Hac mente ceteros omnes eorum potestati subjicere
 constituit. Scilicet universos arcessi jubet, ad voluntatem suam illis declarandam. 20
 Sex Angli fuerunt, duo Hispani cum uxoribus. Quos Robinson sic alloquitur est:

„Neminem fore spero, qui mihi jus deneget, rebus meis — hoc est, insula ista
 cum omnibus, quae in ea sunt — pro arbitrio meo utendi. Opto autem, ut omnium
 vestrum, qui hic remansuri estis, conditio quam beatissima sit. Quem ad finem
 obtinendum idoneis institutis vobis opus, meum vero est, ea facere. Itaque vobis 25
 [298] edico, ambo hos His- | panos in posterum meam vicem sustenturos, legitimosque
 insulae dominos fore. Vestrum autem est, illis obedientiam diligentissimam prae-
 stare. Soli illi in arce mea habitabunt; solis illis sclopeta, apparatus bellicum,
 atque instrumenta cuncta asservanda trado; hac tamen lege, ut isti vobis e copiis
 illis praebeant, quantum opus fuerit, vos autem vitam honestam, atque pacificam 30
 agatis. Periculis forte imminentibus conjunctis viribus occurrere; in operibus au-
 tem faciendis, seu in agris, seu in horto, cuncti illa faciunt, messemque inde
 collectam dividunt. Fieri potest, ut copia mihi aliquando detur conditionis ve-
 strae revisendae, aut, ut ipse aliquando huc redire constituam, vitae, quod mihi
 reliquum est, in hac insula mihi pericula consumpturus. Vae illi, qui interea insti- 35
 tutis meis obedientiam debitam negaverit! Scaphulae sine ulla misericordia eum
 imposituri, atque tempestate oborta in oceanum conjecturi essemus! „His audi-
 tis universi Robinsonis instituta magno opere laudant, obedientiamque fidelissimam
 pollicentur.

Tum noster eas res elegit, quas secum avecturus erat, ut illae in navem transportarentur. Scilicet 1) Vestem pelliceam a se ipso confectam, cum umbella et larva. 2) Hastam proprio Marte perfectam, arcumque, securimque lapideam. 3) Polium, canem villosum, lamasque duas. 4) Varia instrumenta, variamque supellectilem a se solo confectam; 5) Grana demum aurea, adamantes, massamque suam auream, elegit.

Cunctis his in navem transportatis, ventoque secundo oborto, proximo die proficisci constituunt. Tum Robinson et Mercurialis epulas ad praefectum colonosque remanentes ante abitum exhilarandos parant. Lautissima quaeque e copiis eorum promuntur, cibi vero adeo delicati erant, ut praefectus Robinsonis artem eorum apparandorum satis mirari non posset. Quo facto magnam copiam ciborum, pulveris nitrati, ferri, atque instrumentorum e nave afferri jussit, eamque colonis dono dedit, hospitis magnanimi exemplo eorum conditionem laetiores his muneribus redditurus. [299]

Sub vesperam Robinson amicos rogavit, ut se solum relinquerent; nonnulla enim negotia satis gravia ante abitum sibi curanda superesse. Igitur omnes ab eo secedunt; ille vero in collem ascendit, cum vitae suae in hac insula actae vicissitudines postremum animo repetiturus, tum gratias pias supplicesque deo optimo maximo acturus. Verbis autem ejus pietatis ardorem exprimere equidem non valeo; quicumque vero animum ejus similem gerit, descriptione mea non egebit, quin e suo ipsius sensu judicare poterit.

Jam proficiscendi tempus aderat. Robinson lacrymas eos, qui remansuri erant, ad concordiam, industriam, pietatem sequendam denuo exhortatus, dei optimi maximi tutelae enixe illos commendat, qui quidem ipsius rebus hucusque sapientissime prospexerat. Quo facto postremum circumspicit, deoque cum pro conservatione mirabili, tum pro liberatione praesenti, gratias agit; tum voce languida remanentibus ultimum vale acclamat, ac Mercuriali, Martialique comitibus navem conscendit.

NONN. Eheu! Jam ad finem perventum est!

JOH. Expectate, quaeso! Fieri enim potest, ut nova illis obstacula oriantur! Johannes

PAT. Ventus tam secundus fuit, ut insula e conspectu ipsorum avolare videretur. Quousque autem conspici etiam potuit, Robinson mutus, tristisque in stega haesit, oculis in regione ista dilecta defixis, quam decem annorum spatium in ea transactum, variaequae molestiae in ea exantlatae carissimam illi reddiderant. Tandem cum ultimum etiam montis cacumen oculis ipsius subductum esset, ad coelum suspiciens, tacitus apud se carmen praeclarum: *Jam universi deo gratias agite!* repetiit; quo facto cum Martiali, et Mercuriali in cubiculum praefecti se contulit, ad animum moerentem amicis confabulationibus levandum. [300]

Iter eorum faustissimum fuit. Viginti quatuor dierum spatio Gades pervenerunt, ibique Hispanos adductos exposuerunt. Robinson ipse in terram descendit, mercatorem, cujus grana aurea servaverat, quaesiturus. Quo invento magna cum

laetitia intellexit, virum istum probum beneficio suo magna calamitate liberari. Scilicet nave amissa ille alieno aere oppressus fuerat. Nunc autem arcula granorum aureorum affatim debitis solvendis suffecit. Quod iis superfuit, gratus ille benefactori suo donare cum vellet, hic quidem donum oblatum recusavit, dicens, se satis amplam mercedem ex eo referre, quod viri probi calamitatem auxilio suo impediverit. Quibus peractis ad Angliam vela facere illi pergunt. Quo in itinere tristi casu oppressi sunt. Senex Martialis in morbum repentinum incidens mortuus est, quanquam omni cura ad eum reficiendum adhibita. In eo facile intelligetis, quo animo Mercurialis hunc casum tulerit? Lamae quoque, itineris maritimi impatientes, mortem obierunt.

Interim navis incolumis ad Portsmouthiam, portu Angliae notissimum appulsa est. Hic Robinson viduam praefecti militum, cui adamantes redditurus erat, inventum iri speravit. Neque illam non invenit, summa vero calamitate oppressam. Scilicet illa cum liberis sensim ad summam miseriam redacta fuerat, quoniam duorum annorum spatio a marito in India Orientali degente nihil plane auxilii ad vitam sustentandam acceperat. Corpora illorum vix etiam pannis obsoletis involuta erant, ora fame et miseria mortuorum instar pallebant. Hic Robinson iterum ea voluptate beatus est, quam optimus quisque tum percipere solet, cum ad aliorum miseriam sublevandam a numinis providentia adhibetur. Adamantibus redditis, familiam istam languescen- | tem atque fame confectam, plantae marcescentis atque pluvia benigna aestiva refectae instar, brevi reviviscere, eaque felicitate frui videt, de qua olim recuperanda jam die desperaverant.

Cum vero navem opportune hic deprehenderet Hamburgum tendentem, a praefecto, quem hucusque secutus fuerat, discessit, atque Mercurialis comite illam conscendit; quae tum brevi ancoras solvit. Hic quoque cursus faustissimus, velocissimusque fuit. Jam insulam sanctam conspiciunt, jam dilecta Robinsonis patria e longinquo cernitur, cujus aspectu Robinson summa laetitia perfusus est; jam in ostium Albis penetrant, cum subito saeva tempestas orta navem incredibili vi ad oram conjecit. Tum nihil intentatum relinquunt, quo navis convertatur, atque in altum reducatur; frustra tamen, vehemens enim venti impetus omnes conatus irritos reddidit, navemque abreptam tam vehementer in pulvinum egit, ut carina disrumperetur. Extemplo aquae ingens vis in eam irruit, adeo ut de illa conservanda omnes desperarent; navigantibus vix copia vitae scaphis conscensis servandae datur. Sic igitur Robinson denuo naufragio facto miser, in portum propinquum advenit, neque de universis divitiis, praeter canem fidelem, qui eum secutus erat, polumque in humero illius, dum navis frangitur, commodum sedentem, quicquam servavit. Nonnullis post diebus accepit, in copiis navis fractae servatis umbellam vestemque pelliceam a se ipso confectam fuisse inventas; quas ille pecunia legitima littoris domino numerata recepit: auri vero magnum illud pondus undis obrutum jacuit.

PAT. Easdem nunc fere divitias possidet, quas Hamburgo profectus habuerat. Propterea autem divina providentia, ut ille omnia denuo amitteret, curasse videtur, ne ejus divitiis juvenum leviorum animi impellerentur, ad ejus exemplum imitandum, itineraque temere facienda, ut scilicet thesauris ejus instar ditati redirent. [302]

5 Ispe quidem de jactura ista minime conquestus est. Cum enim vitam futuram eadem industria, atque temperantia agere constituisset, qua in insula sua usus erat, auro facile carere potuit.

Jam navi Hamburgum profectus est. Cum ad Stadam usque perventum est, turribus urbis patriae conspectis lacrymas laetabundus effudit. Quatuor horarum spatio illam assequi, atque in patris carissimi amplexibus haerere poterat. Matris optimae obitum in proximo jam portu sibi nuntiatum per aliquot dies acerbe luxerat. Jam navis altis undis secundoque ventu propulsa volat; brevi igitur loca vicina praetervectus in portu Hamburgico advenit. Robinsonis cor laetitia exultat, e navi ille prosilit, solum patrium osculaturus, nisi spectatorum causa animum cohibuisset. Per quorum turbam ille festinans in xenodocheum proximum se contulit. Inde nuncio ad patrem misso, sensim eum ad filium revisendum praeparari jussit. Qui quidem primum illi dixit, advenisse, qui laeta de filio nuntiaret, tum, filium ipsum in eo esse, ut Hamburgum rediret, tandem, illum, qui laetum hunc nuncium afferret, filium ipsum esse. Quam cautionem nisi Robinson adhibuisset, pater nimia laetitia perturbatus mortem sine dubio obiisset. Jam filius ipse per plateas satis etiam sibi cognitatas ad domum patriam provolat, eamque assequutus incredibili laetitia perfusus in patris gaudio trepidantis amplexus ruit. *O mi pater!* — *O mi fili!* Haec tantum ambo eloqui potuerunt. Muti, trepidi, spirituque occluso, alter in collo alterius pendet; donec lacrymarum copia benigna animum oppressum levavit.

Interea Mercurialis innumeras res mirandas stupet, quae ejus oculis nunc objectae sunt. Neque earum aspectu satiari potuit, diemque primum integrum attonitus egit. Tum rumor de Robinsonis adventu, casibusque mirabilibus per urbem cucurrit. Cuncti nihil nisi de Robinsone loquuntur; cuncti eum videre cupiunt: [303]

30 cuncti ejus historiam mirabilem ex ipsius ore accipere gestiunt. Patris itaque domus brevi concionis publicae speciem refert; Robinson a mane usque ad vespeream narrare cogitur. In quo ille saepius patribus, matribusque acclamavit: *Si vere liberos vestros amatis, o parentes, mature illos pietati, temperantiae, atque industriae assuefacite!* Quodsi vero pueri, aut puellae aderant, aureo hoc praecepto

35 illos nunquam non excitavit: *Obedientiam, o boni, parentibus, magistrisque praestate; diligenter, quaecunque discendi copiam inveneritis, discite; deum ingenio timore colite; desidiam o mei, desidiam ex animo fugite, quae vitiorum fons est uberrimus.*

Pater Robinsonis institor erat; propterea ille optavit, ut filius in eodem negotio exerceretur, quo mortuo sibi succederet. Robinson vero, qui per plures annos continuos operibus manu faciendis non sine voluptate assueverat, patrem rogavit,

ut sibi liceret, scriniariorum artem discere; quod pater ei liberum reliquit. Itaque cum Mercuriali scriniarii cujusdam disciplinae se tradidit, atque spatio annuo vix elapso uterque magistri artem tam probe didicerat, ut ipsi magistrorum dignitatem adipiscerentur. Quo facto officina communi instituta, quoad vixerunt, amicitiam, atque societatem haud dissolvendam servaverunt. Tantopere autem industriae, et temperantiae consuetudinem duxerant, ut ne dimidiam quidem diei partem otio aut luxuria consumere possent. Ut autem vitae pristinae solitariae memoriam conservarent, cujusvis hebdomadis diem unum constituerunt, quo genus vitae ante actum, quantum ejus fieri posset, renovarent. Adeo autem concordiae, indulgentiae erga alios, humanitati etiam, illi assueverant, ut, quo- | modo sine illis vita agi possit, plane non intelligerent. Inprimis vero ingenuam veramque pietatem prae se tulerunt. Quoties nomen dei optimi maximi eloquuti sunt, gaudium amorque vultus eorum exhilaravit; horrore autem perfundi solebant, cum forte nomen illud augustum et sanctum ab aliis cum levitate, et temeritate pronunciari audivissent. Divina quoque providentia omnes eorum conatus auspicatissimos esse jussit. Perpetua tranquillitate, sanitate, industriaque beati multum senectute proveci sunt, neque unquam posterius desinent memoriam duumvirorum istorum colere, qui alios homines rationem felicitatis, cum in hac, tum in futura vita, consequendae egregie docuerunt.

5

10

15

20

Hic pater conticuit. Parvuli aliquantulum temporis meditabundi haerent; donec omnes honesto constantique consilio Robinsonem imitari apud se statuerunt.

| VOCABULARIUM

[305]

A.

Aberrare sich verirren, daher auch unvermerkt von einem Wege, oder von einer Sache abkommen.

5 **Abesse (sum, fui)** entfernt seyn; *parum, non multum abfuit, quin hoc fieret*, es fehlte wenig daran, daß das geschah, (eine Umschreibung von fast, beynahe)

Abhorrere (ui) *ab aliqua re*, seltner *aliquid*, etwas verabscheuen, mißbilligen, von etwas entfernt seyn.

10 **Abjicere (cio, jeci, jectum)** wegwerfen; *animum* den Muth ganz aufgeben, daher *abjectus*, der den Muth verlohren hat, verzagt.

Ablegare abschicken, von sich schicken, entfernen.

Abradere (do, si, sum) abschaben, abkratzen, auch abscheeren.

15 **Abripere (pio, pui, reptum)** wegreißen, entreißen, mit Gewalt oder Schnelligkeit wegführen, *se abr.* sich schnell entfernen; *ira, odio abripi*, vom Zorn, Haß u. s. w. hingerissen werden.

Abrogare mit öffentlicher Auctorität etwas aufheben oder abschaffen, besonders von Gesetzen und öffentlichen Einrichtungen, auch *alicui aliquid* einem etwas entziehen.

20 **Abruptus** (*partic.* von *abrumpere*) abgerissen, vom Berge oder Felsen abschüssig, steil; *sermo abruptus* eine abgebrochene, nicht vollendete Rede.

Absolvere (olvi, lutum) loßmachen, befreien, zu Ende bringen; *absolutus* vollendet, uneingeschränkt, vollkommen.

Abundare (aliqua re) einen Ueberfluß an etwas haben, eigentlich überströmen (*v. undo.*)

25 **Abunde** überflüßig.

Abūti (or, usus sum) aliqua re, eine Sache durch starken Gebrauch abnutzen, auch mißbrauchen

| **Accessus et recessus maris** das Anlaufen und Ablaufen des Meers, oder die Ebbe und Fluth, sonst auch *mare accedens et recedens* genannt. [306]

30 **Accītus** (*partic.* von *accire*) herzugerufen, heran geholt.

Acies oculorum die Schärfe, der Blick des Auges.

Accingere (go, nxi, nctum) gürteln, fertig machen; *se ad aliquid* oder *accingi ad aliquid* u. *alicui* sich wozu bereit machen.

Acclamare zurufen.

35 **Acclinare** anlehnen, hinbeugen zu etwas, hinneigen, *ad* u. *in aliquid*, auch *alicui*.

Acquisitus (*partic.* von *acquirere*) erworben.

Aculeus ein Stachel, *aculeatus* stachlicht.

Acus, us, f. die Nadel, *reticularia* eine Stricknadel, *rem acu tangere* sprichwörtlich, eine Sache sehr genau treffen.

Adamas (antis) ein Diamant.

Addicere (co, xi, ctum) zusagen, bewilligen, übergeben, daher *add. se alicui rei* sich einer Sache widmen, *addictus litteris* ein Mensch, der sich den Wissenschaften gewidmet hat. 5

Adeps, ipis, m. et f. das Fett.

Adhibere (eo, ui, itum,) hinhalten, hinwenden, verschaffen, anwenden, gebrauchen; *aliquem* einen zu etwas bestimmen und gebrauchen, auch behandeln, *operam alicui rei*, Fleiß und Mühe an etwas wenden. 10

Adjicere (cio, jeci, jectum) dazu werfen, hinzufügen, metaphorisch, *adj. animum alicui rei* woran denken, sich womit beschäftigen.

Adimere (mo, emi, emtum) wegnehmen, benehmen.

Adipisci (or, adeptus sum) erlangen, erreichen.

Adjungere (go, nxi, nctum) hinzufügen, mit *ad* oder dem *Dativo*, *se alicui* sich zu einem gesellen. 15

Admiscere (eo, scui, xtum) dazu mischen, vermischen.

Admovere (eo, vi, motum) hinzubringen, hinhalten, *manus alicui rei* die Hände an etwas legen; *alicui aliquid* einem etwas verursachen, in ihm erregen, z. E. *terrorem, metum*. 20

[307] | **Adolescere (sco, evi, ultum)** aufwachsen.

Adorare zu einem reden, daher bitten, auf eine feierliche Art verehren.

Adoriri (ortus sum) herzugehen, daher sich an jemanden oder etwas machen, angreifen, anfallen.

Adstrictus (von *adstringere*) scharf angezogen, zusammengezogen, gebunden an etwas, verbunden, d. i. verpflichtet, *obedientia a.* durch Gehorsam verpflichtet. 25

Adultus (von *adolescere*) erwachsen.

Adumbrare beschatten, entwerfen, vorstellen, nachahmen.

Adustus (*partic.* von *adurere*) angebrannt.

Adversus widrig, *ventus a.* ungünstiger Wind, *fortuna adversa uti* unglücklich seyn, *ex adverso* von der entgegengesetzten Seite. 30

Advertere (ti, sum) hinkehren, hinlenken; *animum ad aliquid*, seine Gedanken worauf richten.

Aegre ferre aliquid etwas übel nehmen, mit Schmerz und Unwillen empfinden.

Aequalis der mit einem von gleichem Alter ist, oder zugleich lebt, überhaupt gleich. 35

Aequare gleich machen, ebnen, gleich seyn.

Aequinoctium die Zeit im Jahre, wenn Tag und Nacht gleich sind.

Aes alienum fremdes Geld, Schulden; *aere alieno opprimi* von Schulden gedrückt werden. 40

Aestimare schätzen, taxiren, achten, beurtheilen; *magni, plurimi, majoris, minoris aestimare aliquem*, einen hoch, sehr hoch, höher, geringer achten.

Aestuarē heiß seyn, brausen, bildlich von Menschen, die in einem leidenschaftlichen Zustande, oder auch verlegen, hin u. her schwanken u. unentschlossen sind.

Affectare aliquid sich an etwas machen, wornach trachten, durch mühsame Nachahmung sich etwas zu erwerben suchen (affectiren.)

Afficere (io, eci, ectum) hinzufügen, *aliquem honore, praemiis &c. aff.* einem Ehre, Belohnungen u. s. w. ertheilen, | eben so *laetitia, moerore aff.* einem Freude oder Betrübniß verursachen, *poena a.* bestrafen; vom Gemüthe, rühren, bewegen; *affectus* daher gerührt oder auch gesiñt. [308]

Affigere (xi, xum) anheften.

Afflare (flo, avi, atum) anwehen, anhauchen.

Affligere (xi, ctum) anschlagen, daher hart niederreißen, in schlechte Umstände setzen, erniedrigen; *homo adfflictus* ein sehr herabgesetzter, gedemüthigter Mensch, oder auch der muthlos und verzagt ist; *res adfflictae* u. *adfflicio* der Zustand eines solchen Menschen.

Agere ramos Zweige hervortreiben, *viam, fossam, a.* einen Weg, Graben machen, *agitur mecum bene (male)* es geht mir wohl (übel), *actum est de me*, es ist um mich geschehen.

Agitare in Bewegung setzen, treiben, beschäftigen; *mente aliquid* worüber nachdenken.

Aggredi (dior, gressus sum) hinzugehen, angreifen, anfangen.

Agnoscere (gnovi, gnitum) erkennen, wieder erkennen, eingestehen, wahrnehmen.

Ajo ich sage, bejahe; *ain tu (aisne tu?)* ist das wahr, was du sagst? meynst du es nicht auch so?

Alacer, cris, e, frisch, munter, thätig.

Albicare weiß seyn.

Alea ein Würfel- oder Brettspiel; *jacere aleam* die Würfel werfen, d. i. ohne Bild, eine bedenkliche Sache, deren Erfolg ungewiß ist, unternehmen.

Alienatus entfremdet, getrennt, entfernt.

Allicere (cio, exi, ectum) locken, reitzen.

Allidere (si, sum) mit Gewalt anstoßen.

Alligare anbinden, verbinden, verpflichten.

Alluere (ui) bespühlen, hinanfließen.

Almus nährend (von *alo*) hold, gütig.

Alternus, a, um wechselnd; *alternae vices* der Wechsel eines mit dem andern.

Alterüter, tra, trum einer von beiden.

Alutarius der Weißgerber.

Amabo, ei, lieber! (ein | Ausruck der Schmeichelei.)

[309]

- Amaritudo, inis**, die Bitterkeit.
- Ambages** Umwege, *amb. iterare* oftmals Umwege machen.
- Amens** ohne Verstand, unsinnig.
- Amplecti (xus sum)** umfassen, *a. religionem* für eine Religion sich erklären, lieben, *sententiam* eine Meynung annehmen, billigen. 5
- Amygdalum** die Mandel.
- Anceps** zweiköpfig, zweischneidig, doppelt, *periculum a.* eine zwiefache Gefahr, *quaestio a.* eine zweideutige oder auch schwer zu entscheidende Frage; *anceps consilii* unschlüssig.
- Anchora** der Anker; *anchors solvere* die Anker lichten, d. aufheben, *in anchoris haerere* vor Anker liegen. 10
- Anhelare** schnauben, keichen.
- Anicula** ein altes Mütterchen. (das *Diminutiv* von *anus*.)
- Anilis** nach Art der alten Weiber.
- Animatus** belebt, muthig gemacht, gesinnt. 15
- Animi causa** zum Vergnügen; *ex animo* von Herzen.
- Anniti (nisus und nixus sum)** sich woran lehnen, oder auf etwas stützen, mit Ernst und Anstrengung etwas betreiben.
- Annuere (ui, utum)** zuwinken, Beifall geben, versprechen; *animus meus annuit quaestionibus* ich bejahe die Fragen. 20
- Anteire aliquem aliqua re** einen in einer Sache übertreffen.
- Antennae, arum** die Segelstange.
- Anterior** der Vordere.
- Antiquus** alt, ehrwürdig, wichtig.
- Antlia** (griech. Ursprungs) ein Zieheimer, eine Pumpe. 25
- Apage** weg, fort! (ein Ausdruck des Unwillens.)
- Apparere (ui, itum)** sichtbar seyn, erscheinen, gewiß u. einleuchtend seyn.
- Appellere (navem) terrae vel ad terram**, auch *appelli*, irgendwo landen; *mensae* bildlich, an den Tisch gehen.
- [310] **Applicare (avi u. ui, atum u. itum)** anfügen, hinzufügen, wohin wenden | oder 30
richten, *se aut animum ad aliquid a.* seine Neigung auf etwas richten.
- Apprecari** bethen zu einem, auch feierlich anwünschen.
- Apprime** vorzüglich.
- Appropinquare** herannahen, sich nähern.
- Aptare** anpassen, zubereiten. 35
- Arare** pflügen.
- Arbitrium** die Willkühr, freie Meynung, *a. alicujus rei sibi arrogare* die Entscheidung einer Sache sich anmaßen.
- Arcere (eo, cui, citum, ctum)** einschließen, einschränken, abhalten.
- Arcessere (o, ivi, itum)** herzu kommen lassen, herholen. 40
- Architectus** ein Baumeister.

- Arefieri (factus sum)** trocken werden.
- Argillacea terra** Thonerde.
- Arguere (ui, utum)** zeigen, anzeigen, beschuldigen, verrathen.
- Arrectus** (von *arrigere*) aufgerichtet; *arrecti crines* vor Verwunderung starrende
5 Haare.
- Arridēre (si, sum)** dazu lachen, anlachen; *hoc mihi arridet* das gefällt mir.
- Arrogare** zueignen, zuschreiben, anmaßen.
- Arteriae** die Pulsadern.
- Articulus** ein Glied.
- 10 **Arundineus** von Rohr; *tectum arundineum* ein Rohrdach.
- Asellus** ein kleiner Esel, auch ein Seefisch, Kabeljau.
- Assa** (*sc. caro*) ein Braten.
- Assare** braten.
- Assecla** ein Nachfolger, Anhänger.
- 15 **Assentiri (sensus sum)** beistimmen.
- Assiduitas** die Emsigkeit, der mühevollen Fleiß.
- Assuefacere aliquem ad aliquid** oder *alicui* einen wozu gewöhnen; *assuefieri* u.
assuescere sich an etwas gewöhnen.
- Asteriscus** ein Sternlein, Kreuz (schriftlich. Merkmal).
- 20 **Atterere (trivi, tritum)** reiben, abreiben, schwächen und vermindern.
- Attonitus** (von *attonare*) vom Donner gerührt, betäubt, bestürzt, sinnlos.
- Auctorem esse alicui alicujus rei** einem wozu rathen.
- | **Aufugere (gi, gitum)** entfliehen. [311]
- Augere (xi, auctum)** vermehren, *viribus augeri* an Kräften zunehmen.
- 25 **Augurari** prophezeien, vorher ahnden.
- Aulaea, orum**, Tapeten.
- Aureus** ein Goldstück.
- Auscultare** hören.
- Auspex** ein Vogeldeuter; *deo auspice* mit Gottes Hülfe.
- 30 **Auspicatus** von glücklicher Ahndung; *auspicatum aliquid esse jubere* etwas glücklich seyn lassen, segnen.
- Avēre** nach etwas begierig seyn, sich wohl befinden.
- Avehere (vexi, vectum)** wegführen.
- Aversari** verabscheuen.
- 35 **Avertēre (ti, sum)** abwenden, *oculos ab aliqua re a.* die Augen von einem Gegenstande abwenden.
- Avolare** wegfliegen.

B.

Bajulare eine Last tragen.

Balare blöken.

Balaena ein Wallfisch; *testa balaenarum* Fischbein.

Beare aliquem aliqua re einen womit beglücken. 5

Bergedorfiensia arva die Vierlande, eine Gegend bei Hamburg.

Betula die Birke.

Bitūmen eine fette Erde, Harz.

Bona verba bewahre Gott!

Botulus eine Bratwurst. 10

Bubulus von Rindern; *caro bubula* Rindfleisch.

Bucca der Backen, der Mund; *plena bucca flare* mit vollen Backen blasen.

Bulbus solanorum die Wurzel der Kartoffelstaude.

Bullire Blasen werfen, brausen.

C.

15

Cacābus eine Pfanne.

Cacaoticus von Cacao, einer Frucht, *potus c.* Chocolate.

Cacuminatus (von *cacumen*) gipfligt.

Caecutire blind seyn.

Caedēre (cecīdi, caesum) hauen, abhauen, fällen, schlagen. 20

Caelum ein Meißel.

Caementarius ein Maurer.

Caeruleus meerfarbig, bläulich.

[312] **Calāmus** ein Halm, Rohr, ein Federkiel, *calamo* | *excipere* etwas niederschreiben.

Calefacere warm machen, erwärmen. 25

Calesius von Calais in Frankreich; *Fretum Calesium* die Meerenge von Calais.

Calīga ein Halbstiefel.

Callēre (ui) dicke Haut oder Schwielen von Schlägen oder angreifender Arbeit

haben, daher unempfindlich seyn, Erfahrung worin haben, wissen, verstehen,

cum Accusat. et Ablat. 30

Calo, ōnis, ein Küchenjunge.

Calx macerata gelöschter Kalk.

Canalis metallicus ein Stollen in Bergwerken.

Candēre (ui) weiß seyn, schimmern, glänzen.

Candor animi die Aufrichtigkeit. 35

Canna Rohr, Schilf.

Cannabis f. u. cannabum Hanf.

Cantharidum emplastrum ein Pflaster von spanischen Fliegen.

- Capessere** (**ivi, itum**) ergreifen, anfassen, etwas verrichten; *fugam c.* die Flucht ergreifen.
- Captivitas** die Gefangenschaft; *in captivitatem abduci* in Gefangenschaft geführt werden.
- 5 **Capsula** ein Kästchen.
Carbasus das Segeltuch.
Cardomomum Cardemomen, eine Art von Gewürzen.
Carmen die Hechel, davon *carminare* hecheln.
Caro assa Braten, *caro bubula fumo condita* geräuchertes Rindfleisch.
- 10 **Carpentum** ein Fahrzeug, Wagen.
Caryophyllum die Nelke, *aromaticum* die Gewürznelke.
Catarracta ein Wolkenbruch.
Catenula ein kleine Kette, der Kettenstich beim Nähen.
Catīnus ein Tiegel.
- 15 **Cedere** (**cessi, cessum**) gehen, weichen, gereichen; *hoc ex voto, ex sententia, in utilitatem meam cedit*, das geht nach Wunsch, gereicht zu meinem Nutzen.
Celebrare etwas häufig thun, ausbreiten, rühmen, feiern.
Celox ein Jagdschiff, Reßschiff.
Centies hundertmal.
- 20 | **Cercopithecus** ein geschwänzter Affe. [313]
Cerdo ein Gerber.
Certiosem facere de aliqua re aliquem, einem von einer Sache Nachricht geben, *feri c. de al. re*, wovon benachrichtigt werden.
Cespes, itis, vivus der grüne Rasen.
- 25 **Cessare** aufhören; *ager cessat* der Acker liegt brach.
Chalybeus von *chalybs*, stählern.
Chirotheca der Handschuh.
Chorda die Sayte.
Chorum agere einen Tanz halten.
- 30 **Chorus bellicus** ein Kriegstanz.
Cicur zahm.
Circumagere (**egi, actum**) umher treiben.
Circumcidere (**cīdi, di, sum**) von *caedo*, ringsherum beschneiden.
Circumnatare herum schwimmen.
- 35 **Circumscribere** umschreiben, *limitibus* mit einer Gränze bezeichnen, beschränken, einschließen.
Circumsilire (**ui, ultum**) herumspringen.
Circumspectio das Herumschauen, die Vorsichtigkeit.
Circumspicere (**cio, exi, ctum**) herumschauen, behutsam seyn.
- 40 **Circumvagari** umher schwärmen.
Circumvehere (**xi ctum**) rings herum führen; im *Pass.* herum fahren.

- Candestinus** heimlich.
- Cliens** ein Client, Anempfohlner, Schutzverwandter.
- Coacervare** zusammen häufen.
- Coagulatum lac** zusammen gelaufene, geronnene Milch.
- Coalescere (lui)** zusammen wachsen, sich vereinigen. *Coalitio* die Vereinigung. 5
- Coaptare** geschickt zusammen fügen.
- Cocossa** der Cocusbaum.
- Coemēre (emi, emptum)** zusammen kaufen.
- Coemeterium** ein Kirchhof.
- Coercēre (cui, citum)** einschränken, bändigen, einschließen, zurück halten. 10
- Cohaerēre (haesi haesum)** zusammen hängen, enge verbunden seyn.
- Cohibēre (ui, itum)** hemmen, zurück halten, einschränken.
- Cohorrescēre (ui)** erzittern.
- [314] | **Coire (ĕo, ivi, itum)** zusammen gehn, sich vereinigen; *in gyrum* in einen Kreis
sich vereinigen. 15
- Colligare** zusammen binden.
- Collineare** zielen.
- Collocare** setzen; *spem in aliquo* seine Hoffnung auf jemand setzen.
- Colluctari cum aliquo** mit einem kämpfen.
- Collustrare** erleuchten, besichtigen. 20
- Combuēre (bussi, bustum)** verbrennen.
- Comedēre (di, sum)** essen, verzehren.
- Commemorare** erwähnen, erzählen.
- Commentarius** ein Verzeichniß, eine Nachweisung.
- Commercium** das Handelswesen, der Umgang der Menschen unter einander; *re-* 25
motus ab omni commercio von allem Umgange entfernt.
- Commigrare** ziehen, wandern.
- Commilito** ein Mitstreiter, Gesellschafter.
- Comminuēre (ui, utum)** verringern, schwächen.
- Committēre (si, ssum)** zusammen schicken; *proelium* ein Treffen liefern; *ponto* 30
se sich dem Meere anvertrauen; *injuriam* Unrecht begehen.
- Commodare** regelmäßig einrichten; *alicui aliquid* einem etwas leihen.
- Commodum** eben, kaum.
- Communicare** gemeinschaftlich mit einem etwas thun, Theil nehmen lassen, auch
selbst Theil nehmen, vereinigen; *cum aliquo aliquid* einem etwas mittheilen. 35
- Commorari (atus sum)** aufhalten, sich aufhalten, verweilen.
- Comparare** zusammen stellen, vergleichen, zubereiten, einrichten, erwerben; *re-*
bus sic comparatis bei so bewandten Umständen.
- Compellēre (pūli, pulsum)** zusammen treiben, antreiben, nöthigen.
- Compensare** ersetzen, erspahren. 40
- Compertum aliquid habere** etwas für ausgemacht halten.

- Compingĕre (pĕgi, pactum)** zusammen binden, einpacken, daher *compactus*.
- Complecti (xus sum)** umfassen; *mente, cogita-* | *tione aliquid c.* sich etwas [315]
vorstellen, umarmen, liebgewinnen; *amore aliquem* einen herzlich lieben.
- Complicare** zusammen falten, zusammen legen.
- 5 **Componere se ad quietem** sich zur Ruhe begeben.
- Compos, ōtis**, der einer Sache mächtig, theilhaftig ist; *voti compos sum* ich erreiche meinen Wunsch; *mentis compos*, der seines Verstandes mächtig ist.
- Comprehēdere (di, sum)** ergreifen, zusammen fassen; *animo* sich vorstellen; *oculis* bemerken, wahrnehmen.
- 10 **Comprīmĕre (pressi pressum)** zusammen drücken, zurück halten, hemmen.
- Computare** überschlagen, überdenken, überrechnen, *compūtus* die Zusammenrechnung.
- Conamen, inis**, das Unternehmen.
- Concedĕre (cessi, cessum)** *aliquo* wohin gehen, bewilligen, zugestehen.
- 15 **Conceptus** das Zusammenfassen, Fassen, Begreifen.
- Conciliare** zusammenbringen, verschaffen, erwerben.
- Concipĕre (pio, cepi, ceptum)** zusammen fassen; *animo* sich vorstellen, denken, empfangen; *odium in aliquem c.* Haß gegen jemand fassen, *timorem alicujus rei* von Furcht vor einer Sache befallen werden.
- 20 **Conclamare** schreyen, zusammenschreyen, anrufen, *conclamatum est*, es ist vorbei, es ist aus.
- Concrescĕre (crevi, cretum)** zusammenwachsen, sich vereinigen.
- Conculcare** niedertreten, zertreten.
- Condire (ivi, itum)** würzen, schmackhaft machen, *fumo carnem* Fleisch räuchern,
25 *sale c.* einsalzen.
- Conducere (xi, ctum)** nützlich seyn.
- Confabulatio** das Zusammensprechen.
- Conferre (tuli, latum)** zusammen tragen, verbinden, wohin wenden; *se in fugam* sich auf die Flucht begeben, *hoc multum confert ad aliquam rem* das trägt viel
30 bey zu einer Sache; *beneficium alicui* u. *in aliquem* einem eine Wohlthat erweisen, anwenden.
- | **Confidĕre (sus sum)** vertrauen, sich verlassen, gewiß glauben. [316]
- Conflictari** kämpfen; *cum adversa fortuna* mit Widerwärtigkeiten kämpfen.
- Congerĕre** zusammen tragen, zusammen häufen; *congeries* ein Haufe.
- 35 **Conglutinatus** zusammen geleimt.
- Congregare** versammeln.
- Conjectura** die Muthmaßung, von *conjicere* muthmaßen, errathen.
- Connectĕre (xui, xum)** zusammenknüpfen, verbinden.
- Conniti omnibus viribus** sich mit allen Kräften bestreben.
- 40 **Conscientia** das Bewußtseyn, Gewissen, das Mitwissen.
- Consciūs** der um etwas mit weiß, sich bewußt.

- Consecratus** geheiligt, geweiht.
- Consentaneus** angemessen.
- Conserĕre (sero, serui, sertum)** zusammen fügen; *verba cum aliquo* Worte mit einem wechseln, sich unterreden; *manum c.* handgemein werden.
- Consilia inire** Pläne machen, Entschlüsse fassen. 5
- Consitus** (von *conserĕre*) besät, bepflanzt, bedeckt.
- Consolari** trösten.
- Conspectus** der Anblick; *hoc recedit e conspectu* dieß entzieht sich dem Blick.
- Conspirare** zusammen blasen, sich vereinigen.
- Conspiratio** die Vereinigung. 10
- Consuĕre (sui, sutum)** zusammen nähen.
- Consuescere (suevi, suetum)** sich gewöhnen.
- Consuetudinem ducere alicujus rei** etwas zur Gewohnheit annehmen.
- Consulĕre (ui, ultum) alicui** einem Rath geben, auch für einen sorgen; *aliquem* einen um Rath fragen. 15
- Consumere (sumsi, sumtum)** aufwenden, verzehren, hinbringen, *vitam* das Leben zubringen.
- Consummatus** vollendet.
- Contegĕre (texi, tectum)** bedecken.
- Contentio** die Anstrengung, der Eifer, Streit. 20
- Conterĕre (trivi, tritum)** zerreiben, schwächen.
- Conticescere (cui)** schweigen.
- [317] | **Contignatio** ein Stockwerk (v. Gebäude).
- Contignus** nahe an einander, sich berührend.
- Continens terra** das zusammenhängende, veste Land. 25
- Continuus** zusammen hängend.
- Continuatus** hinter einander fortgeführt.
- Contorquĕre (eo, si, tum)** drehen, wälzen, schwingen.
- Contrahere (xi, ctum)** zusammen ziehen; *cum aliquo familiaritatem* mit einem eine genaue Freundschaft errichten. 30
- Contrectare** berühren.
- Contremiscere (contremui)** erzittern.
- Convalescere (valui)** sich erholen.
- Convellĕre (velli, vulsum)** losreißen, erschüttern.
- Convenire aliquem** mit einem sprechen, *convenit* es schickt sich. 35
- Convexus** gewölbt, *coeli convexa* der gewölbte Himmel.
- Convincĕre (vici, victum)** überführen, beweisen.
- Cooriri (ortus s.)** entstehen.
- Copia** Vorrath, Gelegenheit, *copiam alicujus rei non habeo* ich habe zu etwas nicht Gelegenheit. 40
- Corbifex** ein Korbmacher.

- Corculum** (*Diminutiv* von *cor*) ein kleines Herz, ein Liebkosungsausdruck *c. meum* mein Liebchen.
- Corona** ein Kranz, eine Versammlung.
- Corripere (pui, reptum)** ergreifen, rauben, sich schnell in Bewegung setzen, abkürzen; *gradum c.* den Schritt verdoppeln oder beschleunigen; *igne correptus* vom Feuer ergriffen.
- Corroborare** stark machen.
- Corruere (rui, rutum)** zusammen stürzen.
- Corrumpere (rupi, ruptum)** verderben.
- Cors, tis**, der Raum zwischen zwey Wänden.
- Coruscare** schimmern, leuchten.
- Cos, cotis**, der Schleifstein.
- Crac** der Ton eines brechenden oder fallenden Körpers.
- Credere se alicui** sich einem anvertrauen.
- Crepare (ui, itum)** knarren, überhaupt viel Geräusch wodurch machen, von einer Sache oft und viel reden.
- | **Crepusculum** die Dämmerung. [318]
- Cribrum** der Sieb, *cribrare* sieben.
- Crimen capitale** ein Verbrechen, das den Tod verdient.
- Crumena** ein Geldsack.
- Crusta** die Rinde, Schaale.
- Cubiculum** ein Gemach, Kammer.
- Cubile** die Lagerstätte, *c. nauticum* die Kajüte.
- Cucurbita** ein Kürbiß.
- Culcita** eine Matratze.
- Culpare** beschuldigen, tadeln.
- Cultus, us**, die Pflege, Bearbeitung, Bildung, Erziehung, bequemere Lebensart, äußerlicher Schmuck, Lebensart überhaupt.
- Cumulare** häufen, überhäufen, *aliquem aliqua re.*
- Cuneus subterraneus** ein unterirdischer Gang.
- Cupediae, arum** ein Leckerbissen.
- Cupreus** kupfern.
- Curiosus** sorgfältig, neugierig.
- Curvare** krümmen.
- Cuspis, pidis**, die Spitze, der Spieß.

D.

- Damnare** verdammen; *voto damnari* seines Wunsches gewährt werden.
- Daemon** ein Geist, besonders ein böser.
- Decerpere (psi, ptum)** abpflücken, wegnehmen.
- Decipere (cepi, ceptum)** hintergehen, betrügen. 5
- Declivis** abschüßig.
- Decorticare** abschälen (von *cortex* die Rinde).
- Decrescere (crevi, cretum)** abnehmen.
- Decutere (io, ussi, ussum)** herabschlagen.
- Deditio** die Uebergabe; *in* oder *ad d. compellere* zur Uebergabe zwingen. 10
- Deesse** fehlen, *alicui* einem seinen Beystand versagen.
- Defatigare** ermüden.
- Deferre (tuli, latum)** wegtragen, übergeben, *querelam ad aliquem d.* bei einem eine Klage anbringen; *deferri aliquo (in locum aliquem)* irgendwohin kommen.
- Deficere** abnehmen, fehlen. 15
- Defixus oculus in aliquem seu aliquid** der auf eine Person oder Sache stark geheftete Blick.
- Defigere (fixi, fixum)** heften; *mentem in aliquid* seine Aufmerksamkeit worauf vest richten.
- [319] **Deflectere (xi, xum)** weg- | lenken, wohin beugen, verändern. 20
- Degere (degi)** allein u. mit *vitam*, sein Leben zubringen.
- Deglabratus** abgeschabt.
- Deglutire** verschlucken.
- Dehiscere** sich von einander lösen, aufthun; *navis dehiscit* das Schiff wird leck.
- Deinceps** nach der Reihe. 25
- Dejicere (jeci, jectum)** herabwerfen, *aves telo d.* Vögel herabschießen.
- Delegare** absenden.
- Delicatulus** weichlich, zart.
- Deliciae, arum**, das Vergnügen, kostbare Sachen; *est mihi aliquid in deliciis* es macht mir etwas besonders Vergnügen. 30
- Delineare** abzeichnen.
- Deliquium animi** die Abwesenheit des Bewußtseyns, Ohnmacht.
- Deludere (si, sum)** verspotten.
- Demandare** auftragen.
- Demetere (messui, messum)** abmähen. 35
- Demissus** herabgelassen, demüthig.
- Demulcere (eo, si, sum)** streicheln, liebkosen.
- Denegare** versagen.
- Deorsum** herab.
- Depellere (puli, pulsum)** wegtreiben. 40

- Deplorare** beweinen; *deploranda conditio* ein bedauernswerther Zustand.
- Deponere desiderium alicujus rei** das Verlangen nach einer Sache aufgeben.
- Depressus** herabgedrückt, niedrig.
- Depromere (msi, mtum)** vervorlangen, woher nehmen.
- 5 **Depsere (psui, pstum)** kneten.
- Designare** bezeichnen, bestimmen.
- Desilire (ui, u. ii, ultum)** herabspringen.
- Desperare** keine Hoffnung haben; *de salute sua* an seiner Rettung verzweifeln.
- Desipere (io, ui)** den Gebrauch des Verstandes verlieren, rasen.
- 10 **Destituere (uo, ui, utum)** erlassen.
- Destringere (nxi, ctum)** abstreifen, *fabas*.
- Desuefacere** entwöhnen.
- Detegere (texi, tectum)** bedecken.
- Detergere (geo, tersi, tersum)** abwischen, abtrocknen.
- 15 | **Detestabilis** verabscheuungswerth. [320]
- Detruncare** abhauen.
- Devastare** verwüsten.
- Dexteritas** die Geschicklichkeit.
- Dicto audiens** gehorsam.
- 20 **Dictum, factum**, wie gesagt, so geschehen.
- Differre (distuli, dilatatum)** verschieben, aufschieben, verschieden seyn.
- Diffidentia** das Mißtrauen.
- Diffindere (fidi, fissum)** spalten, theilen.
- Diffiteri** leugnen.
- 25 **Diffundere (fudi, fusum)** auseinander giessen, zerstreuen.
- Digna perpeti** leiden, was man verdient hat.
- Dijudicare** entscheiden.
- Dilatare** erweitern.
- Diogenes** ein griechischer Philosoph.
- 30 **Dirimere (emi, emtum)** zerreißen, abbrechen; *pugnam* das Gefecht abbrechen.
- Diruere (rui, rutum)** niederreißen.
- Discedere** auseinander gehen.
- Discernere (crevi, cretum)** unterscheiden.
- Discerpere (psi, ptum)** zerreißen.
- 35 **Discrimen vitae et mortis** Lebensgefahr.
- Discurrere (rri, sum)** hin und her laufen.
- Dispergere (si, sum)** zertreuen.
- Disrumpere (rupi, ruptum)** auseinander reißen; *disrumpi* bersten.
- Dissecare (cui, ctum)** von einander schneiden.
- 40 **Dissidium** Trennung, Uneinigkeit.
- Dissipare** zerstreuen.

Dissolvĕre (solvi, solutum) auflösen; *dissolvi mollitie et otio* durch Weichlichkeit und Müßiggang schwach, entnervt werden.

Distinctus deutlich, was man gehörig unterscheiden kann.

Distributio die Austheilung.

Ditare bereichern. 5

Dium der freie Himmel; *sub dio* unter freiem Himmel.

Divellĕre (lli, vulsum) von einander reißen, trennen.

Diverticulum (richtiger *deverticulum*) ein Abweg, die Herberge.

Divinare ahnden, prophezeyen; *divinando aliquid assequi* durch Rathen auf etwas kommen. 10

[321] | **Documentum** ein Beweiß.

Dormiturire schläfrig seyn.

E.

Ebullire (ivi, itum) aufwallen, Blasen werfen, herausstoßen.

Edicere (xi, ctum) heraussagen, bekannt machen. 15

Effervescĕre (vi und bui) herauf brausen.

Efferre (extuli, elatum) erheben; *efferrī laetitia* sich übermäßig freuen; *spe efferrī* starke Hoffnung haben.

Efflare aushauchen; *animam* sterben.

Effodere (io, di, ssum) herausgraben. 20

Effringere (egi, actum) aufbrechen.

Effulgĕre (si) hervorschimmern.

Ejaculari herauswerfen.

Ejulatus das Wehklagen.

Elabi (psus sum) hinfallen, vergehn (von der Zeit.) 25

Elatus supra conditionem humanam über die menschliche Natur erhaben.

Elevare in die Höhe heben, vermindern, wegnehmen.

Elucĕre (eo, xi) hervorleuchten.

Eluĕre (ui, utum) auswaschen, reinigen, vertilgen.

Eminĕre (ui) hervorragen. 30

Emittere (si, ssum) hinausschicken, *vocem* einen Ton hören lassen.

Emollire (ivi, itum) erweichen.

Emolumentum der Nutzen, Vortheil.

Emplastrum ein Pflaster.

Enchiridion ein Handbuch. 35

Enixe eifrig, ernstlich.

Ensiformis schwertförmig.

Eo dahin; *eo usque miseriae venit*, er ist so tief ins Elend gesunken.

Ephippium der Sattel.

- Eradicare** mit der Wurzel ausreißen.
- Erigere (exi, ectum)** aufrichten; *in pedes erigī* auf den Füßen aufgerichtet stehen.
- Erubescere (bui)** erröthen.
- 5 **Erudire (ivi, itum)** unterrichten.
- Eruptio** der Ausbruch.
- Escendere (di, sum)** heraufsteigen.
- Esurire (ivi, itum)** hungern.
- Euge** wohl, schön.
- 10 **Evadere (si, sum)** weggehen; *bonus evasit* er ist gut geworden.
- Evanescere (evanui)** verschwinden.
- Evellere (lli, vulsum)** herausreißen.
- | **Eventus** der Erfolg. [322]
- Evoe** ein Ausruf der Freude.
- 15 **Evolvère (vi, lutum)** auseinander wickeln; *librum* ein Buch aufschlagen.
- Evomere (ui, itum)** herausspeyen, von sich geben.
- Exaequare** gleich kommen.
- Exaggerare** aufhäufen, vermehren.
- Exanimare** entseelen, des Athems berauben.
- 20 **Exantlare** erschöpfen; *labores* seine Arbeit ertragen, vollenden.
- Exardescere (si)** entbrennen; *desiderio alicujus rei* brennen vor Verlangen nach einer Sache.
- Exasciare** aushauen, zimmern.
- Excandescere (dui)** heiß werden.
- 25 **Excavare** aushöhlen.
- Excedere modum** das Maaß überschreiten.
- Excipere (io, cepi, ceptum)** auffangen, aufnehmen, auf einen folgen, antworten; *calamo* etwas niederschreiben; *liberali hospitio* einen gut aufnehmen und bewirthen.
- 30 **Excolere (ui, cultum)** ausbilden, bebauen.
- Excoriare** das Fell abziehen.
- Excruciare** quälen.
- Excubiae** die Schildwache; *excubias collocare* Schildwachen wohin stellen.
- Exculcare** austreten.
- 35 **Excursio** eine Streiferey, der Ausfall.
- Exemplum alicujus virtutis alicui praeire** einem mit einem guten Beyspiele in seiner Tugend vorgehen.
- Exhalare** ausdünsten.
- Exhaurire (si, stum)** erschöpfen, ausleeren; *labores* Mühseligkeiten überstehen;
- 40 *viribus exhaustus* an Kräften erschöpft.
- Exhilarare** erfreuen.

- Exhorrescere (ui)** vor Schrecken einen Schauer empfinden, erschrecken.
- Exilium** die Verbannung.
- Eximere (emi, emtum)** wegnehmen; *alicui dubitationem* oder auch *aliquem dubitatione* einem einen Zweifel benehmen.
- Exire (eo, ivi, itum)** herausgehen; *e sui potestate* das Bewußtseyn seiner selbst 5
verlieren.
- Exoptatus** erwünscht.
- [323] | **Exorcistsa** ein Geisterbanner, *exorcismus* die Geisterbeschwörung.
- Exornare** zieren, ehren.
- Exosculari** küssen, eine Sache sehr lieb haben. 10
- Expallescere (ui)** bleich werden.
- Expandere (di, pansum, auch passum)** ausbreiten.
- Expedire (ivi, itum)** loswickeln, befreyn, etwas Schweres zu Stande bringen;
verbo aliquid mit einem Worte endigen. *Expedit aliquid* es ist etwas nützlich.
- Expendere (di, sum)** abwägen, Geld ausgeben, schätzen; *diei rationes* von einem 15
Tage Rechenschaft ablegen.
- Expensae** Ausgaben, Kosten.
- Expergefacerere** aufwecken; *expergefieri* erwachen.
- Experimentum alicujus rei capere** einen Versuch mit einer Sache machen.
- Expers** unerfahren, mangelnd; *vocis et vitae* sprachlos und todt; *rationis* unver- 20
nünftig.
- Expirare** aussöhnen, gut machen.
- Explicare** (v. *plica* die Falte) aus einander legen, entfalten, ausbreiten.
- Explodere (si, sum)** ausklatschen, herausjagen, *pisa* die Erbsen von der Hülse
befreyen. 25
- Exprobrare** einen Vorwurf machen.
- Expugnabilis** bezwingbar.
- Exsculpere (psi, ptum)** durch Graben und Schnitzen etwas bilden.
- Exsequi (secutus sum)** vollführen.
- Exsilio (ui, ultum)** hervorspringen. 30
- Exspirare** aushauchen.
- Exstruere (xi, ctum)** aufbauen, aufhäufen, reichlich versehen.
- Exsurgere (surrexi, surrectum)** aufstehen, sich erheben.
- Extentus** ausgedehnt.
- Exterritus** erschreckt. 35
- Extinguere (nxi, nctum)** auslöschen, vertilgen.
- Extrinsecus** von außen.
- Extrudere (si, sum)** herausstoßen.
- Extumescere (tumui)** empor schwellen.
- Extundere (tudi, tusum)** herausstoßen, vom Dreschen. 40
- [324] **Exultare** (besser *exsultare*) | in die Höhe springen vor Freude, frohlocken.

Exundare überschwemmen, überlaufen.

Exuere (ui, ūtum) ausziehen.

Exurĕre (ussi, ustum) brennen, verbrennen, plagen.

F.

5 **Faber** überhaupt ein Künstler, *lignarius* ein Zimmermann, *aerarius* ein Kupferschmidt, *ferrarius* ein Eisenarbeiter.

Facies das Gesicht, der Vordertheil, *castelli* die Fronte einer Vestung.

Facilitas die Gefälligkeit, Sanftmuth.

Fallere tempus die Zeit täuschen, d. i. verkürzen; *aestum solis somno* die Hitze verschlafen; *falli* sich irren.

10 **Fas** was nach göttlichen Gesetzen gerecht ist; überhaupt was recht und erreichbar ist.

Fasciculus ein Bündel.

Fascinus die Zauberey.

15 **Fascinare** zaubern.

Fastidire (ivi, itum) einen Ekel gegen etwas haben, stolz verschmähen.

Ferramenta eiserne Werkzeuge oder Waaren.

Ferre, res ita fert die Umstände erlauben oder bringen es so mit sich; *prae se aliquid* äußerlich etwas merken lassen.

20 **Ferrum limatum** Eisenfeilspäne; *officina ferraria* eine Schmiede.

Fervere (vi u. bui) heiß seyn, brausen.

Fibrolus faserig.

Fides die Treue; *habere alicui fidem* einem trauen; *in fidem et tutelam aliquem accipere* einen in seinen Schutz aufnehmen.

25 **Fila trahere** spinnen.

Fingĕre (nxi, ictum) bilden, darstellen, erdichten.

Flagrare brennen; *cupiditate peregrinandi* eine starke Lust zum Reisen haben.

Flocci aliquid pendĕre nicht eines Fäserchen's schwer achten oder sprichwörtl., etwas sehr gering achten.

30 **Florenus** ein Gulden.

Florĕtum ein Blumenbeet.

Foedare verunstalten.

Foetĕre (ui) stinken.

Follis ein Blasebalg.

35 **Formula doctrinae** eine Lehrform.

Fovĕre (vi, tum) wärmen, pflegen.

Fragmen eine Bruchstück.

| **Frangĕre (fregi, fractum)** brechen, schwächen, muthlos machen; *otio frangi* [325] durch Müsiggang schlaff und weichlich werden; *fractus animo* muthlos.

Frangibulum ein Brechinstrument, Breche.

Fraudare aliquem aliqua re einen um etwas betrügen; *se victu* sich selbst den Unterhalt entziehen.

Fretus der sich worauf verläßt.

Fricare (cui, catum u. ctum) reiben; *frontem* eine freche Stirn haben oder unverschämt seyn, auch nachdenkend, sorgenvoll seyn. 5

Frictio das Reiben.

Frixus gedörrt.

Frugi, homo frugi ein biederer Mensch; *frugalis coena* ein mäßiges Abendbrodt; *ad meliorem frugem redire*, sich bessern. 10

Frustrari spe in seiner Hoffnung getäuscht werden.

Frustulum ein kleines Stück.

Fundere (fudi, fusum) gießen, hervorbringen; *preces* bethen.

Fungi (gor, functus sum) seine Pflicht thun; *voto* seines Wunsches gewährt werden 15

Fungus, i, ein Schwamm, Pilz, ein unnützer, dummer Mensch.

Fugere (io, i, itum) fliehen; *fugit me aliquid* es ist mir etwas unbekannt.

Fumarium ein Rauchfang, Schornstein.

Funiculus ein kleines Seil, ein Faden; *sulphuratus* ein Schwefelfaden.

Furcifer ein Schelm. 20

Furfur die Kleie.

Fuscina die Gabel, der Dreizack.

G.

Gaudere (gavisus sum) aliqua re sich worüber freuen, etwas besitzen.

Gemitus edere, seufzen. 25

Genius der Schutzgeist; *fraudare genium aliqua re* sich selbst etwas entziehen; *genio indulgere aliquid* sich etwas zu gute thun.

Genuale ein Knieband.

Genuinus ächt.

Gestire (ivi, itum) seine Freude äußerlich lebhaft ausdrücken, begierig seyn. 30

[326] **Glans, dis**, die Eichel, | Nuß, *tormentaria* eine Kugel des Geschützes.

Globuli plumbei bleierne Kugeln; *seminiferi* die saamentragenden Köpfe gewisser Gewächse.

Gnaviter munter, thätig.

Gradum corripere seinen Schritt verdoppeln. 35

Granarium ein Getreidemagazin.

Granula aurea Goldkörner.

Grassari herumschweifen, vom Feuer, um sich greifen.

Gratia Gunst, Dank; *referre gratias* thätigen Dank abstaten; *agere* danksagen; *habere* dankbar gesinnt seyn; *in gratiam recipere* begnadigen.

Gratificari alicui einem sich gefällig, dankbar beweisen; so auch *gratum facere alicui*.

5 **Gravedo, inis**, der Schnupfen, mit *ducere* den Schnupfen bekommen.

Gravitas die Ernsthaftigkeit, Wichtigkeit, Würde; *gravitatis speciem simulare* sehr ernsthaft sich behörden; *adhibere* Ernst brauchen.

Gubernator ein Steuermann.

Gyrus ein Kreis, Cirkel.

10

H.

Habere, bene me habet es bekömmet mir wohl.

Habitus das Aeußere, die Gestalt; *habitu toto amentem refert* er ist seinem ganzen Aeußern nach einem Wahnsinnigen ähnlich.

Haematoxylon Campeschholz.

15 **Haerere (si, sum)** hangen, schweben, ungewiß seyn; *aqua haeret* ich bin in Verlegenheit; *vox faucibus haeret* die Stimme stockt; *in amplexibus alicujus* in jemandes Armen hangen; *haesitare* ungewiß, verlegen seyn.

Haurire (si, stum) schöpfen; *auribus aliquid* etwas begierig hören.

Hebdomas, adis, eine Woche.

20 **Hiare** offen seyn, den Mund aufsperrn, begierig nach etwas trachten; *ora expectatione hiantia* der vor ungeduldiger Erwartung offen stehende Mund.

Hiatus die Oeffnung, der Spalt.

Homagium praestare die Huldigung leisten.

| **Homicidium** der Menschenmord.

[327]

25 **Homuncio** ein kleiner, junger, erbärmlicher Mensch.

Horologium die Uhr.

Horrescere (ui) erschrecken.

Hospitium die Gastfreundschaft, Bewirthung; *hospitio excipere aliquem* einen bewirthen.

30 **Humanitas** die Menschlichkeit, das menschliche Gefühl; *humanitate excultus* der durch sanfte Sitten gebildet, cultivirt ist.

Humaniter menschenfreundlich.

I.

- Jacere (io, jeci, jactum)** werfen; *sors jacta est* das Loos ist geworfen.
Jactabundus prahlend.
Jactura der Verlust, die Niederlage.
Jaculari werfen, zielen. 5
Ictus, us, der Hieb.
Ignavia die Trägheit.
Ignivomus feuerspeyend, mit *silex* der Feuerstein.
Ignoscere (gnovi, gnotum) verzeihen.
Ilia, um, die Därme. 10
Ilignus aus Eichenholz.
Iliaesus unverletzt.
Illico sogleich.
Illinere (no, levi, litum) bestreichen.
Illucescere (o, xi) hell werden. 15
Illustrare erleuchten.
Imbibere (bi, bitum) hineintrinken, einsaugen.
Imbuere (uo, ui, utum) befeuchten, eintauchen, worin unterrichten, einweihen;
superstitione imbutus der zum Aberglauben früh gewöhnt und davon voll ist.
Imminere (eo, ui) emporragen, nahe seyn. 20
Impatiens der etwas nicht vertragen kann, erträgt; *frigoris impatiens*.
Impedire (io, ivi, itum) verwickeln, verhindern (quo minus).
Impendere (o, di, sum) anwenden; darauf verwenden.
Impetrare erlangen, *a me impetrare non possum, quin hoc faciam*, ich kann nicht
umhin, das zu thun. 25
Impingere (pegi, pactum) woran stoßen, werfen, einem etwas anhängen oder
anthun, wohin treiben.
Implicitus morbo in eine Krankheit verwickelt.
[328] **Impos** ohnmächtig; *vocis | animique impos* ohne Sprache und Fassung.
Impostor ein Betrüger. 30
Impressus gepreßt, gedruckt (von *inprimere*).
Improbus ruchlos; *labor i.* eine saure, mühsame Arbeit.
Improvisus unvorhergesehen
Imputare anrechnen.
Inaurare vergolden. 35
Inchoare anfangen.
Inclinare neigen, beugen.
Incolumis unversehrt, sicher; *incolumem deus praestet mentem* Gott erhalte den
Verstand gesund.
Incrementum der Zuwachs. 40

- Incruentus** unblutig.
- Indagare** erforschen.
- Indefessus** unermüdet.
- Index** der Angeber, Anzeiger, der Zeigefinger.
- 5 **Indigēna** einwohnend.
- Indigēre (eo, ui)** bedürfen.
- Indignari** unwillig werden.
- Indōles** die Art, natürliche Anlage; *indolem alicuius rei contrahere*, die Natur einer Sache annehmen.
- 10 **Indulgentia** die Nachsicht.
- Indulgēre (eo, dulsi, dultum) alicui aliquid**, einem etwas nachsehen, erlauben.
- Industria** der emsige, thätige Fleiß.
- Inediā** der Mangel an Nahrungsmitteln.
- Ineptulus** ein kleiner Thor.
- 15 **Inexploratus** unerforscht.
- Infestare** beunruhigen.
- Inficēre** hinein thun, färben, anstecken; *aqua succo Theae infecta* Theewasser.
- Infigēre (o, xi, xum) aliquid animo** dem Gemüthe etwas einprägen.
- Insitiari** läugnen.
- 20 **Infligēre (go, xi, ctum)** anschlagen, durch Schlagen einem etwas zufügen.
- Infortunium** das Unglück.
- Ingemiscēre (gemui)** seufzen.
- Ingeniolum** ein kleiner Geist.
- Ingenuus** frey gebohren, ächt, edel, aufrichtig.
- 25 **Ingravescēre** schwer, groß werden, zunehmen.
- Ingruēre (o, ui)** hineinbrechen, anfallen.
- Inire (eo, ivi, itum)** hineingehen, anfangen; *ab ineunte aetate* von meiner ersten Jugend an; | *inire consilia* einen Entschluß fassen. [329]
- Injuria frigoris** die unangenehme Kälte.
- 30 **Innotescēre (o, notui)** bekannt werden.
- Inopia** der Mangel, die Ohnmacht.
- Inops, opis**, ohne Macht, unfähig, *consilii* verlegen, ohne Ueberlegung und Plan.
- Insanire (io, īvi, ītum)** unsinnig seyn.
- Inscius** unwissend.
- 35 **Inserēre (o, sevi, sītum)** einsäen, pflanzen; *surculos*, Reiser einpfropfen.
- Inservire (io, ivi, itum)** dienen, ergeben seyn; *gaudiis alicujus*, einem Freunde zu verschaffen suchen.
- Insinuare** etwas in einen Ort fügen, wo Krümmungen sind, *se* sich durchschmiegen, einschleichen; *se in alicujus amorem*, sich bey jemand durch allerhand
- 40 Wendungen einschmeicheln.
- Inspidus** unschmackhaft, thöricht.

- Insomnis** ohne Schlaf.
- Instar** gleich, so wie, *referre instar alicujus* einem ähnlich seyn.
- Instaurare concionem** die Versammlung eröffnen; *chorum*.
- Instillare** hineintröpfeln.
- Institor** ein Mäkler, Handelsdiener. 5
- Integer** unverletzt, ganz, aufrichtig, unsträflich.
- Intendēre (di, sum u. tum)** anspannen, anstrengen; *oculorum aciem* die Augen scharf worauf heften.
- Intentus alicui rei, ad aliquam rem, aliqua re** eifrig womit beschäftigt.
- Intentatus** unversucht. 10
- Interest** es ist daran gelegen; *illius interest, mea interest*, es ist sein, mein Vortheil.
- Interjicere (io, jeci, jectum)** dazwischen werfen; *mora interjecta* nach einer Verzögerung.
- Interimere (emi, emtum)** umbringen.
- Interlinere (levi, itum)** dazwischen schmieren, beschmieren. 15
- Intermissio** die Unterlassung, Ruhe.
- Interpres** der Dolmetscher; *animi grati i.*, der von einer dankbaren Gesinnung zeugt.
- [330] | **Interrumpere (o, rupi, ruptum)** unterbrechen. 20
- Intervallum** der Zwischenraum.
- Intexere (o, ui, xtum)** hineinweben.
- Intumescere (o, mui)** aufschwellen
- Inundare** überschwemmen.
- Invicem** wechselnd, gegenseitig.
- Invisibilis** unsichtbar. 25
- Invitus** wider Willen; *in vito aliquo* wider jemandes Wunsch.
- Involvere (o, vi, lutum)** einwickeln, einhüllen.
- Irrepere (repsi, reptum)** hineinkriechen, hereindringen.
- Irretire (io, ivi, itum)** verstricken, verwickeln.
- Irridere (eo, si, sum)** verlachen, verspotten. 30
- Irrigare** wässern.
- Irritus** vergeblich.
- Irruere (o, ui)** hineinstürzen.
- Iterare** wiederholen.
- Iterarium** ein Reisejournal. 35
- Juglans, dis**, eine welsche Nuß.
- Jungere se vehiculo** sich vor einen Wagen spannen.
- Junceus** von Binsen.

L.

- Labefactare** wankend machen.
- Laborare morbo** krank seyn; *vicio* mit einem Fehler behaftet seyn.
- Labrum** die Lippe, ein Gefäß, die Wanne.
- 5 **Lacessere (ivi, itum)** reitzen, aufbringen.
- Lacinia** der Zipfel des Kleides, Lappen.
- Laevigare** glatt machen.
- Laevus** links, unklug, unglücklich.
- Lagēna** die Flasche.
- 10 **Languere (eo, ui)** matt seyn; *otio* im Müsiggange verschlafen.
- Lanugo propullulans** das hervorkeimende, junge Barthhaar.
- Lapicida** ein Steinhauer.
- Lapis calcarius** ein Kalkstein.
- Laquear** die getäfelte Decke eines Zimmers, das Gewölbe.
- 15 **Largitor** ein Geber, Besteher.
- Larva** die Larve, Maske.
- Later, is**, ein Ziegelstein, *lateres coquere* solche zubereiten.
- Latibulum** der Schlupfwinkel.
- Latratus** das Bellen; *edere l.* bellen.
- 20 | **Lautae dapes** ein wohlschmeckendes Mahl. [331]
- Legere** sammeln, lesen; *littus vel oram* eine Küste oder Gegend vorbeugehen, passiren; *alicujus vestigia* jemandes Fußtritten nachfolgen.
- Legūmen** die Hülsenfrucht.
- Lepidus** niedlich, artig, fein.
- 25 **Letalis** tödtlich.
- Levare** leichter machen, befreuen, in die Höhe heben.
- Liber, ri**, Bast, Rinde von einem Baum.
- Liberalis institutio** eine eines freygebohrnen Menschen würdige Erziehung.
- Librare** wägen, schwingen, abwägen, hin und her bewegen.
- 30 **Liquefacere** flüssig machen, zerlassen.
- Littoralis** zum Ufer gehörig; *jus littorale* das Strandrecht.
- Lixivium** die Lauge.
- Locus** ein Plätzchen, Fach, Kästchen.
- Lolium** das Unkraut.
- 35 **Lubrīcus** schlüpfrich, mißlich.
- Lucri aliquid facere** etwas für Gewinn achten.
- Ludibrio aliquem, seu aliquid habere**, einen oder etwas verspotten.
- Luere (ui, utum)** waschen, reinigen, büßen, bezahlen; *morte scelus* ein Verbrechen mit dem Tode büßen.
- 40 **Luxuriari** schwelgen.

M.

- Macte** Bravo, Glück zu! *macte virtute, ingenio!*
- Mactra** die Mulde, der Trog.
- Macerare** einweichen, mürbe machen, plagen.
- Machinari aliquid** etwas künstlich aussinnen, erdenken. 5
- Madefactus (madefio)** befeuchtet.
- Madēre (eo, ui)** naß seyn.
- Malus** der Apfelbaum, *citrea* der Citronenbaum.
- Malleolus** ein kleiner Hammer, eine Lunte.
- Maltha** der Kleister. 10
- Mancipium** ein Sklave, Leibeigner.
- Mandare** befehlen, einem etwas auftragen, anvertrauen.
- Manducare** kauen.
- Mane** früh; *multo mane, summo mane* sehr früh.
- Manēre (eo, si, sum)** bleiben, erwarten; *manet me aliquid* es steht mir etwas be- 15
vor.
- [332] | **Mangonium** die Trödler-Wirthschaft, der Sklavenhandel.
- Mansuefacere (io, feci, factum)** zahm, sanft machen.
- Mantelium** ein Handtuch.
- Manubrium** der Handgriff. 20
- Mappa compendiaría** eine kleine Landcharte.
- Marcescēre (marcui)** welk werden.
- Marmota** ein Murmelthier.
- Mars** der Kriegsgott; *suo, proprio Marte* (sprüchwörtlich) durch seine eigne Kräfte, ohne Hülfe. 25
- Maturescēre (maturui)** reif werden.
- Maximus natu** der älteste.
- Medēri** heilen; *inopiae mederi* einem Mangel abhelfen.
- Meditari** worauf denken; *ictum* im Begriff seyn, einen Hieb thun.
- Meditabundus** betrachtend. 30
- Medius** der mittlere; *in medium prodire* öffentlich hervortreten.
- Memorare** erwähnen, erzählen; *memoratu dignus* bemerkenswerth.
- Memoriam alicujus prosequi** das Andenken an jemand erhalten, werth achten.
- Mens** die Denkkraft der Seele, der Verstand; *in mentem mihi aliquid venit* es fällt 35
mir etwas ein.
- Menstruus** monatlich.
- Mentionem facere** Erwähnung thun.
- Merori bene de aliquo** sich um jemand verdient machen.
- Meridies, a meridie** Nachmittags.
- Meticulosus** furchtsam. 40

- Micare (ui)** sich schnell hin und her bewegen; zittern, hervorspringen, funkeln.
Milliare eine Meile.
Minimus der kleinste; *natu* der jüngste.
Ministrare bedienen, darreichen.
5 **Minitari** drohen.
Minium Mennig, Zinober.
Miscēre (eo, cui, xtum) mischen, vermischen.
Miseret me alicujus ich bedaure jemanden.
Misereri (sertus sum) bedauern.
10 **Missum aliquam, seu aliquid facere** einen oder etwas entlassen, außer Acht lassen.
Moderator ein Regierer, Lehrer.
Modus die Art und Weise; Melodie eines Gesangs.
| **Mola alata** eine geflügelte Mühle, Windmühle. [333]
15 **Molēre (o, ui, itum)** mahlen.
Moliri (ior, itus sum) aliquid etwas unternehmen, zur Absicht haben, besonders von schweren Sachen.
Momentum Gewicht, Ausschlag, Wichtigkeit, Einfluß, Zeitpunkt; *temporis* ein Augenblick; *res magni momenti* eine Sache von großer Wichtigkeit.
20 **Mora** der Verzug; *morae taedium* die Langeweile.
Morem gerere alicui einem gehorchen, willfahren.
Moribundus sterbend.
Morus papyrifēra der Papier-Maulbeerbaum.
Muccinium das Schnupftuch.
25 **Mulgēre (eo, si, ctum)** melken.
Multum in diem bis spätl. in den Tag hinein.
Munus, eris, das Amt; *fungi munere* ein Amt verwalten.
Munītus bedeckt, gesichert.
Muria die Salzlake, oder Salzbrühe.
30 **Murmurare** murmeln.
Musquito eine Art von Fliegen.
Mutuus gegen einander, wechselseitig.

N.

Nancisci (nactus sum) erlangen.

Natalis zur Geburt gehörig; Geburt, Geburtstag.

Natus, us, (kommt nur im *Ablativo* noch vor) *grandis natu*, groß an Alter, d. i. alt; *maximus, minor, minimus natu*, der älteste, jüngere u. jüngste. 5

Navarchus der Schiffsherr.

Navare operam Fleiß worauf verwenden.

Nectere (xui u. xi, xum) knüpfen, verbinden.

Negotium das Geschäft, die Mühe; *nullo, facili negotio*, ohne und mit leichter Mühe. 10

Nervus die Sehne, auch vom Bogen, Saite.

Netrix die Spinnerin.

Nicotiana herba Taback; *ejus fumum trahere* Taback rauchen; *ejus pulverem naribus ducere* Taback schnupfen.

Niti (nisus u. nixus sum) *aliqua re* sich worauf stützen, lehnen; *solo* festen Fuß fassen. 15

[334] **Nomen dare alicui rei** sich | einer Sache widmen; *militiae* Soldatendienste nehmen.

Norma ein Winkelmaaß, Lineal, Richtscheid.

Nota ein Merkmal; *turpitudinis notam sustinere* öffentlich Schimpf davon tragen. 20

Nubecula eine kleine Wolke.

Nutrire (ivi, itum) ernähren.

O.

Obdormiscere (ivi) einschlafen. 25

Obducere fimo agrum einen Acker mit Mist düngen.

Obire (ii, itum) durchgehen, abreisen, zubringen; *diem supremum* den letzten Tag begehen, d. i. sterben.

Objicere (io, jeci, jectum) entgegen setzen; *pectus forte alicui rei*, mit vestem Muthe einer Sache begegnen. 30

Objurgare tadeln, strafen, schelten.

Oblinere (levi, litum) bestreichen, beschmieren.

Oblivio die Vergessenheit; *oblivionem anteacti diei ducere*, den verfloßnen Tag vergessen.

Oblivisci (oblitus sum) vergessen. 35

Oblongus länglich.

Obtumescere (mutui) verstummen.

- Obnoxius** unterworfen, schuldig; *terra hyemi non obnoxia* ein Land, wo kein Winter ist.
- Obnubilare** verhüllen, verdunkeln.
- Oboriri (ortus sum)** plötzlich entstehen.
- 5 **Obruere (ũi, ũtum)** bedecken, überschütten, belasten, überwältigen.
- Obscurare** verdunkeln.
- Obsequi (cutus sum)** folgen, nachgeben; *precibus alicujus*, eines Bitte bewilligen.
- Obsidio** die Belagerung.
- 10 **Obsitus** besät, bepflanzt, bedeckt (*obsĕro*).
- Obsoletus** abgenutzt, alt.
- Obstaculum** ein Hinderniß.
- Obstupescere (pui)** erstaunen.
- Obtemperare** gehorchen.
- 15 **Obtestari** beschwören, zum Zeugen anrufen.
- Obturare** verstopfen, stillen.
- Obtusus** stumpf.
- Obversari** vorschweben.
- Obviam ire alicui** einem entgegen gehen.
- 20 **Occare** eggen.
- Occidere (cidi, casum)** fal- | len, untergehen; *sol occidens* die untergehende Sonne. [335]
- Occlusa vox** die erstickte Stimme.
- Occumbere (cubui, bitum)** herabfallen, unterliegen; *morti, fato*, sterben.
- 25 **Offerre difficultates** Schwierigkeiten darbiethen.
- Officium** die Pflicht, Gefälligkeit; *praestare* einen Dienst erweisen.
- Ominari** ahnden, prophezeyen.
- Omnipraesens** allgegenwärtig.
- Omniscius** allwissend.
- 30 **Onerare** belasten.
- Opem ferre** Beystand leisten.
- Opera** die Mühe; *operam dare litteris*, sich dem Studiren widmen; *operae metallicae*, Bergleute, Arbeiter in den Bergwerken.
- Operarius** ein Handarbeiter, Handwerker.
- 35 **Operiri (pertus sum)** erwarten.
- Opertus (operio)** bedeckt.
- Opitulari** helfen, beystehen.
- Opplere (evi, etum)** erfüllen, ausfüllen.
- Opportunitas** die Bequemlichkeit; *exercendi comercii* gute Gelegenheit zum
- 40 Handel; *opportune* zur rechten Zeit, bequemer.
- Oppositus** entgegen gesetzt.

Opprimere (**o, pressi, pressum**) unterdrücken; *vocem singultibus* im Schluchsen die Stimme ersticken; *fame aut siti opprimi*, von Hunger oder Durst gequält werden; *aere alieno* von Schulden gedrückt werden.

Ora der Rand.

Orbatus beraubt. 5

Orbitas die Verweisung; der Verlust an nahen Verwandten; *querelis orbitatem prosequi*, um einen in der nahen Verwandtschaft erlittenen Verlust heftig klagen.

Ordiri (**orsus sum**) anfangen.

Oryza der Reiß.

Oscitare gähnen. 10

Ostrëa eine Auster, Schnecke; *ostrearium* eine Austerbank.

Ovicamelus ein Schaafcameel.

Oxygäla Buttermilch.

P.

Pabo ein Schubkarren. 15

[336] **Pacisci** (**pactus sum**) ei- | nen Vertrag machen; *cum aliquo societatem itineris pacisci*, sich mit einem zu einer gesellschaftlichen Reise vereinigen.

Pallescere (**Ilui**) bleich werden.

Palma die flache Hand; *vix ad latitudinem palmae* kaum eine Hand, eine Spanne breit; Siegespreiß, Belohnung, der Zweig. 20

Palus ein Pfahl.

Paniferus Brodtragend, *arbor panifera*, der Brodfruchtbaum.

Papae ey!

Par gleich gewachsen; *parem esse alicui rei*, einer Sache gewachsen seyn; *par est*, es ist billig, schicklich; *par viginti libris ferendis*, der 20 Pfund tragen kann. 25

Paries, ëtis, die Wand; *uno eodemque pariete cum aliquo cingi*, von einer und ebenderselben Wand mit einem umgeben seyn, d. i. zusammen wohnen.

Pascere (**pavi, pastum**) weiden, nähren, füttern; *animum cogitationibus* den Geist mit Nachdenken, Betrachtungen beschäftigen.

Patere offen seyn, sich erstrecken, ausbreiten; *adspectus longe lateque patet* die Aussicht ist weit und ausgebreitet. 30

Pax der Friede, die Erlaubniß.

Pellica vestis ein Pelz.

Pendere a nutu alicujus, von eines Wink abhängen.

Peninsula die Halbinsel. 35

Peragere (**egi, actum**) vollführen, zu Stande bringen.

Peragrarè durchreisen.

Percellere (**culi, culsum**) schlagen, treffen; *horrore percelli* von Schauder überfallen werden.

- Percipere** (**pio, cepi, ceptum**) empfangen, genießen.
- Percutere** (**io, ssi, ssum**) treffen, schlagen; *mons re percussus vocem reddebat*, man hörte vom Berge her ein Echo; *vox re percussa* das Echo; *admiratione percussus* von Staunen betroffen.
- 5 **Perennis** fortdauernd, beständig.
- Pererrare** durchirren, durchwandern.
- Perforare** durchlöchern.
- | **Pergere** (**perrexi, perrectum**) fortfahren, fortgehen, fortsetzen. [337]
- Periculum facere alicujus rei** eine Probe womit machen.
- 10 **Perlustrare** durchgehen, betrachten.
- Pernatare** durchschwimmen.
- Pernicies** das Verderben.
- Pernoctare** übernachten.
- Perpendere** (**o, di, sum**) abwägen, untersuchen.
- 15 **Perpendicularum** die Bleyschnur, Richtschnur; *ad perpendicularum*, senkrecht, grade herunter.
- Perperam** falsch.
- Perpeti** (**ssus sum**) dulden.
- Perscrutatio** die Erforschung, Durchsuchung.
- 20 **Persequi meditando** im Nachdenken fortfahren; *narrationem persequi* eine Erzählung fortsetzen.
- Perseverare** ausharren.
- Persolvere** (**vi, lutum**) bezahlen; *gratias* Dank bringen.
- Persona** die Maske, Rolle, der Stand; *personam regis gerere* die Rolle eines Königs spielen.
- 25 **Perspectum aliquid habere**, etwas kennen, inne haben.
- Persuadere** (**eo, si, sum**) überreden.
- Perterrefacere** erschrecken, (Schreck machen.)
- Pertica** eine Stange, Meßruthe.
- 30 **Pervertere** (**ti, sum**) umstoßen, zerstören; *consilium* einen Plan vereiteln.
- Pervius** wo man durchgehen kann.
- Pharus** der Leuchtturm.
- Phtisis** die Schwindsucht; *phtisi corripit*, von der Schwindsucht befallen werden.
- Pietas** die Frömmigkeit, kindliche Liebe u. Dankbarkeit.
- 35 **Piget** (**guit**) es verdreißt.
- Pignus, öris**, Pfand, Zeichen; *amoris* ein Liebespfand.
- Pinguedo** die Fettigkeit.
- Pirata** ein Seeräuber.
- Placitum, a**, ein Grundsatz, Meinung, Verordnung.
- 40 **Plantatiuncula** eine kleine Pflanzung.
- Plaudere** (**si, sum**) **manibus** die Hände vor Freuden zusammenschlagen.

- Poenas dare alicui rei u. alicujus r.** wofür Strafe leiden.
- [338] | **Poenitet (uit) me** es gereut mich.
- Pollēre** vermögen, stark worin seyn.
- Pomeridianus** nachmittäglich.
- Ponderatus** abgewogen. 5
- Pondo (indeclinabile)** das Gewicht, Pfund.
- Pondus, ěris**, das Gewicht; *magnum auri pondus* eine große Summe Goldes.
- Pons versatilis** die Zugbrücke.
- Popularis** ein Landsmann.
- Porrigēre (rexi, rectum)** darreichen, ausdehnen. 10
- Posterior** der hintere, letzte.
- Posthabēre** nachsetzen.
- Potiri (titus sum) re**, einer Sache sich bemächtigen, sie erhalten; *spe*, eine Hoffnung erfüllt sehen.
- Praecutus** vorn scharf; *praeacuĕre* vorn zu spitzen. 15
- Praebēre (ui, itum)** darreichen, geben; *aurem* Gehör geben.
- Praecipitum** der Abhang eines Felsens.
- Praedicēre (xi, ctum)** vorher sagen.
- Praefectus** der Vorsteher; *praefectus navis*, der Schiffskapitain.
- Praeire alicui vocem**, einem ein Wort vorsagen; *exemplum* einem mit einem Beye- 20
spiele vorgehen.
- Praematurus** frühzeitig; *praematura consilia* unreife Entwürfe.
- Praeparatrix** die etwas zubereitet.
- Praeruptus** jähe, steil.
- Praescire (ivi, itum)** vorher wissen. 25
- Praesciscēre (scivi, scitum)** vorher erfahren, wissen.
- Praescribēre (psi, ptum)** vorschreiben.
- Praesentia** die Gegenwart.
- Praesidia vitae** die Mittel zur Beschützung und Nothdurft des Lebens.
- Praestare** leisten, zu Stande bringen; *fidem* verbürgen. 30
- Praestigiae, arum**, eine Gaukeley, Zauberey.
- Praestigiator** ein Zauberer.
- Praetervĕhi (veho, vexi, vectum) aliquam oram** vor einer Küste vorbey seegeln.
- Praetexēre (xui, xtum)** vorweben, voransetzen, verbrämen, vorwenden.
- Praevertēre (ti, sum)** vorziehen, vorlaufen. 35
- Praevius** vorausgehend.
- [339] | **Primarius** der erste; *navis primaria* das Hauptschiff.
- Primitiae** die Erstlinge.
- Primordium** der Anfang.
- Privare** berauben. 40
- Proambulare** hinwandeln.

- Probare** beweisen, bestätigen, billigen.
Probabilis scheinbar, wovon sich eine gültige Ursache angeben läßt.
Procidere (di) hinfallen.
Proclivis sich neigend, geneigt, leicht.
5 **Procrastinare** verschieben, verlängern.
Procurator ein Verwalter, der für etwas sorgt.
Procurrere (rri, sum) hinlaufen.
Prodere (didi, ditum) übergeben, verrathen.
Prodire in medium öffentlich auftreten.
10 **Proditor magni periculi** ein Entdecker oder eine Anzeige einer großen Gefahr.
Producere (xi, ctum) fortführen, verlängern.
Proferre (tuli, latum) hervorbringen; *in medium* öffentlich vorbringen.
Proficere nützen, Nutzen ziehen.
Profitari (fessus sum) etwas öffentlich sagen, bekennen; *gratam mentem* seine
15 dankbare Gesinnung zu erkennen geben.
Profundere (fūdi, sum) vergiessen, hinströmen.
Progerminare hervorsprossen, empor keimen.
Prohibere (ui, itum) verhindern, *quo minus*.
Projectus hingeworfen.
20 **Promanare** hervorfließen.
Prominere (eo, ui) hervorragen, sich erstrecken.
Promovere (eo, vi, motum) fortbewegen, befördern, vermehren; *salutem*.
Promptus fertig, bereit; *aliquid in promptu est*, es ist etwas im Vorrathe, leicht zu
haben.
25 **Pronatare** hervorschwimmen.
Propagare fortpflanzen.
Propellere (puli, pulsum) forttreiben.
Propugnare vertheidigen, im Streit.
Propugnaculum ein Bollwerk, Vormauer, Schutzwehr.
30 **Prorepere (psi, ptum)** fortkriechen.
Proripere fortreißen, *se* forteilen; sich fortstürzen.
| **Prorumpere (rupi, ruptum)** durchbrechen. [340]
Prosequi (secutus sum) verfolgen; *alicujus memoriam* jemandes Andenken fei-
erlich ehren; *querelis orbitatem s. orbitas*.
35 **Prosilire (ui, ii)** hervorspringen.
Prospicere alicui aliquid, für einen etwas besorgen; bloß mit dem *Dativo*.
Prosternere (stravi, stratum) niederschlagen, zu Boden werfen; *in genua se* sich
auf die Knie werfen.
Prostratus zu Boden gestreckt.
40 **Protendere (di, sum)** vorwärts strecken, erweitern.
Protrahere fortziehen, hervorziehn.

- Protrudĕre (trusi, trusum)** fortstoßen, forttreiben.
Protundĕre (tudi, tusum) zerstoßen, zermalmen, zu Boden schlagen.
Proturbare forttreiben, wegjagen.
Provectus aetate alt; *provĕhi senectute* ein hohes Alter erreichen.
Proventus das Einkommen. 5
Provolvĕre (vi, lutum) fortwälzen.
Psilothrum die Treibfarbe der Gerber.
Psittacus der Papagey.
Pulvinus eine Sandbank.
Pulvis tormentarius das Kanonenpulver; *nitratu*s Schießpulver. 10
Punctum ein Stich, Punkt, *temporis* ein Augenblick.
Pungĕre (pupugi, nctum) stechen, empfindlich berühren.
Pupa eine Puppe.
Putāmen die Schaale.
Puteus metallicus ein Schacht in den Bergwerken. 15
Putrefacĕre zur Fäulniß bringen; *putrefieri* faulen, wie auch *putrescere, putredine corrumpi*.
Putris, e, faul.
Prothĕca ein Feuerzeug.
Pyxis nautica ein See-Compaß. 20

Q.

- Quadriennĭum** eine Zeit von vier Jahren.
Qualiscunq̄ue, qualecunq̄ue, wer u. wie er oder es auch sey.
Quantumvis so viel es auch seyn mag.
Quassare schütteln. 25
Quippe nehmlich, freylich.
[341] | **Quisquiliae** der Auskehricht.

R.

- Radĕre (di, sum)** abschaben, abkratzen, streifen, berühren.
Radius der Strahl. 30
Radix saxi der Fuß eines Felsen.
Radula eine Raspel.
Ramentum ein Stückchen, das durch Schaben, Kratzen, Hauen u. auf eine ähnliche Art abgeht.
Ratiocinĭum der Schluß, Beweiß. 35
Ratione praeditus mit Vernunft begabt.

- Rationem alicujus rei habere**, worauf Rücksicht nehmen, *perspicere* den Grund wovon einsehen.
- Ratis** ein Flößholz, Fahrzeug.
- Rebellis** ein Empörer.
- 5 **Recens** frisch, neu.
- Receptaculum** ein Behältniß.
- Recipere (io, cepi, ceptum)** aufnehmen; *foramen vix manui recipiendae sufficit*, das Loch ist kaum eine Hand weit; *animum recipere* wieder Muth bekommen; *se* sich erholen.
- 10 **Recitare** hersagen.
- Recludere (si, sum)** aufschließen, öffnen.
- Recondere (didi, ditum)** verbergen, aufheben.
- Recreare** erquicken.
- Recubare (ui, itum)** sich niederlegen, liegen.
- 15 **Recumbere (cubui, cubitum)** sich niederlegen.
- Recuperare** wieder erlangen.
- Recusare** ablehnen, verweigern.
- Redigere (egi, actum)** wohin bringen, treiben; *ad summam miseriam redactus*, ins tiefste Elend gebracht.
- 20 **Redimere (emi, emtum)** loskaufen.
- Redimire (ivi, itum)** umwinden, umgeben.
- Redundare** überströmen, voll seyn; *redundat ad me utilitas*, es fließt mir Nutzen zu; *lacrymis* in Thränen schwimmen.
- Redux, ūcis**, ein Zurückkehrender.
- 25 **Referre (tuli, latum)** wiederbringen, erzählen; *refert* es ist daran gelegen; *pedem referre* zurückgehn; *refert gravitatem et dignitatem*, er hat ein sehr ernsthaftes und ehrwürdiges An- | sehn; *amentem toto habitu* sein ganzes Aeußere giebt ihm das Ansehn eines Thoren, Unsinnigen; *acceptum alicui aliquid* einem et- was verdanken; *instar alicujus* einem ähnlich seyn. [342]
- 30 **Refertus** voll gefüllt.
- Reficere** wiederherstellen, neu machen, erquicken, *vires*.
- Refocillare** erwärmen, erquicken.
- Refrigerare** erkälten.
- Refrigescere (frixī)** kalt werden.
- 35 **Refugium** die Zuflucht.
- Rejicere (io, jeci, jectum)** zurück werfen, verstoßen, widerlegen.
- Relabi (lapsus sum)** zurück fallen; *in memoriam alicujus* woran sich wieder er- innern.
- Relegare** verbannen, verweisen.
- 40 **Religiose** gewissenhaft, feyerlich.
- Remigare** rudern.

- Removēre (vi, tum)** entfernen, wegräumen.
- Repellēre (puli, pulsum)** zurück treiben.
- Repercutēre (io, cussi, sussum)** zurück werfen.
- Repetēre (ii, itum) oram maris** wieder nach der Küste eilen; *animo memoria aliquid* an etwas zurück denken. 5
- Replēre (evi, etum)** erfüllen, anfüllen.
- Reprobare** verwerfen, mißbilligen.
- Repugnare** widerstreiten.
- Repuerascēre** wieder Knabe werden.
- Repulsa** eine abschlägliche Antwort, Zurückweisung, vereitelte Hoffnung; *repul-sae impatiens*, der diese nicht ertragen kann; *ferre* sie bekommen. 10
- Resciscēre (scivi, scitum)** wieder erfahren.
- Resectus (resecare)** beschnitten, verkürzt.
- Residēre (sedi, sessum)** sitzen, zurück bleiben.
- Residuus** rückständig, übrig bleibend. 15
- Resilire (ui, ultum)** zurück springen, abstehn, ablassen.
- Resipiscēre (sipui)** den Geschmack wieder bekommen, sich erholen, sich bessern.
- Respirare** zurückathmen, athmen, duften, nachlassen.
- [343] **Respondēre (eo, di, sum)** antworten, übereinstimmen; *hoc palato meo | non re-spondet*, das behagt meinem Gaumen nicht. 20
- Restaurator** der Wiederhersteller.
- Restiarius** ein Seiler.
- Restinguēre (nxi, nctum)** löschen, austilgen.
- Restituere in vitam** wieder zum Leben bringen.
- Reticulum** ein kleines Netz, Filet; *acus reticularia* Filetnadel, Stricknadel. 25
- Revisēre (si, sum)** wiedersehen, wieder besuchen.
- Revivēre (xi, ctum)** wieder leben, wieder aufleben; wie auch *reviviscēre*.
- Revolare** zurück fliegen.
- Rigēre (eo, ui)** starren, steif seyn.
- Rigidus** starr. 30
- Rodēre (si, sum)** nagen, benagen.
- Ros, roris**, der Thau, das Wasser.
- Rotarius** ein Rademacher.
- Rubēre (ui)** roth seyn.
- Rubescēre (ui)** roth werden. 35
- Rudus, eris**, Schutt.
- Ruinam ducere** einstürzen.
- Runcīna** der Hobel.
- Rutrum** eine Schaufel.

S.

- Sabulum** Sand.
- Salsugo** die Salzhaltigkeit.
- Salutatione aliquem excipere** einen bewillkommen.
- 5 **Salutem alicui dicere** einem Gutes wünschen, einen grüßen.
- Sancire (io, xi, nctum)** festsetzen, bestätigen.
- Sapere (io, pi, pui u. pivi)** schmecken, Geschmack haben, verstehen, weise seyn.
- Sarcina** das Bündel, die Bagage; *sarcinas colligere* seine Sachen zusammenpacken.
- 10 **Satiare** sättigen.
- Satisfacere** genug thun; *inopiae suae* seinem Mangel abhelfen.
- Sarmentum** ein Reiß.
- Scala funicularum spartea** eine Strickleiter.
- Scalprum** ein Steinmeißel.
- 15 **Scapha u. scaphula** ein kleines Fahrzeug, Boot.
- Scatere (eo, ui)** hervorquellen, sprudeln, voll seyn.
- Scintillare** funkeln, blitzen.
- Sciscitari** erforschen.
- Sclopētum** eine Flinte, Windbüchse; *complere* sie laden.
- 20 **Scobs, bis**, Feilspäne, Sägspäne.
- Scopula** eine Bürste.
- Scopus** das Ziel; *a scopo aberrare* sich vom Ziele | entfernen, das Ziel verfehlen. [344]
- Scabrum** das Stabeisen.
- Scrinarius** ein Tischler.
- 25 **Scrutari** erforschen.
- Secedere (cessi, cessum)** weichen, entweichen, wohin gehen.
- Secretus (locus) intervallo duorum milliarium**, in einer Entfernung von 2 Meilen.
- Sectio** die Zerschneidung, Theilung.
- 30 **Secundus** der zweyte, nachfolgend, günstig; *ventus* ein glücklicher Wind; *res secundae* glückliche Umstände.
- Sedare** stillen, befriedigen; *cupidinem*.
- Sedulitas** die Geschäftigkeit, der Eifer.
- Segmentum** Schnitt, Abschnitt, Theilung.
- 35 **Sejungere (nxi, nctum)** trennen.
- Semestre** eine Zeit von sechs Monaten.
- Semilacerus** halb zerrissen.
- Seminifer** saamentragend.
- Semirosus** halb zernagt.
- 40 **Senarius** aus sechs bestehend.

- Sententia, ex sententia cessit**, es ist nach Wunsch gegangen.
- Sepes viva** ein lebendiger, grüner Zaun.
- Sepire (psi, ptum)** umzäunen.
- Sepone (sui, situm)** bey Seit setzen, ablegen.
- Septentrio** Nord; *ora septentrionalis* die mitternächtliche Küste. 5
- Septimana** die Woche.
- Serenitas** die Heiterkeit, der heitere Himmel.
- Servare** erhalten.
- Siccare** trocknen.
- Silex** ein Kieselstein. 10
- Singultare** schluchzen.
- Singultus** das Schluchzen.
- Sinister** links, unglücklich.
- Sistere gressum** still stehen.
- Sobrius, a, um**, nüchtern, mäßig. 15
- Sodalis** der Genosse, Camerad.
- Solari damnum** einen Verlust ersetzen.
- Solidus** ganz, *solidum aurum*, gediegenes Gold.
- Sollers** fleißig, sorgfältig.
- Sollicitus** bekümmert; *sollicitum me tenet res* die Sache bekümmert mich. 20
- Sollicitare** reitzen, aufwiegeln, bekümmert machen.
- Solvere (vi, lutum) promisso** vom Versprechen frey machen.
- [345] | **Sopitus** in Schlaf versunken.
- Sorbere (eo, bui u. psi, ptum)** verschlucken; hineinfressen, schlürfen, verschlingen. 25
- Sors** das Looß, Schicksal, *sortem jacere*, das Looß werfen; *sorte laeta frui*, glücklich seyn.
- Sparteus** (v. *spartum*) eigentl. von Pfriemenkraut; *scala spartea* eine Strickleiter.
- Spatha** ein Spathe.
- Spatium** der Raum, die Zeit, Gelegenheit. 30
- Spectatus** gesehen, erprobt, bewährt.
- Spectrum** ein Gespenst.
- Speculari** genau beobachten, kundschaften.
- Spernere (sprevi, spretum)** verachten.
- Spirare** athmen, duften. 35
- Spiritus** der Hauch, Athem; *spiritum ducere* athmen; *occlusus spiritus* das gehemmte Athemholen.
- Spondere (spospondi, sponsum)** zuverlässig versprechen, geloben, verbürgen.
- Sponsorem agere pro aliquo** Bürgschaft für jemanden leisten.
- Sponte** von freyen Stücken. 40
- Spumare** schäumen.

- Stamen** der Grundfaden beym Weben, Werste.
Stanneus aus Zinn.
Statuarius ein Bildhauer.
Statuëre (tui, tutum) beschließen, fest setzen.
5 **Stega** das Verdeck des Schiffs.
Sternëre (stravi, stratum) hinstreuen, hinwerfen, zu Boden strecken, bedecken, ebnen.
Stragula (*sc. vestis*) eine Decke.
Strategēma eine Kriegslist.
10 **Strepeëre (ui, itum)** ein Geräusch machen.
Striatum linteum gestreifte Leinwand.
Stringëre (nxi, ictum) streifen, berühren, verwunden, zusammenziehen.
Stupa u. **Stuppa** Werk, d. i. ungearbeiteter Flachs.
Stupendus schrecklich, erstaunenswerth.
15 **Subducëre (xi, ctum)** entziehen.
Subesse verborgen seyn.
Subdītus ein Untergebner.
Subigëre (egi, actum) zwingen; *pelles* Felle gerben.
Subindignari heimlich unwillig seyn.
20 **Subjicëre (io, jeci, jectum)** unterwerfen, hinwerfen, | darstellen; *oculis aliquid* [346] *subjicitur* es stellt sich den Augen etwas dar.
Subire calamitates, pericula, Gefahren ausstehen; *vicem* Schicksal erfahren; *animum, mentem aliquid subit*, es kömmt mir etwas in den Sinn, ich denke woran.
25 **Sublevare** erleichtern, unterstützen, in die Höhe heben, wegnehmen.
Subligere anbinden, aufschürzen.
Sublimem ferri, in die Höhe getragen werden, schweben.
Submergëre (si, sum) untertauchen, versenken.
Submissus herabgelassen, demüthig; *submissa vox* die leise Stimme.
30 **Subridëre (eo, si, sum)** lächeln.
Subsidëre (sidi u. sedi, sessum) sich setzen, milder werden, (zurück bleiben.)
Subsistëre (stiti) stehend machen, hemmen, still stehen, bestehen, gelten.
Subtemen der Eintrag beym Gewebe.
Subtimidus etwas schüchtern.
35 **Subtrahëre (xi, ctum)** entziehen.
Succedëre (cessi, cessum) folgen, fortgehen, glücklich gehen.
Succrescëre (evi, etum) in die Höhe wachsen.
Succurrëre (ri, sum) zu Hülfe eilen.
Successus der Fortgang, *felici successu uti*, glücklichen Erfolg haben.
40 **Succulentus** saftig.
Sufficëre hinlänglich seyn; sonst hinzuthun, an die Stelle des andern setzen.

- Suffocare** ersticken.
- Suffulcire (si, tum)** unterstützen; *rotis suffultum* von den Kanonen.
- Sugĕre (xi, ctum)** saugen.
- Sulphuratus** s. *funiculus*.
- Summa alicujus rei** dasjenige, worauf es bey einer Sache vorzüglich ankommt, 5
die Hauptsache.
- Superaddĕre (didi, ditum)** hinzufügen.
- Superare** übertreffen, besiegen; *montem, flumen*, über einen Berg, Fluß gehen.
- Superbĭre** stolz, übermüthig seyn, Pracht haben.
- Superesse** übrig seyn. 10
- Superficies** die Oberfläche.
- Superfluus** überflüssig.
- [347] **Supersedĕre alicui rei** u. **aliqua re**, sich eine Sa- | che erspahren, derselben über-
hoben seyn.
- Superstes, itis**, der übrig bleibt, der einen überlebt; *luctui*, der einen Kummer 15
überlebt oder übersteht.
- Supervacaneus** überflüssig.
- Suppeditare** darreichen, angeben.
- Supplex** der Hausrath, eben so *suppellectilis*.
- Suppositus** untergelegt, an die Stelle gesetzt, untergeschoben. 20
- Supputare** beschneiden, ausrechnen.
- Surcŭlus** der Reiß, Zweig.
- Sursum** in die Höhe, *tendĕre* aufwärts streben.
- Suspendĕre (di, sum)** aufhängen, schwebend machen, stützen, unentschieden und
zweifelhaft etwas machen; *suspensus inter spem et timorem*, zwischen Furcht 25
und Hoffnung schwebend.
- Suspiciĕre (io, exi, ectum)** in die Höhe sehen, hoch schätzen, Verdacht haben.
- Suspicionem injicere alicui** einem Verdacht einflößen.
- Suspirare** seufzen; *suspiria extrema ducere*, den letzten Seufzer thun.
- Sustentare** stützen, unterhalten. 30
- Sustinĕre (ui, tentum)** aufhalten, hemmen, unterstützen, erhalten, ertragen, wa-
gen.
- Susurrus** das Geflüster.
- Symbolum** das Pfand, Merkzeichen, ein Wahlspruch.
- Symbola** ein Beytrag. 35
- Syrtes** die Sandbänke.

T.

- Tabula** ein Bret, *nautica* die Seecharte, *charta obducta* eine mit Papier überklebte Tafel.
- Tabulatum** der Boden, die Dielen.
- 5 **Taedere (ui, sum)** einen Ekel haben; *taedet me alicujus rei*, auch *taeseum est*, ich habe einen Ekel, Widerwillen gegen etwas.
- Taedium** der Ekel.
- Taenia** ein Band, eine Binde.
- Tantillum** so klein, so wenig.
- 10 **Tantum non** beynah.
- Tegula** ein Ziegel.
- Tela** das Gewebe, der Aufzug beym Gewebe.
- Telescopium** ein Fernrohr.
- Temerarius** unüberlegt, übereilt; *temerarium consilium* ein aufs un- | gewisse ge- [348]
 15 faßter Entschluß.
- Temere** umsonst, vergeblich, nachlässig, gedankenlos, aufs gerathewohl.
- Temeritas** die Verwegenheit, Unbesonnenheit.
- Temperantia** die Mäßigkeit.
- Temperare** mäßigen, zurückhalten; *sibi t.* sich einer Sache enthalten, regieren.
- 20 **Tempore (pro)** für itzt.
- Tenax** fest anhaltend, klebend; *propositi* vest in seinem Vorsatz.
- Tentare** versuchen, reitzen; *cupiditatibus tentari*, von Begierden gereitzt werden.
- Tenticula** eine Schlinge.
- Tendere (tetendi, tensum)** spannen, anstrengen; *vela* die Segel aufspannen; *in*
 25 *altum tendere* in die See hineinfahren, *aliquo* irgend wohin seinen Lauf richten; *deorsum* herabwärts streben.
- Tener** zart; *a teneris annis* von Kindheit an; *a teneris unguiculis* von den zarten Nägeln der Kindheit an.
- Tenere** halten; *aliquo errore teneri, desiderio*, in einem Irrthum stecken; ein Ver-
 30 langen wornach empfinden.
- Terēbra** der Bohrer.
- Tergiversari** den Rücken kehren, ungern an etwas gehn, sich weigern.
- Terere (trivi, tritum)** reiben, zerreiben; *tempus* die Zeit unnütz verschwenden.
- Testari** bezeugen.
- 35 **Testificatio** das Zeugniß, der Beweis.
- Theca scriptoria** ein Schreibzeug.
- Tigillum** ein kleiner Balken.
- Tinctura** das Färben.
- Tingere (nxi, nctum)** eintauchen, färben, benetzen.
- 40 **Titio** der Brand.

- Titubare** wanken.
- Torcular** die Kelter.
- Tormentum bellicum** das Kriegsgeschütz, eine Kanone; *tormentarius funiculus*, ein Lunt.
- Torrefacere** dörren, trocknen. 5
- Torrens** ein reissender Waldstrohm.
- Tractus** der Zug, die Reihe, das Gebieth, die Gegend.
- Trama** der Einschlag beym Weben.
- [349] | **Transfodere (di, ssum)** durchgraben, durchbohren.
- Transformare** umbilden. 10
- Transgredi (ssus sum)** überschreiten.
- Transmittere** wegschicken wohin.
- Transplantatio** die Verpflanzung.
- Transversus** in die Queer; *meatus* ein Queergang.
- Trepidare** zittern, eilen. 15
- Triangularis** dreywinklicht, dreyeckicht.
- Tribulis** ein Zunftgenosse.
- Tribulum** der Dreschflegel.
- Tristitiam prae se ferre** das Ansehn eines Traurenden haben.
- Trochlæa** die Winde. 20
- Trochilus** ein Kreisel.
- Tropicus** ein Wendekreis.
- Triucidare** niederhauen.
- Trulla** eine Mauerkelle.
- Tuber, eris**, ein Erdschwamm, Knolle, Erdapfel; *tubera solanorum* Kartoffeln; 25
tuber ducere eine Beule bekommen.
- Tubs opticus** ein Fernrohr.
- Tudicula** ein Klöpfel.
- Tugurium** eine Hütte.
- Tumultus** der Aufruhr; *tumultu ferri* aufrührerisch, in Bewegung seyn. 30
- Tundere (tutudi, tusum)** schlagen, stoßen.
- Turbo, inis**, der Wirbelwind.
- Typus** ein Abriß, Bild, Schriftzeichen; *typis exarare librum (exprimere)* ein Buch drucken.

U.

35

- Ulcisci (ultus sum)** rächen, bestrafen.
- Ulna** eine Elle.
- Umbella** Schatten, Schattendach, Sonnenschirm; *texere* ihn flechten.
- Undiquaque** von allen Seiten.

Unguiculus der Nagel.

Urceus ein Krug.

Urĕre (ussi, ustum) brennen, quälen.

Urgĕre (si, sum) stoßen treiben; *blanditiis aliquem* einem mit Schmeicheleyen
5 zusetzen.

Urtĭca die Nessel; *telaē genus ex utricis cannabinis confectum* Nesseltuch.

Uti fortuna mediocri, ein mittelmäßiges Glück haben; *aliqua re* etwas haben,
besitzen, genießen.

Utrinque von beyden Seiten.

10 **Uva passa** eine getrocknete Weintraube, Rosine.

| V.

[350]

Vacare Zeit haben; *mihi vacat*.

Vacillare wanken.

Vadosus seicht, untief.

15 **Valedicere (xi, ctum)** Lebewohl sagen, Abschied nehmen, *alicui*.

Vanilia Vanille, ein Gewürz.

Vectis coriarius ein Schabebaum der Gerber.

Vectura das Tragen, Fahren, die Fuhre, Fracht.

Vegĕtus frisch, blühend, kraftvoll.

20 **Vehĕre (xi, ctum)** führen, ziehen; *navi vehi* schiffen, *curru* fahren, *equo* reiten.

Vela ventis dare die Segel dem Winde überlassen, absegeln; *facere ex aliquo loco*
von einem Orte absegeln.

Venia die Freyheit, Erlaubniß; *impetrare* Erlaubniß erhalten.

Venit aliquid pretio es wird etwas für einen gewissen Werth verkauft.

25 **Venit aliquid usu** es ist etwas gewöhnlich, trägt sich zu.

Venundāre (dedi, datum) verkaufen.

Vernacula lingua die Muttersprache.

Versari in aliquo loco, sich wo aufhalten, jedoch mit dem Nebenbegriff des Thätigseyns; *in aliqua re* mit einer Sache beschäftigt seyn.

30 **Versicōlor** bunt.

Versare drehen, herumwälzen; *rem animo* eine Sache reiflich überlegen; *in omnes partes aliquid* von allen Seiten etwas betrachten.

Versatilis beweglich; *pons v.* eine Zugbrücke.

Vertĕre (ti, sum) wenden; *res in eo vertitur*, die Sache kommt darauf an.

35 **Vertĭgo** der Schwindel.

Vestigia hominum orae impressa, Fußtritte von Menschen, die am Gestade sichtbar sind.

Vexare beunruhigen, quälen.

Vexillum nauticum explicare die Flagge aufstecken.

Vibrare schwenken.

Vices der Wechsel, das Schicksal; *una vice* einmal; *vicibus alternis* wechselweise, *vice versa* umgekehrt; *vicem alicujus subire* sich in jemandes Stelle setzen, *praestare* jemandes Stelle übernehmen, *dolere* jemandes Schicksal bedauern.

[351] | **Vicissitudo** die Abwechslung.

5

Victus, us, der Unterhalt, die Speise; *victui esse* zum Unterhalt dienen.

Vigiliae die Wachen, *agere* Wachen halten.

Villosus zotticht, *canis* ein Pudel.

Vimen ein schwankes Reiß, Gerte, Ruthe, *salignum* eine Weidenruthe.

Vincire (nxi, nctum) binden.

10

Vindex Rächer, Wiederhersteller (*libertatis.*) Befreyer, *e conditione misera.*

Vindicare rächen, strafen, sich anmaßen, behaupten; *in libertatem* in Freyheit setzen.

Virere (eo, ui) grünen.

Virescere grün werden.

15

Virgultum ein Gebüsch, Gesträuch.

Virilis männlich; *pro virili parte* nach allen Kräften.

Vitium der Fehler; *in vitio aliquid est*, es ist etwas fehlerhaft.

Vitrescere in Glas verwandelt werden, verglasen.

Vitrum das Glas; *vitro incrustatus* mit einer Glasrinde überzogen, glasirt.

20

Vociferari laut rufen, schreyen.

Vorax gefräßig.

X.

Xenodochēum (griechisch) ein Wirthshaus.

Z.

25

Zea Mais, türkischer Waizen.

Zur Textgestalt

Die Ausgabe folgt der 3. Auflage von 1794. Orthographie und Interpunktion des Originals wurden beibehalten. Dies gilt auch für An- und Abführungszeichen. Offensichtliche Druckversehen sind unterstrichen, also nicht korrigiert. Am äußeren Rand einer fehlerhaften Zeile wird nach einem Ausrufezeichen ein Korrekturvorschlag gemacht: ! c. Die Seitenzählung des Originals wird in eckigen Klammern am äußeren Textrand angegeben: [213]. Der Seitenwechsel wird im Text durch eine senkrechte Linie | angezeigt. Für die fehlende Paginierung der Vorworte sind die Blätter mit Vorder- [Bl. 1v] und Rückseite [Bl. 1r] angegeben. Im Textteil folgt der Gebrauch von Kursivschrift, Initialen und Kapitälchen dem Original. Die Absätze richten sich nach der Vorlage. Im *vocabularium*, das im Original zweispaltig gesetzt ist, wird der Gebrauch verschiedener Typen für das Lateinische (Antiqua) und Deutsche (Fraktur) durch den Wechsel des Schriftschnitts (fett, kursiv / normal) kenntlich gemacht. Dem inneren Textrand ist ein Zeilenzähler beigegeben. Die Kolumnentitel wurden vom Herausgeber hinzugefügt.

Im Original werden im Nebentext die Sprecher mit abgekürztem Namen markiert. Da ein *dramatis personae* fehlt, wurden die Abkürzungen der Namen anhand des Haupttextes aufgelöst (siehe das Verzeichnis der Sprecher S. 236). Dabei war zu beobachten, daß in einigen Fällen zwei, in einem sogar vier verschiedene Abkürzungen für ein und denselben Sprecher stehen. Ab dem 25. Abend, an dem weitere Personen hinzukommen (Carolus, Christianus, Conradus, Ferdinandus, Johannes, Matthias), kommt es zu Überschneidungen, so daß in zwei Fällen die gleiche Abkürzung für zwei verschiedene Sprecher gebraucht wird. Nur ein Blick in die deutsche Vorlage konnte da Klarheit schaffen: So stehen CAR. und CAROL. bis zum 25. Abend für Carolina. Am 25. Abend kommt Carolus dazu. CAR. steht von nun an nur noch für Carolus, CAROL. aber wird jetzt für Carolina *und* Carolus gebraucht. - IOH., IOHAN., JOH. und JOHAN. stehen bis zum 25. Abend für Johannes. Am 25. Abend kommt Hans dazu, den Lieberkühn gleichfalls Johannes nennt. Von nun an werden die Abkürzungen IOH. und IOHAN. nicht mehr verwendet, JOHAN. bedeutet nur mehr Johannes (dt. Johannes) und JOH. wird für Johannes (dt. Johannes) *und* Johannes (dt. Hans) gebraucht. - Darum wurde ab dem 25. Abend am rechten Rand der Ausgabe die Markierungen der Sprecher im Nebentext, sofern es sich um CAR., CAROL., JOHAN. oder JOH. handelt, nach der mir vorliegenden deutschen Erstausgabe 1779/80 aufgelöst: **Carolina - Carolus - Johannes - Hans.**

Verzeichnis der Sprecher

In Klammern die Namen nach dem Text der deutschen Erstausgabe 1779/80.

AMIC. B...	Amicus B... (Freund B.)
AMIC. R...	Amicus R... (Freund R.)
CAR.	Carolina (Lotte), <i>ab dem 25. Abend</i> Carolus (Karl)
CAROL.	Carolina (Lotte), <i>ab dem 25. Abend</i> Carolina (Lotte) <i>oder</i> Carolus (Karl)
CHRIST.	Christianus (Christel)
CONR.	Conradus (Konrad)
DIET. / DIETER.	Dietericus (Diederich)
FERD. / FERDIN.	Ferdinandus (Ferdinand)
FRID. / FRIDER.	Fridericus (Frizchen)
IOH. / IOHAN. / JOHAN.	Johannes (Johannes)
JOH.	Johannes (Johannes), <i>ab dem 25. Abend</i> Johannes (Johannes) <i>oder</i> Johannes (Hans)
MAT.	Mater (Mutter)
MATT. / MATTH.	Matthias (Matthias)
MARTIALIS	(Donnerstag)
MERCUR.	Mercurialis (Freitag)
NIC. / NICOL.	Nikolaus (Nikolas)
NONN.	Nonnulli (Einige)
OMN.	Omnes (Alle)
PAT.	Pater (Vater)
ROBINS.	Robinson (Robinson)
THEOPH.	Theophilus (Gotlieb)